

18.
F. 3610.

Oraväljaanne.

Gestimaa Talurahwa Seadus.

Gestikeelde toimetanud
cand. jur. R. Päts.

г. Ревель.

Типографія Эстляндскаго Губернскаго Правленія.

1901 г.

C. 18.

T. 3610.

ERM

Grawäljaanne.

Gestimaa
Calurahma Seadus.

Gestikeelde toimetanud
cand. jur. **K. Päts.**

г. Ревель.

Типография Эстляндскаго Губернскаго Правленія.

1901 г.

© 1900

© 1900

© 1900

Дозволено цензурою. — г. Юрьевъ, 26-го Сентября 1900 г.

© 1900

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

75955

© 1900

© 1900

© 1900

S i s u.

Peäsõna.	Lehekülg.
Estimaa Talurahwa Seadus (1856 a.)	
Selle Seaduse pruugitawaks tegemisest . . . §§ 1—4.	1
Estimene raamat.	
Maa kohta käiwad põhjusseadlused . . . §§ 5—276.	2—29
Üleüldised seadlused (§§ 5—8)	2
Estimene jagu. Talumaa mõisast lahutamine ja nende piirid (§§ 9—41)	2—6
Teine jagu. Maatarwitamisest (§§ 42—213)	
Estimene päätükk. Seadusline mõisa- ja talu-maa omawaheline seisukord (§§ 42—56)	7—8
Teine päätükk. Seadlused talu- ehk rendimaa tarwitamise üle (§§ 57—213).	
Estimene järk. Talumaa wäljarentimisest (§§ 63—300).	
A. Üleüldised seadlused igatsugu rendi kohta (§§ 63—113)	9—17
a) üleüldised seadlused (§§ 63 ja 64)	9
b) rendikontrahide tegemine ja nende seadusline süsu (§§ 65—83)	9—13
d) wõltsitud rendikontrahid (§§ 84—87)	13
e) talu rendikontrahist siginewad õigused ja kohused (§§ 88—109)	14—16
h) rendikontrahi lõppust (§§ 110—112)	16—17
B. Iseäralised seadlused talumaa mitmesuguste tarwitamise wiiside kohta (§§ 113—200).	
I. Orjuse rent ehk teoorjus (§§ 113—166)	17
II. Sega-rent (§§ 167—170).	17
III. Raha-rent (§§ 171—179)	17—18
IV. Maafagi-rent (§§ 180—183)	18
V. Päritaw raha- ehk põllu saagi-rent (§§ 184—200).	18—20

Teine järk. Talupoegade pärisets ostetud maa kohta käivad seadlused (§§ 201—213)	Lehekülj. 21—24
Kolmas jagu. Seadlused kuidas teorenti raha- ja põllu saagi rendiks ümber muuta ja kuidas talupojad maad omandavad (§§ 214—268)	25—28
Esimene päätükk. Üleüldised seadlused (§§ 214—230)	25—26
Teine päätükk. Teoorjuse raha-ehk põllusaagi rendiks ümbermuutmise kohta käivad iseäralikud seadlused (§§ 231—241)	26
Kolmas päätükk. Ostmise läbi teoorjuse lõpetamise kohta käivad iseäralised seadlused (§§ 242—268)	27—28
Neljas jagu. Maksudest ja orjustest (§§ 269—276).	28—29

Teine raamat.

Talupoja seisuse õigused. Talupoja seisuse kogukondlised ja ametlised asutused (§§ 277—810).	
Esimene jagu. Õigustest talupoja seisuse õigustest (§§ 277—296)	30—34
a) Üleüldised talupoja seisuse kohta käivad seadlused (§§ 277—280)	30
b) Gestikubermangu talupoja seisuse õiguste omandamine (§§ 281—285)	30—33
d) Gestimaa taturahwa õigused ja kohused (§§ 286—295)	33—34
e) Gestimaa talupoja seisusest väljaastumine (§ 296).	34
Teine jagu. Kogukonna seadlused (§§ 297—644).	
Esimene päätükk. Talupoja seisuse kogukondadeks jagamisest (§§ 297—304)	35—37
Teine päätükk. Walla siseseadmine (Gemeinde-Ordnung) (§§ 304—644).	37—82
Esimene järk. Kes on walla liige (§§ 304 ja 359).	37—43
a) Üleüldised seadlused (§§ 304 ja 305)	37
b) Walla liikmeks saamisest ja wallast välja astumisest (§§ 306—344)	37—43
d) Ümberkirjutamine (§§ 345—359)	43
Teine järk. Kogukonna sifemine korraldus (§§ 360—430).	43—49
I. Kogukonna iseolewusest tekkivad õigused ja iseäranis kogukonna õigused oma üksikute liigete kohta (§§ 360—366).	43—44
a) Kogukonna õigused (§§ 360—361)	43—44
b) Kogukonna kohused (§§ 362—366)	44
II. Kogukonna liikmete jaoskonnad ehk liigid (§§ 367—369).	44—45
III. Walla ametnikud (§§ 370—425)	45—49

IV. Raebtuste tõstmine terve kogukonna eht tema üksikute liikmete poolt (§§ 426—430)	Lehekülg. 49—50
R o l m a s j ä r k. Teenistuse seadlus (Dienstordnung) (§§ 431—507)	50—73
I. Teenijate palkamisest (§§ 431—481)	50—57
a) Teenistuse lepingu sisust ja seaduslikubest piiridest (§§ 432—439)	50—51
b) Teenistuse lepingute tegemisest (§§ 440—445)	51—52
d) Teenistuse lepingu tegijate õigustest ja kohustest (§§ 446—465)	52—55
e) Teenistuse lepingu lõpetamisest (§§ 466—481)	55—57
II. Teenijate ja kogukonna õigused ja kohused üksteise vastu (§§ 482—489)	57—58
Teoorjuse kohta käivad seadlused (§§ 490—499)	58
III. Teenistuse lepingud väljaspool kogukonda (§§ 500—507).	58—73
R e l j a s j ä r k. Kogukonna kohustest riigi vastu: kogukonna- ja riigimaksude jaotamisest ja kokkuvõtmisest (§§ 508—523)	73—75
W i i e s j ä r k. Kogukonna hääd seisukorda alal hoidwad asutused.	
I. Tagawara wilja mägafist (§§ 524—589)	75—77
II. Walla kasfadest (§§ 590—602).	77—78
III. Waeste, haigete ja nõtrade eest hoolekandmisest (§§ 603—626)	79—80
IV. Tulekahjude eemale tõrjumise abinõudest metsades ja küladest (§§ 627—640).	80—81
V. Hobuste ja kariloomade kaitst (§§ 641—644)	81—82
R o l m a s j a g u. Kohtu ja politsei asutused (§§ 645—810).	
E s i m e n e p ä ä t ü k k. Talupoja seisuse politseist (§§ 645—704)	
E s i m e n e j ä r k. Wallapolitseist (§§ 646—659)	82—87
T e i n e j ä r k. Mõisa politseist (§§ 660—688)	87—88
(§§ 689—1044 asemel maksab Balti wallakohtu Seadus 9 Juulist 1889 aastast. Gestikeelde toimetanud cand. jur. T. Wares).	

Reljas raamat.

Gestimaa talurahwa eradigus (§§ 1045—1190).

Üleüldised seadlused (§ 1045 ja § 1046) 89

E s i m e n e j a g u. Õiglik perekondlik õigus (§§ 1047—1105).

E s i m e n e p ä ä t ü k k. Abielust (§§ 1047—1071).

	Lehekülj.
Esimene järk. Abieluse astumisest ja selle seadus- listest tagajärjedest (§§ 1047—1056)	90—91
Teine järk. Abikaasade waranduslistest õigustest (§§ 1057—1071)	91—93
Teine päätükk. Wanemate wõimusest (§§ 1072— 1078)	94
Kolmas päätükk. Gestkostimisest ja hooletandimisest (§§ 1079—1106)	95—98
Teine jagu. Omanduse õigusest (§§ 1106—1135)	99—103
Õigustjäämine (Давность) (§§ 1107 ja 1008)	99
Veitub asjade kohta käiwad seadlused (§§ 1109—1113).	99—100
Pantimise ehk kinnipidamise õigus (Pfändungsrecht) (§§ 1114—1134)	100—103
Panti pandud asja tarwitamisest (§ 1135)	103
Kolmas jagu. Päranduse õigus (§§ 1136—1190)	
Esimene päätükk. Pärimisest (§§ 1137—1181).	104—110
Esimene järk. Seaduse järjelisest pärimisest (§§ 1137 —1148)	104—105
Gesõigusline osa (§§ 1149—1151)	105—106
Pärimise õigused liikumata waranduse kohta (§§ 1152— 1157)	106—107
Teine järk. Pärimisest testamendi järelle (§§ 1158— 1176)	107—109
Testamendi tegemisest (§§ 1168—1176)	108—110
Kolmas järk. Ringitustest, mis alles pärast turtija surma teise omanduseks saawad (§§ 1177—1181)	110
Teine päätükk. Päranduse oma walitsuse alla wõtmisest (§§ 1182—1190)	110—111

Viies raamat.

Politseilikud seadlused.

Kõrtsidest (§§ 1191—1199)	111—112
(§§ 1200—1274 asemel maksawad Rahukohtunikude poolt pääle pandawate trahwide Seaduse kohased §§, waata cand- jur. T. Warese tõlke).	

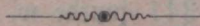
Kunes raamat.

Esimene päätükk. Talu rahwa koolidest (§§ 1275—1282)	112—121
Teine päätükk. Rubermangu talurahwa asjade kohus (§§ 1283—1311)	121—127
Kolmas päätükk. Põllutöö ehk maa harimise kommisjon (§§ 1312—1315)	127

E i s a d.

	Lehekülg.
E i s a № 1 (§ 74 juurde). 18 Webruaril 1866 aastal finnitatud seadlused, kuidas mõisnikud renditalu pidajatele kahjutasu maksma peavad, kui viimased rendiförgendamise eht müümise pärast koha päält ära minema peavad	128—130
E i s a № 2 (§ 82 juurde) Rendikontrahi worm	130
E i s a № 3 (§§ 334—341 juurde w. § 283)	131—134
I. Kogukonnast lahthittemise tunnistuse worm	131
II. Wastuwõtmise tunnistus	132
III. a) Lahtilaskmise tunnistus	133
b) Lahtilaskmise tunnistus walla liikmetele, kes soowivad riigi sifemiste kubermangudes nute kogukonda üleswõetud saada.	134
E i s a № 4 (§ 370 juurde). 1889 a. wallakohtu seadusest wäljawõte wallakohtumeeeste walimise korra üle	135
E i s a № 5 (§ 346 all punkt 7 juurde). Ümberkirjutamise kirja worm	138
E i s a № 6 (§§ 501—507 juurde, passiseaduse § 45). Eeskirjad nende rahasummade wastuwõtmise, ümberarwamise ja õigele kohale saatmise korra üle, mida maaelanikud, kodanikud ja käsitöölised passiraamatute järele oma maksude tasumiseks sisse maksawad	140
E i s a № 7 (§ 514 juurde). Maksude rehnungi raamat (worm)	147
E i s a № 8 (§§ 524—589 all seiswate 1866 a. eeskirjade §§ 9, 10 ja 15 juurde). Batimaa kindral-kuberneri poolt 22 Okt. 1869 a. finnitatud eeskiri wallakogukondade wiljatagawara magasite ja kassade walitsemise üle Balti kubermangudes	148—163
E i s a № 9 (§§ 646 — 659 all 19 Webr. 1866 a. Seaduse § 24 juurde)	164
Sifemiste Asjade Ministri Herrra määrused nende finnitatud kirjade ja hinna alla arwamata saadetuste kohta, mis wallawanemad posti päält wasta wõtawad.	
E i s a № 10 (§§ 646—659 all 1866 a. Seaduse § 20 punkt 10 juurde).	
Eeskiri nimekirja walmistamise üle inimestele, kes kogukonna järele on	166
E i s a № 11. Passide lauaregister (worm)	169
E i s a № 12 (§ 627 juurde). Metsapõlemistest ja talu hoonete sunni finnitusest	170
E i s a № 13 (§ 1118 täh. 3 juurde). Tasumäär eht takš, mis peremehed wõeraste loomade läbi tehtud kahju eest saawad	176

Liisa № 14 (§§ 1191—1199 juurde). Uus joogi-	Rehekülg.
majade ford Gestimaal	177
Liisa № 15. Gestimaa kihelkonnad ja wallad	179
Liisa № 16 (§ 203 juurde). Tahi eeskirjad	193

138-139
130
131-134
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148-149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176

Liisa № 14 (§§ 1191—1199 juurde). Uus joogi-
majade ford Gestimaal
Liisa № 15. Gestimaa kihelkonnad ja wallad
Liisa № 16 (§ 203 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 17 (§§ 204—210 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 18 (§§ 211—217 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 19 (§§ 218—224 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 20 (§§ 225—231 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 21 (§§ 232—238 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 22 (§§ 239—245 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 23 (§§ 246—252 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 24 (§§ 253—259 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 25 (§§ 260—266 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 26 (§§ 267—273 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 27 (§§ 274—280 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 28 (§§ 281—287 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 29 (§§ 288—294 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 30 (§§ 295—301 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 31 (§§ 302—308 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 32 (§§ 309—315 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 33 (§§ 316—322 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 34 (§§ 323—329 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 35 (§§ 330—336 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 36 (§§ 337—343 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 37 (§§ 344—350 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 38 (§§ 351—357 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 39 (§§ 358—364 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 40 (§§ 365—371 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 41 (§§ 372—378 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 42 (§§ 379—385 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 43 (§§ 386—392 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 44 (§§ 393—399 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 45 (§§ 400—406 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 46 (§§ 407—413 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 47 (§§ 414—420 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 48 (§§ 421—427 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 49 (§§ 428—434 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 50 (§§ 435—441 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 51 (§§ 442—448 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 52 (§§ 449—455 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 53 (§§ 456—462 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 54 (§§ 463—469 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 55 (§§ 470—476 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 56 (§§ 477—483 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 57 (§§ 484—490 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 58 (§§ 491—497 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 59 (§§ 498—504 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 60 (§§ 505—511 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 61 (§§ 512—518 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 62 (§§ 519—525 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 63 (§§ 526—532 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 64 (§§ 533—539 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 65 (§§ 540—546 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 66 (§§ 547—553 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 67 (§§ 554—560 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 68 (§§ 561—567 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 69 (§§ 568—574 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 70 (§§ 575—581 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 71 (§§ 582—588 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 72 (§§ 589—595 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 73 (§§ 596—602 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 74 (§§ 603—609 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 75 (§§ 610—616 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 76 (§§ 617—623 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 77 (§§ 624—630 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 78 (§§ 631—637 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 79 (§§ 638—644 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 80 (§§ 645—651 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 81 (§§ 652—658 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 82 (§§ 659—665 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 83 (§§ 666—672 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 84 (§§ 673—679 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 85 (§§ 680—686 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 86 (§§ 687—693 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 87 (§§ 694—700 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 88 (§§ 701—707 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 89 (§§ 708—714 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 90 (§§ 715—721 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 91 (§§ 722—728 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 92 (§§ 729—735 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 93 (§§ 736—742 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 94 (§§ 743—749 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 95 (§§ 750—756 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 96 (§§ 757—763 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 97 (§§ 764—770 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 98 (§§ 771—777 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 99 (§§ 778—784 juurde). Tahi eeskirjad
Liisa № 100 (§§ 785—791 juurde). Tahi eeskirjad

Geskõne.

Riiklik elu, kui ta edeneda tahab, peab kindlat rada käima; selle raja piirid on seadused, nad ei luba kõrwale kaldumist, waid iga ühte, kes seadusest meelega ehk ekjaarwamisel üleastuda tahab, tõrjub riiklik wõim seadustest ära määratud raja pääle tagasi. Sellest selgub, et kes mõistlik ja arukas riigialam tahab olla, see peab ka oma kohuste ja õiguste lubatud piirid tundma, ta peab seadusi tundma, ehk miidu mängib ta awalikus elus pimesõlku. — Kuidas on seaduse tundmisega meie keskel lugu? Kas oleme kõike selles asjas teinud, mis meil iganes wõimalik? Mustralt peame siin eitawa wastuse andma: meil on nurki, kus ainult isaijadest päritud kombed pea ainukesed tegude juhid on, seda on aga wähe, sest kombed ei käi sagedasti uuema aja nõuetega kokku, — nad on wananenud. Wabanduseks wõib tähendada, et meie rahwa seaduste õppimist wõeras keel kammitšas peab: seaduste keel on sagedasti nii raske, et tast needki aru ei jaks saada, kes teda emakeelena räägiwad. Et sellest kitsikusest pääseda, on meil wiimasel ajal kaunis hulgal wiisil seaduse raamatuid emakeelde toimetama hakkatud, kuid suurem osa neist raamatutest käis kas üleüldiste seaduste ehk ainult Liiwikubermangu kohta, kuna Gestimaa rahwal tänini kõige tähtsam seaduse raamat, nimelt Gestimaa talurahwa seadus puudub. Käesolew tõlge tahab seda tühja kohta täita. Hoogu selle raamatu tõlkeks andis mitme suguwenna kaebtus, et nad sagedasti mitte midagi oma õigustest ja kohustustest ei tea, ja sellepärast sagedasti iga tühja asja pärast linna adwokatide ehk teiste nõuandjate juurde peawad tulema oma kallist aega ja palehigi sees teenitud kopikat raiskama. — Igauks, kes seaduse tõlkimisega tege- mist on teinud, teab, kui palju aega niisugune töö arawiidab ja kui wähe ainelist kasu ta annab, sellepärast algajin ka mina seda tööd ainult seda lootes, et need tunnid, mis ma omast wabaast ajast sagedasti nii üksluisse töö pääle tarwitamid, mulle ehk pärast kõige armsamat waewapalka maksawad, nimelt, kui käesolew raamat üle soode ja rabade, üle paemurdude ja liiwalagendide ka kõige rohkem warjatud külade tänawad üles otsib ja sääl oma tööd

pääle hakkab: filmaringi laiendab, tegusi arendab, iseloomu finnitab ja enese väärtusest rohkem lugu pidama õpetab.

Lõpetaks pean nimetama, et minu töös stud. jur. M. Mäni ja herra N. Wengeri Liivimaa talurahva Seaduse raamatud märksa tergitasid, sest et maa nendest need kohad oma raamatuse pea muutmata paigutanud olen, mis Liivija Eestimaaal ühetasa matšawad.

Tallinnas, 20. Septembril 1900 a.

Maamatu toimetaja.

Gestimaa talurahwa Seadus 1856 aastast.

1. Käesolew seadusekogu mahutab eneses kõiki talupojaseisuse ja maatarwitamise kohta käiwaid seadusi.

2. Kõik seadused, mis selles kogus aset leidnud, maksawad ühe- tase ja kõige mõisate kohta, sellespääle waatamata, kas wiimased erainimeste, kirikute, seisuste ehk häätegewate asutuste omandused on.

3. Kõik need seadused, mis talupoegade maatarwitamist, nende seisuse siseseadet, mõisapolitsei walitsust ja talupoegade majanduslist oma- walitsust arendawad, ei käi nende talupoegade kohta, kes kroonu ja riigi- maade pääl elawad, wiimased käiwad nende üleüldiste seaduste mõju alla, mille järele riigi- ja kroonumaid walitsetakse. Mis aga kohtu korrasse, kogukonna politseisse, era- ehk teistesse talupojaseisuse digustesse puutub, siis on need kõigil Gestimaa talupoegadel ühesugused.

T ä h e n d u s. 1. Talupojad, kes kroonumõisatesse asutatud, käiwad üleüldiste talupojaseisuse asutuste wõimupiiri alla nii kogukonna kui ka walitsuse asjus; nende kohta käiwad ka kõik siin kogus seiswad seadused.

2. Baltikubermangude politsei on ümbermuudetud ja teiste kubermangude omaga ühesuguse järje pääle seatud (W. Riigi Seaduste Kogu, II wiikl üleüldised kubermangu asutused §§ 832—860).

3. Riigi Waranduste Ministerium on Põllutöö ja Riigi Waranduste Ministe- riumiks ümber muudetud. Selle ministeriumi kubermangu asutuste seadused on wanad (W. R. S. R. II wiikl. §§ 1122—1133).

4. Riigi maade Pääwalitsus läib Keisrifoja Ministeriumi alla.

5. 9 Juunil 1889 a. awaldati seadus, mis Baltimaa talupoegade kohtu- ja walitsuse asutused ümber muutis.

4. Maa rendikontrahid, mis enne selle kogu ilmumist tehtud, jae- wad kuni lõpuajani kindlaks, ja kõik nõudmised, mis neist tõusnud, saawad nende seaduste põhjal arutatud, mis siis maksid, kui ülewal nimetatud kontra- hidid tehti.

T ä h e n d u s. 1. Kõige kõrgema käsu põhjal, mis 4 Juunil 1865 a. kuu- lutati, lõpetati 23 Apr. 1868 a. Gestimaal teoorjus ära.

Teine raamat.

Maa kohta käivad põhjusseadlused.

5. Mõisnikud annavad talupojaseisusele igaweseks tarwitamiseks kindlasti määratud ja mõisamaid, kuna neile Rõigekõrgemalt poolt kinnitatud omanduse õigus ülewal nimetatud maade kohta alles jääb, niisama ka kõik teised õigused, mis mõisamaal iseenesest on (Realrechte).

Täheendus. 11. Nov. 1874 a. antud seaduse põhjal ei käi mõisa omanikude pärandusline tagasiostmise õigus äramüübud talu- ehk rendimaa kohta; see seadlus käib kõige niisuguste maatükkide kohta, mis juba talupojaseisuse liikmete omanduseks saanud.

6. Rõigekõrgem käsk 25. Mai 1816 a., mille järele rendi- kontrahide juures rendimaks ainult mõlemapoolse wabatahtlise kokkuleppimise teel määratakse, jääb oma wana wõimusse.

7. See seadlus maksab ühetasa nii raha-, kui ka teorendi juures (Geld- oder Natural-Pacht), samal wiisil ka talumaa omandamise korral.

8. On oma wõimu kaotanud.

Teine jagu.

Talumaa mõisast lahutamise ja nende mõlemate piirid.

9. Mõisaomanikud, kel need mõisapidamise õigused, mis selles seadusekogus äramääratud, alles jääwad, on kohustatud talupoegadele igaweseks tarwitamiseks andma need põllu-, heina ja karjamaad, mis wiimaste tarwitada olid juba 9. Juunil 1846 a., kui aga kohtuteel selgeks pole tehtud, et talupojad rohkem maad oma kätte kiskunud, kui neil kirjalikudes kontrahides määratud ehk ka sunnõnalistes, mis kohalike kohtu protokollis üleswõetud ehk teiste seadusliste tunnistuste läbi täendatud. Waidlused, mis niisuguste maade kohta tõusewad, peawad mõisaomaniku poolt alustatud ja põhjendatud saama; otsust annab kohus, kuna waidluse all olemas maatükk kohtu otsuseni selle tarwitada jääb, kes teda enne protsessi algust harris.

10. Talupojaseisusele igaweseks tarwituseks määratud maa nimetatakse talu- ehk rendi-maaks, kuna kõik ülejäänud maa mõisamaa (Hofsland) nime kannab.

11. Rendimaaks ei peeta seda maad, mis enne 9 Juunit 1846 a. talupojaseisuse liikmetel, mitte kui iseseiswatel talupidajatel, waid kui mõisateenijatel, tarwitada oli. Kõik niisugused maad arwatakse ka edespidi mõisamaaks; mõisade külge loetakse ka kõik wõste- ja kõrtsi- maad, pääle selle metsawahside kohad, üleüldse kõik need maatükid, mis kohaliste kombete järele harilikult mõisafulaste tarwitada on, olgu terwe palga eest ehk ainult selle jao asemel.

12. Selle wasta on kõik need talukohad, mis kuni 9 Juunini 1846 a. mõisamaa jekka ei käinud, ehk neid küll tajupojad ei harinud, waid mõisa seda oma kulul tegi, selle pääle waatamata talu- ehk rendimaad.

13. Korraliku metsakaswatamise ja alalhoidmise pärast ei saa talupojad metsatükki, ehk ainult niisugusel korral, kui mõisaomanik seda ise soowib.

14. Mõisaomanikul on ühtpäini õigus ära määrata, kuidas ja mis piirides rendimaa tema mõisamaast ära lahutada tuleb.

15. Talumaa mõisast lahutamise ja piiritegemise juures peab selle pääle rõhku panema, et kõik talumaa wõimalikult lahutamata ja ühes tükki oleks. Mõisaomanikule lubatakse mõisa ehk ka talude piiride õiendamiseks, mis majandusline põldude jaotamine nõuab, rendimaa ja mõisapiiride sisse ulatawaid maakilusi ja ninasi ümberwahetada, kuid siin peab ikka seda meeles pidama, et niisuguse ümberwahetamise põhjus mitte maahääduses ei seisaks, waid piiride majanduslises kokkupuutumises. Niisugune piiritükide wahetamine peab kuuendikumaa talumaast wäljamõõtmise juures, nagu seda § 17 lubab, wiimase arwusse üleswõetud saama.

Täheendus. 1. Kõige kõrgem käsk 23 Jan. 1859 a. muutis selle § järgmiseks: rendimaa mõisast lahutamise ja nende piiride märkimise juures peab püüdma, et talud wõimalikult lahutamata maatükid saaks.

2. Kõige kõrgem käsk 18 Webr. 1893 a. lõpetas ajutiselt kõik kohtuskaismised, mis kuuendikumaa talumaast lahutamiseft tekkinud, niijama on ka kuuendikumaa müümine ajutiselt lõpetatud.

16. Müüdsjete rendimaade juhtumise kombel ettetulew jaotamine ehk tükeltamine ei ole weel iseenesest seaduse wastane, kui selle läbi aga tähtsaid kontrahi tingimisi ei murta ega ka teisi seadusliste kontrahide pääl põhjene- waid eraõigusi ei rikuta.

17. Teorjuse kaotamisega wõib kuni üks kuuendik rendimaaft mõisale lahutamata tarwitamiseks wõetud saada, kuid selle juures peab ka seda maad, mis mõisa § 15 põhjal omale wõtnud, juurde arwama.

Täheendus. 1. Kõige kõrgem käsk 23 Jan. 1859 a. muudab selle § järgmiseks: Ühes teorjuse kaotamisega (w. §§ 21 ja 22) wõib kuni üks kuuendik rendimaaft mõisale lahutamata tarwitamiseks wõetud saada (w. muudetud § 15).

2. W. täh. § 4 all.

3. W. täh. 2. § 15 all.

18. Mõisaomanikul on täieline woli ja õigus seda kuuendiku maad järgmiselt tarwitada: 1) ta võib sinna oma sulast ehk päwilisi elama asutada, 2) wõi mil tahte teisel wiisil kasuga tarwitada; wiimasel korral kannab mõisaomanik ise kõik need kohused, mis wald kuuendikumaad pääl asuwate mõisafulaste ehk päwiliste eest kandma pidi.

19. Kui mõisaomanik kuuendikumaad § 18 punkt 2 järele tarwitab, siis on wallal õigus nõuda, et need wallaliikmed, kes mõisa sulasteks, päwilisteks j. n. e. heitnud, oma perekondadega muud walla maad tarwitada ei saaks.

20. Kuuendikumaad wäljamõõtmise juures (§ 17) ei ole sundi, et just kuues osa põldu, heina- ja karja- maad kõigest walla pärast olewast maast mõisale antud saaks, waid §§ 27, 135, 136 ja 137 järel võib ühe jao maad teise wastu wahetada.

Täheendus. Kõige kõrgema käsu põhjal 23 Jan. 1859 on see § ümber muudetud.

2. W. täh. 2 § 15 all.

21. Tahab mõisaomanik ise seda kuuendikumaad tarwitada, mis rendimaast alles pärast mõisate ja talude piirideajamist mõisale wälja mõedetud, siis võib ta rentnikule ülesütelda, kui ta sellega aga wiimase kontrahiti ei murra ega teiste inimeste eradigust ei riku.

Täheendus. 1. W. täh. 2 § 15 all.

22. Selle pääle peab rõhku panema, et iga mõisaomanik, kes kolmandama osa kuuendiku maad mõisa tarwitada wõtnud, ka kolmandama osa teoorjuse taludesse raharendi seaks, ja et ta teist ja wiimast osa kuuendiku maast kätte ei saaks, kui ta jällegi enne seda sellawõrra talust teoorjusest wabastanud pole ehk niipalju talumaad päriks pole müünud. Neis mõisates, mis üle kümne adramaa suured, võib mõisaomanik iga aasta ainult ühe kolmandiku kuuendiku maast oma tarwitada wõtta. Sedawiisi saawad niisugused mõisad ainult kolme aasta pärast kuuendikumaad oma kätte.

Märkus. 5 Piiri adramaad on niisugused, kui 10 $\frac{1}{2}$ Gesti adramaad.

Täheendus. 1. W. täh. § 4 all.

2) Seaduste kogus, mis Gestimaa taluastjade komisjon 1877 a. wäljaandis, on üteldud, et § 22 oma wõimu kaotanud on.

3) 12 Jan. 1883 a. andis Gestimaa Kubernew oma ringkirjaga kõigele kreis- ja kihelkonna kohtunikudele teada: „Et eksiirwamist eemal hoida, nagu oleks § 22 oma wõimu nende mõisate kohta, mis üle 10 adramaa suured, ära kaotanud, annab Taluastjade komisjon kõikidele kreis- ja kihelkonna kohtudele teada, et kaks wiimast § 22 punkti oma wõimu kaotanud ega neid ka seaduse teel muudetud pole, nii on neil nüüdgi täieline seadusline wõim. 1877 a. wälja antud Talurahwa seaduste Täiendawa kogu ütelsest peab nii aru saama, et ainult § 22 esimene jagu nüüd enam ei maksa, kuna kaks wiimast punkti täiesti seadusewõimulised on.“ (W. G. Rub. Teataja 11 Jan. 1883).

23—24. on oma wõimu kaotanud.

25. Mõisaomanikul on õigus rendimaad maksu eest ära müüa, nagu seda §§ 204—207 korraldavad.

26. Rendikohtade karjamaa suuruse määramise juures peab seda tähele panema, et iga täiskülwatud desšätini põllu kohta (kesamaad maha arwatud) üks kolmandik desšätini esimese numbre ehk $\frac{2}{3}$ desšätini teise ehk wiimaks üks desšätin kolmandama numbre karjamaad tuleks.

T ä h e n d u s. Karjamaa hädust määratakse Maamõõtjate eeskirja järele.

27. On oma wõimu kaotanud.

28. Kui talupojad karjamaa puuduse pärast oma karja mõisa karjamaal sööbdawad, siis on mõisaomanikul õigus neile mõnes teises kohas karjamaad anda, kuid ta peab seda § 26 järele tegema.

29. Ei taha mõisaomanik karjamaad, mida ta seni talupidajatega ühes koos tarwitanud, ära jagada, waid soowib lahutamata ja üleüldist mõisa-ja talude-karjamaad alles jätta, siis on ta kohustatud mõisa-ja talude piiride ajamise ja wäljamõõtmise juures ka niisugusi karjamaid äramõõtma ja kui üleüldist mõisa ja talude karjamaad ülestähendama.

T ä h e n d u s. Rõige kõrgemal käsul 23 Jan. 1859 a. on see § järgmiseks muudetud: Kui mõisaomanik karjamaad, mida ta seni talupidajatega ühetasa tarwitanud, jaotada ei soowi ja seda ka edaspidi wanatwiisi soowib jätta, siis saawad talumaade piirita panemise korral ka niisuguse karjamaa piirid ära määratud, nii jääb ta mõisale ja taludele lahutamata tarwitamiseks.

30. On oma wõimu kaotanud.

31. Talumaade wäljamõõtmise ja piiridepanemisega peab kohe pääle käesolewa seaduse kogu ilmumist hakatust tegema.

32. Wäljamõõtmine ja piiride panemine peab kümne aasta jooksul pääle selle kogu ilmumist ära lõpetatud saama.

T ä h e n d u s. Rõige kõrgemal käsu järele on see § muudetud: Iga mõisa omanik ehk tema asemik peab ühes wallawanema ja selle abidega neis kohtades, kus rendimaad, (nii juba enne 9 Juunit 1846 a. talupoegade tarwitada olid) tema mõisaga kokku püütawad, mõlemate piirid kindla kupitjatega ära märkima ja seda juba 1 Oktobriks 1859 a. lõpetama.

33. Wäljamõõtmise ja piiride märkimise lõpuni jääb talumaa ilma muutmata seßjamasse olekusse, kuidas ta juba enne 9 Juunit 1846 a. talupoegadele wäljarenditud oli.

T ä h e n d u s. Rõige kõrgemalt poolt 17 Webr. 1855 a. kinnitatud Balti asjade komite arwamise järele on mõisaomanikul õigus talupoegadega kokkuleppimise teel kuni selle kogu (1856 a.) maksma panemiseni niisugusi rendimaad niikui mõisa omade wasta ümberwahetada, kuid wahetatawad maatükid peawad ühehinnalised olema.

34. Oelfeiswa § täitmise järele walwab kohaline politsei.

T ä h e n d u s. Wõrble täh. 1 § 1 all.

35. Niisugune korraldamise aeg lõpeb iga mõisa kohe pääle selle, kui taft talumaad wälja mõõdetud, nende piirid pantud ja kinnitatud; siis hakkawad kohe ka uued selle kohta käiwad seadlused maksma.

36. Pärast niisugust talumaade korraldamist walwab iga wald oma asutuste abil selle järele, et talumaa suurus puutumata jääks ja et kõik tema kohta käiwaid seadlusi täidetakse.

37. Mõisaomanikul on luba kolme aasta jooksul pääle niisugust mõisate korraldamist talumaid mõisamaade wasta ümber wahetada.

Täheendus. Rõigefõrgema käsuga 23 Jan. 1859 a. on § 37 järgmiseks muudetud:

Pärast talumaa wäljamõõtmist ja tema piiride kinnitamist on iga mõisaomanikul õigus talumaid mõisa maade wasta ümber wahetada. (W. § 33. 23 Jan. 1859 a. antud täiendawatest seadlustest). Rendi maad ei wõi enne rendikontrahi lõppu ilma rentnikuga kokkuleppimise wasta ümberwahetada.

38. Niisuguse wahetamise korral peab mõisaomanik talupoegadele niipalju põllu- ja heina-maad wastaandma, mis §§ 135—139 järele niipalju wälja teeb, kui palju nende käest ära wõdetud, pääle selle peab mõisaomanik kõige nende kulude ja kahju eest, mis ühe kohta pääl teisele asutamine enesega kaasatoob, tasu maksma.

Täheendus. Rõigefõrgema käsu järele 23 Jan. 1859 a. peab siin rõhkupanema §§ 135—139 asemel 23 Jan. 1859 a. antud Täiendawate seadluste § 34 pääle.

39. Mõisaomanik, kes sel tingimisel wäljamõõdetud ja kupitsatega ära märgitud talumaad mõisa oma wasta ümberwahetada tahab, peab selle üle Maakorraldamise komisjonile teadustama, wiimane waatab, kas ka plaanitaw wahetamine kõige selle kohta käidawate seaduste nõudmisi täidab, ja annab oma luba ainult sel tingimisel wahetamist lorda saata.

Täheendus. Rõigefõrgema käsu järele 23 Jan. 1859 a. täidab § 39 kohta § 33, 23 Jan. 1859 a. antud Täiendawatest seadlustest.

40. § 37 lubatud wahetamist wõib ka mitme mõisate maade wahel ette wõtta, kui need ühe omaniku päralt on ja piirid kokku puutuwad.

41. Mõisates, mille piirid küll kokku ei puutu, mis aga siiski ühe omaniku päralt on, wõib niisugust wahetamist ainult talupoegade ja mõisaomaniku omawahelise kokkuleppimise korral ette wõtta.

Teine jagu.

Maatarvitamisest (Nutzung).

Esimene peatükk.

Seadusline mõisa- ja talu-maa omawaheline seisuford.

42. Kõik mõisamaa on ja jääb igatpidi mõisaomaniku tarvitada, kuna rendi- ehk talu-maaga seda nii täieliselt ja wabalt teha ei wõi.

43. See õigus saab ainult niipalju kitsendatud, et mõisamaa müümine ehk iga teine täielik omanduse õiguse äraandmine niikaugelt lubatud on, et iga mõisa suurus mitte vähem ei oleks, kui 150 desjätini põldu ja selle kohane jagu heina- ja karja-maad.

44. Reid mõisast, kus juba nüüd vähem maad, kui seadus nõuab, ei ole luba milgi tingimisel enam vähemaks teha.

45. Rendi- ehk talu-maa on lahutamata mõisa päralt ja mõisniku omandus, kui aga wiimane teada mõnele ära müünud pole.

46. Mõisniku õigus talumaa kohta saab selle läbi kitsendatud, et ta ei wõi milgi tingimisel ega juhtumisel talumaad teist moodi tarvitada, kui aga wäljarentida ehk talupoja seisuse liigetele ära müüa.

47. Mõisaomaniku talumaa tarvitamise õiguse kitsendamisest üleastumiseks ei wõi seda pidada, kui mõisnik ainult ajutiselt ilma rentnikuta talu-kohta üle walitseb ja teada omal kulul harib.

48. Mõisaomanikul jääb täieline õigus oma tahtmise järele, kui tarwiliku leiab olevat, talumaid uueste ära jagada, üksikute talude piirid suurendada ehk teise talu maade wasta ümberwahetada, kui aga selle läbi kontrahide pääl põhjenuwad õigused rifutud ega kogufond rendimaa harimisest eemale ei saa tõrjutud.

49. On oma wõimu kaotanud.

50. Metsa kohta, mis taludele wäljamõõdetud heina- ja karjamaa pääl kasvab, käiwad järgmised seadlused: 1) kus wõimalik mõisale ja ka taludele ilma kahjuta niisugusi ärakaswanud heina- ja karjamaid puhaste wasta ümber wahetada, sääl peab seda Korraldamise komisjon nõudma; 2) kus aga mõisaomanikul puhtaid heina- ja karja-maid ümberwahetamiseks pole, sääl jääb mets, mis talumaade pääl kasvab, wiimase tarvitada ja walitseada. Talumaksusi peab heina- ja karja-maa takseeritud hääduse ja põllu-suuruse järele arwatatama.

T ä h e n d u s. 1) Rõigekõrgema käsu järele 23 Jan. 1859 a. on see § järgmiseks muudetud: Mets, mis taludele määratud heina- ja karja-maade pääl kasvab, jääb mõisaomaniku tarvitada ja valitsema (v. §§ 14 ja 25 23 Jan. 1859 Täiendamatest seadustest). Kui mõisaomanik oma ettevõttega, mis talumaa pääl kasvava metsa kohta käib, rendikoha pidajale kahju teeb, siis peab ta taju maksma, nagu seda § 90 määrab.

2) Korraldamise komisjon on ära kaotatud.

5. Jäeb talu milgi põhjusel ilma rentnikuta ja ei taha teda keegi talupoja seisuse liige mõisniku poolt ettepannutud tingimistel rentida, siis võib mõisaomanik seda talu ajuti oma kulul harida ja valitseda.

52. Niisugune ajutine rendimaade harimine mõisa kulul ja tulul võib ainult kuus aastat kesta, kui aga mõisnik tõentada võib, et talu rendi aja sees milgi põhjusel korratumasse olekusse on langenud.

T ä h e n d u s. 1) Rõigekõrgema käsuga 23 Jan 1859 a. on see § järgmiseks muudetud: See ajutine renditalu harimine mõisa kulul ja tulul võib ainult kolm aastat kesta.

2) W. täh. 1—3 § 275 all.

53. Selnimetatud korral peab mõisaomanik talu hoonesi ja aedasi korras pidama ja kõiki talu pääl olevaid maksusi maksma ja seaduse poolt nõutavaid awalikku töösi tegema.

54. Pärast kuue aasta täisfaamist peab mõisaomanik niisugust talu § 127 määratud renditajäi järele wälja rentima, kui walg aga omalt poolt usalduse wäärilise rentniku anda suudab.

T ä h e n d u s. 1. Rõigekõrgem käsi 23 Jan. 1859 a. muudab seda § järgmiseks: pärast kolme aasta täisfaamist peab mõisaomanik niisugust talu raha ehk põllu saagi maksu eest wälja rentima, olgu rent nii suur kui tahes

2) Teoorjus on ära kaotatud (W. täh. § 4 all.)

55—56. On oma wõimu kaotanud.

Teine päätükki.

Seadlused selle üle, kuidas talu- ehk rendi-maad tarwitada.

57. Mõisaomanik võib talumaast ainult tema wäljarentimise läbi kasu saada, olgu rendimaksuks raha, mõisale tehtawad tööd ehk määratud oja põllu saaki; ta võib mõisaomanik talumaad talupojaseisuse liigetele ehk neile, kes selle seisuse sisse astuwad, ära müüa, kinkida j. n. e.

T ä h e n d u s. Teoorjus on lõpetatud (W. täh. § 4 all.)

58. Rendimaad ei wõi ühes tükis ehk talus wähem olla, kui 3 desjätini põldu ja selle kohane jagu heina- ja karja-maad.

T ä h e n d u s. See seadlus ei käi aga nende juba olemate väikseste rendi maa tükkide kohta, mille juurus ülewalmimetatud määrust vähem on, ei tohi seda § ka nii mõista, nagu sunnits ta väiksemaid kohti üheks suureks kokku liitma, et 3 desjätini täis saaks.

59. Ükski talukoht, mis rendimaa piirides on, ei tohi üle 24 desjätini põllu- ja selle kohase heina- ja karja-maa suur olla.

60. Rendikoha pidajal on võimalik mõisaomaniku lubaga tühje maid uuteks põldudeks teha ja talukoha väärtust suurendada.

61. Rentnikud ehk kohaomanikud võivad omale üheforraga rentida ehk maksu eest omandada mitu talukohta, mille juurus ühes koos § 59 määrust üle käib.

62. Need ühe peremehe all olevad talud ei tohi aga üheks niisuguseks kokku liidetud saada, mille juurus § 59 määrust üle käits.

Esimene järk.

Talumaa väljarentimisest.

A) Üleüldised seadlused igatsugu rendi kohta.

a) Üleüldised seadlused.

63. Igal talurentimise korral, olgu rent rahas, wiljas ehk töödes määratud, peab mõisaomaniku ja rentniku wahel kindel kontrakt tehtud saama. W. täh. § 57 all.

64. Selles kontrahis ehk kokkuleppimises peawad mõlemate poolt wastastikused kohused ära määratud olema

b) Rendi kontrahide tegemine ja nende seadusline sisu.

65. Talude rendi aeg ei tohi lühem olla kui 6 aastat.

T ä h e n d u s 1) § 65 seadlused hakkawad pärast kümnet aastat maksma.

2) Selle aja sees on võimalik lühema aja pääle kontrahisi teha.

3) Tõlgeiswas tähenduses määratud korral võiwad rentnikud nõuda, et rendiaeg kuni kuue aastani saaks pikendatud.

1) Walitsewa Senati käsk 18 Märtsist 1866 a. ütleb, et Rõige kõrgemalt poolt on kästus Eestimaa talurahwa Seaduse § 65 täiendimulikuks pidada.

2) Kuueaastase rendikontrahti tegemise juures on rentnikul luba mõisaomanikuga niisugust tingimist teha, et ta ka enne kuut aastat oma renditud kohta ülesse ütelda võiks, kuid seda peab ta tegema ifka 9 kuud enne seda Jüripäewa, mil ta kohast wälja tahab minna. Ainult niisugune kindel ja täieline kokkuleppimine kontrahti tegemise juures mõisaomaniku ja rentniku wahel annab wiimasele õiguse enne rendi aja täisjaamist, olgu see kuus ehk rohkem aastaid, kohta ülesse ütelda. (W. E. Rub. Teataja 1868 a. № 12).

66. Kes reudi kontrahiti lõpetada tahavad, peavad 9 kuud enne kontrahiti lõppu selle üle kihelkonna kohtule teadustama.

Tä h e n d u s. 1) Kobanlik kihelkonna kohus on lõpetatud.

2) W. Riisa § 74 juurde (Raamatu lijade hulgas № 1)

67. Kui rendikontrahiti lõpetamise üle määratud ajal (§ 66) teadustatud pole, siis arvatakse kontrahiti mõlema poolse wäikse kokkuleppimise läbi üheks aastaks edasi pikendatuks.

Tä h e n d u s. R õ i g e k ö r g e m käst 23 Jan. 1859 a. muudab selle § järgmiseks: Kui kontrahiti lõpetamise üle enne tema täisfaamise aega teadustatud pole, siis arvatakse kontrahiti mõlema poolse kokkuleppimise läbi weel üheks aastaks edasi pikendatuks.

68. Rendikontrahid mõisaomaniku ja talupoegade wahel saawad kirjalisult tehtud ja kohaliku kihelkonna kohtu kontrahide raamatusse sisse kirjutatud. Ilma selleta ei ole neil seaduslikku wõimu.

Tä h e n d u s. R õ i g e k ö r g e m käst 1) 23 Jan. 1859 a. muudab selle § järgmiseks: Rendikontrahid mõisaomaniku ja talupidajate wahel saawad kirjalisult tehtud ja maaraamatu (Lagerbuch) juurde lisatud. Ilma selleta pole neil seaduslikku wõimu.

2) W. täh. 1 § 66 all.

69. Rendikontrahid, mis talupojad iseenele wahel teewad, wõiwad nende tahtmise järele ka suuõnalised olla, kuid siis peawad nad niisugusi kontrahiti kihelkonna kohtuistungisel kuulutada lastma ja protokolli raamatusse sisse kirjutama.

W. täh. 1 § 66 all.

70. Kihelkonna kohus kinnitab kontrahiti selle läbi, et ta kõik tingimised kontrahiti raamatusse ülesse kirjutab, ja alles pääle selle saawad kontrahid oma seaduslike wõimu.

W. täh 1 § 66 all.

W. Talurahwa komisjaride kohused.

71. Kihelkonna kohus peab enne kontrahiti protokollu raamatusse sissetirjutamist järgmisi seadlusi täitma: 1) Mõlema kontrahitegija tähelepanemist peab §§ 63—112 pääle juhutatama ja neile nõuu antama, nimetatud seadlusi enne kontrahitegemist läbi lugeda; 2) Niisugust nõuu rendi kohta käiwate seadustega ennast tutvustada ja neid läbi lugeda annab kihelkonna kohus ainult siis, kui üks ehk mõlemad kontrahiti tegijad selle kohalilt soowi awaldawad; 3) Kontrahitegijad peawad allkirja andma, et kohus neile seda seadust meelde on tuletanud; 4) Pääle selle peab kihelkonna kohus järele waatama: a) kas kontrahit ka nende seadlustega kokku passib, mis maa rentimise kohta käiwad; b) kui udisarentnik talumaad rendi pääle annab, siis peab kohus teatust selle üle saama, kas mõisaomanikul midagi selle wasta pole; d) kui

õpetajad kirjumõisa maid väljarendivad, kas neil jaks kirjute eestkostjale luba on; e) kui üks kontrahitegija naesterahwas on, kas tal jaks oma käemehe luba ou.

T ä h e n d u s. Kõige kõrgem käst 23 Jan. 1859 a. muudab selle § järgmiseks: kihelkonna kohus peab enne kontrahi kiinitamist talupojaseisusest kontrahitegijale selle maa raamatu lehe ettelugema, kus renditingimised ülesse kirjutatud. Pääle selle peab kohus sellesamma järele walwama, mis § 71 punkt 4 a, b, d, e all nõuab.

72. Kui mõni neist tingimistest, mis § 71 seisawad, pole täidetud, siis ei kiinita kihelkonna kohus kontrahiti ja lepingul pole ühtegi seaduslikku tagajärge.

W. täh. 1 § 66 all.

73. Sgas rendikontrahis, mis talupoja ja mõisaomaniku wahel tehtud, peawad olema järgmised punktid: 1) Väljarenditawa koha nimi; 2) mis-moodi ja mis tingimistel rentnik kohta tarwitada võib; rendiaeg, mis aga igakord majanduslise aastaga ühel ajal peab lõppema, see on 23 Aprillil ehk Jüripäewal; 4) täieline rentikoha kirjeldus, misjugused ja mis olekus ta pääl oleswad ehitused, aead, kraawid j. n. e. on, kui palju talus raud tarbeasju ja kui kallid nad on, et see kõik pääle rendiaja lõppu just niisamasuguses olekus ja häduses tagasi saaks antud, ehk kui midagi rikutud, siis selle eest wõimalik oleks õiget kahjutasu nõuda; 5) maksude ja tööde suurus ja arw, mis rentniku kanda tulewad, tööde kordasaatmise- ja maksude maksmise- aeg; selle juures peab § 271 kõwasti täitma, ka kõiti neid seadlusi, mis rentimise kohta käiwad (§§ 113—183); 6) rentniku poolt lubatud käemees ehk mõni muu kautsjon, selle suurus ja omadused; 7) selle kllimise selgitamine, kas rendiaja jooksul kogemata juhtuwad kulud rentniku ehk mõisaomaniku kanda tulewad; kui suured need kulud wõiwad olla ja mis põhjuse pärast neid see ehk teine peab maksma; 8) tasu, mis maaomanik rentnikule ehk tema pärijatele talus ettewõetud paranduste eest pärast rendiaja lõppu wälja peab maksma; 9) tasu, mis rentnik mõisaomanikule talu juures rendiajal ettewõetud paranduste eest maksma peab, kui nad selle üle oma wahel kokkuleppinud; 10) seletus, kui suur see tasu peab olema, mis mõisaomanik talupidajale wälja peab maksma, kui ta rendikoha mõne teisele ära müüb ehk enne kontrahi lõppu ära wõtab.

T ä h e n d u s. Rentnik peab enne kontrahi kiinitamist ise renditawa talu suurus, piirisi ja seisukoha järele waatama ja seda kohtus protokollil kirjutamiseks üles andma.

1) Kõige kõrgem käst 23 Jan. 1859 a. muudab punktid 4, 5 ja 10 järgmisteks: 4) Misjuguses seisus renditaw koht on, palju tal hooneid, kui palju raud tarbeasju, nende täielik hinnakiri, et seda kõiki pääle rendiaja lõppu wõimalik oleks tagasi anda seltsamal arwul ja niisamasuguses olekus, kui rendialgul mõijast saadud ehk ka õiget tasu maksta rikkumise ehk ära kadumise korral. 5) On 23 Jan. 1859 a. antud Täiendawate seaduste §§ 14—24 juurde lisatud, kuid need on oma wõimu nüüd lootanud, sest et teoorjust enam pole.

10 täh.). Rentnik peab enne aegsalt ise rentitava talu suurust, piirisi ja seisukohta järele vaatama ja selle nõudmise täitmise üle kontrahis tunnustusi andma.

2) W. täh. § 57 all.

3) W. Riia § 74 juurde.

74. Mis moodi ja kui suur see tasu peab olema, mis mõisaomanik rentnikule talukohta põllu paremale järjele tõstmise eest peab maksma, selle üle peavad nad ise oma wahel kokkuleppima.

Täheendus 1). Sel § on lisaks Rõige kõrgemalt 18 Webr. 1866 a. kiinnitatud seadused, kuidas mõisaomanikud talurentnikudele kahjutasu peavad maksma, kui nad wiimasid rendi suurendamisega ehk talu mõne teisele müümise läbi enne rendiaja lõppu kohta päält ära ajavad.

2) Wõrdle 9 Juuli 1889 a. Wallakohtu Seaduse § 278 (täh. 2).

75. Tingimised, mis talukohta paremale järjele tõstmise eest maksetawat tasu määravad, wõiwad kahesugused olla, nimelt: 1) tasu suurus ja maksmise wiis määratakse juba kohe kontrahi tegemise juures, ehk 2) kontrahis tehakse maha, et talurentnik igakord enne paranduste ettewõtmist peab mõisaomaniku käest kirjaliku luba saama ja ühes sellega wiimasega ka tasumaksu üle kokkuleppima.

Täheendus W. täh. 1 § 74 all.

76. Kohtud ei wõta kaebustü wasta, mis niisuguste kontrahide pääle ennast põhjendawad, kus kõik neid punktisi sees pole, mis § 73 nõuab, ehk jälle kaebustü niisuguste tingimiste rikkumiste üle, mis kontrahiti ülesse wõetud pole.

77. On mõisaomanik rentnikuga selle üle kontrahis kokkuleppinud, et wiimane selle eest, kui ta õigel ajal renti ära ei maksa ehk oma töösi ära ei tee, trahwi peab maksma, siis ei tohi see trahwi summa suurem olla, kui aastased kuus protsenti (6%) wõlgnewa rendi ehk tegemata jäänud tööde hinna päält.

Täheendus. 1) 28 Detf. 1862 a. wäljaantud seadus lubab kõige nende aktide ja kontrahide päält, mis ühele kohuseks teewad teisele protsenta maksta, protsendifide suurust ise oma wahel kokkuleppimise teel ära määrata, —niisugustes aktides, mis ilma kokkuleppimiseta ainult ühekülgse tahtmise läbi täiendimulised on, määrab ka protsendifide kõrgust see isik, kes akti teeb. Protsendifide kõrgus peab kindlasti aktis ära määratud olema. Niisugustel kordadel, kui ei ole protsendifi kõrgust ära määratud ja kui ainult seaduslikka protsenta lubatakse wõtta, peab ifka ainult kuus protsenti (6%) aastas saja päält wõtma. (W. B. eraõig. § 3425—3427).

78. Talurentnik ei wõi milgi wiisil ka mitte selle kohta tehtud kokkuleppimise läbi neid maksusi ja töösi, mis mõisa peab maksma ja tegema, oma pääle wõtta.

79. Mõisa ei wõi wäljarentida neid eesõigusisi, mis walitsuse poolt ainult mõisatele antud.

80. Talupoegadele wäljarenditud maade pääl wõib mõisaomanik kala-püügi- kalda- ja teisi sarnasi õigusi ainult tema ja talurentniku wahel selle kohta tehtud ja kontrahiti ülesse wõetud lepingu põhjal tarwitada. Tahab mõisaomanik ärarenditud talumaa piinast midagi wäljakaewama hakata, siis peab ta rentnikule uue tüki niisama hää wäärtusjega maad asemele andma, see sünnib kas oma wahelise kokkuleppimise kaudu ehk kohtu otsuse järele. Omandab aga rentnik ostu läbi talu päriks, siis on tal õigus maad tarwitada ilma kõige tingimisteta ja ainult oma tahtmise järele, sest niisugune kitsendamata omanduse üle walitsemise õigus ei käi mitte mõisniku seisusele antud eesõiguste sekka.

81. Mõisaomanik ja talurentnik wõiwad selle üle kokkuleppida, kas wiimane rendimaa pääle uusi weskese ehitada ja juba olewaid tarwitada tohib; ei ole keeldu hobustega ehk käsitji ümberaetawaid weskese ehitada.

Tä h e n d u s. Kõige kõrgemalt poolt 26 Webr. 1871 a. kinnitatud Balti maade komiteedi otsus lõpetas mõisaomanikude ainuõiguse weskese ehitada.

82. Kõik rendikontrahid, mis talupoeg ja mõisnik oma wahel teewad, saawad selle pääle waatamata, kas renti rahaga, töö ehk põllusaagiga maksetakse, trükitud eeskirjade järele tehtud.

Tä h e n d u s. 1) Uus rendikontrahite vorm on Sisemiste asjade Ministre poolt 28 Märtsil 1891 a. kinnitatud ja 11 Aprillil 1891 a. Eestimaa Rubermangu Teatajas № 15 ära trükitud. (Wisa № 2).

83. Rendikontrahiti talupoja ja mõisaomaniku wahel wõib liht paberi pääl teha.

Tä h e n d u s. Aktide kirjutamise juures peab poshlini seadlusi (R. S. kogu. V wihk) ja Balti eradõiguse nõudmisi täitma (B. eradõigus §§ 3044, 3045, 3046).

d) Wõltsitud rendikontrahid.

84. Wõltsitud peetakse iga niisugust rendikontrahiti, mille tingimised ainult näo poolest ülesse kirjutatud, kuna selle warjus koguni teised plüüd-mised peidus on.

85. Niisugusel wõltsitud kontrahil ei ole milgi tingimisel seaduslikku wõimu.

86. On kontrahit kirjatahtmisega wõltsitud, et selleläbi mõnele kolmandamale kahju teha, siis saawad wõltsimise eest nuheltud mõlemad kontrahit-tegijad, nende abimehed ja kõik, kes sellest wõltsimisest midagi teadsid.

87. Kes kohtu poolt kontrahiti wõltsimises korra süüdlaseks tunnistatud, kaotab õiguse tulewikus oma nimel kontrahiti teha ja antakse käemehe hooleks, kes tema eest tulewikus kõikisugusi kontrahiti tegema ja alla kirjutama peab.

e) talu rendi kontrahtidest figinewad õigused ja kohused.

88. Pääle nende õiguste ja kohuste, mille üle mõlemad pooled kontrahis kokkuleppinud, tekkivad igast rendikontrahist mõlemate lepingu osaliste kohta weel mõned seaduslised järeldused.

89. Rõige rentikohtade pääle jääwad mõisaomanikul kõik tema endises asjalitused õigused alles (§ 79 ja § 80).

90. Kui rentnik tõeks teeb, et mõisaomanik oma ettevõttega talust saadawat kasu vähendab ehk tema kontrahis kiinitatud õigusi rikub, siis peab talle mõisaomanik kohaliku kohtu otsuse järele kahjutasu maksma.

Täheendus. 1) W. täh. 1. § 66 all.

2) Wõrdle 18 Webr. 1866 a seadlusi (Eija № 1).

91. Mõisnikul ei ole õigust talupoega renditud talus seda tegemaast feelda, mis kontrahi wasta ei käi, waid tal on koguni kohuseks oma rentnikku kõige niisuguste ülekohuste eest kaitsta, mis wiimane oma abiga eemale ei suuda tõrjuda.

92. Rentnikul pole õigust ilma mõisaomaniku lubata renditalu põldu, heina, = ja karja-maad, niisama ka talumaa pääl kaswawat metsa oma tahtmise järele muuta, see on, ta ei tohi põldu heinamaaks, karja-maad põlluks j. n. e. muuta.

93. Rentnikul ei ole õigust ilma mõisaomaniku lubata renditalu terwest ehk ka jaoti mõnele kolmandamale, kel kontrahi tegemise juures osa polnud, edasi rentida; seda wõib ta ainult siis, kui mõisaomanik oma luba annab.

94. Niisuguse mõisaomaniku luba peab kirjalikult kihelkonna kohtusfe sisse saatma; wastasel korral wõib mõisaomanik kohtu läbi rendikontrahi tühjaks tegemist nõuda.

W. täh. 1 § 66 all.

95. Rentnik ei tohi ilma mõisaomaniku lubata müüa heinu, õlga, sõnnikut, puid, palka, hagu, kiva ja teisi maast saadawaid asju, kui nad mitte põllu wili ehk lubatud tööstuse produktid pole.

96. Iga rentnik, kes eelseiswa § wasta efsinud, saab § 690 järele aresti ehk wiisjadega nuheltud. Kui aga sarnased seaduse rikkumised sagedasti saawad korratud, siis wõib mõisaomanik kohtus kontrahi tühjaks tunnistamist nõuda.

Täheendus. 1) § 699 on oma mõimu kaotanud, sest et wanad kohtud lõpetatud.

2) Zhunnõstlus on ära kaotatud. (W. täh. 2 § 291 all).

97. Kui rentnik koha käestäraandmise korral mõisaomaniku poolt kirjalikult antud lubatahe pääle toetades, kohtule kindlaks jõuab teha, et ta talus tõesti parandusi on korda saatnud, siis peab mõisaomanik temale selle eest tasu maksma (§ 75).

98. Kuluji, mis rentnik selle läbi kannab, et talu korras pidada ja teda kasulikult harida, ei või veel parandusteks pidada, sest et see rentnikul just kohuseks on.

99. Mõisaomanikul on õigus talurendimaa pääl oma tahtmise järele ja oma kulul parandusi ette võtta, kuid tasu võib ta selle eest ainult siis nõuda, kui tal selle kohta rentnikuga leping on tehtud.

100. Gelseiswas § nimetatud leping võib kas kirjalik ehk suusõnaline olla. Kirjalik leping peab kihelkonna kohtusse sisse saama antud, kust taht ära kiri tehtakse; suusõnalise lepingu üle antakse ka kihelkonna kohtusse teada, sääl kirjutatakse suusõnalised tingimised protokollis raamatusse.

W. täh. 1 § 66 all.

101. Iga nõudmist, mis rendikontrahist tekkinud ja mille wasta see ei waidle, selle käest nõutakse, peetakse waidlemata õigeks ja põhjendatuks, niisugusel korral on kohalik politsei kohustatud nõudja kutsel kõiki seaduslikka abinõusi tarwitama, et kontrakt täidetud saaks.

W. täh. § 104 all.

102. Kui rentnik omale käemeest pole muretsenud ega tal ka kautsjoni sisse makstud pole, mis häda korral tema eest wastutaks, siis võib teda politsei mõisaomaniku kutsel ja wastutamisel ka niisuguste nõudmistele täitmisele sundida, mis rentnik ei awalikult ega ka oma waikimisega waidlemata õigeteks pole tunnistanud.

103. Selgub aga päraspoole, et mõisaomaniku nõudmine põhjendamata olnud, siis on ta kohustatud rentnikule kõiki tehtud kahju äratasuma, pääle selle peab ta ka kohtu otsuse järele trahwi maksma, mis selle walla kasuks läheb, selle piirides renditalu on.

W. täh. 1 § 66 all.

104. Ei soowi rentnik milgi põhjusel oma pääle wõetud kogu täita, siis võib wallapolitsei, et põlluharimises mitte peatuft ei tuleks, seadusliku abinõude najal teda kohustetäitmisele sundida, kuid rentnikule jääb õigus kõige asjata kulude eest mõisaomaniku käest kahjutasu nõuda.

L ä h e n d u s. Baltimaadepolitsei on ümbermuudetud.

105. Kui rentnik, kes kautsjoni sisse maksnud, renditud talu ise laastab ehk jeda ilma keelmeta teisi teha lasseb, ehk halwa kohuste täitmisega mõisaomaniku usalduse oma wasta ära kaotab, siis on wiimafel õigus nõuda, et kohus asja järele uuriks ja selle järele otjustats, kas rentnikku kontrahi

täitmisele sundida ja talle kohuseks teha laastatud põldude ehk rikkunud hoonte eest kahjutasu maksta ehk ka kontrahiti murtuks kuulutada, kui sissemaksetud kautsjoni kahjutasu maksmiseks wähe on, ehk kui ta tulewikus kohuste täitmisele sundimiseks oma nappuse poolest usaldust ei teeni.

W. täh. 1 § 66 all.

106. Mõisaomanikul on õigus seni rentniku waranduse wäljawedu takistada, kuni wiimane kõiki oma kohusi mõisa vastu täitnud pole ehk kuni ta omale niisugust käemeest pole muretseunud, kes tema eest wastutaks ja keda mõisaomanik wastuwõtab.

107. Mõisaomanikul on õigus maksuwõimetud rentniku kaks aastat finnipidada, kuid pääle selle aja ei wõi wiimast keegi enam takistada wabalt wallast wäljaastumast.

108. Rentnik on kohustatud wõlgajäänud rendiraha ühes protsendidega ka pärast rendiaja lõppu ära maksuma. Teda wõib wõla tasumisele sundida sellesama aja jooksul ja nendesama abinõudega, mis üleüldised seadused maksuwõimetute wõlgnikude kohta lubamad.

Tähendus § 77 all.

109. Ku rentnikul rendileandja käest kontrahiti põhjal midagi nõuda ja kui mõisnik niisuguse nõudmise vastu ei waidle ehk kui rentniku nõudmine kohtu poolt õigeks tunnistatud, siis wõib rentnik, kui tema käesolew mõisniku wara nõudmise täitmiseks ei ulata, seni kaua ilma mõisniku lubata oma koha pääle jääda, kuni ta oma täiesti kätte saanud.

h) rendikontrahiti lõpust.

110. Rendikontrahit lõpeb muudugi rendiaja lõpuga, aga ka enne seda wõib ta järgmistel põhjustel lõpetatud saada: 1) mõlemate pooste wabatahtlilise kokkuleppimise läbi; 2) rentniku surma läbi, kui aga kontrahitis tingimiseks pole tehtud, et ta ka rentniku pärijate kohta käib; 3) rendikoha äramüümise läbi; 4) igakord kui kohus ehk walitsus rentniku niisugusesse olekusse jäewad, et tal wõimatu on kontrahitis oma pääle wõetud kohusi edasi täita; 5) kohtu otsus lõpetab rendikontrahiti järgmistel kordadel: a) kui rentnik kohta hooletult harib ja kui tal selle juures kautsjoni sissemaksetud pole ehk kui ta kautsjon kohtu poolt wäikseks on arwatud; b) kui mitu korda § 95 wasta on efsinud; d) kui rentnik seadusewastaliselt koha teisele on rentinud ehk oma renditud kohta mõne wõera walitsuse ja hoole alla annab (§ 93); e) kui ta maksuwõimetuks tunnistatakse ehk kui ta warandus wõlgade eest awalikult ära müüakse; h) kui mõisaomanik ehk kogukond rentniku halwa elu pärast ehk sagedaste mõisa ja walla kasude rikkumise pärast kohut paluwad kontrahiti lõpetatuseks tunnistada; i) kui rentnik kohtu ees selgeks teeb, et mõisnik ehk selle usalduse mees alatasa temale kahju teewad; f) kui rentnik mitu korda politsei käsku ei täida.

W. täh. § 66 all.

111. Igafoord, kui rendi kontrakt põhjuste pärast, mis eelseisva § punktides 2—4 ülesseantud, murtud saab, ei tohi see milgi viisil enne Süripäeva sündida, ehk ainult siis, kui kontrahis niisugune tingimine sees on, mis seda lubab.

112. Saab aga mõisa, mille külge renditud koht käib, müümise, wahetamise, kinkimise, pärandamise, rentimise ehk mõne teise omanduse õiguse äraandmise viisi läbi mõne mõera kätte, siis ei anna koht see õigust uuele mõisaomanikule ehk rentnikule enne rendi aja lõppu talukontrakti oma ühe külge tahtmise järele murda.

B. Iseäralised seadlused talumaa mitmesuguste tarvitamise viiside kohta.

I. Orjuse=rent ehk teoorjus (Frohnacht).

113—166 on oma võimu kaotanud.

II. Segarent.

167—170. käivad rendikohta, mis osalt tööga osalt rahaga maksjati, — nad on oma võimu kaotanud.

III. Raha=rent.

171. On niisugune leping mille järele rentnik mõisale talu eest iga aasta kindlasti määratud summa raha maksab.

172. Raharent põhjeneb wabatahtlise kokkuleppimise pääl, sellepärast on täiesti leppijate võimuses rendiraha kõrgust ja tema maksimise aega ära määrata. Kuid ka raha=rendi kohta käiwad sedalused, mis §§ 63—111 seisawad.

173. Raha=rendi kontrahid wõiwad kas lühema ehk pikema aja pääle tehtud olla, igatahes aga mitte wähem kui kuue aasta pääle (§ 65).

174. Ei maksa rentnik kontrahis määratud ajal oma renti ära, siis on mõisaomanikul õigus kohtu teel rentniku warandusest tasumist nõuda.

175. Jätab rentnik kaks korda järgimööda rendi maksmata, nii et mõisnik on sunnitud kaks korda järgimööda renti wõlga jätma ehk teda kohtu abil sisse nõudma, siis on mõisnikul täieline õigus rendikontrakti lõpetada ja rentnikku kohtu otsuse järele (§ 110 punkt 5) kohast wäljaajada.

176. On aga niisugusel korral wäljaetataval rentnikul loomulik ehk seaduslikul viisil nimetatud pärija, siis wõib wiimane nõuda, et koht kontrahist tekiwad õigused ja kohused temale saaks antud, see wõib aga ainult järgmistel tingimistel sündida: 1) rendikontrahis peab see tingimine seisma, et koht rendiõigused pärijate pääle lähewad; 2) pärija peab kohe oma eelkäija wõlgajäänud rendi mõisale aratasuma.

177. Summa, mis pärija oma eelkäija eest peab tasuma, ei tohi suurem olla kui kahe poole aasta maks ehk aastane rent, milgi wiisil ei wõi tema käest rohkem nõuda. On aga mõisa wana rentnikule rohkem wõlga uskunud, siis arwatakse see üleliigne osa rentniku enese wõlaks, mitte aga rendikoha pääle, sellepärast ei wõi teda pärija käest nõuda, kui ta wiimane tõeste koha oma pääle peaks wõtma.

178. Mõisal ei ole õigust wäljaetatawa rentniku pärijat juundida rendikohhta oma pääle wõtma ja pärandaja wõlga tasuma.

179. Kui rendikontrahis niisugune tingimine seisab, et rendi õigused pärast rentniku surma pärijate pääle edasi lähewad, siis on pärija kohustatud rendikontrahiti oma pääle wõtma. Pärija saab sellest kohusest ainult siis wabaks, kui ta üleüldse ennast pärandusest lahti ütleb ehk kui ta oma asemele mõne teise muretseb, keda mõisa usalduse wääriliseks arwab.

IV. M a a s a a g i = r e n t (Naturalpacht).

180. Maasaagi-rent on niisugune leping, mille järele rentnik mõisa päralt olewa talumaa tarwitamise õiguse eest wilja ehk teiste põllu saadustega rendiandjale tasu maksab.

181. Maasaagi-rendi kontrahis peawad ülessetähendatud olema kõigenende wiljade ehk teiste põllusaaduste hinnad, millega rendimaksu tasutakse. Rende ülesantud hinnade järele mõistab kohus, kui asi tema otfustada tuleb.

182. Maasaagi-rendi kontrahid käiwad pääasjus nendesamade seadluste alla, mis raha-rendi kohhta antud (§§ 171—179).

183. Kõik need seadlused käiwad ka niisuguste rendikontrahide kohhta, kus rendimaks osalt raha ja osalt wiljaga saab tasutud.

V. P ä r i t a w r a h a = e h k p õ l l u s a a g i = r e n t (Geld- oder Natural-Erbpacht).

184. Päritaw rendikontrahit on leping, mille järele rentnikul õigus on ilma terminita ehk tähtajata ja pärandatawast rendi talu tarwitada, kuma rendikoha omanduse õigus mõisaomanikule jääb.

185. Igal mõisaomanikul on õigus oma talude kohhta nendesama isikuga, kellega ta ajutisi rendikontrahisi teha wõib, ka päritawa-rendi kontrahisi teha.

186. Päritawa rendi kohhta käiwad üleüldse järgmised seadlused: 1) Päritawa rendi kontrahide juures peab neidsama eeskirju täitma, mis äjute rendi kontrahi tegemise juures, kuid muidugi peawad need iseäralbused, mis päritawa rendi iseloomust tekkiwad, oma mõju ka kontrahi pääle awaldama; 2) Päritawa rendi lepingud käiwad täiesti nende seadluste alla, mis selle kohhta iseäraliselt antud (§§ 187—200), kui aga midagi iseäralist selle rendi kohhta makswaks tahetakse teha, siis peab sellekohane tingimine kontrahis seisma.

187. Pärandawa rentniku õigused:

Pärandaw rentnik võib seadustest lubatud piirides ilma segamata igal viisil oma renditalu harida ja oma kasuks tarvitada. Ta võib kunst niisutamist ehk maakuiwatamist oma talus sisse seadida. Metsad, mis päritawa renditalu maade pääl kaswawad, jääwad nagu seda seadus üleüldse rendimaa pääl kaswawa metsa kohta määrab, mõisaomaniku tarvitada ja walitseda. Pärandaw rentnik võib oma rendi õigust edasi anda, kuid selle juures peab ta § 188 punkt 4 tähele panema.

188. Pärandawa rentniku kohused:

1) Rentnik ei tohi oma rendi kohta hooletusesse jätta; 2) Metsa asjus peab rentnik mõisniku käskusi täitma; 3) Ta peab määratud ajal rendi ära maksma ilma et ta iseäralist meeldetuletust saaks; 4) Tahab ta oma rendiõigusi edasi anda, siis peab ta omale usaldusewäärilise ja tööta asemiku muretsema; 5) Renditud kohta pole tal õigust pandiks panna ehk tükiwiisil edasi rentida; 6) Renditoha piirides ei tohi ta teistele maa kohta käiwaid õigusi ehk serwitutisi anda; 7) Päritaw rendikontrakt ei muuda rentniku seisukorda tema kogukonna ehk walla wasta.

189. Mõisnikul, kui pärandawa renditalu omanikul, on tema kohta järgmised õigused: 1) Tal on õigus rentniku majapidamise üle walwata, et aegsalt võimalik oleks koha hooletusesse jätmise ja laastamise vastu abinõusi leida; 2) Pärandawa renditalu maa pääl kaswaw mets on üleüldise seaduse järele (§ 187) mõisaomaniku tarvitada ja walitseda; 3) Mõisaomanikule jääwad õigused §§ 79 ja 89 järele; 4) Kui päritaw rentnik oma õigusi talu kohta edasi anda soowib, siis on mõisaomanikul kõige teistega võrreldes esimene eesõigus. On aga päritawalt wäljarenditud talu wallamaa piirides, siis ei wõi mõisaomanik oma eesõigust teisel viisil tarvitada, kui seda § 46 lubab; 5) Kõigel neil lordingel, kus mõisaomanikul tema käest ära ostetud talumaa kohta sunni-tagajätmise õigus (Cовозмездное отчуждение, Expropriation) on (§ 204), on tal ka õigus päritawast rendikohast tarwilikku tükki sunniwiisil sündsa tasu eest ära wõtta.

190. Kui mõisnik midagi ettewõtab, mille tarwis tal päritawast rendikohast sunniwiisil maad ärawõtta tuleb (§ 189 punkt 5), siis peab ta efiti rentnikule selle tasu suurust, mis ta anda tahab, teadustama, ainult siis, kui rentnik tasuga rahul ei ole, peab nii tegema, nagu seda §§ 204—207 sunnimüümise kohta nõuawad.

191. Peiab mõisaomanik päritawa rendikoha pidamises hooletust ja teeb ta seda kohtus selgeks, siis võib ta nõuda, et kohus rentnikku sunniks: 1) Rahjulikku ehk hooletut teguwiihi järele jätma; 2) Kohu poolt määratud kautsjoni sissemaksma. Niisugust kautsjoni maksetakse rentnikule ainult mõisniku lubaga ehk kohtuotsuse järele tagasi.

192. Ei ole aga rentnikul võimalik rahalist kautsjoni sisse maksta

siis tehtakse järgmiselt: rentniku kõige lähem pärija saab tema õigused omale, kuid ta peab kohtu poolt määratud kautsjoni summa ära maksma; kui ka kõige lähemal pärijal võimalik pole seda kautsjoni ära maksta, siis peab rentnik omale usalduse wäärilise asemiku (Cessionar) muretsema, kelle wastuwõtmise üle kihelkonna kohus otsust teeb. Ei muretse rentnik kahe aasta jooksul omale asemikku, siis saab mõisaomanik renditalu tagasi, mida seaduse poolt ettekirjutatud piirides wabalt tarwitada võib.

193. On aga kohta hooletusesse jätmine niikaugele läinud, et sellest, mõisaomaniku arwamise järele, talu hinna wähenemist karta on, siis võib mõisnik kohtult nõuda, et renditalu kohe rentniku kõige ligedamale pärijale ära saaks antud.

194. Kui päritawa renditalu rentnikku juba teist korda hooletuse pärast süüdistatakse, siis annab talle kihelkonna kohus ühe kätse, kes ta majapidamise korra üle walwaks, nii võib rentnik weel wiieks aastaks oma kohta pääle jääda.

T ä h e n d u s. Kihelkonna kohus on kaotatud.

195. Kui päritawa rendikoha rentnik kontrahis määratud ajal oma renti ära ei maksa, siis antakse tal weel 30 päewa pääle termini; ei maksa ta ka selle aja jooksul, siis võib teda wägivallega politsei abil seda tegema sundida, ja kõige enne pantakse ta liikum warandus keelu alla. Pääle selle on rentnik kohustatud mõisaomanikule tasu maksma kõige nende kahjude eest, mis kohus tema hooletuse ja korratuse tagajärjedeks peab; ta peab ka pool protsenti ($\frac{1}{2}\%$) wõlgnewast rendist mõisaomaniku kasuks trahwi maksma.

196. On päritawa renditalu rentniku warandus kolm korda keelu all olnud, siis antakse ta niisama kätse ülewaatuse alla, nagu teise kordse talu hooletusesse jätmise korralgi (§ 194).

197. Kui päritawa renditalu rentnik oma kahe aasta renti ära ei maksa, siis käidakse temaga § 192 järele ümber.

198. Kui päritawa renditalu rentnik maksu wõimetuks tunnistatakse, siis müüdatakse tema pärandataw rendidõigus kohtu poolt enampakkumise teel ära. Mõisaomanik saab kõige teiste pakkujatega wõrreldes, ainult kõige lähem rentniku pärija mahaarwatud, eesõiguse, ehk ta küll teistest rohkem ei paku. Mõisaomaniku kohta jääwad makswaks § 46 seadlused.

199. Päritawa rendidõiguse eest enampakkumise teel saadud raha arwatakse rentniku keelu all olewa waranduse ehk konkurssi summale juurde.

200. Kui päritawa rendi kontrahi tegemise juures rentnik käeraha (Einstandsgeld) sisse maksnuud, siis arwatakse seda raha rentniku omanduseks ja pärandawa rendikontrahiga ühendatuks, kui aga mõlemad pooled selle kohta mõnda iseäralist tingimist pole teinud.

Teine järk.

Talupoegade päriseks ostetud maa kohta käivad seadlused.

201. Mõisaomanikul on õigus talumaid päriseks müüa kas walla all olevate talupoja seisuse liigetele ehk ka iga teisele, kes mujal hingekirjas ehk kel muud isiklikud õigused on, viimased ei või aga talumaad muudu omandada kui nad enne selle walla alla, kelle piirides ostetav koht on, ülesse võetud pole.

T ä h e n d u s. Baltikubermangudes on kõiegi ristiusulistel õigus kõiksugu liikumata varandusi omandada (Balti eradõiguse III vihk § 612 täh. 2).

202. Riiutli mõisatele antud eesõigused ei lähe ostu läbi mõisast äralahutatud talumaade pääle. Riisugusi eesõigusi ei või ühegi lepingu läbi omandada, ega saa nad ka iseenejesti seaduse määrusel talu omaks.

203. Sahi, kalapüügi, wesi-, tuule- ja iga teist sugu weskete ehitamise õigused saawad ostmise läbi taluomaniku õigusteks; weske tammide ehitamise juures peab muidugi üleüldisi seadusi tähele panema.

T ä h e n d u s. Riiutli mõisade weskete kohta maksaw eesõigus on ärakaotatud (W. täh. § 81)

2) Sahipidamine Gesti-ja Piwi-kubermangudes on 3 webr. 1892 a Rõige kõrgemalt poolt kinnitatud ajutiste seaduste läbi korraldatud.

(Waata Lisa № 16).

204. Rõikide mõisa maatükkide pääle, mis ostmise läbi teiste pärisomanduseks saanud, jääb mõisnikul järgmistel kordadel sunnitagasi müümise õigus (Expropriation, совозмездное отчуждение): 1) kraawide ja kanalide kaewamise jaoks, mis a) weete sünitamise, b) wee kogumise ja mahalaastmise, d) weepaisutamise tarwis tehtud saawad; 2) kaewude ja muude weekogude tarwis, kus riisugusi hädasti waja on; 3) uute teede alla ehk juba olevate teede laiendamiseks; 4) teesillutamise ruusa aukude tarwis. Mõisnik on kohustatud esite ära näitama, et tema ettevõtmisele müütud maa tagasi nõudmine ja nimelt temast ettearwatud suuruses, tarwis on.

T ä h e n d u s. Kohalik ringonna kohus peab sunni tagasi müümise tarwimise ja äravõetawa maa juuruse üle otjust tegema. (R. S. R. XVI. w. I j. Kodanliku kohtukorra sead. § 2094—2097.)

205. Sunni tagasi müümist on ainult kihelkonna kohtu lubaga võimalik ette võtta.

W. täh. § 204 all.

206. On kihelkonna kohus oma luba andnud, siis ei või maaomanik sunni tagasi müümisele vastu panna. Ei ole aga mõisaomanik ja maaomanik sunni wiisil ära võetawa maa hinna üle kokkuleppinud, siis jääb see wahel ehk lepingu-kohtu otjustada.

T ä h e n d u s. 1) Seaduslik vahetohus on lõpetatud (Balti eradigused III w § 1122).

2) W. täh. § 204 all.

207. On sunnitagamüümine seaduslike eeskirjade järele lõpetatud, siis ei ole mõisaomanikul enam õigust ärawõetud maatükki ennast lahti ütelda ehk seda maad mõnel teisel otstarbel tarvitada, kui sellel, mis ta kohtus üles andnud. Kui mõisaomanik ärawõetud maad ülesantud otstarbel ei tarwita, siis peawad ärawõetud maatükid endisele peremehele tagasi antud saama, wiimane ei ole kohustatud saadud müügi hinda tagasi maksma.

W. täh. § 204 all.

208. Ostetud talu peremehel on täieline omanduse õigus; ta võib oma maad kas terwelt ehk jaolt äramüüa ehk rendile anda, ainult selle kitsendusega, et müütud ehk temale järele jäädaw maatükk mitte vähem poleks, kui seadus seda talumaade kohta lubab, see on mitte vähem, kui 3 desjätini põldu ja selle kohane jagu heina- ja karja-maad.

209. Mõisaomanikul on oma mõisa piirides olevate talumaade müümise korral ostueesõigus (Vorkaufsrecht), kuid ostetud talumaad ei tohi ta teisi tarvitada, kui seadus seda lubab.

210. Kui talumaa võla eest panditud on, siis ei tohi teda ilma võlauskuja lubata ei tükalti äramüüa ega mõnel teisel wiisil vähendada.

211. on oma võimu kaotanud, sest nüüd maksawad kinnitamise asjade toimetuse korra §§ 69—76.

69. Ostukontrahid talukohtade pääle saawad selle korra järele kinnitatud, mis ajutiste eeskirjade §§ 2—68 näidatud, alamal seiswaid iseäraldusi tähele pannes:

T ä h. 1) Need eeskirjad maksawad Liivi, Eesti ja Kuura kubermangudes tegewate, talu rendikohtade ostukontrahide kinnitamise korra üle iseäraliste kohtulikkude määruste asemel, ilma et kohalikes talurahwa seadustes ja nende lisa-seadustes seatud kontrahide tegemise ja läbiwaatamise korra puutuks.

2) Need eeskirjad ei saa järgmistel korradel pruugitud: 1) Kui müüdaw talu rendimaatükk päämõisa hüpoteeki wastutamise alt juba ära on lahutatud; 2) kui talurendimaatükk mõisnikust mõisakülge ühendamiseks on ostetud, ja 3) kui talu maksumaa müümise juures, ühes mõisamaaga, suurem osa müüdüd maatükki mõisamaa on.

3) Talurahwa asjade komisjari kätte on antud nende kontrahide seadusliku mahategemist kinnitada, mis talumaa ostmise ja mõisa maksumaa müümise juures wallakogukonna liikmetega tehtakse.

70. Rendi kohtade ostukontrahide kinnitamise palwete juures peab ette näitama: 1) ostuhinnast üks osa, mis lepingu järele enne kontrahi kinnitamist ja kas jula rahaga ehk profsendi paberitega, maksetud peab saama, ehk kwiitung selle üle, et see summa kreditaasjase, mille abil ostmine sünnib,

alalhoidmiseks vastu on võetud; 2) müüdava maatiikki plaan, mõlemate kokkuleppijate poolte allkirjaga, mis seatud korra järele tõeks (tunnistatud on, ja maamõõtjast kokku seatud kirjeldusega; 3) nendes kohtades, kus kadastri raamatud (maapõhjus-raamatud, кадастровыя книги) on sisse seatud, väljakiri nendest raamatutest, mis müüdava maatiikki suurust ja väärtust näitab.

T ä h. 1) Käsiraha, mis müüja saab ja ostu-hinna jekka arvatakse, peab ka kontrahi fiinitamise palve juures ette näidatud saama.

2) Alalhoidmiseks sisse maksetud ostuhinna osa, kuni kontrahi fiinitamiseni, loetakse ostja omanduseks.

3) Ostusumma maksetakse kas kreposti jaoskonda ehk sellesse kredittasjase sisse, mille abil ostmine sünnib.

4) Kui ostusumma ehk üks osa sellest kokkuleppimise järele enne müümise fiinitamist, jagude kaupa peab ära maksetud saama, siis peavad need sisse maksmised, koha kui nende termin ehk tähtaeg on kätte tulnud, nendes seaduslikudes kohtades sündima, kus muu jagu ostuhinnast alal hoitud saab.

72. Kreposti jaoskonna ülem ei alga talu rendikoha ostukontrahi fiinitamist ja selle koha lahutamist pää mõisa hüpoteegi vastutauise alt mitte müüda kui: 1) kui temale tunnistus ette on näidatud selle üle, et need kellel kreposti raamatutesse sissekirjutatud õigused pää mõisa pääle on, lubavad müüdavat kohta selle mõisa hüpoteegi vastutamise alt ära lahutada, ja 2) on päämõisa kohalikus mõisnikude kreditseltsis pandiks, siis, kui see selts on kreposti jaoskonna ülemale teada annud, et tema ostja palve pääle teda oma võlgnikuks tunnistab ja palub seadusliku osa päämõisa kreditorlast müüdud koha pääle ümerkirjutada, ehk kui müüja seltsi poolt väljaantud tunnistuse ette on näitanud selle üle, et pääle selle, kui müüdava koha pääle arvatud osa, päämõisa pääl olevast kreditorlast on ära maksetud ehk kindlast tehtud, seltsil mingisugusi õigusi müüdud koha pääle ei ole.

73. Edaspidi kuni ingrossseerimata (ülesvõtmata) hüpoteekide kreposti raamatutesse sissekirjutamiseks seatud termini möödaminekuni (kohtute ümbermuutmise Seadus Balti kubermangudes, täht B. § 10), annab kubermangu kreposti jaoskonna ülem, ilma ajawiitmata pääle ostukontrahi fiinitamise palve vastuvõtmise, sellest kohaliku ringkonna kohtule teada, et nende hüpoteekide järele võla andjad ja kõik, kellel vaieldusi ehk vastarääkimisi müügi kohta on avaldada, ette saaks kutsutud. Kui tähendatud termin mööda on läinud, sünnib tähendatud kohtusse ettekutsumine ainult ühe kokkuleppija poole palve pääle.

74. Selminewas paragrahwis (§ 73) nimetatud kohtusse ettekutsumine peab üleüldiste kohtusse kutsumiste eeskirjade järele sündima, mis Balti kubermangudes kohtu seaduste prungiawaks tegemise seaduses üles on pandud, mille juures: 1) kuulutustes (объявление) peab kindlaste tähendatud olema mõis, mille küllest maatiikk lahutatakse, nõnda ka müüdaw maatiikk

ja tema ostuhind; 2) kohtusse ettekutsumise termin määratakse ikka kuue kuuline; 3) kuulutus avaldatakse selle korra järel, mis üleüldistes kohtusse ettekutsumise eeskirjades näidatud on, aga trükitakse ka kohalistes rahva lehtedes ära, ja 4) kui müüja ja selle wahel, kes waielust ehk wastarääkimist müügi kohta avaldas, ei ole kokkuleppimisi sündinud, siis tähendatakse kolmekuuline termin, ringkonna kohtus waieluse ehk wastarääkimise avaldamise päewast arwatud, kreposti jaoskonnale kohtu otsuse ettenäitamiseks kontrahi finnitamise seisujätmise üle, kuni waielus arutatud saab.

75. Kui ettekutsumine on tehtud (§ 73 ja § 74), siis nõutakse pääle tingimiste, mis § 72 näidatud on: 1) kohalikust kohtust tunnistuse ettenäitamine selle üle, et wastarääkimisi ehk waielusi müügi kohta avaldatud ei olnud ehk et avaldatud waielused ja wastarääkimised juba kõrwale on saadetud, ehk 2) et eelminewas paragrahwis (§ 74) punktis 4 nimetatud kolmekuuline termin, ilma kontrahi finnitamise seisma jätmise üle kohtu otsuse ettenäitamisetähtaajata, mööda on läinud.

76. Pääle kontrahi finnitamise (§§ 72, 75) saadab kreposti jaoskonna ülem kreposti akti ära kirja sellesse kredittkassasse, mille abil ostmine sündis, ja annab kontrahi finnitamise üle sellele kohtukohale teada, mille hooleks kadastri-raamatute pidamine on antud.

212. Talupoja seisuse liikmete poolt finnituseks jisseantud ostukontrahid wõiwad liht paberi pääl tehtud saada ja on kõigest kroonu postlini maksudest priid.

Tä h e n d u s. 1. W. täh § 83 all.

2) Ostukontrahid mõisade pääle, mis talupoja seisuse liikmed omandawad, peawad stempelpaberi pääl tehtud olema ja nende eest maksetakse seaduslihi postlini.

213. Seadlused, mis wõltsitud rendikontrahtide kohta käiwad (§§ 84 – 87) maksawad niisama ka ostukontrahtide kohta.

Kolmas jagu.

Seadlused, kuidas teorenti raha- ja põllusaagi- rendiks ümbermuuta ja kuidas talupojad maad omandavad.

Esimene peatükk.

Üleüldised seadlused.

214. Teoorjus võib talurentniku ja mõisaomaniku wahel omavahelise lepingu läbi igaks teiseks rendikontrahiks muudetud saada ehk jälle ostu läbi ära lõpetatud saada. Selle wasta jääwad kõik teoorjused ja maasaagi maksud, mis talupidaja temale antud kohapidamise õiguste eest kogukonna ehk riigi kasuks kannab ja millede täitmise eest kohalik kogukond ühes koos wastutab, endist wiisi maa küllest lahutamata, ja nende asemel ei wõi maastik omanik ega rentnik niisama ka kogukond rahamaksusi panna.

Täheendus 1) Teoorjus on lõpetatud (W täh. 1 § 4 ja täh. 2 § 170 all.)

2) Pääraha maks on 28 mail 1885 a. ära kaotatud.

3) W. § 362 ja täh 1 § 362 all.

4) Nefrudi andmine on 1 jan. 1874 muudetud.

215. Üksikul maatüki omanikul ei ole keelatud tema maa pääle arwatud awolikka orjusi ja maasaagi maksusi oma kogukonnaga kokkuleppimise teel üheks kindlasti määratud rahamaksuks ümber muuta. Kogukond peab siis saadud maksu eest orjuste täitmise enese pääle wõtma. Niisugusi lepinguid ei wõi wähem kui kolme aasta pääle teha, muidugi võib neid iga kolme aasta pärast uuendada. Niisugune leping wallaga ei wabasta renditalupidajat üleüldisest wastutamisest, mis terve kogukond õigeajalise maksude tasumise pärast kannab.

W. täh. 1, 2, 3 ja 4 § 214 all.

216—219 on oma wõimu kaotanud.

220. Päritawa rendi lepingute ehk müümise juures peab ikka kindlaste need serwituti õigused äramäärama, mis omanik rendile antud ehk äramüüdud maatükki pääl omale peab ehk mis ta selle maatükki pidajale annab selle päämõisa pääl, mille küllest maatükk lahutatakse.

221. Iga serwituti õigusi, mis renditalu kohta antud, võib mõlema-poolse kokkuleppimise läbi äralõpetada. Ühekõlgsje tahtmise järele ei wõi muuta seda maatükki, mille pääle serwitut seatud ega ka seda isikut, kellele niisugune serwitut antud.

222. Serwituti õiguste ebasfi andmise juures peab nende suuruse kindlaste ära määrama.

223. Kõik serwituti õigused, mis täesolewa Talurahwa Seaduse ilmutumiseni veel ei ole kindlaks tehtud, prawad kümne aasta jooksul seaduslikul teel kindlaks tehtud saama.

224 on oma wõimu kaotanud.

225. Pääle täesolewa Gesticubermangu Talurahwa Seaduse jõuusse astumist ei wõi küla serwitutisi ajast jäämise (давность, Verjährung) läbi kaotada ega ka omandada.

226. Iga uuesti omandatud serwituti õigus saab seaduse poolt ainult siis täiewõimuliseks tunnistatud, kui ta kohtu poolt kinnitatud dokumendis selgesti äramääratud on. Kohus peab omalt poolt selle üle walwama, et kinnituseks jisseantud serwituti õiguse suurus selgesti oleks äramääratud.

227. Ajutised maapidajad (Nutzniesser) ei wõi serwituti õigusi neudele prunkimiseks antud maa tarwis saada ega ka wõerastele selle maa kohta serwitutisi lubada. Sellepärast ei saa kogukonna liikmed kui talude rentnikud oma maa tarwis serwitutisi omandada ehk teistele lubada.

228. Talude pärisomanikud wõiwad maa kohtade tarwis serwitutisi omandada, kuid serwituti õigust oma talude maa kohta wõiwad nad ainult neile maatükkidele lubada, mis nende taluga ühe mõisa piirides on.

229. On mõne küla maad kahe ehk mitme mõisa päralt ja ulatawad niisuguse küla talumaade ribad (Schnurstücke) üksteise piiridesse, siis on igal mõisaomanikul õigus nõuda, et niisugused maaribad ära jaotatud ja wastastiku ümber wahetatud saaksiwad. Niisugust nõudmist peawad kõik piiridega kokkupuutuwate mõisade omanikud täima.

230. Niisugune talumaa ribade wahetamine sünnib kohtu otsuse järele, kui kokkupuutuwate maade omanikud wabatahtliku kokkuleppimise teel asja diendada ei saa.

Teine päätükk.

Teorjuse raha- ehk põllusaagi-rendiks ümbermuutmise kohta käiwad isearalikud seadlused.

231—237 on oma wõimu kaotanud.

238. Mõisarentnik tohib ainult mõisaomaniku lubaga mõisa päralt olewaid talumaid raha ehk põllusaagi rendile anda.

239—240 on oma wõimu kaotanud.

241. Kui raha- ehk põllusaagi-rendi kontrahi juures talupidaja mõisarentnikule kautsjoni sisse maksab, siis vastutab mõisarentnik mõisaomanikule selle eest, et kautsjon ikka terve oleks.

Kolmas päätlükk.

Ostmise läbi teoorjuse lõpetamise kohta käivad iseäralised seadlused.

242 on oma võimu kaotanud.

243. Talumaa päriseks müümine on keelatud kõiges mõisates, mis kirikute, häätegewate asutuste, seisuste j. n. e. päralt on, niisama ka majoradi mõisates.

Täheendus. 1) Kõigekõrgema käsuga 16 Detf. 1860 a. on luba antud Cestikubermangu mõisniku seisuse päralt olevate mõisate talumaid müüma hakkata.

2) Jõulük kõigekõrgem käsk 3 Märtsist 1866 a. keelab ära talumaade müümise Viivi, Kuura ja Cesti-kubermangudes mõisniku seisustele kingitud mõisate piirides.

3) Kõigekõrgema käsuga 10 Maist 1896 a. on luba antud mõnes Cestimaa majoradi mõisas talumaid müüa.

244. Tahab mõisaomanik oma väljarenditud mõisa küllest tükki maad päriseks müüa, siis ei ole mõisarentnikul õigust seda keelda. Siin peab järgmisi seadusi tähele panema: 1) Kui ära müütud maatükk raha- ehk põllusaagi-rendile antud oli, siis peab mõisaomanik mõisarentnikule iga aasta niipalju tasu andma ehk mõisarendist mahaarwama, kui palju ära müüdnud maatükk just enne äramüümist renti andis; 2) käib teoorjuse kohta ja on oma võimu ära kaotanud.

245. Niisuguse talumaa müügi korral, millest § 244 punkt 1 räägib, ei ole mõisarentnikul õigust oma rendi kontrahiti lõpetada ainult sel põhjusel, et mõisaomanik tükki tema käesolewast maast äramüüis, seda õigust ei ole rentnikul jellepära, et tema sissetulek muutmata jääb.

246. Igal isikul, kel üleüldse õigus on Cestikubermangus maad omandada on ka õigus talumaad omandada, kuid wiimasel korral peab igailks wallakogukonna liikmeks saama.

247. Ei ole keeldu terwel kogukonnal ühte tükki maad mõnel iseäralisel otstarbel ilma jaotamata omanduseks osta, kuid niisugune maatükk ei tohi suurem olla, kui seadus seda talude kohta määrab.

248. Maatükki müümise korral peawad ostukontrahis kõik need õigused, mis müüja enesele alles jätab ehk mis ta välja tingib, selgelt ja kindlaste äramääratud olema.

249. Müüjal ei lubata enese kasuks õigusi ehk orjusi jätta, kui nende kasuks ostukontrahis üks kindel summa määratud pole.

250. Ühtegi mõisa pärast olevat talu ei või ilma järgmiste seadluste täitmise ära müüa: 1) kõik isikud, kel seaduslised õigused päämõisa kohta, peavad eelseisva talumaa müümise üle teadustatud saama; 2) Kõigile niisugustele isikutele peab aega antama nende kasude alalhoidmiseks abinõusi otsida; 3) Wõlauskujatele, kelle nõudmised hüpoteegi raamatutesse sissekirjutatud, peab kindlaks tehtama, et nad mõisatükkide müügi läbi kahju ei saa.

T ä h e n d u s. Hüpoteegi raamatuid kutsutakse ka krepõsti raamatuteks.

251 asemel maksavad Riigi Seaduste Rõgu XVI wihu I jagu § 371 täh. 1 ja 2; § 371 täh. 1—4; §§ 373—377. Waata § 211,

252—262 on oma wõimu kaotanud.

263. Iga ostmine saab tühjaks tunnistatud, kui tema mõnda neist nõuetest rikkub, mis § 250 ja § 251 (w. § 211) wõlauskujate õiguste kaitsmise kohta ettekirjutawad. Sellepärast ei ole mingit seaduslikku tagajärge niisugusel ostmisel, kui osturaha mitte kohtusse, waid kohe müüjale wäljamaksetakse, niisugune müüdud maatükk wastutab wanatwiisi ilma wähemagi mündatufeta kõige mõisa hüpoteegi wõlgade eest.

264. On niisugusel korral, nagu sellest eelseisaw paragrahw (§ 263) räägib, ostja oma raha äramaksmise läbi kahju saanud, siis on tal õigus müüja käest taju nõuda, pääle selle jääb tal õigus kohtu teel nõuda, et müüja tema kaubalepingut täidaks ja kontrahiti kinnitaks.

265. Tükkalti maamüümine niisuguste mõisate küllest, mille pääl mõned mõisast lahutamata (unküundbare) wõlad lamewad, wõib ainult nende wõlauskujate lubaga sündida.

266. On mõisa pääl kredittkassa wõlga, siis peab niisuguste mõisate talude müümise korral kõigeeste kindlaks tegema, kui suur osa mõisa kredittkassa wõlast taluostja kanda jääb.

267—268 on oma wõimu kaotanud.

Neljas jagu.

Maksudest ja orjustest.

269. Kõik üleküldised maksud ja orjused, selle pääle waatamata, kas nad riigi ehk kogukonna kasuks lähewad, saawad mõisate pääle nende adramaade järele ära jaotatud. Need kohused jääwad rüütli- ja kiriku-mõisate ehk muidu maatükkide pääle neist lahutamata koormana (Reallasten) lamema.

Ükski mõisa ega maatuliff ei wõi neid kohusi täitmata jätta ehk ainult siis, kui nad ükshikult sest wabastatud saawad ehk neile mõni selle kohta käiw eesõigus on.

270. Maatogu kirja (Landrolle) ülestähendatud adramaade järgi määratakse ära, kui suurel määdul iga rüütli ja kiriku-mõis ehk muidu maatuliff üleüldisest maksudest osa wõtma peawad, selle juures pantakse aga rõhku juba sündinud ehk tulewikus juhtuda wõiwate muudatuste pääle.

271. Maksude ärajagamine on mõisnikuseisuse, kui orjuse maa pärisomanikute kogu, eesõigus. Talupoegadega tehtawates rendikontrahides peab iga kord maksude kõrgus kindlasti ära määratud olema (§ 75 punkt 5) ja selle tingimisega, et kui pärast poole maksud kontrahi määrast kõrgemaks tõusma peakswad, siis ei ole rentnik kuni kontrahi lõpuni kohustatud rohkem maksma, kui kokkulepitud; maksab ta aga rohkem, siis arwatakse üle-määraliseid maksud igaaastasest rendirahast maha; mõisaomanikul pole õigust enne kontrahi lõppu rendiraha tõsta.

T ä h e n d u s. Rõigekõrgemate käskude järele 18 Webr. 1866 a. ja 9 Detsembr. 1866 a. on ka nende Gestikubermangus olemate rüütli mõisate omanikutel, kes mõisniku seisusest pole, täielik õigus hääleõigusega osawõtta neist maapäewa istumistest, kus maa-maksude suuruse ja jaotamise üle otsustakse.

272. Kogukonnal on õigus walla päält maksetawaid maksusi oma ükshikute liigete wahel ära jagada. Kogukond wõib aga mõisaomanikuga kokkuleppimise läbi seda ka teisiti teha, nagu seda § 515 määrab. Teoorjuse õiget ärajaotamist wõib kohalik kohus järele katsuda.

T ä h e n d u s. 1) Rentnikute teoorjus on lõpetatud (W. täh. § 4 all).
2) Rihelkonna kohus on ärälõpetatud.

273. Sellepääle waatamata, et wallamaksud ükshikute kogukonna liigete pääle ära jagatud saawad, wastutab kogukond lahutamata ja üheskoos kõikide nende maksude õige jissemaksmise eest.

T ä h e n d u s. W. § 362.

274. Kui rüütli- ja kiriku-mõisate ehk muidu maatuliffide piirid lepingute läbi muudetud saawad, näituseks müügi, jaotamise, wahetamise j. n. e. ja kui niisugustel korradel ühe mõisa talumaa teise mõisa omanduseks saab, siis lähewad ühes selle maaga ka tema päält maksetawad maksud uue kogukonna pääle, kuna endine wald selle osa wähem maksab.

275 on oma wõimu kaotanud.

276 Wiinapõletamise eest maksetaw aktsiis ja kõrti patendi raha (Getränke- und Krugsteuer) tulewad ainult mõisade kanda, sellepärast ei wõi neid ka walla pääle ära jagada.

Teine raamat.

Talupoja=seisuse õigused. Talupoja=seisuse kogukond-
lised ja ametlised asutused.

Esimene jagu.

Isiklikudest talupoja seisuse õigustest.

a) Üleüldised talupoja seisuse kohta käivad seadlused.

277. Iga Cestikubermangu talupoja seisuse liige peab pääraha maksu järele kogukonna alla ülesse kirjutatud olema.

Täheendus. 28 Mai 1885 a. jai pääraha seaduslikul teel ära kaotatud

278. Valdade alla ülestkirjutatud isikute kogu, kel teiste seisuste õigusi ega eesõigusi pole, sünnitab ühte kofku kubermangu talupoja seisuse.

279. Igal Cestikubermangu talupojaseisuse liikmel on õigus § 294 järele teiste seisuste isikliku õigusi ja eesõigusi omandada; saab talupoeg teiste seisuste liikmeks, siis jääb tal õigus, kui ta soovib, oma walla nimekirja edasi jääda.

280. Niisama on ka teiste seisuste liigetel täielik õigus ennast waldade alla ülestkirjutada lasta ja sedawiisi kogukonna ja ühes ka talupoja seisuse liigeteks saada, eht nad küll selle pärast weel oma isikliku eesõigusi ei kaota. Nagu kõik wallaliikmed, nii peawad ka teistest seisustest kogukonda astunud isikud ennast täiesti kogukonna seaduse wõimu alla andma.

b) Cesti kubermangu talupoja seisuse õiguste omandamine.

281. Cesti kubermangu talupojaseisuse õigusi saab: 1) sündimise läbi seaduslikest abielust talupojaseisusest wanemate wahel; 2) talupojaga abielusse astumise läbi (§ 1054); 3) wabatahtlise kogukonna liikmeks heitmise läbi; 4) mõne Cesti kubermangu walla alla kirjutamise läbi (§ 284).

282. Talupoja seisusest tüdrukute sohilapsed saawad kas Kroonu Palati otsuse eht oma soowi järele talupoja eht teiste maksualuste seisuste liikmeteks loetud.

Täheendus. W. täh. § 277 all.

283. Igaüks, kel woli on wabalt enese üle otsustada, wõib ka talupojaseisuse liikmeks astuda, kui ta juba enuast mõne walla alla ülestkirjutada lastanud. Kes talupojaseisusesse astuda soovib, peab seadusliku korra järele sellest Cestikubermangu Walitsusele teadustama.

Wõrdle 9 Juuli 1863 a. seaduse § 10: Igaüks talurahwa kogukonna liige, kes teise kogukonda soovib äraminna, peab: 1) ära diendama mõisnikuga, wallakogukonnaga ja oma erawõlauskujatega kõik enese pääl olevad wastutused, kohustused, maksud, wõlgajäänud maksude osad ja kuni tulewa aasta 1 Januarini oma isiklikud maksud ära tasuma; 2) oma endisele wallawalitsusele uute kogukonda wastuwõtmise üle tunnistuse ehk otjustuse ette näitama. Kui talupoeg ennast mõnda teise Walltimaal olemasse kogukonda ümberkirjutab, siis peab niisugusel tunnistusel mõisa- ja walla-walitsuse allkiri pääl olema, ehk ainult mõisawalitsuse oma, kui wiimane talupojaga kokkuleppimise läbi neid kohusi oma pääle wõtab, mis kogukonnal oma ühtkute liikmete wastu kanda on.

T ä h. Punkt 1. sees tähendatud nõudmised ei tohi milgi wiisil rohkem kui kaheks aastaks talupoja kuunipidamiseks endises kogukonnas põhjust anda.

II. Kui ümberkirjutatawal inimesel wallapassi ei ole, siis peab ta pääle selle: 1) ennast endisest kogukonnast lahti ütlemata ja selle järele mitte hiljem, kui 25ma Märtsiks oma walla walitsusele tema wastuwõtmiseks rahulolemise tunnistuse selle kogukonna käest tooma, kuhu tema minna soovib, mille täitmiseks temale wallawalitsuse poolt tunnistus wälja antakse; 2) peab õigel ajal teenistuse ja rendi lepinguid, kui need tehtud olivad, üles ütlemata; 3) selle majanduslike aasta alguseni (23ma Aprilini), mille sees tema kohused endises kogukonnas ära lõpewad, peab wallawalitsuse käest lahtilaskmise tunnistuse (увольнительное свидетельство) wälja nõudma, mille sees temas tähendatud inimeste sündimise päew ja usk peab nimetatud olema.

12. Igaüks talurahwa kogukonna liige, kellel walla- ehk plakat-pass on, ja kes teise kogukonda soovib ennast üles kirjutada lasta, saab pääle teise kogukonna wastawõtmise tunnistuse (приемное свидетельство) ehk otjustuse ettenäitamise, pääle § 10 sees seletatud tingimiste täitmise, ja pääle wallawalitsusele oma passi tagasiandmise, tähendatud walitsuse käest ajawilimata lahtilaskmise tunnistuse, olgu mis aasta ajal tahes ja ilma wahet tegemata selles, kas on wastuwõtmise tunnistus seefama ehk teise kubermangu linna ehk maakogukonna poolt wäljaantud.

Talupojaseisusest naesterahwad, kelle perekonnas meestesugu isikuid ei ole, wõiwad ilma wastawõtmise tunnistusteta kodaniku seisusesse ümberkirjutatud saada.

(Sisemiste Asjade Min. ringkiri 11 Now. 1888 a. № 7033/7599.)

13. Kaebtused selle üle, et kogukonnale awaldatud lahtilütmise tunnistus ehk lahtilaskmise tunnistus mitte wälja antud ehk õigeste kokku seatud ei ole, waatab talurahwa asjade komisjar läbi ja teeb selle üle otjuse. Sel korral, kui need kaebtused põhjendatud on, annab komisjar nõutawa tunnistuse koha enese poolt wälja oma allkirjaga.

14. Talurahwa kogufondade liikmete ühest wallast teise minel ühes ja sellesamas kubermangus, ajajooksul 1-sest Januarist kuni 23-ma Aprilini, sünnib üleüldise igaastase ümberkirjutamise läbi. Selle tarwis jätab talupoega lahtilaskja wallawalitsus wastawõtmise tunnistuse oma kätte, aga lahtilaskmise tunnistuse saadab selle kogukonna kohaliku walitsuse kätte, kuhu ümberkirjutatud jisse astub.

15. Talurahwa kogufondade liikmed, kes teisel aasta ajal ümber kirjutatud saavad, ehk teise kubermangu talurahwa kogufonda, ehk linna kogufonda jisse astuvad, saavad wastawõtmise tunnistused tagasi ja peawad ühes lahtilaskmise tunnistustega ise ehk kohaliku komisjari läbi kohalikule Kroonu Palatile ümberkirjutamise palwekirjaga kaasas jisse saatma. Ümberkirjutatawale talupojale annab Kroonu Palat teise kubermangusse minemisel teepileti wälja, uuele asukohale pääsemise tarwis; aga endise kubermangu kogufonda ümberkirjutamise korral annab ta kwiitungi tema käesti wastawõetud tunnistuste üle.

T ä h. Teepiletite, palwekirjade ja kwiitungide tarwis seab Kubermangu Talurahwa Kohus Sijemiste Asjade Ministri kiinitamisega, wormid kokku.

16. Kroonu Palat teeb pääle palwekirja kättesaamise ühes kahe ülewalpool tähendatud tunnistusega (§ 6), kui wallast wäljaminek sellesama kubermangu piirides sünnib, ajawiitmata toimetuse ümberkirjutatawa talupoja maksude ümberkirjutamise kohta uuesse kogufonda, sellest ajast saadik, kust saadik tema maksud lahtilaskmise tunnistuse järele ära on maksetud selles kogukonnas, kust ta lahti on lastud. Aga ühest kubermangust teise minemise juures saadetakse lahtilaskmise ja wastawõtmise tunnistused selle kubermangu Kroonu Palatile, kuhu talupoeg ära läheb. Nende tunnistuste pääle põhjendades teeb Kroonu Palat kohe toimetuse wäljarännanud talupoja maksude arwamise kohta sellest ajast saadik, kust saadik tema eest makstud selles kogukonnas ära on maksetud, kust ta lahti on lastud, ja annab selle kubermangu Kroonu Palatile selle üle teada, kus see kogufond on, et selle Kroonu Palati maksukirjast wäljarännanud talupoeg sellest samast ajast saadik wälja saab heidetud.

T ä h. Ümberkirjutatawa talupoja palwekiri, ühes wastawõtmise ja lahtilaskmise tunnistustega, peab talupoja poolt Kroonu Palatisse kolmekümne päewa jooksul, kogukonnast lahtilaskmise tunnistuse wäljaandmise päewast arwatud, jisse antud saama, 5 kopika trahwi ähwardusel iga üle termini lastud päewa eest.

Lahtilaskmise tunnistuse saaja on kohustatud selle maa wõi kodaniku kogukonna alla ennast üles kirjutama, kellelt ta wastawõtmise otsuse saanud ja peab palwekirja oma seadusliku ümberkirjutamise pärast Kroonu Palatisse saatma mitte hiljem kui 6 kuud pärast lahtilaskmise tunnistuse saamist (R. S. kogu IX wihk. § 728).

Lahtilaskmise tunnistus, mis talupojale teise maa wõi linna kogufonda

ümberkirjutamiseks antud, kaotab kuuekuulise termini lõppemise järelle oma jõuu (Wal. Sen. otsus 6 Sept. 1891 a. № 4754).

Wäljarändajad, kes 13 Juulil 1889 a. antud seaduse III jao järelle kohustawalt oma uue elupaigal olevate linnade ja waldade alla kirjutati, aga kes jälle oma endistesse elukohtadesse, kust nad esialgselt wälja rändasiwad, tagasi tulewad, wõiwad Kroonu Palatite läbi tagasi kirjutatud saada, kus juures nende ümberkirjutust nende kohtade alla, kuhu nad wälja rändasiwad, mitte lõpuni toimetatud ümberkirjutuseks ei peeta. Selle tarwis peawad talupojad tagaskirjutamiseks palwekirjad nende kubermangude Kroonu Palatisse saatma, kelle alla nad 13 Juulil 1889 a. antud seaduse III jao põhjal ümberkirjutatud oliwad.

17. Endise kogukonna wastutamine ümberkirjutatava inimese isiklikude maksude ja teiste kohuste eest lõpeb ära ja uue kogukonna wastutamine tema eest algab sellest päewast, millest saadik lahtilaskmise tunnistuse järelle maksud ära maksetud on.

285. Wallakogukonna liikmed, kes ise mitte talupoja seisusest pole, ei saa mitte talupoegade hingekirjadesse ülesse wõetud, waid nad kirjutatakse kihelkonna kohtute juures wallakogukonna liikmeteks, ja wallapolitse'i mahutab nende nimed ise nimekirja.

T ä h. Kihelkonna kohus on ära kaotatud, ja tema asemel kirjutab niisugusi isikuid talurahwa komisjar ülesse.

d) Gestimaa talurahwa õigused ja kohused.

286. Iga Gestimaa talupoeg on isiklikult täiesti waba inimene.

287. Iga Gestimaa talupojal on oma liignimi, mida ka tema abielust sündinud lapsed ja naene kannab.

288. Gestimaa talupojal on selle Seaduse järel õigus kõiksugu lepinguid ja kontrahisi teha, kui need aga tema seisusele antud õigustele wasta ei käi.

289. Gestimaa talupojal on õigus kogukonna piirides ja ka linnades omale pärandatawaks omanduseks kõiksugu liikumata warandust muretseada, näituseks talukohtasi, maatükka, majasi j. u. e.; niisugust omandamise õigust ei ole talupojal niisuguste waranduste kohta, mille omandamise kohta ainult eesõigustega seisuste liigetel luba on.

Selle § all seisaw tähendus, mis Tallinna linna waranduste tagasi ostmise eesõiguste kohta käis, on seaduslikel teel 16 Okt. 1867 a. ära lõpetatud.

290. Kõik talupoja seisusest kogukonna liikmete erandumised käiwad esimesel ja teisel järgul niisuguste kohtute wõimu piirisse, kus kõik kohtunikud ehk ainult kõik kohtunikud pääle esimehe talupojaseisuse liikmed on, ja

kogukondade poolt nimetatud ameti pääle walitud. Grandid lubataks ainult niisugustel kordadel, kui kogukonna liikmetel mõne teise seisuse isiklikud õigused on ja kui nende seisuste nõudmised teiste kohtute võimu piirise käiwad. Kõik nõudmised, mis talumaast tekkinud, saawad talupojaseisuse kohtutes arutatud.

T ä h. Walla- ja Ülemad-talurahwa kohtud on ümber muudetud 9 Juulil 1889 a. Gesti keelde on need seadlused toimetanud Cand. jur. T. Wares „Baltimaa Wallakohtu Seadus“ Tallinnas 1889 a. hind 70 kop.

291. Gestimaa talupoega võib muhelda ainult siis, kui ta süü kohtus selgeks tehtud ja kohus selle kohta seaduslike otsuse teinud.

T ä h. Selle paragrahwi teine pool käis kogukondade, mõisnikude ja politsei õiguse kohta talupoegadele wiisu anta, — need õigused on 4 Juulil 1865 a. ära lõpetatud.

292 on oma võimu kaotanud.

293. Kõiges kohtu asutustes on tempelpaberi junnist ja postlini maksust wabastatud talupoegade nõudmised, kogukonna liikmete poolt tehtawad ostu- ehk müümise-kontrahid (§ 63—213), rendiõiguste kinnitamine ja kõik talumaa kohta käiwad ingrosserimised. Seda seadlust ei muuda see, kui üks kontrahitegijatest oma seisuse järele muudu postlini maksima oleks pidanud.

T ä h. Selle seadluse alla ei käi talupoegade poolt linna piirides olewa liikumata waranduse omandamine.

T ä h. 1) Postlini Seaduse § 202 (R. S. R. V wiht) Baltikubermangude talupojad, kellel omanduse õigusega rohkem kahtkümmend desjätini maad pidada ei ole, saawad kreposti postlini maksust wabastatud: 1) riüüti- ehk kroonu-mõisa päralt olewa rendi koha wäljaostmise ehk esimest korda ostmise juures; 2) mõisamaa ostmise ehk juurde ostmise korral kuni 20 desjätini suuruseni. Talupojad, kes kord eesõigust pruukinud, mis punkt 1 all tähendatud, ei saa kreposti postlinite maksust neil kordadel mittewabastatud, mis punkt 2 all tähendatud, ehk jälle ümber pöördud.

294. Gestimaa talupoegadel, kui waba seisuse liikmetel, on võimalik üleüldiste seaduste järele teiste seisuste õiguste ja eesõiguste osalistsaada.

295 on oma võimu kaotanud.

e) Gestikubermangu talupoja seisusest wäljaastumisest.

296. Gestikubermangu talupoja seisuse liige astub oma seisusest järgmistel kordadel wälja: 1) kui kohus teda kõige õiguste kaotamisega muhleb; 2) soldatiks astumise läbi; 3) riigi teiste kubermangudeesse asumise läbi; 4) mõne teise waba ehk maksualuse seisuse liikmeks saamise korral; 5) oma sõlwatu elu pärast kogukonnast wälja ajamise läbi.

Teine jagu.

Rogukonna seadlused.

Esimene peatükk.

Talupoja seisuse kogukondadeks jagamine.

297. Kõik Gestiina talupoja seisus saab oma kohalike elamise paitade järele kogukondadeks jagatud.

298. Rogukonnaks nimetatakse ühikut, mis niisugustest isikutest koos seisab, kes võldu hariwad, ühe määratud maatükki pääl asuwad, kes pääle selle ülemuse poolt ühikuseks tunnistatud ja kes selle läbi wastastikusi õigusi ja kohusi omandawad.

Wõrdle 19 Webr. 1866 a. Wallawalitsuse Seadus § 1: Wallakogukond on ühikus, mis niisugustest isikutest koos seisab, kes ühe määratud maakonna piirides asuwad, kes ülemuse kinnitamise läbi ühikuseks kokku liidetud ja kes selle läbi wastastikude õiguste ja kohuste osalisteks ja kandjateks saawad. Wallakogukonna liikmeteks arwatakse: ühe mõisa, widmi (priimõisa) ehk kirikumõisa elanikud, kes kohalikesse hingekirjadesse ehk ümberkirjutamise kirjadesse üles on wõetud, niisamati ka inimesed, kes talurahwa walla ühendusesse astuwad, oma isiklike seisuse õigusi alal hoides.

Tä h Inimesed, kes walla alla mitte üles ei ole kirjutatud, aga kes üksikud talukojad enesele päriseks omandanud ehk reudi pääle wõtnud, astuwad sellejama läbi kohalise kogukonna ühendusesse, ja et nad ühtlasi sellega kõik õigused saawad, siis peawad nad ka kõik kohused täitma, mis 19 webr. 1866 a. wäljaantud Seaduse läbi määratud

299. Gestiina talupoegade ühikused on kas wallad ehk kogukonnad (мирекия общества.).

Selle § esimene pool on oma wõimu kaotatud. Teine weel seaduslikes wõimused elaw pool on järgmine.

300. Talupojad, kes ennast linnade alla üleswõtnud, loetakse linnade elanike hulka.

301—303. Nende asemel maksab 19 Webr. 1866 a. kinnitatud Seaduse paragrahw 2.

2. Wallakogukonnad, millede järel mitte rohkem kui 200 hinge ei ole, ühendatakse talurahwa asjade komisjaride toimetuse ja Kubermangu talurahwa asjade Kõhlu (Исполнительное) kinnituse järele teiste kogukondade külge, kui neis wolikogu asutamine ja ametnikude määramine sündmata näitab olema, sellepärast et neis parajat arwu liikmeid ei ole, kellel hääle

õigus on, ehk kellel õigus oleks kogukonna ametite pääle walitud saada, ehk kui jõndu ei ole kogukonna walitsuse ülespidamiseks*). Kogukondade ühendamist annawad komisjarid Kroomu Palatise, kreisi wäülemale ja kreispolitseile teada. Igale ühendatud kogukonnale, mis omad tulud tunneb sarnase ühenduse läbi rikunud olema, antakse õigus kuu jooksul sellele üle kaebtust tõsta Wal. Senati 2 Departemangus.

Talurahwa asjade komisjar püüab kõige enne kohalikka kogukondasid wabatahtliku ühendamisele ajada, mille tarwis ta enese juhatusel all nende walla kogukondade ametnikudest nõupidama koosoleku tähendab. Kui nende wahel kokkuleppimine sünnib ja selle üle kokku seatud protokoll mõlemate kogukondade wolikogude poolt hääks on kiidetud, siis kinnitab komisjar niisuguse wabatahtliku ühenduse wormiliku otsusega ja selle järele ei wõi selle otsuse üle enam kaebtust tõsta. Kui aga ühendamiseks wastastiku kokkuleppimist ei sünni, siis teeb komisjar otsuse sunnitawa kogukondade ühendamise üle, ja kõit selgemad määrämised niisuguse ühenduse üle seatakse kokku ja saadetakse täide walitsuse poolt.

Wallakogukondade sunnitud ühendamise kordadel ei ole komisjaril ühendatawate kogukondade soowisid tarwis tähele panna, waid tema tähendab ise selle walla, millega kohalik kogukond ühendatud peab saama. (1866 a. Sead. § 2, eeskirjad §§ 3 ja 4).

Igast suurusest kogukondade ühendamist isekeskis lubatakse ka edaspidi, nende wastastiku kokkuleppimise ja talurahwa asjade komisjari käsu järele, mis aga Kubermangu talurahwa asjade Kohtu (Присутствие) kinnitamise all seisab.

Kinnitamine tuleb tagasi lükata, kui selle ühendamise järele niisugune suur kogukond sünnib, et walitsemise korralikus täitmises takistus ette tuleb. Kes komisjari otsusega rahul ei ole, wõiwad Kubermangu talurahwa asjade Kohtusse kaebata, kelle määrämiste üle Walitsewa Senati 2 Departemangu edasi kaebatakse.

(Seadused kub. talurahwa kohtutele § 13).

Üksikute wallakogukondade ühendamine walla kohtu ringkondades, ühe üleüldise wallakohtu sisseseadmise tarwis, sünnib eeskirjade järele, mis R õ i g e k ö r g. 9 Juul. 1889 a. kinnit. wallakohtu Seaduses üles on pandud.

Kui mitme wallakogukondade korda läinud ühenduse läbi walitsus raswendatud ehk koguni walla ametnikudele wõimatuks saab, siis on talu-

*) Küsimuse seletusel, kas wõib kogukond iseseisaw olla, ei tule mitte ainult kogukonna elanikude arwu pääle waadata, waid ka selle pääle, kas kogukond ka iseräaliski kogukonna walitsust ülewal pidada suudab, ilma et selle juures, talupoegadele majanduslikku kahju sünniks. (Walits. Senati Ukaas 20 Januaril 1892 a. № 232).

rahwa asjade komisjaridel digus ja kohus, kohaliste kogufondade palwete pääle ehk oma äranägemise järele niisuguste kogufondade lahutamise üle talurahwa asjade kohtusse ettepanekut teha.

Teine päätlükk.

Walla fiskefseadmine (Gemeinde-Ordnung).

Esimene järk.

Kes on walla liige.

a) Üleüldised seadlused.

304. Koit talupoja seisusest mõisa maa pääl elawad isikuid peetakse selle mõisa päralt olewa walla liikmeteks.

T ä h. Need kes oma isiklitude digustega mitte talupoja seisusest pole, saawad ainult siis walla liikmeteks wastu wõetud, kui nad mõisa päralt olewaid talumaid päriseks omandawad ehk ka rendiwad ehk kui nad ise milgi põhjusel walla liikmeteks astuwad.

Wõrdle § 1 Seadusest 19 Webr. 1866 (W. täh. § 298 all).

305. Walla kogukonna liige wõib mitmes kohas liikumata warandust omandada ehk rentida. Niisugustel korradel peab aga järgmisi seadlusi täitma: 1) Maa päält maksetawate maksude ja awalikude orjaste asjus käib mitme koha rentuik ehk päris omanik selle kohtu wõimu piiri, kelle all iga üksik liikumata warandus on; 2) isiklitude maksude ja orjaste asjus käib ta selle walla alla, kus ta hingekirjas seisab; 3) isiklikud digused on igalhel selle järele, misuguse kogukonna wõimu piiride alla ta käib, kui tal aga pääle selle eesdigusi pole.

b) Walla liikmeteks saamisest ja wallast wäljaastumisest.

306. Walla kogukonnal on digus uusi liikmeid wastu wõtta.

307. Walla kogukonda wõiwad ilma tema rahulolemiseta uued liikmed ainult sel korral jisse astuda: 1) kui mõisaomanik walla liikmeteks saada tahtjaga kokkuleppimise järele koit need kohused oma kanda wõtab, mis wallal iga oma üksiku liikme kohta on; 2) kui wabad inimesed, kes seni ajani ühegi walla hingekirjas ei seisa, talumaa tükki päriseks omandawad. Niisugusel korral astuwad uued liikmed walla ühendusesse ja wõtawad osa kõigest tema üleüldistest kohustest, ilma et neil selle juurde walla ehk mõisaomaniku luba tarwis oleks.

T ä h W. Seadus 19 Webr. 1866 § 1 täh (waata täh. § 298).

308. Müütimõisa päralt olew farjamõisa (Landstelle) pidaja wõib

rüütlimõisa omaniku ja walla käest nõuda, et nad nii palju inimesi walla liikmeteks wasta wõtaks, kui palju temal põlluharimiseks waja läheb.

T ä h. Karjamõisa on niisugune mõisa, millel rüütlimõisa eesõigusi pole.

309. Igal wabal inimesel, kes seni ajani talupoja seisuse liige pole olnud, on luba ennast walla alla üles wõtta lasta. Igaüks walla liikmeks astuja peab selgesti ja arusaadawalt teada andma: 1) kas ta enese pääle ainult wallaliikme õigused ja kohused wõtab ehk 2) tahab ta ka isiklikude õiguste poolt talupoja seisusesse astuda.

310. Soowib wallakogukonda sisseastuja oma isiklikude õiguste poolest talupoja seisusesse ümberkirjutatud saada, siis peab ta kohaliku talurahwa komisjari juurde ilmuma ja sääl ettenäitama: 1) tunnistuse selle kogukonna poolt, kus ta seni ajani üles kirjutatud oli, selle üle, et ta täiesti tema seisuse järele arwatud maksud, wiimse poole aasta termin sissearwatud, ära on maksnud; niisamati ka selle kogukonna tunnistuse selle üle, et tunnistuse ettenäitajal luba on teise kogukonda sisse astuda; 2) kohaliku wallakogukonna tunnistuse selle üle, et kogukond teda walmis on wasta wõtma.

311. Komisjar waatab hoolega ettenäidatud tunnistused läbi, lubab kohaliku walda sisseastumise, ja kui ta ümberkirjutamise soowi põhjendatult peab, annab ta selle üle Gestikubermangu Kroonu Palatile poole aasta terminidel teada, nimelt 1 Juuliks ja 1 Detsembriks iga aasta. — Kroonu Palat paneb selle asja Kindralkubeneri läbi Walitsewale Senatile ette, ja kui nimetatud ettepanek Senatis kinnitatud on, siis toimetab Kroonu Palat ümberkirjutamise.

T ä h. Selle § wiimane pool on oma wõimu kaotanud, sest 20 Märtsil 1873 a. antud seaduse järele kinnitab wäike kodaniku seisuse liikmete walla liikmeteks üleswõtmist lõppuotslikult Kroonu Palat, ilma et ta Senati käest selleks luba küsiks.

312. Wabad inimesed, kes nõndamoodi talupoja seisuse sekka on arwatud ilma et nad teise seisuse õigusi alal hoiaks, peawad niipea kui nende ümberkirjutamine seadusliku korra järele kinnitatud on, ainult neid maksusi maksma, mis uue seisuse kohased on, ja on kõigest endise seisuse maksudest wabad.

313—315 on oma wõimu kaotanud.

316. Selle § asemel maksab nüüd Kuritegude tagasihoidmise ja taktis-tamise Seaduse § 208 (R. S. R. XVI wihk), mis järgmine on:

Baltikubermangude waldades saab hukkaläänud ehk kõlbmata kogukonna liikmete wallast wäljajehimine wallawanema poolt kokkutufutud täiskogu poolt otustatud. Täiskogu otsused saawad Baltikubermangudes makswate Kogukonna Seaduste järele täidetud.

Kubermangu talurahwa Kohtu Gestkirjade § 9 punkt 2 paneb Kuberm. talurahw. Kohtu pääle: Talurahwa asjade komisjaride poolt ette pan-

tawate ja läbikatsetawate üleüldiste kogukondade otsuste kinnitamise kogukonna kõlbmata liigete wäljajaitmise ja nende andmise üle walitsuse toimetuse alla.

317—319 asemel maksawad uued seadlused, sest nüüd ei ole enam kreispolitsei kohut ega pole niisuguse kõlwatu liikme wallast wäljajaitmisega ka mõisapolitseil midagi tegemist, niisama on ajast ära ka Wal. Senati otsus 21 Apr. 1865 a. Kõlbmata liigete wäljajaitmine sünnib nüüd nii, nagu seda Riigi Seaduste Kogu X wihu Iseäraline lisa nõuab: Kui wallawanem mitmete kogukonna liikmete poolt awaldusi kuuleb, et waja on seda wõi teist liiget kogukonnast wälja heita, ehk kui ta ise seesugust wäljajaitmist tarwilisets peab ja seda asja walla täiskogule otsustada annab, siis on wallawanem kohustatud wäljajaitetawa isiku eluwiihi ja kohtu all oleku (судимость) üle wõimalikult täielikka teateid korjama. Seesuguse materjali korjamise järele peab wallawanem isiklikult kõik saadud teated komisjarile ette panema. Komisjar on omalt poolt kohustatud wallawanemale nende teatete korjamise juures abiks olema, mida wallawanem ise mitte ei saa nõutada, tarwilikul korral ka kubernerilt wõi Kubermangu talurahwa Kohtult abi paludes.

Seesugustel kordadel, kui tähendatud wäljajaitetawa isiku kõlbmatust (непочиность) mitte ei saa mitme kohtu otsuse ärakirjade waral tõeks teha, millede järele see isik kuritegude pärast süüdlasets tunnistatakse, wõib selle isiku kõlbmatuse üleüldist pilti politsei teatete ja kogukonna liigete isikliku tunnistuste abil, mida komisjar wasta wõtab ja protokollu paneb, täiendada. Kõiki neid ettevalmistawaid tööji peab wõimalikult saladuses peetama.

Kui komisjar leiab korjatud materjali küllalt täieliku olewat, siis annab ta wallawanemale käsu walla täiskogule otsusetegemiseks kokku kutstuda. Ühel ja sellejal ajal täiskogule kottutulekul wõib mitme isiku üle otsust teha, kuid iga isiku üle tuleb iseäraline protokoll walmistada, milles ülewal seisma peawad kõik korjatud ja täiskogul käepärast olewad teated ja ained, mis neid tõendawad, niisama ka täielikud teated wäljajaitetawa wanaduse üle otsuse tegemise päewal. Protokoll pantakse komisjarile ette ühes wäljajaitetawa isiku elukohta teadaandmisega. Komisjar kinnitab otsuse ühes wenekeelse tõlkega nõõri ja petšati abil ja lisab tähenduse juurde, milles ta peab tunnistama, et otsus tema poolt on läbi waadatud ja wormilikust kui ka asjalikust küljest leitud õige olewat. Kui tarwis, paneb komisjar otsusele weel oma protokollu ülekuulatud inimeste tunnistustega ja oma poolt nõutatud teatega, mis wäljajaitetawa kõlbmatuse kohta käiwad, juurde, ja läkitab otsuse sel näol wõimalikul kiirusel Kubermangu talurahwa asjade Kohtusse. Kuni wiimne täiskogule otsust kinnitab ja kubermangu walitus wäljajaitetawa üle isäralise käsu annab, peab wäljajaitetaw kellegile mingil wiisil kätte maksma ei saaks, wõib üleüldise talurahwa seaduse § 51 punkt 18 lisa 4 täielikult tähele pannes ettewaatuse sammusi astuda

Gelseiswa § sees näidatud wiisil wõiwad wallakogukonnad oma endiseid liikmeid, kes seefugused nuhtlused ära kannatanud, mis õiguste kaotamisega ühenduses seisawad, tagasi lükata. (Trahwifseedus §§ 48—51).

Siberisse elama saatmiseks ei seisa wallakogukondade otsuse all rikutud teha liikmetega, wanaduse poolest nõdrad ja need isikud, kellel haigused on, mis ärasaadetawa wangide Seaduses §§ 94 ja 150 üles on tähendatud, ja ka mitte need isikud, kes otsuse tegemise päewal alla 21 wõi üle 60 aastat wanad olivad. (Kuritegude tagasihoidmise ja takistamise Seadus § 207; Wal. Senati otsus 16 Aug. 1884 a. № 3381 ja 23 Maist 1886 a. № 2063).

Maafualuste kogukondade liikmeid ei wõi mitte nende kawa kestwa teadmata äraoleku põhjusel kogukonnast wälja lükata (Viivi Kub. Walitsuse ringkiri 7 Okt. 1894 a. № 2381).

Maakogukondadel ei ole õigust alamaid wäeteenijaid, kes teenistusest kõlbmatuse pärast lahti lastud, halwa eluwiiši eest Walitsusele toimetuseks ette panna (Wal. Senati otsus 14 Okt. 1883 a. № 3153).

Kui isikud, keda wallakogukonna otsuse järele Walitsuse toimetusesse antud, kohtu all seisawad, siis wõib küll kogukonna otsuse täitmine kuni kohtu asja lõpetuseni seisma jääda, aga nende isikute kohtu all olemine ei muuda kogukondade otsuse tähendust ja jõudu. (Wal. Senati otsus 15 Nov. 1879 a. № 8672).

Talupoja wabastus kohtu poolt määratud karistuse alt R õ i g e k ö r g e m a M a n i f e s t i põhjusel ei muuda mitte seda otsust ümber, mis wald isiku tagasilükkamisel teinud (Wal. Senati otsus 18 Sept 1884 a. № 3818).

Kui kogukonna otsuse järele Siberisse saadetawa isiku perekond puudust kannatama jääb, siis ei anna see olet mitte põhjust kogukonna otsust seaduse wastaliseks tunnistada. (Wal. Senati otsus 4 Juulist 1895 a. № 4804).

Kogukonna kirjas olewad alamad tagawarawäelised, kes eluwiiši poolest kõlbmatad on, wõiwad kogukonna otsuse järele wallast wäljajehidetud saada, millest sõjawäe walitsusele tuleb teadus saata (Wal. Senati otsus 14 Webr. 1883 a. № 510).

Kogukonnast wälja lükatud isikud ei wõi endid Europa Wenemaal mitte mõne muu walla alla üles kirjutada lasta, waid lähewad Siberisse. (Seaduste Rogu XVI wihk. Kuritegude tagasihoidmise ja takistamise seadus §§ 205—208).

Ohk küll kõlwatu liige ka sugugi oma kogukonnas ei elanud, siiski wõib täiskogu tema üle wäljajehitumise otsuse teha, kui tema kõlwatu eluwiiis kogukonnale tuttaw on. (Wal. Senati Ukas 3 Sept. 1898 a. № 3956).

320. Kui keegi kogukonna liige § 316 põhjusel Siberi saadetakse ja tal naene ja lapsed on, siis 1) kui naene mehe järel tahab minna, wõib ta seda teha ja enesega noorealisi lapsi ligi wõtta, tütarlapsi kuni kümne aasta wanaduseni, poisilapsi kuni wiie aastani, 2) mõlemat sugu lastel, kui nad nooremad on kui 17 aastat, antakse luba wanematega ühes minna, mitte aga muidu, kui nad kogukonna poolt äraminemiseks luba ei saa; 3) neid lapsi, kes üle 17 aasta wanad ja kui nad kogukonnast wäljaastumise luba kätte saanud, lastakse wanematega ühes minna ainult sel tingimisel, kui nad wanematega üheskoos on elanud ja kui nad wanemaid ka pärast kogukonnast wäljajäetmist maha jätta ei soowi. Lapsed, kes juba wanematest lahkus elawad ja kes abielusse astunud, wõiwad kogukonnast üleüldiste kohaliste seaduste järele wälja astuda.

T ä h. Kogukond ei maksa nende teekulusi, kes wabatahtlikult wäljajäetutega ühes Siberisse asuwad, sest neid peetakse wabatahtlikudeks asunikudeks.

321. Kui kogukonnast wäljajäetaw isik mõnele wõlga jääb ja kui wõlg weel konkurssi läbi ära ei ole tasutud, siis wõib wõlauskuja oma nõudmist wõlgniku waranduse pääle pöörda. Si ole aga wallast wälja heidetawal isikul mingit warandust, siis wastutab terve kogukond tema tõeks tehtud wõlgade eest.

322. Igal täiealijel Gestimaa talupojal on õigus ennast üleskirjutada lasta mitte üksi teisse walda, waid ka mõnda teisse Wenerüigi kubermangusse: 1) kui kogukond, mille liige ta seni olnud, selleks mingisugusi seaduse poolt lubatud tõkteid ei tee; 2) kui kogukonnast wälja astuja kõik oma kohused kogukonna wasta ära on täitnud; 3) kui ta kõiki wäljaastumise kohta käiwaid eeskirju täidab.

Wõrdle 9 Juul 1866 a. antud Seaduse § 9: Baltikubermangude talurahwa kogukonna liikmel on pääle 21 aastaks saamise üleüldse waba õigus kõigisje Riigi linna-ja maa-maksukogukondadesse endid üles lasta wõtta. Seda õigust kitsendaw seadlus § 337 Gestimaa talurahwa Seaduses on Ministrite Komitee otjuse järele 15 Juul. 1856 a. ära kaotatud.

323. Igaüks kogukonna liige, kes oma wallast wäljaastuda tahab, peab kõik oma maksud ja kohused walla ja mõisaomaniku wasta täiesti ära tasuma, niisama peab ta ka oma wõlad ära maksma ehk jälle kautsjoni wõi uue kogukonna poolt, kuhu ta sisse astub, wastutamise enese pääle wõtmise ehk wiimaks muidu ustawate käemeeste läbi finnitama.

T ä h. W. 19 Juulil 1863 a. antud Kogukonna Seaduse § 10 (täh. § 283 all).

324. Igafoord, kui rentnik oma talu üles ütleb, peab mõisaomanik oma nõudmist tema wasta Riiklonna kohtusse üles andma, wiimane teeb nende lõpu rehuungi. Kui aga rentniku poolt tagasiandmise juures mõisnikul uued nõudmised tärkawad, siis jääb tal täis õigus kohtu teel nõuda.

T ä h. Kihelkonna kohus on ära kaotatud, tema asemel toimetawad nüüd seda Walla- ja Kahu-kohtud.

325. Kõik nõudmised, mis kellelgi ühest kogukonnast teisse minewa liikme wasta on, peawad kohe ülesse antud saama, kui niisugune liige soowi awaldab, wallast wälja astuda.

326. Kui mõni riigi- ehk magasi-maksude wõlg terve kogukonna wastutamise pääl seisab, siis saab kohe see osa wõlast wälja arwatud, mis wallast wäljaastuwa liikme kanda tuleb.

327. Kui mõisaomanik rendikoha ülesseütlemise korral wallast wälja astuwat rentnikku maksujõutuks arwab, siis peab ta sellest ka kohalisele kihelkonna kohtule teadustama, et kõik konkursi arwud rentnikku wallast wäljaminemise ajaks lõpetud oleks.

T ä h. Kihelkonna kohus on ära kaotatud.

328. See § on 13 Januaril 1858 a järgmiseks muudetud:

Wõlga jäänud kroonu maksuji ei saa ainult niisugusel korral kogukonnast wäljaastuwa isiku käest nõutud, kui ta tõeks teeb, et keegi teine neid temaga tehtud lepingu põhjal tema eest ära maksa lubab; wallast wäljaastuwa liikme käest nõutakse wõlga jäänud kroonu maksuji ainult niisjuurel mõõdul, kui palju ta rentnikuna ehk teenrina wallas olles maksis. Ülepea ei wõi kroonule wõlgnew summa suurem olla, kui üks aastamaks wälja teeb.

T ä h. Pääraha on ära kaotatud 28 mail 1885 a.

329 Mis kogukonnast wäljaastuwa liikme erainimeste wõlgadest tarkate nõudmiste kohta puutub, siis maksawad ka siin needjamad seadlused, mis § 323 mõisa omanikule ja wallale wõlgnewate maksude kohta käiwad; kogukonna liiget ei tohi sellepärast tema wõlgade pärast kauem wallas kinni pidada kui 2 aastat. Kõik selle ajajooksul kui maksuwõimetu wõlglane wallas kinni peetud saab ja kui ta oma wõlgasi tasa teenib, peawad wõlauskujad selle eest wastutama, et niisuguse wõlgniku kogukonna maksud ja orjused õigel ajal saaks täidetud.

330 on oma wõimu kaotanud.

331. Igal ühel, kes kogukonna liikmest wälja astub, on õigus ja kohus ligi wõtta oma noorealisi lapsi, kui nad ta oma kaswatatud ja kui selle kohtu kogukonnaga iseenalisi tingimisi pole tehtud. Sellepärast saawad noorealiste laste nimed, kui nad endises wallas rewisjoni kirjadesse üleskirjutatud olid, säält maha kustutatud ja ühes wanematega uute wald. vastu wõetud; pole aga lapsed weel rewisjonis ülewal, siis saawad nad muudugi kohe selle kogukonna liikmeks, kuhu wanemad lähewad ehk kelle liikmeks nende leisk-ema uue abielu läbi saab.

332. Kogukonnal, kelle liikmeks leisk lasteema uue abielu läbi tahab

saada, võib seks oma luba teelda, kui naesiwõtja kogukonna liige perekonda korralikult toita ja ülespidada ei suuda.

333. Maaelised 17-ness kuni 21 aasta wanaduseni woiwad ka wane-
matega ühes teise kogukonda araminna: 1) kui endisel kogukonnal ehk selle
üksikutel liikmetel seaduslisi põhjusi pole neid seks takistada, 2) kui nad ise
nute walda astuda soowivad.

334—341 asemel maksawad 9 Juulil 1863 a. antud Seaduse
§§ 10—16, waata § 283 all. (Eisa № 3).

342 asemel waata 9 Juulil 1863 a. Seadusi § 17 (§ 283 all).

343—344 on oma wõimu kaotanud.

d) Ü m b e r k i r j u t a m i n e

345. asemel waata 9 Juulil 1864 a. Seaduse § 14 (§ 283 all).

346—359 asemel maksawad 1886 a. Maksuseaduse § 464 lisa
punktid 7—9.

p. 7. Wallawanemad peawad kõikide wallakogukondade üle, kes seadus-
likul põhjusel teisse walda lähewad, õiged ümberkirjutamise kirjad pidama
nimetatud kirjad peawad iga aasta 15 Maini kohaliste jaoskondade kom-
missaridele ühes ümberkirjutatawa kogukonna liikme lahtilaskmise ja wasta-
wõtmise tunnistusega ette näidatud saama (endiste haagikohtunikude asemel).
W. Eisa № 4.

p. 8. Kommissarid peawad kõikide wallade ümberkirjutamise kirjades
ühise jaoskonna ümberkirjutamise aruande kofku seadma ja seda kuni
1 Juunini Kroonu Palatile ära saatma.

p. 9. Kroonu Palat märgib nende aruannete järele iga walla liigete-
arwu muudatused ära ja käseb kommissarile selle järele waadata, et iga
walla rewissionis ka liigete arwu muudatused ära märgitud saaks. Pääle
selle määrab Kroonu Palat liigete arwu järele waldade kroonu maksud
tulewa aasta kohta.

Teine järk.

Kogukonna sifemine forraldus.

**I. Kogukonna iseolewusest tekiwad õigused ja iseäranis
kogukonna õigused oma üksikute liigete kohta.**

a) Kogukonna õigused.

360. Wallal, kui üleüldisel oma liikmete kasude kandjal on õigus
seaduslikel teel warandust omandada ja tarwitada. Witja magasin ja walla-
laekas on iga walla omandus.

361. Wallal on õigus üksi ehk mõne teisega koos kõikjugu seaduslikult lubatud ettevõtteid toimepanna ja lepinguid teha.

Tä h. Kogukonna õiguse üle uusi liikmeid wasta wõtta ja olemaid liikmeid wälja lasta w. § 306 ja 315.

b) Kogukonna kohused.

362. Terwe kogukond wastutab kroonu ees õige maksude maksmise pärast, mis tema liikmete kohta üleüldiselt määratakse.

Tä h. Pääraha on ära kaotatud.

363. Magasi aida wilja asjus wastutab kogukond ainult ühe aasta laenu eest niisugusel korral, kui laenaja maksuwõimetuks jääb.

364. Wallakogukond peab oma waeste, wanadusest nõrkade ja ülepea wõimetute liikmete eest hoolitsema, niisama peab ta ka selle eest muret kandma, et niisuguste maksud ära õiendatud saaks. Iseäranis hoolt peab kogukond wäetite waestelaste kaswatamise ja toitmise eest kandma.

365. Wallakogukond paneb iseäranis rõhku laste õpetamise ja walla koolide afutamise pääle, niisama muretseb ta ka kooliõpetajaid; kiriku eestseisjate (wõõrmiindrite) abil peab wald laste kodust kaswatamist ja õpetamist silmas pidama.

366. Kogukond kannab kõik seaduslikul wiisil määratud awalikud kohused (§ 272 ja § 273).

II. Kogukonna liikmete jaoskonnad.

367. Iga wallakogukond seisab kahest liikmete jaoskonnast koos: esimese jaoskonna alla käiwad rentnikud ja maaomanikud, teine jaoskond on kõigist ülejäanud wallaliikmetest koos. Igaühte wallaliiget peab ühte ehk teist jaoskonda arwatatama. Rentnikuks loetakse seda, kelle haritaw maatükk mitte wäiksem pole, kui seadus nõuab (§ 58).

Wõrdle 19 Webr. 1866 a. Kogukonna Seaduse §§ 6 ja 8 (tä h. 2).

6. Täie wallakogu liikmed on kõik walla kogukonna järele olemad täiesealised ja ifeseiswad liikumata waranduste omanikud, aga ka mõisnikude, kroonu, linnade ehk mitmesuguste afutuste päralt olemate maamaksude all seiswate rendi kohtade (Gesinde) pidajad, ja wiimats walimise tähtaja pääle tähendatud, üks inimene iga kümne niisuguse täiesealise seast, kes mõisa ja talu sulaste liiki arwatakse ja ifeseiswate lahtiste seast (s. o. nende seast, kellel kogukonnas liikumata warandust ei ole, ei omanduseks ega rendi pääl).

8. tä h. 2. Gestiri, mille järele täis wallakogu ainult walla ametnikkude ja wolimeeste walimise tarwis ja kogukonna kolwatu liikme

eeemale saatmise üle otsustamise tarwis kokku kutsutakse ei käi ükshüte klasside ehk liikide kokkutulekute kohta: 1) omanikkude, 2) rentnikude, 3) mõisajulaste, 4) talusulaste ja 5) iseseiswate lahtiste inimeste kokkutulekute kohta. Need kokkutulekud sünniwad wallawanema lubaga, ainult teatud klassi puuduste ja kajude läbirääkimise pärast, aga ei wõi ühel ajal kokkukutsutud saada.

T ä h. 1) § 367 kaks esimest punkti on oma wõimu kaotanud.

2) Täisealised pojad arwatakse nende isade eluajal selle järele, misjagune nende seisukord teiste kogukonna liikmete seas on, kas rentnikudeks, mõisa- ehk talusulasteks ehk jälle iseseiswaks lahtisteks (неострый) kogukonna liikmeteks.

368 on oma wõimu kaotanud.

369. Kõik kogukonna liikmed langewad selle järele, misjaguse liigi alla nad käiwad, iseäraliste iga jaoskonna kohta antud seaduste alla, kuid kogukonna wasta on kõigil ühesjagused õigused ja kohused.

III. Wallaametnikud.

a) Walimine.

370—425 asemel astuwad järgmised paragrahwid 1866 antud Seadusest §§ 8, 9, 15, 16, 18, 20 ja 26—29. (Waata ka Lisa № 5).

8. Täis wallakogu kutsutakse wallawanema läbi ükshord aastaks kokku, wallaametnikude walimiseks, nõnda kui: wallawanema, tema abide, kohtumõistjate, aga ka wolimeeste walimise tarwis (§ 9). Kui ülemal pool nimetatud aja jooksul tarwilikuks näitab täit wallakogu kokku kutsuda, siis peab tema kokkukutsumiseks wallawanem igakord iseäralikult talurahwa asjade komisjari käest luba paluma. Pääle selle kutsutakse täiskogu siis kokku, kui kogukonna kõlwatu liikme Walitjuse toimetamise alla andmise üle tarwis otsustada Kõige kõrgemalt poolt 1 Juunil 1865 a. kinnit. Riigi Nõukogu arwamise kindlal põhjusel. Need liikmed, kes wallawanema kutsumise pääle, ilma tähtsate põhjusteta ei ole ilmunud, saawad ühe rublaga kogukonna waeste hääks trahwitud.

W. täh. 2 § 367 all

9. Wolikogu liikmed on, pääle wallawanema, wolimehed, keda täiskogu walib (§ 8). Wallawanema abidel, ehk nad küll wolikogu koosselekust osa wõtawad, on ainult nõuandmise hääle-õigus. Wolimeeste arw määratakse selle järele, kui palju kogukonnas; wanaduse pääle waatamata, meesterahwa hinged on: kogukondades, kus hingede arw 200 kuni 500 on, määratakse wolimeeste arw, kohaliku ülewaataja kohtu hääks arwamise järele, kas 8, 10 ehk 12; kogukondades, kus hingede arw 501 kuni 1000, on wolimehi 14; kogukondades, kus hingede arw 1001 kuni 2000, on wolimeeste arw 16; kogukondades, kus 2001 kuni 3000 hinge, on

wolimehi 20; wiimaks kogukondades, kus üle 3000 hinge, on 24 wolimeest.

Pool osa wolimeestest peab maaomanike ja rentnikude seas olema, teine poolosa sulaste ja iseseiswate lahtiste kogukonna liigete seas. Wolimeeste kohuste täitmise aeg tähendatakse kolm aastat, selle tingimisega, et iga aasta kolmas jagu wolimeestest korda mööda uuesti walitud saaks ja selle juures et neist samadest klassidest järeltulejad walitakse, millede järele wolikoguist wäljaastunud wolimehed oliwad. Esimesel korral astuwad wolimehed wolikoguist loosti läbi wälja. Wäljaastuwaid wõib uuesti walida.

T ä h. 1) Kogukondades, kus kuni 200 meesterahwa hinge on, wanantuse pääle waatamata, kui nad soowiwad iseäralikku kogukonna walitsust saada ja tõesks teewad, et neil küllalt jõudu tema ülespidamiseks on, wõib wolikogu 4 ehk 6 inimesest koos seista.

2) Wolimeeste arwu määramine, kes iga aasta wahetatud saawad, neil kordadel, kui nende üleüldine arw kolme iihesuuruse osa pääle ennast jagada ei anna, antakse talurahwa asjade kommissari hooleks.

3) Harilikud ehk tarwilikud walimised, wolikogu liikmete, wallawanemate ja nende abide ja lahtiste kogukonna liikmete klassist saadikute kohtade tühjaksjaamise korral, peawad wallawanema iseseiswa ülewaaatamise all selle aasta Oktobri ehk Nowembri kuu sees ära toimetatama, millal teatud inimeste kohuste täitmise terminid ära lõpewad, ehk millal wolimeeste wahetamine peab sündima ehk koht tühjaks on saanud. Wäljawalitud inimesed, pääle kinnitamise ja tarwilikul korral arawannutamise, astuwad siiski oma kohuste täitmisesse ainult kodanliku aasta algul.

15. Igal mõisal, kirikumõisal ehk widmel (priimõisal), kus § 1 põhjusel (Seadus 19 Webr. 1886 a.) wallakogukond asutatud on, peab wallawanem olema, kes selle korra järele, mis § 8 näidatud on, walitud saab. Teda aitamise tarwis walitakse täie wallakogu läbi, kuidas tarwitus nõuab ja talurahwa asjade kommissar näitab, kuni neli abi.

16. Walla wanema ameti wõimus kogukonna asjade kohta ulatab walla ringkonna piirides, s. o. Viivi kubermangus orjuse maa piirides, Gesti kubermangus ja Saaremaal talurendimaa piirides, kõikide selle kogukonna järele olewate inimeste pääle, kelle poolt ta ametisse jai walitud. Tema talituskonna all, politsei korra asjus, on kõik walla ringkonnas elawad maksu seisusest inimesed, aga ka otstawku saanud ja tähendamata aja pääle wäljalastud alamad sõjawäelised ja nende perekonnad.

T ä h. 1) Kohtulik politsei wõimus on walla kohtu päralt seaduse poolt määratud mõddul.

2) Nende wallakogukonna liikmete kohta, kes mõisa maade piirides elawad, aga wäljaspool walla ringkonda, ei saa nende eeskirjade läbi wallawanema poliitsei wõimus mitte arakeelatud, aga ei pea seda wõimust mõisa maade pääl nimetatud inimeste kohta mitte muudu tarwitama kui aina selgeste tundes, et wiiwitusest kahju tuleb ehk kui mõisnik seda nõuab.

18. Wallawanemale ja abidele lubatakse jääl mõisawaldades, kus see tarwis näitab olema, mõisa ja kreispolitseile selle üle teada andes, iga 8 kuni 15 päriskohta pidaja ehk rentniku päält ühe kümniku walida. See kümnik peab teiste päriskohta pidajate ehk rentnikude, nende perekondade, teenijate ja nende kohtade järele waatama, et rahu ja seltslik kord peetud saaks; ta peab wallawanema ja abide ja ülema kohtu wahel wahetamata talitama ja üleüldse nende käskusi täitma. Kümnikude teenistuse aeg määratakse wallawanema ja tema abide poolt ära, aga kümnikud ei ole kohustatud oma kohuseid üle poole aasta täitma.

26. Wallawanem ja tema abid saavad täiest wallakogust (§ 8) walitud; ülewaataja kohus (kommisjar w. § 32 Seadusest 1866 a.) nime- tab, mitu abi tarwis läheb. Magasi ülewaataja walitakse wolikogu poolt. Walla ametnikude kirjade toimetamiseks, nõnda ka täie wallakogu, wolikogu ja wallakohtu protokollide kirjutamiseks walib wolikogu ehk tähendab palga eest teenija wallakirjutaja. Wallawanemale, tema abidele ja kirjutajale tähendatakse kogukonna poolt palk.

Sel korral kui wallawalitsus kuu jooksul wallakirjutajat ei ole määranud, siis tähendatakse see ülewaataja kohtukoha poolt, mille juures temale ka palk ära määratakse.

Kõik walla ametnikud (jelles arwus ka walla kohtumehed) walitakse kolme aasta pääle.

T ä h. Selkorral, kui kogukond ja walitud ametnikud palga juuruse kohta kokku ei lepi, siis wõivad need wiimised nõnda, et:

1) a) kui kogukonna liikmete arw 200 ehk vähem on (jelles arwus kõik täiesealised kogukonna liikmed loetud, ilma sugu ja seisuse pääle waatamata), kõige vähem palk wallawanemal 10 kop., wallawanema abil 2¹/₂ kop., iga kogukonna päralt olewa inimese päält oleks ja et

b) suurtes kogukondades, kus kuni 500 inimest on, iga inimese päält, mis üle 200, punktides a ja b määratud palgale: wallawanemale 5 kop., abile 1¹/₄ kop. juurde lisatud saaks.

d) kogukondades, kus 500—1000 inimest on, iga inimese päält, mis üle 500, punktides a ja b määratud palgale juurde saaks lisatud: wallawanemale 2 kop., tema abile 1¹/₂ kop. (Siimi Sub. Wal. trük. Ukas № 138 1868 a.).

2) a) Magasini ülewaataja ja wallakirjutaja on määramise, wamutamise, ametisse lastmise ehk mitte lastmise ja ametist lahtilastmise poolest koguni teiste ametnikudega ühe õiguslised;

b) wallakirjutaja ametisse kinnitamise juures tuleb iseäralisult selle pääle tähele panekut pöörda:

1) et wallakogukonnad ainult hädalikul korral neile antud õiguist iseäraliku kirjutaja palkamiseks pruugiks;

2) et kinnitamiseks ettepanud wallakirjutajad kõigewähem 25 aastat wanad (§ 28) ja laimata elukombedega oleksiwad;

3) et nemad, kui wõimalik, vähemalt kibealkonna kooli haridusega oleksiwad;

4) et kaehest ühewõrra amuufatest kohatahtjatest see saaks wõetud, kes parema hariduse on jaanud, näituseks kreiskooli hariduse.

Siimi Sub. Walitsuse tr. Ukas № 42—1870 a.).

27. Iga uue walimise üle annab wallawanem mõisapolitseite teadust ja paneb walitud ametniku ütawaataja kohtule kinnitamiseks ette (§ 32). Ametisse kinnitatud ametnikud saavad wannutatud. Üleawaataja kohus (§ 32) võib walitud ametnikude kinnitamise ainult siis tagasi liikata, kui walimise kord rikunud on saanud, ehk niisugused inimesed walitud on, kes seaduse järele walla ametidesse lastud ei saa (§ 28).

T ä h. 1) Kogukonna ametnikud saavad igalüks oma usu järele wannutatud, mille tarwis nende käest sündimise tunnistuste (метрическія свидѣтельства) ettenäitamisi nõutakse. Sellega tunnistatakse õigenõulisteks kõik need, kes õigenõu kiriku raamatutesse üles kirjutatud.

(Viivi Kub. ringkirjad 5 Maist ja 30 Augustist 1886 a).

28. Kogukonna ametite pääle ei wõi need walitud saada, kes kohtu poolt nuhtluste all on olnud, ehk kes kohtu ülekuulamise all ehk kohtu all on kuritööde ja üleastumiste pärast, mis kaelakohtu mõista on, ehk need, kes kohtu poolt kahtlasteks on jäetud, aga ka need inimesed, kes kurja ülespidamise pärast, s. o. niisuguste üleastumiste pärast mitu korda trahwitud on saanud, mis politsei walitsuse nuhtluste all on. Selle järele kõik teised kogukonna järel olevad inimesed, kes 25 aastaks saanud ja ristiusku on, wõiwad kogukonna ametitesse walitud saada. Aga wallawanem ja tema abid walitakse ikka pärisomanikude ehk rentnikude seast. Wallawanema ameti kõrwal ei lubata mitte mingi tingimise all ühel inimesel ühel ajal teisi ametisi pidada. Teised ametid wõiwad kogukonna äranägemise järele, ühe ainu inimese käes olla.

T ä h. 1) Wallawanema ja tema abide ametitesse ei wõi kõrtsimehed walitud saada. (V. Kub. Wal. tr. U. № 31—1868 a).

2) Mõisa politsei eestseisja ja mõisawalitsuse eestseisja ei wõi walla kirjutajaks walitud saada (V. Kub. W. tr. U. № 76—1873 a).

3) Kaks wenda ei wõi ühel ajal sellesamas kogukonnas wallawanema ja kirjutaja ametit pidada (V. K. W. tr. U. № 147—1870 a).

4) Rommiskari käes on luba andmine, et üks inimene mitmes wallas kirjutaja ametit wõib pidada (Talur. kom. selet.).

5) Wanansulisi (раскольники) lubatakse kogukonna ametitesse ainult kubeneri lubaga, kellele need teatused peab saadetama, mis Viivi kubernerilt kihelkonna kohtunikudele jala tsirkuläris saadetud 9 Suun. 1886 a. № 5851 nõutakse. (Sij. U. Min. ettekirj. Viivi Kubernerile 16 Maist 1886 a. № 319).

6) Kõha rentnikudeks loetakse ainult need, kellel seaduslikult kinnitatud reudi-kontraht on. (Talur. kom. seletus.)

29. See, kes walla täiskogu poolt wolimeheks ehk mõne muu kogukonna ameti pääle on walitud, wõib selle ameti wastuwõtmata jätta: kui ta üle 60 aasta wana on, kui walimise järele juba täie ameti aja ära on teeninud ehk raskesti ihuhaigustest waewatud on, ehk kui ta alaealise wallaliikme talukoha eest hoolekandjaks on ja ise selle juures pärisomanik ehk jarnase koha rentnik on, ehk kui ta oma ameti ja ülespidamise wiisi järele ei wõi kogukonnas alatist asupaika pidada.

T ä h. 1) Saab kogukonna liige walitud, kes kogukonna ametis täie ameti aja wälja teeninud, siis ei tohi ta, kui juba kolm aastat waheaga on olnud, jeda uut ametit mitte wastuwõtmata jätta.

V. Kaebtuste tõstmine terve kogukonna ehk tema üksikute liikmete poolt.

426. Walla kogukonnal on õigus tema õiguste rikkumise korral kohtu kohtadele kaebtusi sisse anda, aga selle juures peab terve kogukond, nõndasama ka igüks kogukonna liige, neid eeskirju pidama, mis kohtupidamise seaduses üles on pantud, ja mitte enne ülemasse kohtusse minema, kuni alam kohus kogukonna nõudmise wallawalitsuse arwamise järele seaduse wastaliselt tagasi ei lüka.

427. Wallawanem on niisuguste kaebtuste korral seadusline kogukonna eestseisja. Kõiki asju peab ta kümnikude rahulolemisega toimetama. Kui wallawanem kogukonna nimel kohtus kaebtusi tõstab, siis ei ole tal waja mõnda isäralist wolikirja ette näidata.

428. Hädalistemal fordabel lubatakse kogukogukonnale kubernerile ette kahe oma keskelt walitud saadiku läbi kaebtusi kanda. Niisugused saadikud walitakse harilikult walla ametnikude seast, kui aga nende ameti kohuste täitmine selle läbi kahju ei saa ja kui just nad ise mitte kaebtuse alused pole. Walla saadikud ja ka teised kaebajad (w. § 430) saawad ajutiseks äraolemiseks üleüldisel põhjusel tunnistused.

T ä h. Selle § wiimane lõpp, mis mõisa politsei luba kohta käib, on oma wõimu kaotanud.

429. Ilma tagajärjeta jääwad erainimeste palwed, kes walla asjus kaebtusi tõstawad, ja kes seks kogukonna poolt wolitatatud pole; on aga põhjusi olemas, kus niisugusi kaebajaid, kui seatud korra rikkujaid nuheldatakse.

430. Kubernerile kirjalikka palweid sisse anda on luba: 1) kogukondadel oma asjades, 2) kogukonna üksikutel liigedel oma eraasjades. Niisugused kaebtused ja palwed peawad kohalises keeles kirjutatud olema ja nende kirjutaja allkirja kandma, muidu heidetakse nad ilma kõige tagajärjeta kõrwale.

T ä h. Selle § wiimast lõppu on muudetud, waata Riigi Seaduste kogu II wihk, kubermangu ametikohtad § 87 täh. lisa I ja II.

I) Kubernerid ja teised Riigi, Kuura ja Cesti kubermangudes olewad walitsuse asutused ajawad asju ja wahetawad ametlikka teateid ainult wene keeles. Seda seadust peawad ka niisugused walitsuse asutused täitma, mis walitud ametnikudest koos on.

III.) Asutused ja ametnikud, mis nende seaduste põhjal seisawad, mis Balti Seaduste Kogu II wihus ehk kohalikude kubermangude Talurahwa Seaduste sisse mahutatud, wõiwad oma wahel asju ajada ehk ametlikka kirjasi wahetada, kas Saksa ehk Cesti ja Läti keeles, kuid nad on kohustatud ise wenekeelt tarwitama ja wenekeeles saadetud teateid wasta wõtma, mis kõrgemate riigi asutuste ja niisuguste

ametnikute käest tulewad, kes üleüldse wäljaspool Balti kubermangu on. Kui nad wenekeeles teateid saadawad, siis on neil luba oma sisetise asjaajamise keeles tõlget juurde lisada.

T ä h. Igakord, kui ülewal nimetatud (w. III) ametnikute ehk asutuste käest riigi üleüldsete asutuste poolt mõnda kirjalikku tummistust nende sisetise asjaajamise kohta ehk Saksa, Eesti wõi Läti keelelisi oma wahelise asjade ajamise algus- ehk ärakirju nõutakse, siis peawad ülewal nimetatud (w. III) kohalised ametnikud ja asutused kõige üle ametlikud raamatud ja aruandeb mahaarwatud) selged ja kinnitatud wenekeelsed tõlked saatma.

Kolmas järk.

Teenistuse seadlus (Dienstordnung).

I. Teenijate palkamisest.

431. Igal Gestikubermangu wallakogukonna liikmel on õigus nii walla ja mõisa piirides kui ka wäljaspool neid teenistust otsida, kui aga jelle läbi teenistust korraldawaid seadlusi ei rikuta.

a) Teenistuse lepingu sisetust ja seaduslikudest piiridest.

432. Teenistuse lepinguks arwatakse iga leping, mille sees mingisuguste isiklike tööde ehk kohuste täitmine maha on tehtud, ilma wahet tegemata, kas palk nende eest rahaga ehk maasaagiga ehk maatükki tarwita- miseks andmise läbi tasutud saab.

433. Isiklikud kohused, mis teenistuse lepingus maha tehtud, wõiwad järgmistest tööde kohta käia:

1) mis kõik aasta läbi ilma wahetpidamata ehk määratudel kindlasti isikste järele tulewatel aegadel tehtud saawad;

2) mis ainult teatud ajal tehtakse;

3) mis igal ajal peremehe nõudmise pääle ära määratud palga eest tehtakse;

4) mis teatud ajal peremehe nõudmise pääle tehtakse, mille juures teenijale määratud jagu tehtawast asjast ehk määratud osa lõikusest antakse;

5) mis teatud määratud töödes tehtakse.

434. Mõisnikul on woli matükkijä mõisa moonakatele töö eest palgats anda ainult mõisamaa piirides, aga mitte talu ehk rendimaa piirides.

435. See § on 23 Jan. 1859 a. järgmisel muudetud:

Ehk talumaa rentnikul küll õigus jääb mõisaomaniku teenijaks astuda, siiski on see õigus sel mõõdul kitsendatud, et igasuurema talu rentnik milgi teisel wiisil mõisale oma isikliku tööjõudu ära lubata ei tohi, kui ainult waba töölisena, see on kas mõne teatud ja määratud töö täide saatjana

ehk nädali otsa teenija päewatöölisena, kelle päewapalk aga enne kindlasti ära määratud peab olema. Pikema aja pääle teenistuse kontrakti teha antakse luba ainult niisugustele talumaa rentnikudele, kelle rendimaks koha eest aastas vähem on, kui kahetuhande naela ruffi hind wälja teeb.

Ä h. 1) Niisugusi wäikse rendikohtasi peab maaraamatus (Lagerbuch) ise jaoskonda üleskirjutatama.

2) Niisugustel wäiksete kohtade rentnikudel, kes mõisnikuga mitme aasta pääle teenistuse lepingu teinud, jääb õigus iga aasta enmast niisugusest lepingust lahti ütelda; wiimast õigust ei wõi wäikse kohtade rentnikud milgi tingimisel ära kaotada, ehk wabatahtlikult ära anda.

436. Walla politsei walwab selle üle, et eelnimetatud seadlust ei rikutaks, ja kui ta niisugust seaduse rikkumist kusagil leiab, siis teatab ta sellest kohtule, kes asja seisukorra järele niisuguse lepingu tühjaks tunnistab.

437. Talu maatükkide rentnikud ja omanikud wõiwad maad töö eest palgaks anda ainult neile teenijatele, kes terve aasta läbi wahetpidamata, ehk kindlalt üksteise järele tulewatel aegadel tööd peawad tegema. Maa palgaks andmine muude tööde tegemise eest ei ole lubatud.

438. Lepinguid, mis talupidamises ja põlluharimise juures tarwilikkude teenijatega tehtakse, peab kõige vähem ühe aasta kohta tehtama.

Ä h. Pääle ülewal nimetatud teenijate ja julaste on weel päewilised (Dienstboten), kellelega lühema aja pääle teenistuse lepinguid teha wõib.

439. Nastapääle tehtud teenistuse lepingute seaduslikes tähtajaks peetakse 23 Aprilli kuu päew (Siiripäew). Uued kogukonda astuvad liikmed ei tohi teenistuse lepinguid lühema aja pääle teha kui 3 aastat, kohtul on aga õigus neid sellest seadlusest wabastada.

b) Teenistuselepingute tegemiseft.

440. Palga eest teenistusesse wõiwad ainult need astuda, kellel täiesti waba woli oma üle on. Sellepärast ei wõi 1) isa wõimu all olewad lapsed seda õigust ilma isa lubata ja alaealised waejed lapsed ilma eestkohtajate lubata tarwitada (§ 1074); 2) abielus olewad naesed peawad selle tarwis oma meeste luba saama; 3) need, kes teenistuses on ja teise kohta soowiwad palgalisteks minna, peawad enne tõeks tegema, et nende teenistuse aeg lõppenud on, ehk et nad peremeeste poolt juba lahti on lastud, ehk wiimane neile luba on annud muud teenistust otsida.

441. Teenistuse lepinguid wõib kas 1) kirjalikult, ehk 2) juurõnalikult kahe tunnistaja ees, ehk 3) walla politsei juuresolekul teha. Ainult niisugusel wiisil tehtud lepinguid peetakse wastuwaidlemise korral seaduse poolt täiewõimulisteks. Kaebtuse aluse enese tunnistus kohtu ees loetakse põhjuseks, mille järele lepingutegijate oma wahelist seisukorda seaduslikult selgitada wõib.

442. Käeraha vastuvõtmine kinnitab lepingut; väljamaksetud käfiraha arvatakse harilikult palgasti maha. Käfiraha salgamine ehk tagasi maksimine ei wabasta weel kumastki lepingu tegijat seaduslikul põhjal tehtud lepingus oma pääle wõetud kohustest.

443. Niisuguste lepingute juures peab selgesti määratud olema; 1) nende tööde ja ameti omadused, uis teenija oma pääle wõtab; 2) teenistuse tähtaeg, ja 3) lubatud palk.

444. Teenija nõudmise pääle peab peremees talle kirjaliku tunnistuse andma, kus teenistuse tingimised ja lubatud palk on ülestähendatud.

445. Teenijad, kes oma kohta maha jätta tahawad, niisama ka peremehed, kes teenijaid lahti tahawad lasta, peawad seda määratud ajal (§ 467) enne lepingu lõppu teatama. Kui kontrahi aja möödamineku järele peremees ega teenija oma tahtmist ei awalda kontrahiti lõpetada ja kui kontrakt lühem kui ühe aasta pääle tehtud on (§ 438), siis loetakse kontrahiti niisuguse aja pääle edasi pikendatuks, misuguse pääle ta esialgul tehtud oli. On aga kontrakt aasta ehk pikema aja pääle tehtud, siis arwatakse teda ainult ühe aasta pääle edasi pikendatuks.

d) Teenistuse lepingu tegijate õigustest ja kohustest.

446. Kui teenija lepingus määratud ehk seaduses nimetatud ajal oma teenistust ei alga, ehk ennast oma pääle wõetud kohustest lahti ütleb, siis sunnitakse teda kohuse täitmisele politsei abil.

447. Kui ab aga teenija järeleandmata oma kohuse täitmisest kõrwale ehk ei taju ta peremehele kõiki tema pärast saadud kahju ja kantud kulusi, ja kui peremees teda enam oma juures pidada ei taha, siis on teenija kohustatud pääle käeraha tagasimaksmise ja kahjude tasumise ka weel üks rubla trahwi walla kassa kasuks maksma.

448. Teeb aga teenija tõeks, et ta tähtsa põhjuse pärast ilma mingisuguse süüta tema oma poolt määratud ajal teenistusesse ei ilmunud, siis wõib peremees tema käest selle läbi saadud kahju tasumist nõuda, kuid ta peab teenija oma juurde jätma. On aga peremehel uus teenija asemele palgatud, siis peab see teenija, kes määratud ajal ei ilmunud, käeraha tagasi maksma, kuna kõik leping lühjaks tunnistatakse.

449. Kui teenija õigel ajal teenistusesse ilmub, peremees aga teda vastu wõtta ei taha, siis on peremees kohustatud teenijale niisama kahju taju maksma, nagu oleks ta wiimase enne teenistuse lõppu ilma seaduslike põhjusteta lahti lastnud (§ 473).

450. Ühesuguse trahwi alla mitte terminiks ilmunud teenijatega langeb ka see, kes ennast ühel ajal mitme peremehe juurde palkab. Niisugusel korral

jätab teda see peremees oma juurde, kes temaga esimesena seaduslikul teel lepingu teinud.

451. Peremehel on õigus enne termini algust ennast lepingust lahti ütelda ja just nendesamadel põhjustel, mis sugustel tal õigus on teenijat enne termini lõppu enese juurest ära saata (§ 471), sarnasel korral võib peremees antud käsraha tasumist nõuda.

452. Teenija peab ustavasti ja wirgalt teenima, rahuarmastaja, tähelepaneja, wiisakas ja sõnakuulelik olema; ta ei pea ilma peremehe lubata kodust wälja minema ega ka lubatud kodust äraolemise aega oma tahtmise järele pikendama; ta peab kõigis kodustes toimetustes peremehe käsku kuulma ja üleüldse kõiki tema pääle pantud kohusi oma jõudu ja andeid mööda wirgalt täitma.

453. Teenija peab pääle temale toimetada antud tööde ka igatpidi oma peremehe käsude eest hoolitsema ja temast oma jõudu mööda igat kahju ja kulu eemal hoidma. Sellepärast peab ta peremehele teada andma, kui ta oma seltsimeeste kuritahthlistest ehk kõlwatutest ettevõtetest märku saab, muidu peetakse teda nende kaasüüdlaseks, ja ta kannab selle eest kohtu poolt määratud trahwi.

454. Kui teenija oma peremehele meelega kahju teeb, kas suure hoole- tuse ehk selgete käskude rikkumise läbi, siis peab ta peremehele selle eest kahju tasu maksma. See tasumine sünnib palgast maha arwamise läbi ehk, kui teenistuse aeg juba mööda on, siis sellekohase maksuta töö läbi.

455. Palk ja ülespidamine määratakse teenijale wabatahtlikku tingi- mise läbi lepingu tegemise jures. Nõuab teenija midagi, mis kohalise ja harilikult pruugitatawa palgaga kokku ei sünni, siis võib kohus (kõhalkonna) tema nõudmist alandada. Ei lepi aga teenija sarnase kohtuotsusega, siis võib teda meelega teenistusesse astumisest eemale hoidjaks pidada.

T ä h. Kõhalkonna kohus on arakaotatud.

456. Kui keset majandusliht aastat (w. § 439) palga kohta waidlus tär- kab, siis on teenija igatahes sunnitud kuni aasta lõpuni peremehe juurde jääma. Sellest waidlusest tõuswad kaebtused saawad kaebajate ja kaebtuse aluste seisuste järele kohtutesse lepituseks sisse antud; ei lepi aga waidlejad, siis peab kaebaja wõmilikku kaebtuse sisse andma.

W. täh. § 455 all.

457. Kui teenija teenistuses olemise ajal haigeks jääb, siis võib pere- mees, kui ta muidu läbi ei saa, mõnda teist tema asemele palgata ja haige teenija palgast wiimasele wälja maksta; ühes sellega on peremees kohusta- tud haige eest korralikult hoolitsema, et tal sõõgisti ega rawitsejatest pundus ei oleks. Kui haigus pikaks wenib, ja haige toitmine ning rawitsemine

peremehe jõust üle käivad, siis peab wallakogukond, kelle liige haige on, teda oma hoole alla võtma.

458. Peremehele ei ole milgi tingimisel luba oma teenijatele jõdust palwetamist ja kirikutes jumalateenistusel käimist keelda.

459 Peremees peab teenijale: 1) teenitud palga ehk tasu täielikult wälja maksma; 2) terwet toitu andma, kui toitmine teenistuse lepingus peremehele kohuseks tehtud; 3) ta ei tohi lepingust saadud wõimust teenija üle kurjasti tarwitada. Etõib peremees oma teoga nende nõudmiste wasta, siis rikkub ta sellega lepingut ja annab ühtlasi teenijale õiguse kohtus lepingu ehk peremehe ülekohtuste tegude lõpetamist nõuda.

460. Mõisnikul, kui teenijate peremehele, ou õigus jõdusi parandawa sõhiga trahwisi tarwitada, sellepärast wõib ta süüdlasi kuni kahepäewani jõduses arestis leiwa ja wee toidu pääl terwisele kahjuta kohas kinni pidada.

Et õh. Selle § lõpp, mis mõisaomanikule õiguse andis teenijaid wihjabege karistada, on ära kaotatud, (w. § 291).

461. Jõdust nuhtlust tarwitatakse sõnakuulmata oleku ja hooletuse eest teha antud töödes, niisama ka niisugustel juhtumistel, kui teenija mõisa omaniku ehk tema asemiku wasta auustust ei awalda, ehk kui teenija jõdust rahu rikub, mõisa õue piirkonnas purjutab wõi ülepeä midagi halwa ja laitusewäärilist tegu korda saadab.

462. Jõduse nuhtluse õigust wõib mõisaomanik oma walitseja, kubja ja wolimehele ära anda; kui aga niisugusel korral nuhtlemise õigust kurjasti tarwitatakse, siis wastutab selle eest mõisaomanik ise, kui tema asemik süüta teenijat nuhtleb ehk niisugust nuhtlust tarwitab, mis temale lubatud piiridest üle käib, ja kui ta erawiisil teenijat waigistada ei suuda.

463. Jõdust nuhtlust wõib mõisa tööliliste ja teenijate kohta tarwitada, niisama ka teomeeste ja pääraha makswate sulaste kohta, kui wiimased lepingu tegemise juures sellest wabastamist tingimiseks teinud pole.

Et õh. Teoorjus ja pääraha maksmine on ära kaotatud.

464. Kui kaebtust selle üle tõstetakse, et jõdune nuhtlus wäga wali olnud, ja kui nuhtlejat selle eest siiski kaela kohtu kätte anda ei wõi, siis on kihelkonna kohtul luba asja olude järele süüdlasi rublast kuni 15 rublani trahwida; see trahwi maks läheb selle kogukonna kassa kasuks, kelle liikmete kirjast kaebaja teenija ou. Duleb kaebtust weel teine kord sellesamas asjas ja sellesama isiku wasta ette, siis wõib teda juba 25 rublani trahwida.

Et õh. Kihelkonna kohus ou ära kaotatud, tema asemel töötawad rahu- ja meeb walla-kohtud.

465. Ühelgi teenijal ei ole lubatud enne temast wabatahtlikult määratud tähtaja lõppu ilma peremehe lubata wiimase juurest ära minna, ja ka niisugusel korral, kui teenijal mõni põhjus teenistust maha jätta on, peab

ta selle põhjuse üle kohtule teadusi andma ja viimase otsust ära votama; vastasel korral annab ta mitte üksnes saadud käsiraha tagasi, vaid peab peremehele ka lubatud palga ära maksma, nii pea kui peremees teda endist viisi teenistusesse võtta ei taha.

e) Teenistuse lepingu lõpetamisest.

466. Teenistuse leping lõpeb iseenesest, kui temas ette ära määratud tähtaeg kätte jõuab; niisugune teenistuse leping, mis lühem kui ühe aasta pääle tehtud, lõpeb ainult siis, kui teda õigel ajal ülesse üteldakse (§§ 438—445).

467. Niisuguste teenistuse lepingute, mis ühe ehk mitme aasta pääle tehtud, õige ülesse ütlemise aeg wältab 20 Januarest pääle hakates kuni 2 Webruarini. On leping kuude kaua maha tehtud, siis peab teda kaks nädalat enne wiimast termini ülesse ütleva. Kõik teenistuse lepingu ülesse ütlemised, mis enne ehk pärast neid tähtaegast tehtud, jääwad mõlemate lepingu osaliste kohta ilma seaduslike mõjuta, ehk neil on seda ainult niisugustel korradel, kui lepingus selle kohta tingimine on tehtud.

468. Mõjuwad põhjused, mille pärast teenija ka ilma ülesse ütlemata peremehe juurest enne tähtaja lõppu ära võib minna, on järgmised: 1) peremehe halvad teod ja üleliigne waljus; 2) peremehe ehk tema kodukondsete kuritahtlikud nõudmised; 3) söögiandmise lõpetamine; 4) peremehe ärasõit kaugele wõderaste maadesse; 5) teenija enese raske haigus. Igal niisugusel korral peab äramineja teenija § 456 järele kohe wallakohtule oma äraminemise põhjuse ülesandma ja teda seaduslike abinõude najal tõendama.

469. Nõndasamati võib teenija peremehele kaks kuud ehk kaks nädalat, selle järele waadates, kui kaua aja pääle temast kontrakt on tehtud, ette ülesüteldes, enne tingitud tähtaega ära minna, kui peremees temale korratumalt palka maksab ehk teda awalikult teotab.

470. Kõigil neil korradel, kui teenijal õigus on, peremehe juurest enne määratud tähtaja lõppu ära minna, peab peremees äraminejale kõige selle aja eest, kui wiimane tema teenistuses olnud, palga ja söögi raha ära maksma.

471. Mõjuwateks põhjusteks, mille järele peremel õigus on enne tähtaja lõppu teenijaid lahti lasta ja nende palka tähtajani üle jäänud aja eest kinni pidada, peetakse järgmisi: 1) kauaaegne sõnakuulmata olek ja oma jonnijamine; 2) halb eeskuju, mis teenija oma teogo peremehe lastele ehk teiste kodukondsetele annab; 3) wõera waranduse omandamine; 4) meelega hooletus kohuste täitmises; 5) peremehele meelega kahju tegemine; 6) külgehakawad haigused, mis häbemata elust tulnud; 7) wõsine hullumine; 8) joomine, kaardimängimise himu ja teised kõlwatud kireded; 9) täielik töösse kõlbmatus; 10) peremeest haawawad juttud ja teod; 11) peremehe abielu rahurikkumine; 12) laenamine peremehe nimel; 13) mitmekordne hooletus tulega ümberkäimises; 14) abieluta tüdrukute raskejalgseks saamine.

472. Pääle selle peetakse seaduslikuks põhjuselks teenijaid enne täht-
aja lõppu lahti lasta, kui peremehe koduses elus niisugused muutused ette-
tulevad, mis seda nõuavad; aga niisugusel korral antakse teenijale selle
aja eest mis tal veel trenida jääb, palk ja tellitud riided kätte, muid kui
söögi rahast peab ta ilma jääma.

473. Kui peremees ilma mõjuva põhjuseta teenija enese juurest enne
määratud tähtaega ära saadab, siis peab ta wiimasele pääle kottulepitud ja
ärasteenitud palga, söögi raha ja riided andma ehk rahaga wälja maksma.
Ka on peremees kohustatud teenija nõudmise pääle wiimasele lahtilastmise
tunnistuse wäljaandma (§§ 478—481).

474. Pääle peremehe surma on tema pärijatel õigus lepingut, mis
surmit peremehe ja tema teenija wahel tehtud, kinnitada ehk koguni ära
löpetada; wiimasel korral peawad pärijad teenija lahtilastmise juures terve
lepingu aasta ehk kuulise aja eest palga wälja maksma.

475. Kui teenija tüdruk enne lepingus määratud teenistuse tähtaja
lõppu mehele läheb, ja Süri- (23 Apr.) ja Mardi-päewa (10 Now.) wahel
äraminna tahab, siis on peremees ainult sel tingimisel äralastma kohustatud,
kui äramineja omale asemiku muretseb ehk mõnel teisel wiisil peremehele tee-
nimata jäänud aja eest tasu maksab. Pääle 10 Now. (Mardi päew) kuni
23 Apr. (Süri p) on teenijal tüdrukul õigus abielusse astuda ilma millegi
tasuta peremehele.

T ä h. Seda õigust annab teenija tüdrukule täieline abielusse astumine, mite
aga kihlus.

476. Teenija peab peremehe juurest äramiines kõik temale pruukimi-
seks ustud asjad, mis temale tööde juures tarwitamiseks ehk hoidmiseks on
antud, korralikult tagasi andma ja puuduwate asjade wäärtust kas palgast
maha arwamise ehk rahata töö läbi ära tasuma.

477. Kui mõisnik oma kulul tema juures teenistusel olewale alaeali-
sele teenijale tema wanemate ehk eestkostjate lubaga mõnda ametit, raamatu-
pidamist ehk muud kasulikku asja on õpetanud, siis peab sarnane teenija
enne teenistusest lahtilastmist oma õpetamise kulud äramaksma ehk teenistuse
läbi aratajuma.

478. Iga peremees, kui ta mitte talupoja seisusest pole, on kohusta-
tud tema juurest ära minewale teenijale wiimase nõudmise pääle lahtilastmise
tähe ja ka teenistuse tunnistuse wälja andma.

479. Kui peremees õiguse wastalisel kombel niisuguse tähe ja tunnis-
tuse wäljaandmisest kõrwale põikleb ehk nendest teenija wasta niisugused põh-
jendamata süüdistused üles paneb, mis ta teenija kaebtuse põhjusel ette-
wõetud kohtulikul asja selgitusel tõeks teha ei suuda, siis annab kohaline Riikel-
konna kohus teenijale tunnistuse wälja.

T ä h. Riikelloyna kohtud on 9 Juulil 1889 a. ära lõpetatud.

480. Kui peremees oma teenijale, kes awalikudes pahategudes ja pettustes süüdlane on, ehk küll seda teab, siiski hääks kiitwa tunnistuse wälja annab, siis peab ta sel korral, kui selle läbi mõne kolmandama inimesele kahju sünnib, selle eest wastutama. Niisuguse wastutamise kõrgust määrab kohus, kuid ta ei tohi üle saja rubla minna.

481. Talupoja seisusest peremeeste ehk rentnikude juures teenistuses olewad isikud saawad kogukonnast wäljaminemise juures wallawanema käest oma ülespidamise ja elu wiiside üle tunnistused.

II. Teenijate ja kogukonna õigused ja kohused üksteise wasta.

482. Kogukonnal on õigus oma liikmete käest nõuda, et nad mitte ei laiskleks, ainult ülekümneme aastane wanadus ja täieline töödimeetus wabastab kogukonna liikmeid sellest kohusest. Kui kogukonna liikmed iseseiswad maaomanikud ega rentnikud pole, siis peawad nad pääasjalikult selle mõisa piirides teenima, kelle järele nende kogufond on. Nõndasamati on talu omanikud ja rentnikud kohustatud töölist ja teenijaid oma walla liikmete seast wõtma. Selle seadluse alla ei käi need, kes walla kogukonna käest luba on saanud kufagile iseseiswate käsitöölisena ehk ajutiste päewatöölisena asuda.

T ä h. 1) w. täh. § 367 all.

483. Peremehed, kes oma tahtmise järele renditalud käest ära andnud ehk kes nendest mõne muu seadusliku põhjuse pärast ilma jäänud, saawad selle läbi iseseiswateks kogukonna maata liikmeteks. Lastega tüdrukud ei pääse sellepärast, et neil lapsed on, teenistusesse astumise kohusest; isegi kogufond peab selle eest muret kandma, et nad tööd leiaks.

T ä h. w. täh. § 367 all, nimelt § 8 täh. 2 punkt 5 (19 Webr. 1866 a. Seadusest).

484. Kogukonna liikmed, kes peremehed ega rentnikud pole ja kes § 482 põhjusel üleüldiseks kasuks töötama peawad, täidawad oma õiget kohust, kui nad kohalise mõisniku juurde teenistusesse astuwad. Kõik mõisat teeniwad kogukonna liikmed ja nende suguwõsa jääwad ka edaspidi oma kogukonna liikmeteks, sellepärast on neil kõige teistega ühesugused õigused ja kohused.

485. Kui mõisa teenijad mõisast ära lähewad, oma walla liikmeteks aga edasi jääwad, ilma et nad rentnikuks astuks ehk maad omandaks, siis jääwad nad endist wiisi iseseiswateks maata kogukonnaliikmeteks.

486. Wallawalitus peab selle järele walwama, et niisugustele kogukonna liikmetele ja nende perekondadele, kes alati mõisat ehk talukohti teeniwad, tööandjate poolt tarwilised elamise ruumid antud saaks.

T ä h. Matiseks teenistuseks peetakse niisugust, mis tehtud lepingu järele üks ehk mitu aastat kestab.

487. Noorealistele s. o. neile, kes alla 17 aastat wanad, on kohuseks oma jõudu nõõda teenida; nad awitawad kas wanemaid ehk eestkostjaid nende majapidamises. Wanematel, kes oma tütar- ehk poeg-lapsi wõrastele teenijaks andnud, ei ole õigust neid tagasi nõuda enne lepingus määratud teenistuse lõppu, ehk enne 23 aprilli (Süri p.), kui teenistuse lepingus ühtegi tähtaega äramääratud pole. Peremehel pole ka õigust ilma seadusliku põhjuseta last wanematele tagasi saata. Need õigused, mis peremees oma noorealist teenija kaswatajana saab, on § 616 ära määratud.

488. Teenijad, kes peremeeste kulul pääkoolis käinud, peawad oma peremeestele pääle pääkoolis käimise kõige vähemalt kolm aastat hariliku palga eest teenima, kui nad enne oma pääkoolis käimise kulusi ära ei tasu.

489. Iga teenija, kes 21 aastat wanaks saanud, wõib wabalt iseneise üle walitseba.

T ä h. Selle § wiimane pool on oma wõimu kaotanud, sest et teoorjust enam ei ole.

Teoorjuse kohta käiwad seadlused.

490—499. on oma wõimu kaotanud, sest teoorjus on kaotatud.

III. Teenistuse lepingud wäljaspool kogukonda.

500. Igaüks wallakogukonna liige, kes kreisis ehk linnas teenistusesse astuda tahab ja selle juures oma kogukonna liikmete kirjast wälja ei astu, peab selleks kogukonna poolt luba saama, ka mõisa politseile antakse sellest teada. Wallakogukonna liikmed, kes kohalikus mõisas teeniwad, ei ole kohustatud kõige teenistuse wältusel wäljaspool kogukonna piiri si elamiseks iseralist luba paluma.

T ä h. Politsei walitus on Balti kubermangubes muudetud.

501—507 on oma wõimu kaotanud, nende asemel maksawad järgmised paragrahwid 3 Juunil 1894 a. antud passi-seadusest, mis 7 Apr. 1897 a. Riiginõukogu poolt muudetud ja kõrgemalt poolt kinnitatud.

1. Pass (видъ на жительство) on inimese tunnistuseks, aga ühtlase ka selle lõenduseks, et temal õigus on oma alalise elukohast lahkuda, nendel tordadel, kui jeda õigust tunnistuste waral on tarwis lõendada.

2. Alaliseks elukohaks arwatakse: 1) mõisnikkude, riigiametnikkude, auukodanikkude, kaupmeeste ja maksudest wabastatud inimeste juures — jeda kohta, kus kellegi asukoht on, kas ameti wõi töö ja äri wõi kodune asjatalitus on; 2) kodanikkude ja käsitööliste juures — linn, linnake wõi alew, millede kodanikkude wõi käsitööliste hingekirjas nad seisawad; 3) maaelanikkude juures — kogukond ehk wald, kuhu nemad üles on kirjutatud.

3. Keegi ei ole kohustatud passi oma alalises elukohas pidama. See määrus ei maksa nendel fordael, mis üleüldise passi seaduse § 210 on nimetatud, aga kohtades, kus need määrused tegemisele on pandud, mis „Kuritööde takistamise ja tagasihoidmise Seaduse“ § 1 (täht. 2) 1. lisas on tähendatud, tarvitatakse teda eesolevate seadluste põhjusel väljaantud summiivõimalise seadusena. Kõigis wabrikutes, millede kohta määrused wabrikute ja nende äriajamise üle makswad (Tööstuse=seadus § 47), peab igal töölisel wabriku walitsuse või kohaliku politsei nõudmise pääle pass või elamise asutäht olema, kui ka need wabrikud nimetatud tööliste alalises elukohal on.

Seda nõudmist awaldatakse ainult paikades (Tööstuse = seadus §§ 48—60), kus wabriku tööstus elawalt edenemud, ehk kus palju tööliki kofku kogunud, kus juures seesuguse korra kindlakstegemine iga üksiku paiga tarwis kubeneri asi on, selle järele kui kohase politsei ülem ehk kohane wabriku inspektor seda temale on ette pannud.

4. Alalijelt elukohalt lahkimiseks pass ei ole tarwis: 1) selle kreisi piirides, kus lahkuja alaline elukoht on, nõndasama ka mitte kaugemal 50 wersta selle kreisi piirist kuni alalise elukohani, kui arwolet mitte kauem 6 kuud ei kesta; 2) inimestel, kes end talupoja töödele palkawad (Talupoja töödele palkamise seadus, § 2), niihästi nimetatud kohtades (punkt 1), kui ka pääle selle nendes waldades, mille piirid tähendatud kreisi omadega ühte puutuwad, kus nende inimeste alaline elukoht on, kui ka sellest kohast lahkimine kauem 6 kuud wältaks. Selle määruse täitmise juures tulewad kitsendused tähele panna, mis eelminewas (3) § nimetatud on.

5. Passi wäljaandmist toimetatakse ainult passisaaja alalises elukohas, pääle selle korra, mis § 10 lisas tähendatud on.

Paragrahw 5-da sees määratud passi wäljaandmine passisaaja alalises elukohas ei tee sugugi passisaajale kohuseks ise ilmuda, ja nõutawat pass'i wõib, selle järele kui wana pass'i või dokumentide ettenäitamise läbi passisaamise õigus on tõendatud, paluja ajulise elukoha kohaliku politseisse saajale äraandmiseks saata, politsei täidab pass'is selle tarwis olewa joonewahje saaja allkirjaga, paneb, kui saaja isik lugeda ega kirjutada ei mõista, tema isearalised tundemärgid kirja, ja annab siis pass'i kwiitungi wastu saajale kätte, kuna kwiitung sinna asutusse läkitatakse, kust pass oli wälja antud.

Õfikud, kes pass'i uuendada soowiwad, ei ole kohustatud wanat pass'i mitte oma seisuse asutusse saatma, waid need asutused, kui nad palwe uue pass'i wäljasaatmise üle ja seatud postlinad on saanud, on kohustatud uut pass'i nende teadete järele kofku seadma, mis neil (rewisjoni raamatuis ja perekondade nimetirjas) kää pärast on, ja saadawad uue pass'i siis kuhu tarwis; uus pass antakse kohalike politsei walitsuse läbi palujale kätte, kus juures politsei kohustatud on saajalt selle üle kwiitungi ja wana

passi vastu võtma ja teatavasse seisusse asutusse saama. Aga kui wana pass on omaniku poolt uue saamiseks seisusse asutusse läkitatud, siis on omanikul, kui tal waja oma isiku üle tunnistust anda, õigus passisaamiseks ootaeaga ja tunnistust saada.

(Walisuse Teataja № 44—1897 a.).

6. Passi wäljaandmise juures on sellel, kes seda toimetab, õigus selle üle kindlaid teateid pärida, et passisaaja seesama inimene on, kelleks ta ennasti nimetab, ühtlasi ka selle üle, et passi pääle kirjutatawad teated igapidi õiged on. Kui passisaaja kirjalikka tunnistust ette näitab, siis tehakse nende pääle, neid tagasi andes, tähendus passi wäljaandmise aja kohta. Kirjalikka tunnistust ei wõi mitte passisaaja wanaduse määramiseks nõuda, pääle nende kordade, kui wanadusel selle Seaduse põhjusel iseäraline tähtsus passi wäljaandmiseks on.

Ülemal § 6 seletatud nõudmise täitmisel, passisaaja poolt ette näidatud dokumentide pääle passi wäljaandmise aja ülestähenduselt, seatakse iseäraline petšat, mis korraliku puhtusega peab nimetatud dokumentidele pääle löödama, niihästi perekonna pää kui ka nende isikute dokumentidele, kelle nimed üleüldise passi sisse üles on kirjutatud. Seesuguse pikeriku wormiga petšati pääl peab olema: ääre pääl ümberringi asutuse wõi isiku nimi, kes passi wälja annab, aga keskel sõnad: „Pass wälja antud“, kus juures passi wäljaandmise aeg ise pääle löödud petšati alla üles kirjutatakse.

7. Passi wäljaandmiseks nõutakse pääle muude seaduses määratud tingimiste, et passisaaja passi wäljaandjale teada annab, et temal üht teist passi ehk asutähte elamiseks ei ole.

Et elanikkudele mõimalikult kergitust sünnitada, antakse passiid niihästi kirjalikkude kui ka suusõnaliste palwete pääle wälja, kus juures paluja § 7 nõutawa seletuse selle üle, et temal pääle wäljaantawa muud teist passi ei ole, oma käega passide wäljaandmiseks sisseseatud nõõriraamatuse iseäralise joonewahesse sisse kirjutab, aga kui passisaaja lugeda ja kirjutada ei mõista, siis teeb seda passi wäljaandja ametlik isik, kuid kirjalikul passiwõtmisel wõib seda märkust palwefirjasse üles tähendada, ehk wõib paluja ajutise elukoha poliitsei passi kätteandmisel temalt selle üle tunnistuse allkirjaga wõtta, kus juures passi wäljasaatmisel selle üle peab igal korral iseäraline märkus tehtud olema.

Sik, kes passisaamisel meelega passiaandjale asutusele walet tunnistanud, et temal teist passi ei ole, langeb selle nuhtluse alla, mis Trahwiseaduse § 943 esimeses jaos (1885 a. wäljaantud) määratud.

(Rõdikefõrgemalt 3. juunil 1894 a. finn. Riiginõukogu otsus).

8. Igale inimesele antakse iseäraline üksik pass ehk asutäht elamiseks, pääle nende kordade, mis alamal §§ 9 ja 10 on nimetatud.

9 Passi saaja passi pääle kirjutatakse tema naene, kui see tema juures elab.

10. Mõlemate sugude passisaajate passidesse kirjutatakse omaniku palve pääle järgmised nende juures elavad inimesed: 1) pojad ja meeste sugust sugulased, kasulapsed ja isikud, kes kuni 18 eluaastani hoolekandmise all on, 2) mitte veel 21 aasta vanuseks saanud mehele minemata tütreid, nais-sugulased ja kasutütred, kui ka tütarlapsed, kes hoolekandmise all on, ja 3) inimesed, kes oma kõrge wanaduse ehk terwise-olu pärast omast jõuust ilma teiste abita ja hoolitsemiseta ei wõi läbi saada.

Punkt 3. nimetatud inimesi, kui ka kõik muid ülewal tähendatud meeste-sugust isikuid kuni 17 eluaastani, mehele minemata tütreid, nais-sugulasi ja kasutütred, kuni nad veel mitte 21 aastad wanad ei ole, ei kirjutata mitte muidu passisaaja passi pääle, kui nende isikute rahulolemisel.

Perekonna liigetel, kes perekonna pää üleüldisesse passisse üles kirjutatud, peawad äraolekul neil kordadel, mis Passiseaduse §§ 1 ja 3 määratud, iseäralised passid olema, mis Passiseaduse § 11 põhjusel perekonna pää poolt määratud aja pääle wälja antakse.

(Eiwi Rub. Teataja № 20—1896 a.).

Üksikute passide wäljaandmine nende isikutele, kes perekonna pää üleüldise passi sisse kirjutatud, antakse nende isikute ajutises elukohas poliitsei walitsuste (päälinnades jauskonna pristawite) hooleks; tähtaeg, kui kauaks poliitsei tähendatud passid wälja annab, tuleb ühelt poolt perekonna pää (üleüldise passi omaniku) lubast, teiselt poolt sellest tähtajast, kui kauaks üleüldine pass maksaw on, kus juures meeste-sugu isikule iseäraline pass igal korral, olgu üleüldise passi tähtaeg mis-sugune tahes, wälja antakse, ainult mitte kauemaks, kui selle isiku 18-ama eluaasta täis-saamiseni.

(Walitsuse Teataja 2. aug. 1895 a. № 167).

T ä h. Üksikute passide wäljaandmist nende isikutele, kes üleüldise passi pääle on kirjutatud, wõib passi ettenätamisel selles kohas toimetada, kus üleüldisesse passisse kirjutatud isikute ajutine elukoht on.

Et § 10 lisa üksikuid passisi nende isikutele anda lubab, kes üleüldisesse on üles tähendatud, ja nimelt nende isikute ajutises elukohas, siis on olulifult tähtjas, et perekonna pää passiraamatu 10-damasse joonewahesse olekswad teiste munde perekonna liigete üle, kes raamatusse kirjutatud, tarwilikud teated paigutatud, et neid wõiks tarwilikul korral igauhe isiku üksiku passi pääle üles panna.

11. Selminewas (10) § nimetatud meeste-sugust isikud, kes veel mitte 17 aasta wanused ei ole, kui nemad mitte rügitteenistuses ei seis ja naeste-sugust isikud, kes veel nooremad 21 aastat, wõi mehele minemata on, ei wõi muidu üksikuid passisid saada, kui wanemate wõi eestkostjate palwe pääle, wõi eesthoolitsewate hoolekandjate lubaga, aga mehel olewad

naesterahwad, nende wanaduse pääle waatamata, — mitte muidu, kui oma meeste lubaga.

Passide wäljaandmiseks nõutaw wanemate, wöörmündrite, eesthoolitewate hoolekandjate ja meeste ning taluperemeeste luba nende inimeste tarwis, kes §§ 11 ja 19 üles loetud, peab kirjalik olema, kui lubaandjad kirjutada mõistwad, kus juures lubaandmine iseäralisesse selle tarwis olewa nõõriraamatu joonewahesse sisse kirjutatakse, aga kui kirjutada ei mõista, siis suunõnalik, mille üle seefugusel korral passi wäljaandja ametlik isik tähendatud raamatusse sellesamasse joonewahesse tunnistawa märkuse kirjutab.

Mees võib keelda naesele üfsikut passi wälja andmast ja nõuda, et naene tema juurde elama tuleks ainult sel korral, kui mehel alaline elukoht ja kindel töö on, sellepärast peab mees, naest enda juurde nõudes, seda tõendama, kus temal nimelt alaline elukoht on, ja temal ei ole luba naest sinna külasse nõuda, kus tema ei ela ja kus temal mitte kindlat eluasjet ei ole.

(Tsiwiilasjade Tühjakstegewa Departem. otsus 1871 a. № 970; Wal. Sen. Ukaas 12 juunist 1891 a. № 5011, Tuula Kubernerile Uimenkowi asjas).

12. Meesterahwadele, kes wäeteenistusesse sissekutsutawate arwus on, antakse pääle nende 18 eluaastasste jõudmist passid wärwilise paberi pääl. Nendessee passidesse kirjutatakse aasta tähtetega, millal passi omanik wäeteenistusesse sissekutsumiseks liisku peab wõtma, sissekutsumise jaoskonna nimi, kus tema niijuguse jaoskonna alla üles on kirjutatud. Kellel nendessee meestest I. klassi eesõigused perekonna seisju järele on, nende passide pääle tehakse pääle seda tarwilik tähendus selle asutuse wõi kohaliku poliitilise wõimu poolest, kust pass wälja anti, kui asjakohane tunnistusi selle üle ette pandud on, et passi-omanikul tähendatud eesõigus on.

Wärwiliste paberite (бланки), passide ehk passiraamatute wastu ei wõi milgi korral teise wärwilisi paberisi, passisi ehk passiraamatuid anda.

(Eiwi Kub. Teataja № 17—1896 a.).

Meesterahwadele, kes 18 aastat wanaks saanud ja wäeteenistuse kohuseid liisu järele ega wabatahtliselt ära ei ole täitnud, antakse rooja karwa paberil passid wälja.

Paragrahw 12 sees nõutud märkused mahutatakse:

- I. Passiraamatus: 1) esimese lehekülje pääle alla — aasta arw (tähtedega), millal passiomanik liisku wõtma kutsutakse, ja selle aja pikendus (отсрочка), kui pikendus antud, kus juurde kirjutatakse „pikendus antud“;
- 2) 7-damasse joonewahesse: a) sissekutsumise jaoskonna (привыжной участокъ) nimi, kui passiomanik on kohustatud selle alla kirjutama (приписаться) (§ 97 Wäeteenistuse Seadus); b) esimene eesõigus perekonna

seisu poolest, kui passiomanik selle üle tarviliku tunnistuse ette näitab, ja b) pikenduse lõppemise tähtaeg ja tingimised, (§§ 44, 52, 53, 55 ja 66 Wäeteenistuse Seadusest); kui esimesel leheküljel on kirjutatud: „pikendus antud“ siis tehakse kes punktis niisugune märkus: N. wäeteenistuse komisiooni poolt sissekutsumine pikendatnd § 44 põhjusel kuni järgmise 190. . . aasta sissekutsumiseni ehk § 53 punkt 2 põhjusel kuni hariduse lõpetamiseni, aga ei mitte kauemini kui 190. . . aasta sissekutsumiseni.

II. Kõik ülimal tähendatud märkused tehakse p a s s i d e s 6-damasse joonewahesse.

13. Sõjawäeteenistuse liisuwõtmise alla tulewate isikute passide mõju, milledeesse asjakohase ametliku wõimukoha poolt wäeteenistuse kohuse täitmiseks antud edasi lükatud tähtaja üle asjakohast tähendust ei ole tehtud, kestab ainult selle aasta oktobrikuu 15-da päewani, kuna need isikud wäeteenistuse liisuwõtmisele peawad ilmuma, kui ka selleks ajaks nende passide tähtaeg ära ei lõppenud.

14. Sõjawäeteenistuse sissekutsumise jaoskonna alla üleskirjutamiseks kohustatud inimestele pärast seda kui Wäeteenistuse Seaduse § 97 määratud wiimne üleskirjutamiseks antud tähtpäew mööda on läinud, ei anta muidu passisid wälja, kui nad tunnistusekirja sissekutsumise jaoskonna alla kordasaadetud üleskirjutamise kohta ette on pannud.

15. Kui ühte inimest, kellel pass on, ühest sissekutsumise jaoskonnast teisesse ümber kirjutatakse, siis peab sarnase ümberkirjutamise üle isiku passi pääle tähendus selle wäeteenistuse komisiooni poolt tehtud olema, mille sissekutsumise jaoskonna alla isik üleskirjutatakse.

16. Tagawarawäeliste ja 1 klassi maakaitsewäeliste antakse passid wärwilise paberi pääl wälja ja mitte muidu, kui nemad oma lahtilaastmises wõi tagawaraks lahtilaastmises-pileti on ettenäidanud. Maa-tele tagawarawäeliste ja I. klassi maakaitsewäeliste wälja antawate passide pääle kirjutatakse tarwitust mööda suurte tähtedega: „Maa tagawarawäeline“ wõi „Esimese klassi maakaitsewäeline“, aga tagawara-ohwitseridele ja ametnikkudele wäljaantawate passide pääle tehakse tähendus selle üle, et nemad tagawarawäes seisawad, kui ka selle üle, misuguse auunimega nad tagawarawäeliste hulka on arwatud.

Esimese klassi maakaitsewäe meestele, kes neljal wiimsel sissekutsumise aastal nende hulka arwatud, niisama ka neile, kes maa ja merewäe tagawarawäest kuni 43 eluaastani maakaitsewäesse ümber arwatud, antakse passid kollase paberi pääl märkustega:

I. P a s s i r a a m a t u s: 1) esimese lehekülje pääl: „Esimese klassi maakaitsewäe mees“ ja 2) 7-damas joonewahes: a) nende isikutele, kes sissekutsumistel maakaitsewäesse loetud, — sissekutsumise aasta ja tõmmatud

liiju nummer, näituselks: „Esimene klassi maakaitsewäe mees, 1892 aasta jõesekutsimijest, liisunumber 221“ ja b) isikutele, kes maa- ja merewäe tagawarawäest maakaitsewäesse ümber arwatud, sõjamehe seisus ehk aumklass, sõjawäe osa, millest ta lahti lastud, ja wiimne tähtaeg, milleni ta maakaitse wäes seisab; näituselks: „Maakaitsewäe mees tagawarawäe alamate wäeteenijate hulgast, alamohwitser Marwa jalawäe polgust, teenistuse wiimne tähtaeg 1899 aasta 1. januar.“

- II. Passid e s tehakse 6. joonewahesse ainult märkused, mis passiraamatu 7. joonewahes tarbeks tähendatud.

Tagawarawäe ohwitseridele, ametnikkudele (чиновникамъ) ja alamatele wäeteenijatele antakse passid siinise paberi pääl.

Paragrahw 16 sees nõutud märkused tehakse:

- I. Passiraamatus: 1) esimese lehekülje pääl, all: a) tagawara ohwitseridele ja ametnikkudele — mis aumkraadis nad tagawara wäesse loetud; näituselks: „Tagawarawäe porutschik“, ja b) alamatele wäeteenijatele: „alam tagawarawäeline.“ 2) 7-damas joonewahes: a) tagawarawäe ohwitseridele ja ametnikkudele: aumkraad, sõjariistade selts ja teenistuse wiimne tähtaeg tagawarawäes, näituselks: „Hobusewäe tagawara porutschik—teenistuse wiimne tähtaeg tagawaras 1899 aasta 1. jaanuar.“
- II. Passides tehakse 6. joonewahesse märkused, mis passiraamatute 7-da joonewahes tarbeks tähendatud.

17. Alamate tagawarawäeliste passid peawad nende elukoha igakordsel muutmisel poliitseis wiibimata ettenäidatud olema.

Sisem. Asjade Ministri ringkirjad 25. maist 1888 a. № 10 ja 27. aprillist 1893 a. № 15 on ära muudetud, ja sellepärast peawad raudteede pääl teenijate alamate wäeteenijate lahtilastmise piletid wallawalitsustesse jaadetama, ja selle järele ajawiitmata raudtee jaamade ülematele tagasi läkitatama. Sisem. Asjade Ministri ringkiri 3. sept. 1886 a. on ka ära muudetud, sellepärast on alamad tagawarawäelised, kes otse poliitseis ehk tulekaitse teenistusesse palga eest astuvad, kohustatud passi omast kogukonnast wõtma.

(Kiwi Kub. Teataja 12. weebr. 1896 a. № 17).

Ka on muudetud Sisem. Asjade Ministri ringkirjad 8 aprillist 1886 a. ja 16 jaanuarist 1887 a. nende alamate tagawarawäeliste wabastamise plakatpassi wõtmise kohusesest, kes enne praeguste maksu eeskirjade tegewusesse astumist omale alatiseks elukohaks mitte neid kogukonde ei walinud, kus nad kirjas seisawad, ja sellepärast peawad kõik alamad wäeteenijad ilma erandita, kes väljaspool oma üleskirjutuse kohta elawad, oma seisuste asutuste poolt seaduslikud passid saama, kui neid seaduse järele

ndutakse, ja feesugused tagavaraväe alamad wäeteenijad peavad oma üleskirjutuse kohas maksufirjas olema.

(Wal. Teataja № 44 — 1897 a.)

18. Iisikud, kes oma eluwiiñ walima kohustatud on, saavad tunnistusi politseist, mitte kauem kui ühe aasta pääle seni kui nende üleskirjutamise aji linna wõi maaelanikkude seisuse liiki aega wõtab.

19. Talupoja perekondade liikmetele, kes mitte üsikud ei ole, kui ka küll täisealised on, ei anta ja ei wahetata passiid mitte muidu, kui talupere-mehe lubal. Kui tema selle wasta on, wõib nendele isikutele passiid wäljaanda talurahwa asjade komisjari käsul. Sarnaste käskude pääle edasikäebamist ei ole.

20. Isikutele, keda kerjamise ehk jantimise pärast linna kohta tagasi saadetakse, kus nad hingetirjas seisawad, ei anta passiid enne wälja, kui pääle kahe aasta jooksu, nende tagajisaatmise ajast arwatud. Selle aja wältusel wõib kohalik politsei ainult iseränis mõjuwatel põhjustel maksuta tunnistusi wälja anda, aga mitte kauema aja kui kahe nädali pääle elukohast lahkimiseks. Nendes tunnistustes peab see koht kõige täielikumalt tähendatud olema, kuhu nemad lahkuwad.

21. Isikutele, kes kohtuliste otsuste järele Trahwiseaduse §§ 48, 49 ja 51 põhjusel politsei wõi kogufondade ülewaatamise all seisawad, ei anta passiid mitte muidu wälja kui selle politsei wõi kogukonna lubaga, mille ülewaatamise all nemad seisawad. Riisuguste isikutele wäljaantawate passiide pääle tehtakse tähendus selle üle, mispärast nemad kohtu all on olnud ja misuguse süü eest neid kohtu otsuse järele karistatud, seda kohtuasutust nimetades, kus otsus tehti, pääle selle järgmist pääskirja juurde liiades: „Selle passi ettenäitajal ei ole Trahwiseaduse (wäljaanne 18 90 aastast, järk) § 51 lisa põhjusel õigust elamiseks wõi wiibimiseks: 1) päälinnades ja päälinnade kubermargude kohtades; 2) kubermangu linnades, nende kreisides ja kõigis nendes kohtades, mis nendest linnadest ligemal kui 25 wersta on; see õigusekitsendamine ei mõju aga mitte nende isikute kohta, kes nendesse kogufondadesse üles on kirjutatud (pääle kubermangu linna), mis nendes kreisides ja maakohtades on; 3) kõigis kindlustes ja maakohtades, mis kindlustest ligemal kui 25 wersta on, ja 4) nendes linnades ja maakohtades, kus kõigekõrgemate isearaliste käskude järele ülewaatamise all seisawatel isikutel asumiseks luba ei ole.“

Isikutele, kes kohtuotsuste järele Trahwiseaduse §§ 48, 49 ja 51 põhjusel politsei ehk kogukonna ülewaatamise all seisawad, antakse passiid 3. juunil 1894 aastal kinnitatud Seaduse põhjusel § 31 juhatusi tähele pannes, ilma et nendele passiidele üleüldise Passiseaduse (Veraba nachoptuaro) § 143 sees tähendatud isearalist märki tähtedega pääle pandaks.

(Kiwi Kub. Teataja № 20 — 1896).

Paragrahv 21. sees nõutud märkus kohtu all olemise üle ühes tarwiliku juhatusel päälkirjaga tehakse nendele isikutele, kes maksu all (непривилегированные) on, misfugustele § 42 mõjul passiraamatuid wälja anda ei wõi, passi tagumise külje pääle.

22. Selminewas § 21 nimetatud päälkirjasid tehakse passide pääle nõnda kawa, kuni nende passide omanikud politsei wõi kogukondade ülewaatamise all seisawad. Aga pääle ülewaatamise aja lõppu antakse nende passide asemele uued, ilma et nende pääle kohtulise karistuse üle tähendusit tehtaks, sellel korral, kui nende tähenduste kustutamiseks kubermangu ülemate luba on tulnud.

23. Passide omanikude soowil kui ka politsei nõudmisel wõib neid passisid uute wasta ümberwahetada, mis wanaks ja katki kulunud on, milledeks wälja õõrutud kohtasid leitakse, mis wäga ära määritud wõi muul wiisil wigastatud on.

24. Passi ärakutamise wõi ärarikkumise korral on tema omanikul luba seda kohalikule politseile teada anda, mis teadaandjale wälja annab: 1) tunnistkirja temast toimetatud teadaandmise üle, et selle tunnistuse waral sellest kohast omale uut passi paluda, kust temale kaduma läinud pass wälja antud oli, ja 2) tunnistuse mitte kauema aja kui 6 kuu pääle, mis selle aja jooksul kaotsile läinud passi aset täidab.

Passi kautamise üle ei ole mitte kohustatawat kuulutamist seaduse poolt määratud.

(Waltisuse Teataja 2. aug. 1895 a. № 167).

25. Suremise korral järele jäänud pass antakse kohalikule politseile hõlpselt. Politsei teeb passi pääle tema omaniku surma üle tähenduse ja saadab teda tagasi sinna kohta, kust tema oli wälja antud, kui passi tarwis ei ole kellegi õiguste tõekstegemiseks. Kui aga seda passi tarwis peaks olema, antakse tema selle isiku kätte, kes tema tagasiandmist palus, aga sellele kohale, kust pass wälja antud, omaniku surma üle teadustus. Isikutele, kes teiste passide pääle üles oliwad kirjutatud (§§ 9 ja 10), antakse wiimaste suremise korral politseist tunnistused mitte kauema kui 6 kuu aja pääle, et teist passi elamiseks saada.

Politsei on kohustatud, passiomaniku surma korral järele jäänud passi pääle § 25 põhjusel märkuste tegemise juures ehk sellekohasele asutusele sõnume saatmise juures passiomaniku surma üle, oma käepärast olemate teadete järele surma päewa üle tunnistust andma.

26. Ühe inimese leidmise korral, kes ilma tarwilise passita oma elukohast ära läinud wõi elama asunud on, kus passi nõutakse, wõi kelle passi tähtaeg mööda on läinud, wõi kellel tarwilist passi ei ole, annab politsei, kui isik enese üle tarwilist selgeid tõendusid toob, temale tunnis-

tuse selle aja pääle, mis passi saamiseks tarwis on, aga ei milgil korral kauema kui 6 kuu pääle.

27. Pärast seda, kui § 26 põhjusel wälja antud tunnistuse tähtaeg mööda on läinud, antakse tunnistuse omanikule politsei poolt iseäraline tunnis kiri selleks, et tema 7 pääwa jooksul oma alalisesse elukohta ära peab minema.

28. Istit, kes § 27 tähendatud aja sees mitte oma alalisse elukohta ei lähe, saadetakse sinna politsei sunnil. Seda wäljasaatmist toimetatakse iseäralise juhatuskirja järele, mis Sisemiste Asjade Ministri poolt kinnitatud on.

T ä h. Peterburi linnast wäljasaadetawate isikute kohta, kellel passi elamiseks ei ole wõi kes sääl passidega elawad, mille tähtaeg mööda on läinud, jääwad selles asjas olewad endised seadused maksma.

29. § 26 nimetatud määrus ei käi mitte nende isikute kohta, kes kohutlise otjuse järele politsei wõi kogukonna ülewaatamise all seisawad, wõi kes kerjamise pärast oma alalisesse elukohta on wälja saadetud. Wiimselt nimetatud isikud saadetakse, kui nendel passi selles kohas elamiseks ei ole, kus seda nõutakse, kui ka sellel korral, kui neid leitakse, olgu küll, et nendel pass elamiseks on, aga kohtades, kus nendel elamiseks õigust ei ole, — politsei poolt nende alalistesse elukohtadesse, kus ka neid wäsitutamise alla wõetakse rahukohtunikude poolt pääle pandawate Trahwi-seaduse §§ 61 ja 63 põhjusel.

Istikud, keda Passiseaduse § 29 järele wäsitamise alla wõetakse, käiwad selle rahu- wõi linna kohtuniku wõi maauõlema (земский начальник) wõi wallakohtu alla, aga Siberis selle ringkonna kohtu wõi politsei walitjuse alla, kelle jaoskonnas ehk ringkonnas neil isikutel alatine elukoht on. (Kõige kõrgemalt 3. juunil 1894 a. kinn. Riiginõukogu otsus).

30. Isikute kohta, keda ilma passita leiti olewat, kui nad enese üle selgeid tunnistusi ei too, maksawad tawilistel kordadel selles asjas olewad endised seadused.

Paragrahwis 30 tähendatud maksuwate seaduste all, keda nende isikute kohta tarwitatakse, kes ilma passita leitakse olewat, ja kes § 26 sees juhatatud wiisil oma isiku üle tõendus ei too, peab ilma kahlemata neid nende kohta käiwad seaduse nõudmisi mõtlema, mis seda seltsi isikute ülesleidmise pilgul weel olemas on, sellepärast peab kuni hulguste üle antud eeskirjade ja nende üle kohutõõistmise korra läbiwaatamiseni ja muutumiseni tulewikus ülemal tähendatud isikute kohta karwa pääl tarwitatama Trahwi-seaduse (Улож. о нак.) § 950, Kaelakohtu põhjuskirja (Вер. Угол. Суд.) §§ 202, 209 ja § 16 ühes lisaga Kaelakohtu pidamise Seadusest (Зак. о судопр. угол.).

31. Raebtused passiasjadesse puutuwates tegewustes ja toimetustes antakse wallawanemate pääle talurahwa asjade kommisjaridele.

32. Passiasjadesse puutuwad palwekirjad, raebtuskirjad ja teised kirjad on tempel-margimaksust wabaastatud.

39. Maaelanikkude passideks arwatakse: 1) passiraamatud, 2) passid ja 3) maksuta piletid mujale minemiseks.

40. Nimetatud (§ 39) passid antakse maaelanikudele wallawanemate läbi wälja.

Kõik wallawanema poolt wäljaantawad passid kirjutatakse iseäralisesse passii lauaregistrisse, ilma et neid üleülbistesse laua ja wäljaminewate kirjade raamatutesse sisse kirjutataks, aga pääle selle peab wallawalitjuses weel iseäraline tähestiku raamat sisse seatud olema, millesse kõikide nende isikute nimed tulewad kirjutada, kes passid on saanud.

(Eiwi Rub. ringkiri 31 detf. 1894 a. № 9518).

Riigivalitjuse poolt ülespeetawate koolide ja ka nende erakoolide õpilastele, kelledele kroomikoolide õigused antud, antakse nende õpeasutuste poolt ilma hinnata tunnistused wälja, mis õppijatele passideks on. Geskirjad nende tunnistuste üle antakse Ministrite ja isikute osakondade Pääwalitsejate poolt wälja, kellede all õpeasutused seisawad, Sisemiste Asjade ja Raha Ministri kokkuleppimisega.

(Kõigekõrgemalt 3 juunil 1894 a. finn. Riiginõukogu otsus).

Tehnologia instituudi üliõpilastele peab instituudi otselohene ülemus passid wälja andma nii kauaks, kui üliõplane selles õpeasutuses wiibib.

(Eiwi Rub. Teataja № 17 — 1896 a.).

Passi raamatuteft.

41. Passiraamatud antakse määratud wormi järele 5 aasta pääle wälja. Muudatusi, mis passiraamatu omaniku perekondlises, kui ka nende isikute elus ette tulewad, kes temale wäljaantud raamatusse üles on kirjutatud, tähendatakse passi raamatusse selle asutuse poolest, kust raamat wälja on antud, wõib ka kohaliku politsei poolest, pääle seda kui tarwis olewad tõekstegewaid tunnistusi on ette pantud. Kui passiraamatu omanik ühest kogukonnast teisesse ümberkirjutatakse, siis antakse temale endise raamatu ajemele uus.

Määratud passii raamatu wäljaandmise juures tähendatakse tema esimese lehekülje pääle otsekohe päälkirja alla ette tõmmatud kriipsu pääle kindel passii raamatu tähtaeg üles, mis täielikult peab üles pantud olema;

edasi sõna järele: „Wälja antud“ — selle asutuse või isiku nimi, kes passi raamatu wälja annab, selle järele tähtedega kirjutatud aasta nummert ja numbritega nimetatud kimpäew, millal raamat wälja anti, wiimaks passisaaja ristinimi, isa nimi, perekonnanimi, ja kui küllalt ruumi, siis ka seisus tarwilikul korral allpool selle suurte tähtedega kirjutatud märkusega, mis §§ 12 ja 16 nõutud.

Särgmiste passi raamatu lehekülgede pääle paigutatakse ühtikult üles loetud teated, nõnda kuidas joonewahed nõuawad, kus juures ettetulnud muudatuste üle ainult tarwilikul korral dokumentide põhjusel märkused tehakse. Selle raamatusse peab wäljaandja asutuse nime kõrwal pääle wallawalitsuse ka kubermang ja kreis üles pantud olema, saaja nime kõrwal tuleb aga nimetada kogukonda ja küla, kust saaja pärit on, selle järele 5-da joonewahet täitmisel on waja saaja enda teatamise järele tema ameti üle märkust teha.

Teated isiku perekonna seisu üle kirjutatakse lühidelt märkuste näol: abielus, lesk, wallalises põlwes.

Wäiteenistuse täitmise üle kirjutatakse märkus sel wiisil, nagu seletustes §§ 12 ja 16 juurde juhutatud.

Dokumentid, millede põhjusel nii hästi perekonna pääle kui ka tema liigedele passiraamatud wälja antakse, loetakse üles ja kirjeldatakse neid sel mõõdul, et nende tähenduse ja tõendawa jõuu üle selget aimet võib sünnitada.

Passiraamatu omaniku allkiri peab, nii palju kui ruum ja saaja oskamine lubab, võimalikult täielik olema. Kui ta kirjutada ega lugeda ei mõista, tuleb tema tundemärgide kirjelduse juures kaswu pikkus, kui see temale kindlaste teada, werjokkides üles panna, aga kui teada ei ole, siis filmamõõdu järele, ilma mõõtmata, sõnadega: kõrge, keskmise ehk wäike, kus juures iseäralistest tundemärkidest ainult nähtawad nimetatakse, mis ilma kaetud ihu paljastamata filma puutuwad.

42. Passi raamatuid ei anta wälja: 1) inimestele, kellelt kohtulise otsuse järele kõik isikulised ja seisuse järele omandatud õigused ja paremused või mõnesugused õigused ja paremused ära on wõetud; 2) isikutele kes kohtu otsust mööda politsei või kogukondade iseäralise ülekuulamise all seisawad; 3) santsidele, kellel eluülepidamiseks abinõusid ei ole, kui ka muudele isikutele, kellel võimalik ei ole oma töö läbi endale päätoidust muretseda, ja 4) mustlastele, kellel kindlat asupaika ei ole.

44. Maakogukondade liikmed, kellel need kroonu-, maa- ja wallamaksud wõlgu on, millede maksmise eest kõik wald wastutab, wõiwad passi raamatuid ainult nende maakogukondade lubaga saada, mille hinge- kirjas nemad on.

45. Passi raamatu väljaandmise juures tähendab wallawanem raamatuse § 44 nimetatud maksud üles, mis passija ajal wiimse maksujaotamise järele maksta tuleb. Kui rahasumma, mida teisesse kohta läinud passiomanik oma passi-tähtaja ette ära on maksnud, mitte ei juhtuks tema käest maksujaotamise järele tähendatud aja eest nõutawa summaga ühte käima, siis maksab passijaaja pääle oma passiraamatu tähtaja lõppu, aga ka sel korral, kui passi raamatu omanik oma raamatu tarwitamise õiguse on kaotanud, maksmata jäänud summa täienduseks juurde, aga rahasumma, mida passiwõtja rohkem kui tarwis oli maksnud, arwatakse tema maksude maksmiseks kogukonna tulewase maksujaotamise järele.

T ä h. Kombe selle üle, kudawiiji passiomaniku maksusid tema passiraamatuse üles kirjutakse, ühtlasi ka selle üle, mil wiisi tähendusü äramaksetud maksude (§§ 49, 50 ja 53) kohta passiraamatuse tehtakse, on Ministeriumi poolt 10. detj. 1894 a. määratud ja leida selle raamatu lijas № 6.

46. Passiraamatu omanik peab iga aasta hiljemalt 31. detsembril passiraamatuse ülestähendatud aastamaksud ära maksma.

48. Maakogukondade liikmed maksawad oma walla maksud (§ 44) soowimist mööda kas selle wallawalitjuse kätte, kus nende hingekiri on, wõi renteidesse, mis passiraamatu omaniku ajutises asupaigas seisab.

49. Pääle selle, kui passiraamatu omaniku käest tema kogukonna-maksud wasta on wõetud, peab asjakohane asutus maksja palwe pääle maksude maksmise üle tunnistuse andma, aga kui maksmise juures passiraamat ettepanakse, siis pääle selle weel raamatuse enesesse nimetatud maksude äramaksmise üle tähenduse tegema.

50. Sellel korral, kui maksusid renteisse maksetakse, on tarwis passiraamatut ette näidata. Pääle maksjale antawa seadusliku kwiitungi teeb rentei passiraamatuse tähenduse äramaksetud maksude üle ja annab nende maksude wastawõtmise üle asjakohasele kogukonna-walitsusele teada.

51. Igakord, kui passiraamatud politseisse ette näidatakse, antakse politseile kindlad tunnistused selle üle ette, et ettenäidatawasse raamatuse üleskirjutatud iga-aastased maksud ära on maksetud.

Paragrahw 51 ja 54 sees antud määruste korralikuks tarwitamiseks on tarwis meeles pidada, et politsei kohustatud on järele katsuma, kas passiraamatuse tähendatud iga-aastased maksud maksetud on, ja selle järele, kui nad maksmata on, raamatu käest ärawõtmise eest hoolt kandma, et mitte omaniku wabatahtlikul ettenäitamise korral, waid ka muudel kordadel, kui raamat politsei toimetuses on ehk mõnel muul põhjusel.

Selle järele kui politsei tunnistust saanud, et passiraamatu omanik raamatuse tema käest nõutawad maksud ära maksnud, teeb tema § 53 sees nõutawa märkuse selle üle passi raamatu 9 ja 10 lehekülje pääle selle tarbeks määratud ruutude sisse.

52. Passiraamatu omaniku maksude äramaksmise tõendusteks on politseile tarvis: 1) tunnistus selle üle, et passiraamatu ettenäitaja oma maksud selles asjakohases kogukonna asutuses ära on maksnud, kus tema hingekirjas seisab, ühtlasi ka rentikwiitung maksude äramaksmise üle; 2) nendes asutustes passiraamatusse tehtud tähendused selle üle, et nimetatud maksud ära on maksetud (§§ 49 ja 50), ja 3) postikwiitung selle üle, et raamatuomanik oma maksud posti kaudu sellesse kohta ära on saatnud, kus tema hingekiri on.

53. Politsei teeb, pääle selle kui temale tunnistused selle üle ette on pantud, et passiraamatu-omanik oma maksud raamatu järele ära maksis, raamatusse tarwilise tähenduse, kui sääl sarnast tähendust veel mitte ei peaks olema (§§ 49 ja 50).

54. Kui politseis passiraamatu ettenäitamise puhul selgeks saab, et raamatuomanik selle sisse üleskirjutatud maksusid § 46 järele määratud tähtajaks ära ei ole maksnud, siis võetakse politsei poolest tema käest raamat ära.

55. Pääle selle eelminewas (54) paragrahwis nimetatud korra wõib politsei passiraamatuid ära wõtta (§ 56) kodanikkude, käsitööliste ja maa-kogukondade liikmete käest, kui ühest kohast teisesse lahkunud inimene ilma kõige abita jättis: kas oma perekonna liikmeid wõi kaswatajaid, kelledel eluülespidamiseks abinõusid ei ole, wõi kes oma enese töö läbi päätoidust ei jõua muretseda. Politseil on luba maaelanikudelt ka sel korral passiraamatuid ära wõtta, kui äraoleja kogukonna ameti pääle on walitud.

Nende maaelanikude walimine kogukonna ametitesse, kes passiraamatu põhjusel wallast wälja läinud, lubatakse ilma nende kofkuleppimiseta aga mitte warem, kui aasta passiraamatu wäljaandmisest on mööda läinud ja sääl juures ainult sel korral, kui wõimalik ei ole tähendatud ametite pääle teisi isikuid walida.

56. Kui passiraamatuid nendel kordadel käest ära wõetakse, mis eelminewas § 55 nimetatud, siis on selleks asjakohase kogukonna otsust tarvis. Maa-kogukondade liikmetelt passiraamatute ärawõtmise otsused pantakse kohalijele talurahwa asjade kommisjarile ette. Ametlik isik waatab otsuse põhjalikult läbi ja teeb, kui tema otsuse põhjendatud leidis olewat, tema pääle tähenduse selle üle, et selle otsuse täidesaatmiseks ühtegi takistust ei ole. Wastasel korral pantakse sarnane otsus ühes eeltähendatud ametnikude arwamisega kohalijele Rubermangu talurahwa asjade kohtule ette. Pääle selle, kui need asutused asja põhjalikult läbi on waadanud, kinnitawad nad seda otsust, wõi teewad teda tühjaks. Otsused passiraamatute ärawõtmise üle saadetakse täitmiseks nimetatud ametnikude ja asutuste poolest kohalistesse politsei-asutustesse selle koha pääle waadates, kus passiraamatu omanik ajutiselt elab, kus juures otsuse-ärakirjad juurde lisatakse.

57. Nendel korradel, kuna passiraamatud ärawõetakse (§§ 54 ja 55), käib politsei nende omanikudega selle Seaduse §§ 27 ja 28 põhjusel ümber.

58. Pääle selle kui põhjused, mille waral passiraamatud ärawõeti (§§ 54 ja 55), kõrwale on heidetud ja passiraamatu tähtaeg mitte lõp-
nud ei ole, siis antakse raamat tema omanikule tagasi.

Passidest.

59. Passid antakse ette kirjutatud wormide järele tähtaegade pääle wälja, mis mitte pikemad ei ole kui üks aasta.

(Собр. Узакон. 29 maijt 1898 a. № 60).

60. Kodanikud, käsitöölised ja maakogukondade liikmed wõiwad passid saada maksude wõla pääle waatamata, mis §§ 43 ja 44 on nimetatud. Ilma oma kogukonna lubata ei wõi aga oma passid need inimesed mitte ümber wahetada, kes kõiki oma maksuwõlgajid ära maksnud ei ole, mis nendel kuni 1. jaanuari kuu päewani sel aastal maksta oli, mil nemad palwe passiwahetamise üle sisse oliwad andnud.

61. Passidel, mille tähtaeg mööda on läinud, wõib politsei nende omanikude ajutistes elukohtades sellekohasel soowil tähtaega 3 kuu pääle pikendada.

65. Ilma tähtajata maksuta piletid antakse wälja: 1) waestele, kes waeste eest muretsewa jeltslise hoolekandmise ajutuse all olemates waestemajades ehk sellesarnastes ajutustes elawad; 2) wäljateeninud alamatele sõjawäelistele, kes enne 10. rewisjoni ja enne 25. juunil 1867 a. antud seaduse wäljaandmist teenistusest lahtisaanud (Viimi Kub. Teataja № 17, 12. weebr. 1896 a.), aga ka alamatele sõjawäelistele, kes tööjuetuse pärast kroonu poolt rahalist abi saawad; 3) nende alamate sõjawäeliste naestele ja lastele (punkt 2), ja 4) mäewabrikute töoinimestele, kes seisuste seaduse iseäralise lisa põhjusel wäljateeninud alamate sõjawäeliste (otstahwku-soldatite) õigustega kohuslikest teenistusest wabaks on lastud. Nende isikutele antakse tähtajata passiraamatud ilma kroonu raamatuwalmistamise hinnata wälja.

Maksudest passiraamatute eest.

66—71. Kõik Weneriigi alamatele riigi piirides, pääle Poola-riigi, wäljaantawad passidokumentid ja tähed, nimelt: passiraamatud, passid j. n. e. ajutised tunnistused isiku üle, niisama ka nende tähendatud dokumentide tähtaja pikendused on kroonu poolt nõutawatest passid- ja tempelmaksust wabastatud. Passiraamatute eest nõutakse kroonule ainult raamatute walmistamise hinda, nimelt 15 kop. iga raamatu päält.

(Kõigefõrgemalt 7. aprillil 1897 a. kinn. Riiginõukogu arwamine).

72. Põsilehtesid valmistatakse riigipaberite tegemise wabrikus ja saadetakse neid kroonupalatite kaudu renteidesse asjakohastele asutustele wäljaandmiseks.

Teijas järk.

Kogukonna kohustest riigi wasta.

Kogukonna- ja riigi-maksude jaotamisest ja kokkuwõtmisest.

508. Kõik maksuwõimulised kogukonna liikmed on kohustatud ühisel jõul wiimaste rewisjoni ja ümberkirjutamise kirjade järele maksusi maksma, wastasel korral wastutab terve kogukond, nagu seda § 362 nõuab.

509. Maksuwõimuliseks peetakse igat ühte walla liiget, kel oma warandust ehk kes töbga ülespidamist jõuab teenida.

510. Et walla maksusi õiglaselt ära jaotada, selle tarwis seab wallawanem iga aasta 29-maks Septembriks kõige maksuwõimuliste kogukonna liikmete nimekirja kokku, kus juures ta ümberkirjutamise ja rewisjoni kirjade järele kätima peab, — selle nimekirja järele jaotab ta ühetasa kõik kogukonna päält nõutawad maksud ära.

511. Maksude jaotamise kirjale kirjutawad wallawanem ja tema abid alla ja saadawad ta 15 Oktobriks komisjarile kinnitada (endise kihelkonna kohtuniku asemel).

T ä h. Selle § lõpp, mis mõisa politsei tegemise kohta käis, on oma wõimu kaotanud, sest et wiimasel 19 Webr. 1866 a. Seaduse järele sellega midagi tegemist pole.

512. Sellesama maksude jaotamise kirja järgi jagatakse ka kõik teisi ülemääralisi maksusi, näituseks nekrubi maksu ehk walla wõla wähenamise maksusi. Aga ka niisugusel korral on kogukonnal õigus kas waranduslist tasi nõuda ehk isikliku trahwisi nende liigete kohta tarwitada, kes oma maksusi diendanud pole ja kelle wõlga terve kogukond tasuma pidanud.

T ä h. Nekrubi maks on ära kaotatud.

513. On kogukonna liige juba korratumaks maksjaks tunnistatud, siis wõib wallawanem, kui tal niisuguse liikme poolt ühtegi kautsjoni ega panti pole, õigusega korratumale maksjale mitte üksi wilja ja kariloomade, ilma tema käest luba küsimiseta, müümise ära keelada, waid ta wõib koguni wõlgnewa liikme tahtmisi wastu tema wilja ja loomi turul ustawa inimese järele waatamise all ära müüa, siin peab aga seda silmas pidama, et niisugune müümine kohapidamist wõimatuks ei teeks. Niisugusel kombel saadud rahast wõetakse ära ja pantakse walla laeka hoida niisuur summa, kui palju korratumaks maksjaks tunnistatud isikul kuni tulewa lõikuseni wallale maksta

tuleb. On niisuur summa wallalaekas hoiul, siis saab ta korratu maksja täie müügi wabaduse oma põllusaagi kohta tagasi.

514. Wallawanem peab iga aasta 15 Nowembriks ja 1 Webruariks kõige wallaliikmete niisama ka mõisniku käest saadawa poole aasta maksu sisse nõudma ja wallalaekas alalhoidma. Esimeseks Januariks ja esimeseks Märtsiks peab wallawanem täieliku poole aasta maksude summa kreisi renteisse ära maksma (Waata Visa № 7).

Selle § all olev tähendus on oma mõimu kaotamud, sest sõjawäe korteri maks on ümber muudetud.

515. Mõisnik ja kogukond wõiwad waba kokkuleppimise teel ka teisi maksude jagamise wiisigi tarwitada, näituseks, kui mõisnik ainu üksi maksude eest wastutamise oma pääle wõtub ehk kui ainult maapidajad oma tükki suuruse järele maksu alla seatakse i. n. e.

516. Iga uue maksude korjamise wiisi kohta, mis kogukond ja mõisaomanik kokkuleppimise teel otsuseks teinud, peab kõige esite komisjari kinnituse saama. Kogukonnal ja mõisaomanikul jääb siiski õigus aja jooksul niisuguse leppimise teel tehtud maksude jagamise wiisi asemele seaduse poolt määratud maksude jagamist uuesti tarwitusele wõtta, kuid siis peawad nad sellest 9 kuud ette teatustama.

517. Kogukonna wolikogul on õigus üleüldiselt kasuliste ja hädalt tarwiliste kulude kustutamiseks iseäralisi maksusi määrata.

518. Niisuguste eramaksude suuruse, maksmise koha ja aja määrab kindlasti wolikogu ära. Nende maksude jagamise jaoks üksikute kogukonna liikmete pääle seatakse iga aasta ise maksude leht, mis komisjari kätte saadetakse, kes selle järele walwama peab, et sääl midagi seaduse wastalift poleks.

519. Wallawanem ehk tema abid muretsewad selle eest, et walla maksud selles suuruses, selsamal kohal ja ajal makstud saaks, nagu seda kinnitatud jagamise leht nõuab.

520. Kõik teised kohused, mis maatükkide kanda, saawad nii täidetud, nagu seda Raamat I Jagu I taluventnikude ja maa omanikude käest nõuab.

521. Wäikeste maatükkide pidajad ühendatakse maksude jagamise juures sel wiisil, et nende maa ühte kokku niisuur oleks, kui seda seadus kõige wähema renditalu kohta lubab (§ 58); niisugused väikeste maatükkide pidajad wastutawad kogukonna ees kõik koos selle eest, et nende pääl olewaid kohusi õigesti täidetakse.

522. Kus teoorjuse ajal ehk wolikogu otsuse järele talumajade ehitamine ja katuste õlgede andmine tervele kogukonnale kohuseks tehtakse, sääl käiakse eelminewa paragrahwi juhatuse järele.

523. Neid rentuikka ja maaomanikka, kes kogukonna poolt seatut forda maffude diendamise juures ei pea, sunnitakse wallawanema poolt arwatud määruses tasumist maksma. Niisuguse tasu eest wastutawad kõik kogukonna all olewad rentnikud ja maaomanikud.

Viies järk.

Kogukonna hääd seisuforda alalhoidwad asutused.

I. Tagawara wilja magasist.

524—589. Nende asemel maksawad 11 Juunil 1866 a. antud eeskirjade §§ 1—9.

1. Igal walla kogukonnal peab kõige vähemalt üks magas'i aida hoone olema, ainult selle tarwis, et sääl wilja hoitakse, mis kogukonna hääks on korjatud. Magas'i ait peab nii suur olema, et seaduslik wilja tagawara (w. § 2 ja täh) sinna sisse mahub; ja see tuleb nõnda ehitada, et tule wasta peab, ja niisugusesse kohta, kus tuld karta ei ole. Sellepärast ei ole enam luba, kus uusi magas'i aida hooneid tarwis läheb, neid puust ja niisuguse katusega, mis tuld kardab, ehitada.

2. Magas'i wilja tagawara on siis täis, kui nii palju wilja on sisse pantud, et üks tsetwert talwilja ja pool tsetwert suwewilja tuleb igaühe meesterahwa hinge jaoks wiimse rewisjoni järele ja ka igaühe liikme jaoks, kes endiste seisuse õiguste alalhoidmisega wallakogukonda üles on wõetud.

T ä h. 1. Kui magas'i wilja tagawara, seni ajani olnud kõige suurema seadusliku mõddu läbi, sellest arwust suurem on, mis selles paragrahwis seatud, siis ei pea see wili, mis üle arwu on, mitte kogukonna liikmetele ära jagatud saama, waid wolikogu peab kaju andma, et see ära müüdüb saab ja saadud raha jääb kogukonna toidu (продовольственный) kapitali seffa.

T ä h. 2. Ruberner wõib sääl, kus see tõeste näitab tarwis olema wolikogu otsust mõdda ja ülewaataja kohtu (1866 a. talurahwa kogukonna Seaduse § 32) kirja pääle luba anda, et üks osa magas'i wiljast, aga mitte enam kui pool osa magas'i wilja tagawarast, saab ära müüdüb ja saadud raha ka kogukonna toidu kapitali juurde pantud.

3. Sääl kogukondades, kus magas'i wilja täielikku tagawara ehk sellekohast kapitali (§ 2 täh. 2) ei ole, peab iga meesterahwa hinge kohta rewisjoni järele ja igaühe kohta, kes oma endise seisuse õiguste alal hoidmisega kogukonna liikmeks on wastu wõetud, iga aasta pool tsetwerikut rukkid ehk nisu ja kaks karnitsat suwewilja magas'isse maksetud saama, kuni magas'i wilja tagawara täie seatud aru pääle (§ 2) on saanud.

4. Piige, kes walla fogukonnast wälja läheb, ei wõi mingijugust nõudmist wiljatagawarast osa saamise kohta awaldada. Aga sel korral, kui walla fogufond teise külge saab ühendatud, saab ka seda mööda nende waldade magasi wili kofku pantud.

Selle läbi ei saa ometi kahe eht mitme magasi olemine ühes, ja sellesamas fogukonnas keelatud, aga tunnistatakse ainult ühendatud fogukonna omanduse õigus nende wilja tagawarade pääle, mis fogukonna magasites on.

5. Kui nüüd eesminewat paragrahwi mööda kofkuühendatud fogukonna wili kõik ühte magasisse kofkupantakse ja kui siis lugu nõnda on, et kõik kofku pantud wili seda arwu täis ei tee, mis fogukonna hingede järele ülepea jääb peaks olema, siis peawad need wallad, keda ühendati, iga aasta wilja sisse maksuma, kuni magasid täis wilja aru sees on. Aga siis tuleb ka arvata, palju igal ühel wallal enne kofku ühendamist magasid wilja ja rewisjoni hingesi oli; sest nii palju kui enne kofkuühendamist walla oma magasi wilja tagawarast pundu oli, nõnda palju aga peab iga wald pärast ühendatud fogukonna magasisse wilja juurde maksuma. Selle seaduse põhjusel ei ole neil waldadel, kellel siis juba magasi wilja tagawara täis oli, kui neid ühendati teise fogukonnaga, mitte enam tarwis ühendatud magasisse wilja juurde maksta.

6. Kes fogufondade magasi aitadest wilja laenuks wõtnud, selle enese käest päritakse selle wilja tasumist; aga kui tema ise foguni ei jõua tasuda, siis peab fogufond seda tegema. Sest kõik fogufond üheskoos wastutab selle eest, et nimetatud laenu wili ja aastased wilja makstud saawad magasisse ära tasutud. Aga fogufond üheskoos ei wastuta mitte muu, kui aga kahe wiimse aasta magasi wõlgade eest. Magasi wõlgade eest, mis pikema aja sees kogunud, peawad, kui wõlglased ise foguni ei jõua maksta, need fogukonna ameti mehed, kes need wõlad sisse nõudmata jätnud, oma warandusega wastutama. Wolikogu, kes awalikus hooletuses wilja-laenude lubamise juures eksinud on, ja ülewaataja kohus (1866 a. Koguf. Sead. § 32), kes oma kohusi õige magasi walitsemise üle walwamises mitte täitnud ei ole, langewad seadusliku wastutamise alla.

7. Wilja laenude lubamine walla tagawara magasitest antakse wolikogu hooleks järgmistel põhjustel:

1) Laenu-wilja seemne ja toidu tarwis peab ainult neile fogukonna liikmetele antama, kellel seda tõeste tarwis läheb, ja mitte enam, kui just tarwis on; ja mitte muidu, kui selle tingimisega, et nad selle laenu eest peawad kasu (protsendis) maksuma. Kui suur see kasu peab olema, seda finnitab wolikogu, aga pääle 6% (kuue protsendi saja päält) see ei tohi olla.

2) Wilja wäljaandmise kohta teeb wolikogu iseäralised otsused, üles-

tähtentates, kellele ja kui palju lubatakse wälja anda, aga wallawanem ja tema abid peawad kindlaste nimetatud otsusi täitma.

3) Wäljaantud wili peab esimesest lõikusest tagasi antud saama, aga kui see sugugi wõimalik ei ole, siis võib tähtaja pikendus kuni järgmise ni lõikuse ni antud saada.

4) Wilja laenu de wäljaandmise juures nimetatud tarwituste pääle peab wallawalitsus ifka meeles pidama, et kolm neljandikku olewast magasi tagawarast peab puutumata jääma. Mahaarwused sellest üleüldisest eeskirjast wõiwad ülewaataja kohtu poolt ainult wolikogu iseäralise palwe pääle lubatud saada.

8. Ülewaataja kohus peab iga aasta pääle lõikuse lõppu magasid üle rewiderima, et tunnistust saada, kas magasite kohta tegewad eeskirjad kindlaste täidetud on. Magasite üle walitsewad wallawanemad ja nende abid, ja magasid seisawad magasi ülewaatajate otskohese hoole all. Sel põhjusel wõtawad ülewaatajad wilja wasta ja annawad teda wälja wallawanema ehk tema abi käskude järele, käskude täitmise üle neile teada andes ja ainult magasi wilja aru õiguse eest ja wilja häduse eest wastutades, kuna wastutamine magasi tagawara pruutmise eest wolikogu otsuste põhjusel, wallawanema ja tema abide pääl seisab.

9. Wallawanemad, nende abid ja magasi ülewaatajad annawad iga aasta wolikogule aruande magasi walitsemise üle. Talurahwa kogukonna seaduse § 43 järele jääb see weel talurahwa asjade komisjioonide hooletis, ülewaataja kohtule ja kogukonna walitsemisele kõik tarwilised juhatused ja käsud selle üle anda: mis seadus magasi lahtitegemise juures peab olema; kuidas wahete wahel magasi wilja wahetada; kuidas seda läbi mõõta; kuidas magasi wõlab ja aastased maksud toimetada; kuidas magasi kirjad ja rehnungid walmistada; kuidas magasi aruanded ülewaataja kohtu kätte wia ja kuidas weel muud toimetada, mis magasi walitsemisele puutub. (Waata Lisa Nõ 8).

III. Walla kassadest.

590—602 Nende asemel on Nõugetõrgeremalt 11 Juunil 1866 a. kinnitatud eeskirjade 10—15 astunud.

10. Igal wallal on oma walla kassa. Temas seisab kõige kogukonna päralt olew warandus, kas selge rahaga, raha paberites, ehk wõlakirjades.

Täh. 1) Kogukonna toidu kapitalid (§ 2 täh 1 ja 2 1866 a. Seadus), nõnda ka Pitwi ja Cesti kubermangudes olewad waestekassad (Piimimaa talurahwa seadus aastast 1860 § 540 ja Cestimaa talurahwa seadus 1856 aastast § 608) on ainult walla kassa iseäralised jaod ja on walitsemise ja ülewaatamise poolest nende kassade tarwis seatud eeskirjade all.

2) Walla kassade ühendamise wiisi määramine, kinnitatawa kogukondade ühendamise korwadel jäetakse nende kogukondade eneste wabatahtliku tekku-

leppimise pääle. Kui aga nende wabel niijugust kokkuleppimist ei sünni, siis teeb ülewaataja kohus selle küsimise üle otjuse igal üffikul juhtumisel, asjabe seisukorra pääle rõhku panmes.

3) Toidu kapitali protsendisid ei wõi üleilbiste tarwituste pääle tarwitada, nagu teiste kogukonna kapitalide protsentisi, aga ainult wilja äparduse aastabel toidu muretsemiseks ja nende eeskirjade § 18 põhjusel waeste aitamiseks, aga nimetatud tarwitustest ülejäänud osa protsentisi peab kapitali juurde pantama ja wäärtpaberite saamise juures ja nende kogukonna nime pääle kirjutamise juures peab kindlasti neid eeskirju pidama, mis selle kohta kogukonna kapitalite jaoks seatud on (Talurahwa kom. tsirk. 23 Detf. 1872 a.).

Need protsendid ja neist sünninud toidu kapitali oja wõimad ka waeste majade ja magasite ehitamiseks pruugitud saada (Talur. kom. seletused 18 Maist 1881 a. ja 2 Märtsist 1882 a.).

II. Walla kassasse lähewad ja selle päralt on:

1) Pärandused, pärast wallakogukonna liikmete surma, milledele seaduslikka pärijaid ei leita.

2) Kõik rahatrahwid, milledele teist seaduslikku otstarbet ei ole.

3) Warandus, mis keegi testamendi järele kogukonnale on jätnud.

4) Maksud, mis passide ja ülespidamise tähtede eest wõetakse, Kõige kõrgemalt 9 Juulil 1863 a. kinnitatud eeskirjade põhjusel. (W. lhtg. 72 §§ 66—71).

5) Üleilbse kõik muu warandus, mis kogukonna omaks saab.

12. Wallawanem ja tema abid, wolikogu otjuste põhjusel, waatawad walla kassa järele, annawad iga aasta aruande oma walitsuse üle wolikogule ja wastutawad iga kahju eest, mis nad walla kassale kas meelega ehk hooletuse läbi teinud on. Pääle selle peab walla kassa iga aasta ülewaataja kohtu poolt rewideritud saama.

13. Walla kassa hoitakse kindlas paikas kahe luku taga, millede wõtmed wallawanema ja ühe tema abi käes on. Kassas hoitawad summad tulewad panna protsentisi kandma; sellepäraht antakse nad riigi ehk kohalikkudesse rendikassadesse, mille juures piletid kogukonna nime pääle kirjutatud saawad, — ehk ostetakse riigi wäärtpaberisi ehk kohalikkude mõisniku pantade pandi pileti.

14. Walla kassa pruugitakse kas kogukonna tarwituste pääle ehk abitarwitajatele kogukonna liikmetele laenude wäljaandmiseks; selle juures jäetakse wolikogu hooleks ära määrata, kuidas laenus wälja antud peawad saama: kas protsendi maksuga ehk ilma protsentideta. Aga iga raha wäljaandmise jaoks mitte kassasse sisse tulewatest protsentidest, waid kassa kapitalist enesest, nõnda ka kassa pääle wõlgade tegemise jaoks on pääle wolikogu luba weel ülewaataja kohtu iseäralist luba tarwis. Kui see luba on saadud, siis sünnib määratud summa wäljaandmise tarwituse mõõdu järele ja wolikogu otsekoheleid käskusid mõõda.

III. Waeste, haigete ja nõtrade eest hoolekandmisest.

§§ 603—626. Nende asemel maksawad 11 Juunil 1866 aastal Rõigefõrgemalt finnitatud eeskirjade §§ 16—18.

16. Iga walla kogukond peab ilma abita waestelaste, leitud laste, alaealiste laste eest, kes weel tööd ei jõua teha, hoolitsema, aga ka kõikide oma liikmete eest, kes wanaduse ehk teha wigastuse pärast ise endid toita ei saa ja kellel sugulasi ei ülenewa ega alanewa astme (восходящая и нисходящая линия) järele ei ole, kes neid peaks toitma ja wõiks seda. Nõndasamuti peab kogukond oma haigete waeste hoolitsamise ja arstimise eest muretsema. Wiimaks, kogukond peab hoolt kandma oma nõdraameelsete liikmete eest ja neid hoidma oma enese kulu pääl. Kui kogukond selle läbi liiga koormatud saab, siis on tal õigus paluda, et nõdrameelsed ilma maksuta ehk maksu eest Prii hospidaliisse (въ Приказъ Общественнаго Призрѣнія) wastu wõetud saaksiwad, mille jaoks ülewaataja kohtu läbi kubeneri käest luba peab paluma.

T ä h 1) Nefrudi naestele, kes waseb, ja wõimetumatele nefrudi lastele annawad kogukonnad kõige wähemalt 7 karniisat ruffid kuu sees nefrudi naese pääle ja 3^{1/2} karniisat ruffit kuu pääle iga lapsele, pääle forteri ja kütamise. Walla politsei peab selle eest hoolt kandma, et nefrudi lapsed ilma hinnata walla koolides õpetatud saawad ja et emadele, nende oma walitsamise järele, ustawad eestkostjad määratud saawad.

2) Waesteks nefrudi naesteks, kellel õigus on nimetatud abi saada, tunnistatakse niisugused nendest, kellel oma warandust ei ole ja kellel ilma oma süüta wõimatu on, enese tööga tarwilikku toidust teenida. (L. R. W. tr. II. № 27—1872).

3) Wõnebes waldades pruugitaw waeste eest hoolekandmise wiis, et neid taluperemeeste juurde korda mööda forterisse seatakse, ei ole lubatud. Kogukond peab nad waestemajadesse panema, aga kui jarnajaid majasi ei ole, erainimeste hoole alla iseäralise maksu eest andma ehk tarwiliku abi määrama ja nende eneste hooleks oma eest hoolitsamise jätma. (Talurahwa lom. selet. № 24—4 April. 1879 a).

4) Liitwi kubermangu linnade haigemajade walitsused, pääle selle kui walla kogukonna liikme walla kulu pääl arstimiseks wasta on wõtnud, peawad aja wiitmata selle üle kohasele wallawalitsusele teadustama (Suulutus kuberm. ajalehes № 144—1858).

17. Walla politsei walmistab iga aasta waeste ja haigete kogukonna liikmete üle, kes abi tarwitawad, nimekirja, ühes sellega ka aramäärates, asja seisukorra järele waadates, kui palju igakuks waene abi saab. Niisugune nimekiri pantakse esite wolikogule läbiwaatamiseks ja finnitamiseks ette. Aga kui pärast tahetakse abiandisi teist wiisi määrata, kui waeste nimekirjas finnitatud, siis tuleb selle tarwis igakord wolikogu käest iseäralikku luba paluda.

18. Walla kogukonna kulus, mis nende eeskirjade § 16 läbi tema pääle pantud kohuste täitmiseks tarwis on, saawad enamiste kinni tae-

tud waeſte kaſjade ſiſjetulekust, kus niſjuguſed kaſjad on, ehk nende maatuſkide ſiſjetulekuteſt, mis kogukond p rifeks on ſaanud ehk ſelle otſtarbega rendile on w tnud, wabatahtlikuteſt annetef, tagawara magafiſt w lja antawate laenude protſentideſt, toidu kapitali protſentideſt (§ 7 p. 1. ja § 10 t h.);  le difeſt h ategewaſt korjandufeſt, mis igas wallas iſe raliſte wolikogu poolt t hendatud inimeſte l bi iga aasta p hap ew enne Miſkli p ewa (29 Sept.) s nnib, ja wiimatiſ walla kaſfadeſt.

IV. Tulekahjude cemale t rjumife abin udeſt metsades ja k lades.

627. Igas walla kogukonnas peab olema iga wiie talu p  le kaſ  nrit (pangi), aga igal peremehel, ehk rentnikul kahe ehk kolme s lla pikune haak, tulekuſtutamife tuuſtik ja kloplaud (W. Liſa N  12).

628. Kui m ne  ue p  l ehk elumajas tulekahju juhtub, ſiis peab kohe kloppi l  ma, et nabritele tulekahjuſt ja tema l hidufeſt teatuſt anda. Inimeſed aga, kes ſ  l majas elawad, peawad ei mitte ainult maja ukſe, waid ka k ige w hemad hangud finni panema, et  hu l bitungimifeſt takiftada ja niimoodi p  dma tuld kohe tema hakatuſes  ra kuſtutada.

629. Kui pea kui kloppi hakataſe l  ma ja tulekahju koht teada on, ſiis peawad k if peremehed ja rentnikud  hes kuſtutamife riiftadega ja redelitega ſinna koguma, aga teenijad weega, ja peawad  hife j uga p  dma tuld  ra kuſtutada.

630. Wallawanem annab k ſkuſi tulekahju juures.  hes ſellega teadustab ta tulekahjuſt m iſa poliſteile; tema k ſib k if tuleſt  ra p  ſtetud aſjad  hte kohta koguda, j tab nad  lewaatamife alla ja walwab ſelle  le, et nad puutumata j  wad.

631. K if tulekahju juures olewad inimeſed peawad tuld kuſtutada aitama, ja kui wee kaugufe ehk m ne muu p hjuſe p raſt inimeſteſt puudus oleks tulekahju juures, ſiis k ſib wallawanem uueſti kloppi l  ma, ja niifugufel kordadel peawad perenaefed ja k if t iſkaſwanud naeſterahwad appi ruttama. Kes aga tulekahju p  le ei tule ehk ſinna tulles ei aita, ſee langeb nuhtluſe alla.

632. Kui aſja ſeiſukorra j rele tule laiiale lagunemife takiftamifeſt tarwilikuſ ſaab tunniſtatud all tuule olewate l hemate majade katuſid p  t  ra l hkuda, ſiis ei pea keegi ſellele waſta olema, walju waſtutamife kartuſel.

633. Naabri m iſad ja wallad peawad tulekahju korral waſtaſtiffku  ks teifele abi andma.

634. Muidu peawad wallawanem ja m iſa poliſtei j rele waatama, et nute hoonete ehitamife juures, ſepakodade ja k  kide aſutamife juures ja ahjude ning korſnate parandamife juures k if tarwilikud ettewaatamifeſt t idetud ſaakiſiwad.

635. Kui mõisas tuli lahti läheb, siis peavad selle mõisa talupojad ehk lähedal elavad teiste mõisate talupojad, ajawiitmata kõikide tulekustutamise riistadega sinna ilmuma, tuld nõndaviisi kustutama, kui neil käsakse; niisugustel kordadel peavad juures olevad kreispolitsei ametnikud pääsetud asjad oma ülewaatamise alla võtma.

636. On oma võimuu kaotatud.

637. Kui mõne hooletuse läbi ehk ka kogemata mets, põõsastik, vägastik turbla soo ehk midagi selle sarnast põlema läheb, siis peavad naabri talupojad, olgu nad mis tahte mõisa järele, kirveste ja labidatega appi ruttama ja kraavikaevamise, okete ja põõsaste maharaiumise ja ärakandmise läbi tule laiale lagunemist tagasi hoidma.

638. Et niisugusi tulekahju eemal hoida, peab igaüks, kes metsas, aasjal ehk lageda põllu pääl tuld teeb, seda enne äraminekut ka ärakustutama, ehk vastasel korral saab ta raskesti karistatud. Põua ajal on tuletegemine niisugustes ülepea ära keelatud, eraldusi tehtakse ainult siis, kui keegi uut põldu teeb. Kes sellest seadlusest üle astub, vastutab tehtud kahju eest ja pääle selle kannatab ta ka kohtuliku trahwi. Põua ajal on püssi-laskmine metsas ja eluhoonete lähedal ära keelatud.

639. Kui keegi uue põllu tegemise juures raieistikku ehk põõsastikku ära põletada tahab, siis on tal seda luba ka kuiwal ajal teha, kuid selle juures peab ta dieiti ettewaatlis olema. Igaüks talupoeg, kes niisugust põletamist ettewõtab, peab sellest enne wallawanemale teadustama, et häda ajal võimalik oleks abi anda.

640. Kui mõisnik uut maad põletab, siis peab mõisapolitsei tulekahju kustutamiseks, kui sellest hakatuses märku saama peaks, tarviliku osa töölisti saatma. Iga kahju mis maapõletamisest tekkinud, saab selle poolt tasutud, kelle kasuks maad põletati.

V. Hobuste ja kariloomade katkust.

641. Niipea kui hobuste ehk kariloomade katk lahti läheb, siis peab wallawanem ajawiitmata selle üle mõisa- ja kreis-politseile teada andma.

642. Kõik politseid peavad waatama, et keegi ei ostaks ega müüks hobusi ja kariloomasi säääl kohal, kus katk lahti on, sellespärast, et katk mitte teistesse kohtadesse laiale ei laguneks. Kui aga keegi, selle pääle waatamata, seda teeb ja niisuguse üleastumise läbi katku laiale lagunemise põhjuseks saab, siis maksab see walla käsase ühe warka ruffid, ehk, asja seisukorra järele waadates, langeb trahwi alla walla kohtu otsustamise järele.

643. Kui keegi meelega hobuse ehk muu looma katku kohasi terwesse kohta wiib, ja teine ostab selle, ehk ta küll katkust teab, siis langewad nad mõlemad ühesuguse trahwi alla. Kui aga ostja katkust ei teadnud, siis peab

müüja, sel korral, kui müüdnud hobune ehk kariloom ära sureb, ostjale temalt saadud raha hobuse ehk karilooma eest tagasi andma.

644. Niisamajuguse trahwi alla langewad: 1) kes haiget looma terve juurest ära ei lahuta ja selle läbi katku laiendada lasseb; 2) kes surnud hobust ehk karilooma kohe karjamaast eemale maa alla ei matta, kõige vähem 5 jala sügawusel; 3) kes jääb, kus tõesti hobuste ehk kariloomade katt lahti on, surnud looma seljast nahka hakab nülgiä; 4) kes külgehakawa haigusega põdewaid ehk üleüldse haigeid loomi nendesse kohtadesse wälja lasseb, kus üleüldised karjad ehk mitu looma sööwad; 5) kes kärnase hobuse terwetega ühte paneb ja teda mitte ei arsti; 6) kes walla kogukonnas esimese sõnumi järele hobuste ja kariloomade seas lahti läinud külgehakawa haiguse üle kohe sellest wallawanemale teada ei anna.

Kolmas jagu.

Kohtu ja politsei asutused.

Esimene peatükk.

Talupoja seisuse politseist.

645. Selle paragrahwi sees nimetatud politseilised asutused on suuremalt osalt ära kaotatud ehk ka muudetud, sest politsei walitus on Balti-kubermangudes niisamajuguseks muudetud, nagu seda üleüldised kubermangu asutuste eeskirjad määravad. Nii on mõisa politsei tegewust arendawad 19 Webr. 1866 a. antud Seaduse §§ 35—42 ära kaotatud 9 Juunil 1888 a. Gaagi kohtuniku amet ja kihelkonna politset kohus ka ära lõpetatud. Endistest politsei asutustest on walla politsei alles jäetud ehk küll muudetud näol.

Esimene järk.

Wallapolitseist.

646—659. Nende asemel määratakse nüüd 19 Webr. 1866 a. antud seaduse §§ 15—24, 32 ja üleüldiste kubermangu asutuste eeskirjade §§ 847—849 (Riigi Seaduste kogu II wiht I jagu).

15. Igal mõisal, kirikumõisal ehk widmel (priimõisal), kus § 1 põhjusel walla kogufond asutatud on, peab wallawanem olema, kes selle korra järele, mis § 8 näidatud on, walitud saab. Tema aitamise tarwis walitakse täie wallakogu läbi, kuidas tarwitus nõuab ja talurahwa asjade komisjar näitab, kuni neli abi.

16. Wallawanema ametiwõimus kogukonna asjade kohta ulatab walla ringkonna piirides s. o. Viivi kubermangus orjuse maa piirides, Gesti kubermangus ja Saaremaal talu rendimaa piirides, kõikide selle kogukonna järele olevate inimeste pääle, kelle poolt ta ametisse sai walitud. Tema talituskonna all, politsei korra asjus, on kõik walla ringkonnas elawad maksu seisusest inimesed aga ka otstawatku saanud ja tähendamata aja pääle wälja lastud alamad sõjawäelised ja nende perekonnad.

Tä h. 1. Kohtulik politsei wõimus on walla kohtu pärast seaduse poolt määratud mõõdul.

2) Nende walla kogukonna liikmete kohta, kes mõisa maade piirides elawad, aga wäljaspool walla ringkonda, ei saa nende eeskirjade läbi wallawanema politsei wõimus mitte ära keelatud, aga ei pea seda wõimust mõisa maade pääl nimetatud inimeste kohta mitte muidu pruukima, kui aina selgeste tundes, et wiivitusest kahju tuleb, ehk kui mõisnik wõi selle asemel teda wälja kutsub.

3) Mõisamaa omaniku politsei kohuste täitmine läheb wallawanema kätte neis juhtumistes, mis mõisapolitsei kohta käiwates §§ 35—42, 19 Webr. 1866 a. Seadusest 9 Juulil 1888 a. ümbermuudeti.

4) Politsei kohuste täitmine kiriku mõisates ja sega mõisates, mis osalt kroonumaadest, osalt omaniku maadest koos seisawad, on wallawanema pärast.

17. Wallapolitsei on wallawanema hooleks antud; abid täidawad tema käskusi. Kreispolitseile antakse luba, kui ta walla ringkonna seisju, suuruse ja rahwa arwu järele tarwiliku tunneb olema, teda politsei asjus kas iseäraliste politsei osakondade pääle jaotada ja need osakonnad wallawanema ja tema abide hoole alla anda, ehk wõib ka nõnda seadida, et see politsei walitus nende wahel korda mööda ümber käib. Mõlemal korral antakse wallawanema abidele nende politsei osakondades täielik wallawanema ameti wõimus, aga sellegi pärast jääb wallawanemale õigus ja kohus tarwilikka abinõusid pruukida kui kuuleb, et abi käjud mitte täielikud ja õiged ei ole.

18. Wallawanemale ja abidele lubatakse sääl mõisa waldades, kus see tarwis näitab olema, mõisa ja kreispolitseile selle üle teadaandes, iga 8 kuni 15 päriskohapidaja ehk rentniku pääle ühe kümniku (ДЕСЯТНИКЪ) walida. See kümnik peab teiste päriskoha pidajate ehk rentnikude, nende perekondade, teenijate ja nende kohtade järele waatama, et rahu ja seltslik kord peetud saaks; ta peab wallawanema ja abide ja ülema kohtu wahel wahes-ametit talitama ja üleüldse nende käskusi täitma. Kümnikude teenistuse aeg määratakse wallawanema ja tema abide poolt ära, aga kümnikud ei ole kohustatud oma kohuseid üle poole aasta täitma.

19. Politsei asjus peawad wallawanem ja tema abid:

1) walla ringkonna piirides seaduši ja walituse ettekirjutamiši kuulutama, kreispolitsei ja talurahwa asjade kommissjari käskusi täide saatma, järele waatama, et wale ukasiid ja seltsliku rahule kahjulikka juttusi ei saaks wälja laotatud.

2) walla ringkonna piirides tarwilikta abinõusi pruukima: et awalif seaduslik fõrd saaks alal hoitud eht, kus seda rikuti, jälle üles seatud; et inimesed ja nende wara saaks kaitsetud; selle eest muretssema, et põldude ja heinamaade wargusi, metsa põlemise ja raiumisi ei sünniks, ja kui seda ette tuleb, siis igal sarnasel korral aja wiitmata tehtud kahju üle waatama;

3) abiandmise eest hoolt kandma, walla ringkonna piirides: tulekahjude, weenputuste, külgehatawate haiguste, loomade katku ja muidu seltsliku õnnetuste juures—ja politseile nende ja muude isäralikude juhtumiste üle teadust andma;

4) kuritöö tegemise korral walla kogukonna piirides, eesalgust ülekuulamist ette wõtma, süüblast kinni pidama ja kuritöö jäljed kohtu uurija tuletuni alal hoidma;

5) kahtlase ülespidamisega inimestele järele waatama, hullujaid ja joofikuid sõjawaelisi kinnipidama ja kreispolitsei kätte toimetama, et see neid seni peetud korra järele sinna toimetaks ja edasi saadaks, kuhu tarwis;

6) nad peawad selle järele waatama, et walla ringkonna piirides laa- tabel, kõrtsides, öömajades, trahterides, poodides ja muu müüma paikades õiged kaalud ja mõõdud pruugitakse ja et säääl rahu ja fõrd hoitakse;

7) hoolt kandma, et kogukonnas rõuged pantakse ja nende laste üle kelledele rõugeid on pantud, nõõri-raamat peetakse, millel ülewaataja kohtu piisat on;

8) koolides, haigemajades ja teistes seltskondlikudes asutustes, kui nad kogukonna kulul üles peetakse, korra järel walwama;

9) teede, sildade, tammide, ülewedamise parwede ja selle sarnaste ehituste korras hoidmise üle walwama, millede ülespidamine kogukonna kohuseks on;

10) peenarte ja piirimärkide paigal pidamise üle järele waatama maatükkide ja talukohtade pääl;

11) hoolt kandma, et rewisjoni kirjad õigel ajal saawad walmistatud ja ülemale kohtule ära antud, ja

12) mõisa politseile abiandma neil olekul, mis 19 Webr. 1866 a. Seaduse § 40 üles antud.

20. Kogukonna asjade oma talituskonna piirides on walawanem kohustatud:

1) täit wallakogu, erakogusid (§ 8 täh. 2) ja wolikogu kokku kutsuma ja lahti lastma, neil koosolekul ette tulewate waeluste seadusliku oleku järele waatama ja kõlbuliku korda säääl pidama;

2) wolikogule läbiwaatamiseks asjad ette panema, mis kogukonna puudustesse eht kasudesse pnutuwad;

- 3) wolikogu otsusi täide jaatma;
- 4) kõikide kogukonna asjade eest, mis wolikogu otsustamist ei tarwita, kohtjaks ja eestseisjaks olema;
- 5) kogukonna magasite, kassjade ja muu kogukonna waranduse üle walitsema, nõnda kui eeskirjad käsivad;
- 6) Viivi kubermangus ja Saaremaal orjuse ma (talurendimaa) ja mõisamaa puutumata jäämise ja raudwara järele waatama.
- 7) waesete ja haigete eest hoolekandmise järele waatama, kes kogukonna käest abi saawad;
- 8) neid kogukonna liikmeid, kes laiskuse pärast oma kogukonna kohuseid ei täida, tööle sundima, selle asja kohta antud eeskirjade kindlal põhjusel;
- 9) selle järele walwama, et walla kogukonna pääl olewad orjused täidetud saaksivad, nagu: teede silutamine, soldatide korterisse wõtmine ja küütis käimine;
- 10) kõikide kogukonna järele olemate meeste- ja naesterahwaste üle täieliku ja selge nimekirja (списокъ, Gemeinderolle) pidama, mis põhjuselks peab olema walimiste ja kogukonna maksude tähendamise juures ja igal ajal kõigele liikmetele awatud peab olema. (Waata Visa № 10);
- 11) passiivi, tunnistustähti ja kogukonna wastuwõtmise ning temast lahtilaskmise tunnistusi wälja andma, aga ka kuhu tarwis ümberkirjutamise kirjad ärasaatma, **R õ i g e k õ r g e m a l t 9 Juulil 1863 a. kinnitatud**. Baltimaa talupoegade passide ja ümberkirjutamise seadust juhiks pidades; — wiimaks:
- 12) kõik seaduse läbi walla politseile pääle pantud kohused, kroonumaksude wõtmise ja wäeteenistuse (nekrutide wõtmise) täitmise asjus, täitma (wäe teen. sead.; eeskirjad politsei asutustele wäeteenistusest kõrwale hoidjate järelewaatamise kohta; juhatus wallawalitsusele korra üle, mis alamate sõjawäeliste tegewasse teenistusesse kutsumise kohta seatud on; juhatus aruandmise korra üle alamate tagawara wäeliste kohta 1886 a.; **R õ i g e k õ r g. käsk 8 Juunil 1888 a.**)

21. **Õimene koht** (juhatus) täie wallatogu, erakogude, aga ka wolikogu koosolekutel on wallawanema päralt: Sellest üleüldisest eeskirjast saawad need korrad maha arwatud, kui:

1) kui wallawanem koosolekule haiguse ehk muude seaduslikude põhjuste pärast tulla ei wõi;

2) kui wolikogu wallawanema ja tema abide rehkningi üle arutamiseks kokku tuleb ja

3) kui wolikogu otsustamise alla wallawanema ja tema abide pääle kantud kaebused tulewad. **Õimesel korral** on juhatamine wallawanema

wanema abi käes, wiimisel kahel korral — kohaliku wallakohtu eesistuja käes.

22. Wallawanemal on õigus, kõikide inimeste käest, kes kogukonna ringkonnas elavad, aga mitte kogukonna liikmed ei ole, nõuda et nemad oma ülespidamise pass'i peavad ette näitama; nõndasamati on temal õigus igahhite, kes kogukonnas elab, enese ette kutsuda. Aga neid kogukonna liikmeid, kes mõisamaa pääl elavad, ei tohi tema mitte muidu kui mõisa politsei läbi ette kutsuda.

23. Wallawanema abid tähendatakse wallawanemale kaasaitamiseks, kes neile enestele kogukonna walitfufest mõnda osa toimetada võib anda, nagu magas'i, waešte maja, walla kassa järele waatamist, aga ka siis weel peab tema ise nende asjade eest wastutama. Neid asju, millede pääle kogukonna raha saab kulutatud ehk muud kogukonna warandust müüdüd, ja neid talitust, kus kogukonna maksust liikmete pääle ära jagatakse, ei pea wallawanem mitte muidu kui abidega üheskoos ja nõnda toimetama, et suurem osa neist temaga ühes nõus on, ehk kus kõigest kaks abi on, nõnda, et kõige wähemalt teine tema nõus on; ka tuleb weel tähele panna, kas ehk pääle selle ka suurema kohtu luba tarwis ei lähe.

24. Wallawanemal on õigus, neid inimesi, kes tema käsu all seisawad, kui nemad politsei seaduse kästust ei kuule ehk wastu panewad, oma arwamise järele, kuni kahets päewaks arresti alla panna ehk neile kuni ühe rublani rahatrahwi mõista. Neid inimesi, kes nimetatud trahwiraha ei jõua maksta, võib tema ühelt ehk kahets päewaks kogukonna tööd tegema panna, ilma et seda wiimast trahwi neile määraks, kes seaduse järele niisuguste trahwimiste alt wabastatud on.

Kes enda ilmasüüta arwab trahwitud olema, võib selle üle neis kohtu kohtades, mis § 32 nimetatud, kahe nädala jooksul kaebtust tõsta.

31. Wallawanem ja tema abid kannawad iseäralist ameti märki, mis Baltimaa Kindral-kuberneri poolt finnitatud on. Wiimats wõiwad nad nõndasamati ka wolikogu liikmed, kui nad kaks kosmeaastalist teenistuse aega õiglaselt oma ameti kohuseid on täitnud, ülemale poole ette pantud saada, et neile auu palgaks saaks auurahad (медали) antud. Sellesama auupalga osalises võib ka walla kirjutaja saada, kui oma ametis kaks-teisikümend aastat auuaste on teeninud.

T ä h. Kirjawahetamine kogukonna ametnikudega sünnib wene keeles (R õ i g e - t ö r g e m käst 9 Juul. 1889 a.) (W. Lisa № 9.)

32. Wallawanemad ja nende abid on kogukonna walitfufe asjade poolt komisfari otsekohese ülewaatamise all. Kaebtused walla ametnikude tegewuste pääle kantakse kahe nädala jooksul komisfari ette, aga kaeb-

tuised komisjaride otjuste pääle kantakse kahe nädala jooksul kuberneri ette.

T ä h. Politsei asjus on wallawanem ja tema abid kreispolitsei all.

33. Talurahwa asjade komisjarid rewideeriwad iga aasta kogukonna walitjusi kõigis nende jaoskondade järele olewates walla kogukondades.

34. Wallawanematele ja nende abidele, aga ka kõigile teistele ametnikudele mõistetakse wäikeste ametist üle astumiste pärast ülewaatajate kohtute poolt laitusi, noomitusi, rahatrahwi kuni wiie rublani ja arresti seitsme päewani. Tähtsate üleastumiste ja kuritööde pärast saawad nad ametist ära heidetud ja kohtu alla antud, seaduslikul põhjusel (§ 30).

Teine järk.

Mõisa politseist.

660—688 on muudetud saanud 1866 a. seaduse läbi ja lõpulikult ära kaotatud R õ i g e k ö r g e m a l t 9 Juunil 1888 aastal kiinitatud Riigi Nõukogu arwamise läbi, mille järgi järgmised punktid on seatud:

1. Mõisamaa pidaja õigused ja kohused, aga kroonumõisas inimese ehk asutuse õigused, keda Kroonumaade-walitus wõimustanud on, seisawad järgmiste tegewuste täitmises: 1) nad peawad seltslikku korda ja julget olekut alalhoidma ja üles seadma; 2) peawad korra järele waatama lauatadel ja turudel, kõrtsides ja teistes joogimajades; 3) peawad käskusi andma tulekahjude, weenputuste ja munde seltskondlikude õnnetuste ajal, aga ka laewa hukkaminekute ja kauba päästmise ajal (R. S. Kogu XI wiik II jagu wäljaaritud 1887 a. kauba seaduse § 488 tähendus); 4) peawad hulkujaid ja kuritöö tegemises süüdlasi kinni wõtma, et neid ajawiitmata walla ehk kreispolitsei toimetamise alla anda, mille juures iga kinni wõtmise üle protokoll peab tehtama; 5) peawad wäikestes üleastumistes süüdlaste üle walla ehk kreispolitseile tarwilikuks toimetamiseks teada andma; 6) peawad kõiki üleüldise (kreis ja linna) politsei seaduslikka nõudmisi, mis politsei talituskonna asjadesse puutuwad, täitma, maha arwatud neisse asjadesse puutuwad nõudmised, mis mõisamaa pidaja enese ehk tema perekonna liikmete waranduse ehk muu kasudega seotud on; 7) peawad walla politsei kaasaitamist nõudma: mõisa piirides kuritööde tegemise kordadel, igasuguse wägivaldsuse ja korratuma oleku lõpetamise tarwis tulekahjude, weenputuste ja muidu seltskondlikude õnnetuste juures.

T ä h. Sel korral, kui üleüldine (kreis ehk linna) politsei mõisapidaja wasta niisugust politsei talituskonnasje puutuwat seaduslikku nõudmist awaldab, mis sarnase asja kohta käib, mis maapidaja enese ehk tema perekonna liikmete warandusliku ehk muude küsimistega seotud on, peab maapidaja ennast niisuguse nõudmise täitmiseft tagasi hoidma. Niisugustel kordadel saawad tema kohused kreis- ehk linna-politsei läbi otsekohje täidetud.

2. Paragrahv 1-ses tähendatud kohuste täitmisele ei saa lastud: 1) ei ise ega oma asemiklute läbi: maksujõuetumad võlgnikud ja kohtuliku mõistuse järele wangistamise trahwi alla ehk weel waljuma nuhtluse alla langenud inimesed ja wõera riigi alamad, ja 2) ise: naesterahwad, alaealised kes alla kahtkümmend aastat wanad, mitte ristiusulised, kes ülekuulamise ehk kohtu all on kuritööde eest, millede järele wangistamise trahw ehk weel waljum nuhtlus käib ja need, kes niisuguste kuritööde eest, millede järel nimetatud nuhtlused käiwad, kohtu all on olnud ja kohtu otsuse järele õigeks ei ole mõistetud.

3. Mõisamaapidaja, aga kroonu mõisates see inimene ehk asutus, kes kroonumaade-walitsuse poolt wõimustatud on, wõib freijülemale teada andes, kõi oma politseilikud õigused ja kohused temast walitud inimese kätte anda, kellel seaduse järele nende täitmise õigused ära ei ole wõetud (§ 2). Nõnda moodi walitud inimene saab maapidaja asemikuks freijülema poolt kinnitatud, kui selleks seaduslikka tahtust ei ole (§ 2).

T ä h. Maaomaniku asemel, kes wõormündrite ehk eestkostjate all on, astu-
wad nende seaduslikud eestseisjad.

4. Mõisamaa omanik wastutab oma asemiku kõikide tegude eest, mis see tema teadwalt on teinud. Kui aga asemik seadusewastalisi tegewusi omaniku teadmata on teinud, siis ei wastuta see wiimne mitte kõikide kahjude eest, mis tema asemiku tegewuste läbi era-inimestele on sündinud, aga tema kohus on trahwi maksmine — mis tema asemiku pääle kõigis nendes juhtumistes on pantud, — kui wiimne seda maksta ei jõua, mille juures omanikul õigus on seda süüdlase käest tagasi nõuda.

Neljäs järk.

Saagi kohtunikust.

689—693 on 9 Juunil 1888 aastal ära kaotatud.

Viies järk.

Rihelkonna politsei kohtust.

694—704 on 9 Juunil 1888 aastal ära kaotatud ja nende kohused rihelkonna kohtude pääle pantud, wiimaste tegewus on aga 9 Juulil 1889 aastal ära lõpetatud.

Teine päätükk.

Piiride ja maaorjuste (servitutes) õiendamise wahekohtust Gestifubermangu maaomanikude wahel.

705—724 on 9 Juulil 1889 ära kaotatud.

Kolmas päätükk.

Rodanlikudest kohtutest.

725—1044. Nende asemel maksab 9 Juulil 1889 a. antud uus kohtu seadus*).

Neljäs raamat.

Gestimaa talurahwa eradigus.

Üleüldised seadlused.

1045. Gestimaa talurahwa eradiguse sees on eeskirjad, mille järele talupoja seisuse isikute erasju õiendada tuleb; need seadused maksavad ka kõige kogukonna piirides elawate teiste maksualuste seisuste liikmete kohta.

1046. Niisugustel kordadel, kus talurahwa eradiguses asja kohta käiwat seadlust pole, peab üleüldist Baltifubermangude eradigust ja teisi Gestifubermangu kohta maksuwaid seadlusi appi wõtma, kui aga nad Rõõge k o r g e m a l t poolt ära kaotatud pole.

T ä h. 1) Baltifubermangude Seaduste kogu III wihu jissejuhatusel XII järk üt-
leb, et selle kogu sees olewad seadlused saawad abidigusena kõige talu-
rahwa kohtute alla käiwate isikute kohta tarwitatud.

2) w. § 90 Baltimaa Wallakohtu Seaduses 9 Juulil 1889 a.

*) Baltimaa Wallakohtu seadus ja Rahukohtumõistjatele pääle pandawate nuht-
luse seadus. Gestikeelde toimetanud cand. jur. T. Wares.

Estimene jagu.

Isikline perekondlik õigus.

Estimene päätükk.

Abielust.

Estimene järk.

Abielusse astumisest ja selle seaduslistest tagajärjedest.

1047. Gestikubermangu talupoja seisusest isikud võivad ainult pärast määratud wanadusesse jõndmist abielusse heita, nimelt: 1) meesterahwad mitte enne kaheksateistkümmendat aastat; ja 2) naesterahwad mitte enne kuuteistkümmendamat. On need Lutheri usku, siis võivad nad ainult pääle päätkoolis ja pühäl sakramendil käimise abielusse astuda, ja ainult sel tingimisel, et abielusse astujate wahel suguluse astmeid ei ole, mis kiriku seaduste järel abielu nende wahel võimatuks teeb.

1048. Nende inimeste abielusse astumiseks, kes wel täisealised (21 aastat) pole, on tarwis wanemate, wõeras isa, wõerasema ehk kaswatajate luba. Waestelaste abielusse astumiseks on tarwis eestkostjate luba. Wanemad võivad ka oma täisealiste lastele kirikliku seaduste järele iseäranis tähtsail põhjustel abielusse astumise ära keelda.

T ä h. 1) Ew. Lutheri usu kiriku seadus on 28 Detsembril 1832 aastal R. Sead. Kogusse mahutatud (XI wiik I jagu*).

2) Selle paragrahwile on Gestimaa Taluasjade komisjon järgmise seletuse juurde lisanud: kaswatajad võivad oma kaswandikule abielusse astumist kuni tema täisealiseks saamiseni keelda, kasuwanemad võivad seda ka pärast täisealiseks saamist teha, kuid ainult seaduslikudel põhjustel. (Gestifub. Teataja № 257—1886 a.)

1049. Ei anna wanemad ehk eestkostjad oma luba abielusse astumiseks, ja kui niisuguse keelu üle kohtus kaebtust tõstetakse, siis peab kohus järele nurima, kas see keeld seadusliku põhja pääl on; leiab aga kohus, et wanemate ehk eestkostjate keeld seaduse poolt ära määratud põhjustel ei seis, siis annab ta ise luba abielusse astuda.

1050. Abielusse astujal teenijal ei ole õigust ilma peremehe lubata ehk ilma mõne teise ustawa inimese oma asemikuks seadmisea enne teenistuse aasta täisfaamist koha päält ära minna. Teenijate nasterahwaste abielusse astumise kohta käib § 475.

*) Gestikeelse tõlke on cand jur. J. Löö teinud.

1051. Abielusse astujad peavad enne laulatust kihlatud olema; kihlusi ei tohi muidu kirikliku tombe järele toimetada, kui pruutpaar kahe usalduse väärilise tunnistaja abil ehk mõnel teisel wanumata õigel wiisil selgeks ei tee: 1) et nad wanemate, wõerasisa, wõerasema, kaswatajate ehk eestkostjate käest luba on saanud abielusse astuda; ehk 2) et neil wanemad, wõerasisa, wõerasema surnuud ja et nad ise mõlemad täisealised on; ja wiimaks 3) et nad mõlemad weel edasi kestwas abielus ei seisega ka teistega kihlatud pole.

T ä h. 1) Seaduse järele 23 Oktobrist 1866 a. peab selles paragrahwis sõnade „peavad enne laulatust kihlatud olema“ asemel lugema: „wõivad enne laulatust kihlatud olla“.

1052. Kui pärast kihlamist üks ehk teine kihlatuteft ennast abielusse astumiseft lahti ütleb,—1) tahab seda mõrsja (pruut) ja on tal seks mõjuwaid põhjuft ette näidata, siis peab ta peigmehele harilikud pulmalingitused tagasi andma,—teeb ta seda ilma mõjuwate põhjusteta, siis peab tagasi antawatele kingitustele niipalju raha juurde lisama, kui palju nad wäärt on; 2) teeb aga seda peigmees ilma mõjuwate põhjusteta, siis kaotab ta oma kingitused mõrsja kasuks,—on tal põhjuft, siis saab ta nad tagasi.

1053. Kui kihlatud juba üksteisega sugulikulft koos on elanud, siis peab niisugusel korral kiriku seaduste järel käima.

T ä h. W. täh 1 § 1048 all.

1054. Pääle laulatamist saab talupoja naene oma mehe õiguste osalifeks, kui ta ise kõrgemast seisuseft pole.

T ä h. Selle § lõppu pool käib sifemiste kubermangude pärisorjade kohta, ja on ühes pärisorjuse ärakaotamisega ka oma wõimu kaotanud.

1055. Üks abielu omadustest on, et iga mees oma naese eestkostja on.

1056. Pärast oma meeste surma jääwad Gestikubermangu talupoegade lesed, kui neil isiklikult mõne kõrgema seisuse õiguft pole ehk kui nad uue abielu läbi teisese seisusesse ei astu, talupoja seisuse liikmeteks.

T ä h. Leskede uue abielusse astumise kohta maksawad kiriku seaduse määrused.

Teine järk.

Abikaasade waranduslistest õigustest.

1057. Gestikubermangu talupojaseisuseft abikaasade warandus on nende mõlemate ühine wara, kui nad abielus koos elawad ja kui nad enne abielusse astumist kohtus mõnda selle wastu käimat lepingut maha pole teinud.

T ä h. W. § 1843 Eraasjade kohtukorra seaduseft (R. S. K. XVI W. I jagu) ja § 156 Wallakohtu seaduseft 9 Juulil 1889.

1058. Mees kui naese eestkostja walitseb kõige ühise waranduse üle, sellepärast ei tohi naene ilma mehe lubata ja teadmata ühtegi wõlalepingut teha ega ka midagi, kui mees weel elab, ära müüa.

1059. Naesel ei ole õigust meeste eluajal oma laste kasuks testamenti teha, ainult oma ehteasju, riideid ja raha, mis kaaswarana ligi toodud, võib ta igal ajal oma lastele ära lubada. Ilma lasteta naesed wõiwad selle wasta oma wara testamendis igal ajal ja igale ühele ära lubada.

1060. Kui wanemad kohustatud pole seadusliku jagu ehk kohusosa (Pflichttheil) oma lastele jätma (pärandama), siis võib igalüks abikaasa oma täielist liikumat warandust teise kasuks ära lubada.

1061. Sedawiisi ei wõi mees oma naese eluajal tema waranduse kohta testamenti teha, ehk see warandus nende eluajal küll ühiseks waraks peetakse. Mehe surma korral ehk kui abielu mõne teise põhjuse pärast lõpetatakse, läheb ka naese warandus tema oma kätte tagasi kui tema täieline omandus.

1062. Kui abielu ühe abikaasa surmaga ära lõppeb ehk ka ametliku lahutamise läbi, siis lõppeb ühes sellega ka abikaasade waranduse ühjus ja kohused; abielu lõppemisega ei kaota aga oma wõimu kõik need lepingud, mis abikaasad oma elu ajal teinud. Vesk naene, kui ta mehe eluajal wiimase wõlgade eest wastutab, ei pääse sellest kohusest ka pärast mehe surma ja nimelt mitte üksi selle warandusega, mis ta oma mehe järele pärib, waid ka oma enese warandusega. Vesknaene wastutab ainult niisuguste mehe wõlgade eest, mis wiimane abielu ajal ehk selle tarwis teinud.

⚭ ä h. W. täh. § 1057.

1063. Sureb mees, kel lapsi ei wiimast ega ka mõnest endisest abielust järele ei jää, siis saab naene järele jääwast pärandusest kahewõrra nii palju, kui ta kaaswara ligi tõi, kuna kõik ülejäänud warandus mehe ligemate sugulaste hääks läheb. Sureb aga naene ilma lasteta ära, siis saab mees naesest järele jäänud warandusest poole, kuna teine pool naese sugulaste osaks langeb.

1064. On abielurahwal kõik lapsed enne neid endid ära surnud, siis päriwad nad üksteise surma korral täie järele jäänud waranduse.

1065. Päriwad aga ühes järele jäänud abikaasaga ka ära surnud abikaasa esimesest abielust lapsed, siis saab järele jäänud wõerasisa ehk wõerasema niipalju, kui iga laps (Kindestheil).

1066. Ei jää ära surnud abikaasal ühtegi werisugulast pärima, siis saab kõik warandus elama jäänud abikaasa omaks.

1067. On ühe abikaasa surma korral lapsed pärijate hulgas, siis saab lest (mees ehk naene): 1) eluaegse walitsemise ülejäänud waranduse

üle, 2) ei tahta ta ise laste ja enese wahel jaotamist ette wõtta, siis ei wõi keegi teda seks suundida, kui ta aga mitte uuesti abielusse astuda ei soowi. Ei ole weel kõik lapsed täisealised, siis kirjutab kihelkonna kohus kõik püänduse ülesse ja nimetab lesenaesele ühe käemehe, kes selle eest muretsema peab, et püändus ikka terve seisaks. Püändawa renditalu rentnik leff walitseb oma talu kontrahi tingimiste järele seni, kui mõni poeg täiesealiseks saab ehk tütar mehele läheb, wiimasel korral peab aga tütrele talu püänduse õigus olema.

T ä h. Kihelkonna kohus on ära kaotatud, tema asemel toimetab püänduse asju walla kohus (W. 1889 a. Wallakohtu seadus II j. §§ 206—241).

1068. Tahab leff uuesti abielusse heita, siis saab warandus ära jaotatud. Püänduse jagamise korral peab järgmist määrust tähele panema. 1) kõige enne saab lese warandus püändusest eraldatud, ja kui lesknaene uuesti mehele tahab minna, siis saab ta oma kaaswara ja ka surmud mehe poolt tehtud pulmakingid tagasi; 2) ülejäädaw warandus jaotatakse nii, et leff niisama suure osa saab, kui iga laps (Kindestheil). Püändawa renditalu rentniku lesel on wõimalik walida, kas lastega ühesuuruse jao püändusest ehk seda jagu lastele jätta ja selle asemel oma eluaeg kohtu poolt määratud osa talufajudest saada (Leibrente).

1069. On lapsed püänduse ära jaganud, siis peawad nad seda kohtule teada andma; sellekohast teatust wõiwad lapsed, kui nad täisealiseks saanud, iseseiswalt sisse anda, on nad aga weel alaealised, siis peawad nende eestkostjad seda tegema. Kohus annab omalt poolt saadud teate põhjal lesele, kes uuesti abielusse astuda tahab, tunnistuse, ilma milleta keegi leske laulatada ei tohi.

T ä h. W. täh. 1067 all.

1070. On mõni ehk kõik uuesti abielusse astuwa lese lapsed wäljas pool oma kubermangu piirist, siis on ka sellestki küllalt, kui kodumaal olewad kohtule teada annawad, et nad oma jaod kätte saanud; pole aga ühtegi last kodus, siis annab lese laulatamiseks ka juba see luba, kui kohus tunnistuse annab, et ära olewate laste püänduse osad tema kätte sisse makstud. Niisama peab kohtu hoiu alla andma iga üksiku kodust ära olewa lapse püänduse osa.

1071. On lesel oma lapsed elus ja pääle nende weel surmud abitaasa esimesest abielust lapsed, siis saab püändus järgmisel wiisil ära jagatud: lesele wõerad ehk surmud abitaasa esimesest abielust järele jäänud lapsed püändusest kõik pääle oma isa ehk ema surma järele jäänud waranduse, ehk kui seda enam alles ei ole, siis selle täie wäärtuse; leff saab selle waranduse tagasi, mis ta abielusse astudes ligi toonud; kõik mis neist kahest

osast üle jääb, saab kõige pärijate vahel ühetäsa ära jaotatud, nii et ka lesk lastega ühesuuruse jao saab, pääle selle jääb ta enese ja oma laste waranduse üle eluaegseks walitsejaks.

Teine päätükk.

Wanemate wõimust.

1072. Cestimaa talurahwast wanemate wõimus oma abielu laste kohta on üleüldiste selle kohaste Cestifubermangus makswate seadluste pääle põhjendatud, selle pärast on wanemate wõimu piirid oma laste kohta kõigil Cestifubermangus elawatel wabadel inimestel ühesuurused.

1073. Cestimaa talurahwast wanemate wõim oma laste kohta saab selle läbi kitsendatud, et ükski talupoeg ei tohi oma poega ehk tütar, kui nad seitseteistkümmend aastat wanaks saanud, ilma wiimaste eneste tahtmise ja lubata mõne mõera teenijaks ära kaubelda.

1074. Papsed saawad täie wabaduse enesega mis tahawad teha ainult pääle täisealiseks saamist, see on, — kui nad 21 aastat wanaks saawad; kuni selle wanaduseni pole neil õigust ilma wanemate lubata ei wallast wälja astuda ega ka teenistuse lepinguid teha (§ 440). Minult iseseiswateks peremeesteks saanud pojad ja mehele läinud tütreid saawad juba enne täisealiseks saamist wanemate wõimu alt lahti.

1075. Astuwad wanemad wallast wälja, siis ei ole neil õigust sundida, et ka nende lapsed, kes üle 17 aasta wanad, nendega ühes tuleks (§ 333). Niisugused lapsed, kui nad ise soowivad, wõiwad walda jääda, kuid siis seatakse neile wanemate asemel eestkostjad ehk nad antakse ligemate sugulaste hoolde ja walitjuse alla.

1076. Sobilapsed on selle wanema wõimu all, kes neid oma juurde wõtab ja kaswatab; nii järgneb: et kui isa neid oma juurde wõtta ei soowi ehk ema neid ära anda ei taha, siis walitseb nende üle ema ehk mõni teine, kes neid oma kaswandikudeks wõtab.

1077. See, keda tema lähemate sugulaste lubaga ilma lasteta talumehe ja taluaise poolt kasu lapseks wõetakse, saab kasuwanemate abielust sündinud lastega täiesti ühedigustiseks. Kasuwanem peab iga niisuguse kasulapse oma juurde wõtmise üle kohtule teatama, et milgi wiisil pärandamise asjus segadust ei juhtuks.

T ä h. 1) W. § 1067.

2) Wõrdle § 276 ja § 277 Balti wallakohtu seadus 1889 a.

3) Wõrdle §§ 175—196 Balti eradiguss III wtk.

1078. Niisama täieline wõim, kui wanematelgi on ka kasuwanematel ja kaswatajatel oma kasulaste ehk kaswandikude kohta.

Kolmas päätikk.

Eestkostmisest ja hoolekandmisest.

1079. Eestimaa talupoja meeste- ja naesterahwad arwatakse kuni seitsemeteistkümnne aasta wanaduseni alaealisteks, ja ainult kui nad 21 aastat wanad on, saavad nad täielise õigusi oma waranduse üle walitseda.

1080. Noorealiste (alla 17 aastat) kasvatamise ja nende pärast oleva waranduse walitsemise üle walwawad nende eestkostjad. Alaealistele nimetatakse hoolekandjaid, kes nende eest kohtutes wälja astuwad ja nende waranduse üle walitsewad; alaealistel jääb õigus hoolekandjate käest waranduse sissetulekuid wälja nõuda ja oma tahtmise järele ära tarwitada.

T ä h. 1) Noorealiste eestkostjad jääwad ühtlasi nende hoolekandjateks edasi, kui noorealistel alaealisteks tunnistatud saawad.

2) W. § 242—275 II jagu Wallatohtu Seadus 9 Juulist 1889 a.

1081. Eestkostjaid ja hoolekandjaid nimetawad: 1) kas noore- ehk alaealiste laste wanemad enne surma, ehk 2) kui wanemad seda teinud pole, siis kohus, wiimati 3) jääb üks wanem elusse, siis peab ta ühtlasi ka juba seaduse sunnil oma noore- ehk alaealiste laste eestkostjaks ehk hoolekandjaks ja nende waranduse walitsejaks hakkama.

T ä h. 1) Wanemate poolt oma lastele tähendatud eestkostjad ehk hoolekandjad peawad seks kohtu poolt kinnitatud saama.

2) W. täh. § 1080 all.

1082. Eestkostjateks peab niisugusi walima, kes oma eluwiisidega lootust annawad, et nad ilalikult ka noorealise terwise, kombeliku kaswatuse ja waranduse kohase ülespidamise eest muretsema saawad. Sellepärast on keelatud eestkostjateks nimetada: 1) kes enese ehk oma wanemate käest saadud waranduse ära pillanud; 2) kelle kombuse ja seaduse wastane elu awalikult näha ja kuulda on ehk kes kohtu poolt nuheltud; 3) kes oma tooreste tegude poolest tutawad; 4) kes noorealise wanematega tülis olnud ja 5) maksuwõimetud wõlglasted.

1083. Iga noorealisele nimetatakse kaes eestkostjad, selle juures peab rõhku selle pääle panema, et eestkostjad kirjutada ja lugeda mõistaksiwad, iseäranis tuleb seda kohtu poolt määratud eestkostjate juures tähele panna. Eestkostjad saawad oma waewa eest wiis protsenti noorealise waranduse aastasest sissetulekust.

T ä h. 1) Riiginõukogu otsus 9 Junil 1889 a. § 27 on järgmine: Eestkostja ehk eestkostjad, kui neid palju on, saawad oma waewa eest wiis protsenti eestkostetawa waranduse aastasest puhtast sissetulekust. Seda tasu ei saa aga eestkostjad enne kätte, kui nad oma eestkostmise lõppul aru ära annud ja see õigeks tunnistatud. Pantakse aga eestkostja ilma põhjuseta tehtud kuluja eestkostetawale tagasi maksma, siis wõetakse seda kõige enne waewa palgast maha.

Wõrdle § 309 täh. Wäli eradõigus III wijk.

1084 asemel on uued seadlused antud. Waata Balti wallakohtu seadus §§ 242—275.

1085. W. Balti wallakohtu seadus §§ 206—219.

1086. On weel ükski laste wanematest elus, siis jääb ta loomulikult oma laste eestkostjaks. On see ema, ja kui laste isa mingisugust seadmist oma elu ajal maha ei teinud, siis määratakse temale sellesama walla kogukonna liikmetest hooletandja abiks, kui võimalik, siis nimetatakse selleks laste lähem sugulane isa poolt.

1087. Niisugune hooletandja peab võimalikult täieliselt teateid kõige päritawa warandusesse puutuwate küsimiste üle korjama ja lesele alati hääd nõu ja tarwilist abi andma. Lest ei tohi, ilma hooletandja luba ja poole wastutamise enese pääle wõtmiseta, laste warandusest midagi ära anda.

1088. Kui lese uuesti abielusse astumise korral pärandus jagatud saab, nagu seda § 1868 nõuab, siis nimetatakse selle jaotamise tarwis laks eestkostjat, kui just lest naene uuesti mehele minna tahab; üheks niisuguseks eestkostjaks seatakse § 1087 nimetatud hooletandja.

1089. On mõlemad wanemad surnud ja nende järele jäänud warandus korda seatud ja awalikuks tehtud, siis hakatakse teda kohe jagama. Selle jaotamise juurde kutsutakse laste lähemad sugulased, selle pääle wahtamata, kas nad meeste- ehk naesterahwad on.

1090. On päranduse warandus kariloomad ehk hobused, selle ülespidamiseks kulu tarwis läheb, ehk mõned teised ruttu wananevad ja rikke minewad asjad ja on 1) pärijad nooremad kui 17 aastat, siis peab niisugust asju kohe kasulikuma hinna eest ära müüma; kui kuidagi teistti neid kasuga tarwitada ei saa. Niisugune müümine sünnib Riiklõnna kohtumitu ülewaatuse all; 2) on aga pärijad 17 aasta wanad, siis ei wõi nende pärandust ilma nende lubata müüma hakata.

T ä h. W. täh. 2 § 1080 all.

1091. Eestkostjad ja kohus peawad enne päranduse müümist kõige pärijate tarwitused ja kasud ära kaaluma ja põhjalikult järele üürima, kas niisugune müümine wiimati pärijatele rohkem kahju kui kasu ei anna.

T ä h. W. täh. 2 § 1080 all.

1092. Järele jäänud ehk päranduse asjade müümise eest saadud puhas raha, — mis wõlade tasumisest järele jäänud, kui wõlga oli, — peab kohe riiklõnna kohtusse ära antud saama, kes alaealiste laste kaswatamiseks ja ülespidamiseks tarwiliku summa jätab, aga muu raha kindlasse kohta protsentide kandmise pääle kannab.

T ä h. W. Balti wallakohtu seadus II jagu § 252.

1093. Kui protsentifi noorealise kaswatamiseks tarwis läheb, siis

antakse nad eestkostjate kätte; on aga eestkostjatel kasvatamise kulude jaoks mõned teised rahakallid, siis lisatakse proffendid iga aastal kapitalile juurde. Jääb aga pääle kõige noorealise tarwituste täitmise nii vähe raha üle, et seda ei maksa protsentisi kandma panna, siis hoitakse see raha noorealise omandusena alal.

1094. Eestkostjad peavad iseäranis selle eest hoolt kandma, et waeste lastele kõiki seda saaks õpetatud, mis nemad nende seisuse järele teadma peavad, ka peab eestkostjate püüd olema neid teenistusesse anda, ja võimalikult ikka nii, et nende eest maksta waja poleks, selle läbi saaks waeste laste warandus nende tulewiku tarwituste täitmiseks alahoitub.

1095. Seda mis eestkostjad waeste laste warandusest hoida on wõtnud, peavad nad hoolega hoidma, sest nad peavad wastutama iga kahju eest, mis nende süü, hooletuse ehk petmise läbi on sündinud.

1096. Selle § asemel waata Balti walla kohtu seadus 1889 a. II jagu §§ 255—260.

1097. On waesed lapsed täisealisteks saanud, siis lõpetatakse ka eestkostimine ja hoolekandmine, ja nad saavad oma waranduse kätte. Ehk täisealised, mitte aga weel abielus seiswad naesterahwad küll täielise õiguse saawad enese hääks arwamise järele oma waranduse üle walitseda, siiski peawad nad omale ühe hoolekandja muretsema, ilma kelle lubata nad ühtegi kohtu akti teha ei wõi.

T ä h. Selle § wiimase poole kohta käib järgmine seletus, mis kindral-Duberner 7 Mail 1858 a. Talurahwa asjade komisjonile andis: täisealised mitte weel abielus seiswad naesterahwad ei tohi ilma oma hoolekandja lubata üheski kohtu asutuses wälja astuda.

1098. Saab alaealine täisealiseks ja ei ole ta oma eestkostija tegewusega rahul, siis wõib ta wiimase pääle selle kohtusse kaebtusi sisse anda, mille ülewaatuse all eestkostija tema wara üle walitset. Niisuguse kaebtuse sisseandmiseks antakse täisealiseks saamise päewast saadik üks aasta kuuks kuni ja kolm päewa (Jahr und Tag), on see aeg mööda ja pole eestkostija pääle kaebatud, siis ei wõi seda ka pärast enam teha. Kohtuotsuse üle, mis selle kohta tehtud, wõib seaduslikul teel edasi kaebata.

T ä h. (W. Balti walla kohtu Seadus § 272 ja § 273).

1099. Selle asemel waata Balti wallakohtu Seadus § 262 ja § 263.

1100. Sureb talurentnik ära ja jätab ta alaealise pärija järele, siis nimetab wallapolitsej lubaga mõisaomanik, kelle pärast see renditalu on, rentniku lese ehk mõne muu renditalu walitsejaks ja hoolekandjaks, kuni pärija täisealiseks saab ehk rendikontraht ära lõppeb.

1101. Kohus nimetab hoolekandjaid nõdrameelsetele ja arustrumalatele, niisama ka äraolejatele (kui mõni ilma teadeta ära kadunud ehk pärija jäl

ei ole, kus pärandaja warandus), pääle selle weel kohtupoolt raiskajateks ja hooletumateks peremeesteks tunnistatule, konkursi all olewa waranduse ja päranduse juurde. Wanadusest nõbrad wõiwad ise omale hooletandjaid muretseda. Hooletandjad peawad õiglaselt nende hoole alla antud waranduse üle walitsema ja kõigiti oma hoole all olewa isiku kasusi silmas pidama, sest nad wastutawad kõige selle eest niisama nagu eestkostjagi.

Iseäraline hooletandja nimetamise kord waata § 194.

T ä h. W. tä h. § 1080 all.

1102. Hooletuma peremehele, see on niisugusele talupojale, kes 1) laiskuse ehk joomise läbi ennast waesusesse on saatuud, 2) oma maksusi ei mõisa ega kroonu wasta ei täida, oma perekondliku kohusi ei pea, ja nii oma kogukonna koormaks saada wõib, niisugusele tähendab ise kohus hooletandja, ja kui wõimalik, siis sellesama wallakogukonna talupoegade ja peremeeste seas. Selle hooletandja sõna peab hooletu peremees kohtu nuhtluse ähwardusel kuulma.

1103. Niisugune hooletandja peab waljusti järele waatama, et tema hooletandmise alla antud talupoeg 1) kõik oma kohused ära täidaks ja oma majapidamisele korralikult järele waataks; 2) pärast lõikuse lõppemist peab hooletandja ühes tema hooletaks antud peremehega wälja arwama, kas kohtu kogutud wiljast peremehe enese majapidamiseks jättub, ja kui palju sellest wiljast wõib ära müüdüd saada; 3) nad peawad tarwiliku osa seemne-wilja ära panema; 4) rendi, wõlad ja muud maksud ära tasuma; 5) kõige üle täieliku aruande kohtuusse andma.

T ä h. W. Balti wallakohtu Seadus §§ 255—260.

1104. Peremees ehk rentnik, kes oma hooletuse pärast hooletandmise alla antud, ei tohi ilma oma hooletandja lubata ja teadmata: 1) milgi põhjusel midagi kokkukogutud wiljast ei ära müüja ega ka mõnel teisel wiisil ära anda; 2) ühtegi teist müügi ega muud lepingut ilma hooletandja lubata teha. Iga leping, mis hooletandmise alla antud talupoeg ilma oma hooletandja lubata teeb, ei jää mitte üksi tühjaks ja ilma tagajärjeta, waid ka ta tegija saab selle eest kohtu poolt nuheltud.

1105. Eestkostjatel ja hooletandjatel, kes noorealiste ja arustnõtrade eest hoolitsewad, ei ole õigust waewataju nõuda, kuna hooletul peremeestele antud hooletandjad niisama ka wanadusest nõtrade oma wõetud ja wiimaks hooletandjad, mis § 194 põhjusel antud, oma waewa eest wiis protsenti (5%) puhtast iga aastasest kasust nõuda wõiwad.

Teine jagu.

Omanduse õigusest.

1106. Gestimaa talupojal on õigus seaduslikel põhjal liikumat ja liikumata vara omandada; niisama võib ta ka, nagu igaüks Weneriigi alam, oma päritut warandust enese hääks arwamise järele tarwitada ka oma lähemate sugulaste kahjuks, kus seda käes olemal Talurahwa Seadus ära ei keela.

T ä h. Rõigil ristiustu inimestel on õigus Gestikubermangus rüütli mõisaid omandada (W. täh. 1 § 289 all).

Ajast jäämine (давность).

1107. Seaduslikude omanduse õiguse saamise wiiside hulka tuleb ka seaduslikul põhjusel tõeks tehtud ajast jäämist arwata.

1108. On alaealised ajast jäämise läbi mõne õiguse kaotanud, siis võivad nad ta tagasi saada, kui nad seda ühe aasta kuue nädala ja kolme päewa jooksul pärast täisealiseks saamist kohtu teel nõuavad.

Leitud asjade kohta käiwad seadlused.

1109. Kui keegi asja leiab, mille peremees teadmata on, siis ei tohi leidja asja omale pidada, waid peab järgmisi seadlusi täitma: leidja annab asja, kui ta mõisa piirides leitud, mõisapolitseile kätte, on ta walla maa päält leitud, siis walla politsei (wallawanema) kätte. Kui asja wäärtus üle kümne rubla ei ole, siis peawad mõisa ehk wallapolitseile (wanem) selle eest muretskema, et leiduse üle kolm korda kiriku juures kuulutatud saaks, on aga asi kallim, siis antakse sellest kreisi politseile teada.

T ä h. Gesti kubermangu Ew.-Lutheri usu konsistoriumi nõudmisel 15 Juunil 1865 a. № 660 annab Gestikubermangu walitus kõikidele, kellesse see asi puutub, awalikult teada, et Riigi Seaduste Kogu XI wihu I jao § 687 põhjal kirikutes ainult niisugusi kuulutusi ette lugeda luba on, mis Kubermangu walitus konsistoriumi läbi kirikute õpetajatele kätte saadab, et nad neid oma kogutustele ette loeks; kõiki teisi kuulutusi peab kas wähjaspeol kirikut ehk kiriku juurde ülesse seatud lina külge kinnitama (E. Rub. Teataja 29 Juulil 1865 a.).

1110. Kui leitud asi jeda felti on, et ta pikema aialhoidmise läbi hulka minna ehk oma wäärtuse suurel määdul kaotada võib, siis saab ta kohe kreisi politsei poolt enampakumise teel ära müütud tema ostitawa peremehe kasuks, kuna raha säälsamas alal hoitakse.

T ä h. W. Baltikubermangude eradõigus § 736.

1111. Ilmub leitud asja omanik ja tõendab ta, et leitud asi tema oma

on, siis on ta kohustatud: 1) kulusi tasuma, mis asja ostmise ehk kuulustuste pääle wälja antud; 2) leidjale iseäralikult lubatud ehk seaduse poolt määratud tasu, nimelt ühe kolmandikku leitud asja hinnast, wälja maksma. Arwab aga asja omanik, et üks kolmandik asja hinnast, ülemäära palju on, siis wõib ta nõuda, et kohus leidja tasu wähendaks. Kohus wõib tasu leitud asja hinna kümnendikuni wähendada.

T ä h. Wõrdle Balti eraõigus § 737 ja § 738 (täh. 1).

III2. Ei ilmu leitud asja omanik ühe aasta kuue nädala ja kolme päewa jookkul, siis saab leidja selle asja seaduslikuks omanikuks.

T ä h. Wõrdle Balti eraõigus § 739 ja § 740.

III3 Kui merekaldal hukka läinud laewade asju ehk üleüldse niisugusi asju leitakse, mille omanik teadmata on, siis peab nende leidja kohe selle üle kreisi politseile teada andma, kes sellest kohe Rnbermangu walitsusele kuulutuse awaldamiseks teadustab. Tasu maksetakse leidjale üleüldiste Riigi seaduste järele (W. R. S. Kogu XI wiht II jagu §§ 498—516).

Pantimise ehk kinnipidamise õigus (Pfändungsrecht).

III4. Omanduse õiguse põhjal wõib ta talupoeg, nagu igalüks teinegi, enese walitsuse õigust omanduse üle pääle tikkumise ja rikkumise eest kaista, ehk õiguse rikkuja pääle kohtus kaebtust tõsta. Kõwasti on iga oma woli ära keelatud.

III5. Eraldust teeb seadus ainult sellega, et ta õigust annab wõera omandust pantida ehk kinnipidada (Pfändungsrecht). Mõituseks, kui keegi oma alaga sisse piiratud ehk ilma aiata põldude, heina- ehk karjamaa j. n. e. pääl wõeraid kariloomi, hobusi, sigu ja üleüldse teisi elajaid leiab, kes temale kahju teewad, siis on omanikul õigus neid kinnipidada ehk pandina oma kodu ajada.

III6. Niisama on talupojal õigus kas isiklikult ehk oma sugulaste ja tööliste abil niisugusi inimesi kinni wõtta, kes warguste päält kinni tabatud ehk kes tema heinamaad ja metsa laastawad.

III7. Kinni peetud inimene ehk kinni wõetud loomade peremees ei tohi kinnipidajale oma jõuga vastu panna, waid ta peab §§ 1118 — 1132 järele sellele, kelle õigus rikkutud, kahju tasu maksma.

III8. Kui loomad wõera põldude, karja ehk heina-maa pääle lähewad, siis peab nende peremees teise omanduse õiguse rikkumise eest lunastuse raha (Pfandgeld) ülewalseiswa määru järele tasuma:

Kui loomad on läinud.	Hobuse eest.	Ühe marilaga määra eest.	3ga üffitu karilooma eest.	3ga üffitu lamada, wõlita ja kisse eest.	Seä eest.
	fop.	fop.	fop.	fop.	fop.
Täisfülitud põllu pääle	35.	50.	30.	15.	20.
Ristik- ehk mõne teise heina seemnega täisfüli- tud põllule, täisfülitud karjamaale ehk niit- mata heinamaale	25.	40.	20.	10.	15.
Niidetud heina- ja harilikku karjamaale ehk kesale.	10.	15.	10.	5.	7.
Suwewilja aida, muidu aidadeesse, parkidesse, mõisa õuede pääle ehk puudega täisistutatud kohtadele	70.	100.	60.	30.	40.

T ä h. 1) Wõrdle: Rahukohtunikude poolt pääle pantawad trahwid § 152 täh.

2) Seä § seletab Eesti Kub. Talur. asjade komisjon 4 Juunil 1886 a. järgmiselt: lunastuse raha ei ole mitte kahju taju, waid rahaline trahwi; sellepärast, kui loomad kahte ehk kolme kohta wõera maa pääle lähewad, siis maksetakse lunastuse raha ifka üks kord.

3) Taju määr ehk taks, mis peremehed wõeraste loomade läbi tehtud kahju eest saawad on Eesti Kub. Teatajas 29 Now. 1890 № 47 awaldatud (waata Bija № 13 raamatu lõppul).

1119. Paragrahwis. 1118 määratud lunastuse raha wõib ainult siis wõtta, kui maa juba sul ja loomad taimede tärkamise ajal wõera maa pääle jooksnud. On maa külmetanud, siis wõib lunastuse raha ainult siis nõuda, kui loomad tõesti kahju on teinud, süt tuleb aga punkt 4 § 1118 wälja arwata.

1120. Trahwid wõib ka nende käest nõuda, kes ilma lubata wõera wilja- ehk heina- seemnetega täis külwatud maa pääl käiwad ehk sõidawad; igalüks, keda wõera põllu päält finni wõdetud, maksab enese eest 30 fop. wankre ja hobuse eest kahewõrra niipalju.

1121. Need trahwina wõetawad lunastuse maksud lähewad selle kogu-
konna kasuks, kelle piirides elajad ehk inimesed wõera omandusele kahju on teinud.

1122. Ei taha wõera elajate läbi kahju saanud maaperemees kahju-
tasu, mis talle pakutakse, wasta wõtta, siis on tal õigus nõuda, et kohus

kahju suurust ära määraks ja seda talle wälja mõistaks. Kahjutasu suurust määrab walla kohus järgmistel korradel: 1) kui kahju üle wiie rubla suur ei ole, 2) kui trahwi aluse oma isiklikude õiguste pärast walla kohtu mõimu piiri täis.

T ä h. Wõrdle Balti wallakohtu Seadus § 7 ja § 8.

1123 asemel maksawad Baltiwallakohtu seaduse § 7 ja 8.

1124. Iga kahjutasu määramise juures peab kahju suurust põhjalikult järele uurima ja ainult siis, kui kahju suurust kindlasti ära määrata ei wõi, peab kohtunikul wabadus olema oma arvamise ja asja seisukorra järele kahjutasu wälja mõista.

1125. Et iga rahaga maksetud kahjutasu enam ehk vähem tõsisest kahjust kõrwale kaldub, siis sunnitakse kahjutasu mõimalikult põllu saagiga ära maksuma, ja nimelt sellesama asjaga, niisama palju ja niisama hääde omadustega, kui kaotatud ehk rikkunud asi oli, näituseks, kui ära lõigatud wili rikutud saanud, siis peab rikutud wihud niisama hääde rikkumatate wastu ümber wahetud saama. On kaswawale wiljale kahju tehtud, siis saab kahju suurus selle saagi järele arwatud, mis niisama suur, kui rikkunudki põllu kõrwal olew tükk selsamal aastal annab. Seda wiisi peab igal pool tegema, kus see aga mõimalik.

1126. Et kinni wõetud elajate peremees üsleliia kahju ei kannataks selle läbi, et ta ei tea, kuhu ta elajad jäämid, siis peab nende kinniwõtja, kui ta elajate omaniku tunneb, wiimasele kohe teatust andma.

1127. Ei ole kinni wõetud elajate peremees ehk omanik tuntud ja ei ilmu ta, ta ise neid otsima, siis peab kinniwõtja kolm päewa pärast kinni pidamist sellest kreisi politseile teada andma. Kulud, mis selle teate saatmine sünnitab, peab kinnipeetud elajate peremees tasuma. Kreisi politsei lasseb seda oma jaoskonna kirikute juures ja Rubermangu Teatajas kuulutada.

1128. Kui elajate omanik pärast iseäralist teatamist (§ 1126) ehk ka neljapäwala jooksul pärast wiimast kuulutust Rubermangu Teatajas oma loomade järele ei ilmu, siis peab ta maksuma: 1) seaduse poolt määratud loomade raha, selle kogukonna laeka kasuks, selle piirides loomad kahju teinud (§ 1118); 2) teatuste saatmise kulusi; 3) loomade sünnitatud kahju eest tasu, mille suurust kokkuleppimise teel ehk kohtu otsuse järele määratakse; 4) söötmise ja hoidmise kulusi. Wõera elajate kinniwõtja on kohustatud neid söötma ja hoidma.

1129. Kui peremees nelja nädala aja jooksul ei ilmu ehk kui ta oma elajaid wälja lunastada ei taha, siis jääwad nad kinniwõtja omanduseks.

1130. Kinniwõetud loomade söötmise ja hoidmise eest maksetakse iga wõ-päewa päält: 1) pudulokuste eest 5 kop.; 2) iga weise eest 8 kop.,—

pääle selle wõib finniwõtja lüpswate lehmade piima oma kasuks tarwitada; 3) iga hobuse päält 10 kop.; 4) warfaga mära päält 15 kop.

1131. Finniwõtja ei tohi milgi tingimisel wõeraid loomi oma tööde juures tarwitada, sest teeb ta seda, siis wõib ta esiteks söötmise ja hoidmise rahast ilma jääda ja teiseks on ta kohustatud pääle selle tehtud kahju eest trahwi maksuma; finniwõtja on kohustatud lehmi ära lüpsma ja ta wastutab kõige kahju eest, mis loomade peremees tema hooletuse läbi saab.

1132. Ei ole loomade omanikul ühe korraga wõimalik kõiki seda wälja maksta, mis ta finni wõtjale seaduse järele maksuma peab, siis ei tohi finniwõtja, kui talle midagi kautsjoniks antud pole, loomi milgi tingimisel pikemalt finni pidada, — teeb ta aga seda, siis wõib ta kõigest kahjutasust ilma jääda.

1133. Saawad finniwõetud wargad ehk niisugused, kes meelega oma hooletuse, ettewaatamata oleku ehk koeruse pärast teisele kahju teewad, siis ei pea niisugused omanikule mitte üksi kahju wälja arwatud suuruses äratsuma, waid nad saawad pääle selle weel kaela kohtu poolt trahwituid.

1134. Metsa warguse eest pantatse süü raskuse järele Rahukohtumõistjatele pääle pantawate nuhtluse Seaduse põhjal trahwi maksuma.

E ä h. W. Rahukoht. pääle pantawate nuhtl. Seaduse §§ 154—168.

Pantipantud asja tarwitamisest.

1135. Kindlal tähtajal maksetatawa wõla eest pantipantud asjad ei saa weel selle läbi, et wõlg määratud ajal maksetud pole, wõlauskuja omanduseks, wiimane wõib ainult kohut paluda, et see panditud asja enam-pakumise teel ära müüks ja saadud rahast tema wõla ära tasuks. Wõla-maksmisest üle jäänud raha saab endine asja omanik tagasi.

Kelmas jagu.

Päranduse õigus.

1136. Gestimaa talupoja enese murestetud ehk päritud warandus, olgu ta liikuw ehk liikumata, läheb pärast omaniku surma tema seadusliste pärijate kätte, kui ta seaduslist testamenti selle kohta pole teinud.

E ä h. Päranduse asjade toimetamine on 1889 a. Wallakohtu Seaduses II jaos §§ 206—241.

Esimene peatükk.

Pärimisest.

Esimene järk.

Seaduse järjelisest pärimisest.

1137. Seaduse järele päritakse siis, 1) kui pärandaja ühtegi testamenti oma waranduse üle teinud pole; 2) kui testament küll tehtud, aga teda seaduslikeks ei tunnista ja sellepärast ümber lükatakse.

1138. Seaduslike pärijad jagatakse liideks ja nii, et iga allseisaw liit oma järele olewa liigi pärandamisest eemal hoiab. Abikaasade pärandamise õiguse kohta w. §§ 1057—1069.

1139. Esimeses liigis päriwad pärandajaga alanewal joonel suguluses seiswad isikud ilma suguluse astme ehk sugu (meeste ehk naeste) pääle waatamata; kuid ka siin jääb maksma see seadus, et kaugemal seiswad sugulased mitte ennem ei päri, kui eelseiswad pärandajale ligemal seiswad sugulased ära pole surunud. Pärandaja lapsed jagawad päranduse oma wahel ühetasa iga ühele, on aga mõni laps enne ära surunud ja oma lapsi järele jätnud, siis astuwad wiimased ära surunud wanema päranduse õigustesse. Skuidas niisuguste laste osa, kes pärandaja eluajal oma jao kätte saanud, teiste osadega ühe suuruselks tehtakse w. § 1188.

1140. Kõik kaugemad alanewal joonel suguluses seiswad isikud päriwad sugukondade kaupa, see on pärandus jaotakse nii paljudesse osadesse, kui palju pärandajal poegi ja tütreid järele jäänud, kui nad ise enne oma wanemid ära surunud ega lapsi järele jätnud pole. Pärandaja ära surunud poegade ja tütaratega alanewal joonel suguluses seiswad isikud jagawad oma wahel ühise osa nende samade tingimistega.

1141. Alanewal joonel suguluses seiswad isikud, kes mitme abielu lapsed, päriwad pärast kõikidele ühist sugulast kõik üheskoos ja selsamal wiisil, nagu eelseiswas paragrahwis nimetatud; pääle selle päriwad nad iseäralikult erawarandustes.

1142. Sõhilapsed päriwad osa ainult oma ema warandusest, aga mitte isa warandusest, kui ka nende isa teada oleks, ainult pärast poole seaduslikeks tunnistatud (w. § 282 täh.) sõhilapsed saawad õiguse osalisteks ka isa waranduse kohta.

1143. Seaduslikul teel kasulasteks wõdetud isikud päriwad seadusliku abielu lastega ühewõrra. Üht kaswandikudel ei ole mingit pärimise õigust.

1144. Ei jää pärandajal alanewal joonel sugulast järele, siis pärib

teine liik, see on need isikud, kes temaga üleneval joonel suguluses seisavad ja nimelt nii, et iga ligem sugulane kaugema sugulase pärimise õigusest eemale nihutab.

1145. Kolmandamas pärijate liikis on pärandaja täis õed ja vennad ja enne ära surnud wenna lapsed. Õed ja vennad jagavad päranduse oma wahel ühewõrra, kuna nendega ühes koos päriwad surnud õe- ehk wenna lapsed sugukonna kaupa päriwad *). On aga ainult wenna lapsed pärijateks, siis saawad nad pärandusest ühesuurused osad.

1146. Ei jää aga pärandajal ühtegi täis wenda ega õde ega ka nende lapsi järele, siis pärib neljas liik sugulasi, see on, isa ehk ema poolt poolwennad ja õed ehk nende lapsed. Neljandama liigi osade kohta maksawad need samad eeskirjad, mis täis wennaõeste ja nende laste kohta.

1147. Pole pärandajal ka neljandama liigi pärijaid, siis langeb pärimise õigus wilendama liigi omaks, see on lihaste onu ja tädiõele, nende laste ehk muu pärijatele, wiimased jagavad teda oma wahel felsamal wiisil nagu wenna ehk õe-pojad ja tütreid (§ 1145), see on, kui nad üksinda päriwad, siis kõigile ühe võrra. Ei ole ka nüisugusi sugulasi, siis pärib kuues liik, see on, üleüldse kõik sugulased, ainult selle kitsendusega, et iga lähem suguluse aste kaugema eemale tõrjub, kuna ühe astme pääl seiswad pärandusest ühesuurused osad saawad.

1148. Kui mõlema abikaasa surma korral ühtegi sugulast ühestki liigist järele ei jää, siis jääb pärandus selle kogukonna kassja hääks, mille alla pärandaja oma surmatunnil üleskirjutatud oli ja mille kasuks ta maksusi maksis.

Eesõigusline osa.

1149. Oli pärandaja ajutine renditoha pidaja, ja rendi kontrakt nii tehtud, et rendi õigus ka pärijate osaks saama peab, siis saab see, kes rendikohta edasi pidama hakkab, teiste werisugulastega wõrrelbes weel isäralise eesõiguslise osa (praecipuum), mis poole aastase rendi suurune (50% aastastest rendist) on ja wilja, kariloomade ehk teiste majapidamise riistade ja asjadega wälja maksetakse.

T ä h. W. Balti walla kohtu Seadus 9 Juul. 1889 a. §§ 206—241.

1150. Pärija, kes nüisuguse eesõiguslise osa pärandusest saanud, peab seda teiste, temaga ühe astme pääl olevate werisugulastega jagama, kui ta enne kuut aastat pärast rendi koha oma kätte saamist talu pidamist käest tahab ära anda ehk kontrahi ülesse ütleb. Sureb ta aga enne kuut aastat,

*) See en — nad saawad oma surnud wanema osa, mis nad oma wahel ühewõrra ära jagama peawad. (Tõlkija tähendus).

siis langeb eesõigusline osa ainult tema oma pärijatele, aga mitte endise talurentniku omadele.

1151. Si nimeta sureja ühtegi oma pärijatest rendi kohta edasi pidajaks, siis saab selleks nimelt see nende seas, kes kogukonna poolt seks arvatud ja mõisaomaniku poolt kinnitatud. Kogukond võib seks ainult ühte kõige ligemast pärijate liigist nimetada, ja mõisaomanik peab ainult niisugust kinnitama. Põhjused, mis talupoega üleüldse rentnikuks saamast keelavad, on ka niisugustel korraldel täiesti mõjuvad (§ 1190).

Pärimise õigused liikumata varanduse kohta.

1152. Ehk küll liikumata varanduse pärimise juures seesama kord peetud saab, mis pärijate üleval nimetatud kuue liigi kohta üleüldse makset on (§ 1138), ja ehk küll ka lese abikaasa pärimise õigus sellekohaste üleüldiste seaduste alla käib (§§ 1157—1071), siiski peab siin üleüldistest seadustest järgmisi eraldusi tegema.

1153. Liikumata varanduse pärimise juures on ühe ja sellesama liigi meestesugust pärijatel naeste sugust pärijate ees see eesõigus, et meesterahvas seks päranduse osa saab, kuna naesterahvas ainult ühe ja sellegi rahaga, aga mitte liikumata varanduse enesega välja makstud saab.

1154. Pääle maakoha omaniku ehk pärandava rentniku surma pärib tema õigust liikumata varanduse kohta mõni tema alanewal joonel seiswatest sugulastest, selle juures võib järgmiselt juhtuda: 1) jääwad koha pidajast ainult ühe abielu lapsed järele, siis saab koha wanem poeg omale; 2) jääwad aga pärast kohapidaja surma mitmest abielust lapsed ja lesk järele, siis saab koha pärimise eesõiguse wanem poeg wiimastest abielust; 3) kui koha pidaja wiimane naene juba enne teda enmast ära surnud ja kui tal pärast oma surma mitme abielu lapsed järele jääwad, siis pärib koha kõigest kõige wanem poeg. Teiste pärijate liikides pärib ikka kõige lähem liit ja ühe astme pääl seiswatest ikka kõige wanem. Naesterahwad saawad ainult siis koha pärijateks, kui nendega ühes liigis ühtegi meesterahvast pole.

1155. See paragrahw on 24 Okt. 1860 a. järgmiseks muudetud:

Kui talupoeg pääle oma surma mitu kohta järele jätab, mis tal pärisomandus ehk pärandatavad rendikohad, ja kui tal rohkem, kui üks ainukene meeste sugust pärija, siis ei saa neid kohti milgi tingimisel üks ainukene kaaspärijatest omale, waid nad jagawad need kohad oma wahel nii ära, et igaüks, kes kohta ei saa ehk kes odawama koha saawad, kui neil seaduse järele õigus saada, niisama ka kõik naestesugust pärijad, selle eest kas rahas ehk maaga tasu saakswad.

1156. Pärija, kes pärandatava rendikoha rentnikuks hakab, saab eesõiguslike osana kõik koha pääl olewa raudwara nii sunres wäärtuses, kui

suures see pärandaja rendikontrahi tegemise juures ruffi järele arvatud sai, pääle selle langeb tema osaks ka kõik sisse makstud käeraha.

1157. Ei tunta ühtegi seadusliku pärijat, siis maksavad ka liikumata päranduse kohta need seadlused, mis § 1148 seisawad. Oli aga surnud isik pärandatava rendikoha pidaja, siis saab koht mõisaomanikule tagasi antud, kui ühtegi seaduse järjelist ega ka testamendi läbi seatud pärijat leida pole. Niisugusel korral peab mõisaomanik saadud käeraha kogukonna laeka kasuks sinna sisse maksma.

Teine järk.

Pärimisest testamendi järele.

1158. Gestimaa talupojal on õigus oma warandust testamendi teel ära lubada, kui see aga seaduse poolt määratud tingimiste wasta ei käi.

1159. Pärast mehe surma wõib lesk iga ühele, kel ta aga iganes tahab, oma enese warandust nii ka mehe warandusest päritawat osa (§ 1063) ära lubada, kuid selle tingimisega, et lapsed selle läbi uidadagi ei kaotaks, mille pääle neil käes olewa Talurahwa Seaduse järele õigus on.

1160. Ilma lasteta lesed ja perekonnast wälja astunud ja oma osa kätte saanud tütreid wõiwad wabalt igähe kasuks oma enese muretsenud, mitte aga pärandatawat warandust ära lubada.

1161. Selle wasta on iga Gestimaa meestesugust talupojal, kel seaduslikka abielu lapse ega teisi pärijaid järgi ei jää, ilma kitsendamata õigus oma warandust kellele aga ise soowib ära lubada.

1162. Sohilaste emade õigus on testamendi tegemises sama moodi kitsentatud, nagu abielu laste kohtagi (§ 1159 ja § 1165).

1163. Iga ajutine talukoha rentnik, kes kontrahi ise enese ja oma pärijate nimel teinud, wõib mõisniku lubaga mõnda oma poegadest ehk teistest lähematest sugulastest oma talu rendi õiguse pärijaks nimetada. Kui niisugust lepingut mõisnikuga selle kohta tehtud pole, siis jääb mõisaomanikul wabadus rentniku järeltulejat kinnitada ehk mitte kinnitada.

1164. Pärandaw rentnik wõib ka ilma mõisa omaniku kinnitamata testamendis omale järele tulewat talupidajat nimetada, kas oma seaduse järjeliste seas ehk, kui neid pole, siis oma tahtmise järele päris wõeraste hulgast. Mõisaomanikul jääb õigus neil põhjustel, mis § 1190 seisawad, niisugust rendikoha pärijat mitte wasta wõtta.

1165. Wanematel on õigus testamendis oma seadusliis lapse pärandusest ilma jätta ehk ühele suurema ja parema osa ära lubada, kui teistele.

Pääle selle on wanematel õigus oma hääks arwamist mööda ühte neljandiku oma liikuwast warandusest testamendis ühe ehk teise lapsele wõi mõne wõerale ära lubada (§ 1167).

1166. Neil kordadel, kus üleülbine Balti eradigus pärandajatele luba annab tehtud kiritöö pärast ehk mõnel muul tähtsal põhjusel kõige lähemat pärijat pärandusest ilma jätta, neil samal põhjustel ja nende samade seadluste järele tohib ka iga Eestimaa talupoeg testamendis oma warandust ilma kitsendamata ja ainult oma hääks arwamise järele igaühele ära lubada (§ 1167).

1167. Ei püüdnud ega kandnud lapsed, lapselapsed, wanemad ehk wanemate wanemad pärandaja eest hoolt, kui see waesuses ja puuduses oli, siis on tal täieline õigus neid pärast, kui ta warandust on kogunud, kõigest pärandusest ilma jätta ja seda wõerale ära anda; niisugustel kordadel peab testamendis kindlasti ülestähentatud olema, et lähemad sugulased pärandusest ilma jääwad ja mis põhjuste pärast see kõik sünnib.

Testamendi tegemisest.

1168. Igaüks, kes oma waranduse üle surma korral testamenti tahab teha, peab seda täie mõistuse juures ja oma waba tahtmise järele tegema. Seadus ei luba testamenti teha: 1) noorealistele; 2) nõdrameelsetele ja hulludele; 3) oma wara raiskajatele ehk neile, kes teiste seadusliste põhjuste pärast oma wara üle walitseda ei wõi.

1169. Testamenti wõib suusõnalikult ja kirjalikult teha. Suusõnaliselt tehtud testamendi lõenduseks on kolme usalduse wäärilist tunnistust tarwis, selle seast vähemalt kaks tüüki, kui pärandaja testamenti walla piirides teeb, sellesama kogukonna liikmed oleks, nende tunnismeeste juuresolekul peab testamendi tegija oma wiimast tahtmist täielikult ja ühel ajal kindla ja selgete sõnadega teada andma. Tahab testamendi tegija pärast midagi oma testamendile juurde lisada ehk temas midagi ümbermunta, siis peab kõik seda jälle kolme tunnismehe juuresolekul tegema.

1170. Et kirjalik testament seaduslikult maksew oleks, peab ta kas testamendi tegija enese käega ehk tema soowi järele mõne teise kirjutatud olema, wiimasel korral peab tal testamendi tegija enese ja kolme usalduse wäärilise tunnistaja allkirjad olema; tehtakse testament selle walla piirides, kust testamendi tegija pärit, siis peawad tunnistajate seast vähemalt kaks tüüki sellesama walla liikmed olema. Ei mõista aga tunnistajad lugeda, siis peab testamendi tegija oma testamendi neile ette lugema, et nad selle siisu üle kohtus tunnistada wõiks. Seaduse wõimuline on ka testament, mis testamendi tegija palwe pääle õpetaja ehk kohtu wõi jälle mõne teiste ametnikude kirjutatud, ja kuhu testamendi kirjutajad ühes kahe usalduse wäärilise tunnistajaga oma nimed alla kirjutanud. Tahab keegi, kes kirjutada ega

lugeda ei oska, testamenti teha, siis võib ta seda ainult praegu nimetatud viisil teha. Kui testamenti kohtus tehtakse, siis peab kohtunikka kõige vähem kolm inimest olema.

T ä h. W. Balti wallakohtu Seadus 9 Juul. 1889 a. §§ 206—241.

1171. Kui wanemad suusõnalikult selle korra ära määravad, kuidas pärast nende surma warandus laste wahel ära jagada tuleb, siis on niisuguse testamendi seaduslikuks tunnistamiseks küllalt, kui seda kaht wõhiwõerast tunnistajat finnitada wõiwad ehk ka ainult üks wõeras tunnistaja ühes leheks jäänud abikaasaga, kui aga wiimane niisugusel korral ainult oma isikliku kasu silmas ei pea.

1172. Testamendi tegijal on igal ajal õigus oma testamenti, olgu see suusõnaline ehk kirjalikult kohtus wõi tunnistajate ees tehtud, ümber lükkata ehk mõnes asjas muuta, ainult selle järele peab ta walwama, et iga testamendi muutmine selle kohaste seadusliste eeskirjade ja korra järele tehtud saaks.

T ä h. W. Balti wallakohtu Seadus 9 Juul. 1889 a. §§ 206—241.

1173. Kui keegi nendest, kellele testamendis üks osa pärandusest lubatud on, enne pärandajat ennaft ära sureb ja wiimane niisuguse juhtumise kohta omas testamendis mingit muutust pole teinud, siis läheb selle surnud pärija osa selle hääks, kes testamendis pääpärijaks on nimetatud. Ei ole aga niisugustel korral testamendis pärijaid nimetatud, siis läheb see ära surnud pärija osa kõige lähema seaduslise pärija hääks.

1174. Testamendi tegija võib ka oma waranduse äralubamise juures tingimisi tähtendada; ei taha aga pärijad ja teised, kellele testamendis midagi lubatakse, ettetähendatud tingimisi täita, siis peawad nad pärandusest taganema; niisugusel korral saawad selle päranduse pää- ehk seaduslised-pärijad. On aga tingimistes midagi keelatud ehk aautud, ehk on jälle tingimisi wõimatu täita, siis arwatakse need tingimised tühjaks, ja pärija ehk see, kellele midagi testamendis lubatakse, saawad oma osad kätte, selle pääle waatamata, et nad tingimisi täitnud pole.

1175. On tehtud testament mõne asja poolest puudulik ehk ei sünni ta seadustega kokku, siis saab ta kohtu otsuse järele ainult selle punkti poolest murdetud, kus midagi puudus ehk midagi seaduse wastalisi leida on, kuna kõige muu kohta testamendi tegija tahtmise täie jõuu sisse jääb.

1176. On testamendis mõni tume ehk segane mõtte, mis iseenesest seaduse wastane pole, millel aga see omadus on, et teda kas pärija ehk jälle nende kasuks seletada võib, kellele testamendis midagi lubatud on, siis peab seda ikka nii ära seletama, et see pärijatele kasulik oleks.

Kolmas järk.

Kingitustest, mis alles pärast kinkija surma teise omanduseks saavad.

1177. Surma pärastiseks kinkimiseks nimetatakse seda, kui Gestimaa talupoeg, kel õigus on wabalt omandusega ümber käia ja teda testamendi teel ära anda, wõerale oma surma korral ühe osa oma warandusest ära annab. Niisuguse kinkimise ja testamendi wahet sünnitab üffi see, et kingitud päranduse osa pärija juba pärandaja eluajal oma kasuks tarwitada wõib, kuna ta niisuguse kingitud asja täielikuks omanikuks ainult pääle pärandaja surma saab. Kinkimise kohta käiwad seadlused on järgmistes paragrahwides leida.

1178. Arakingitaw asi ei tohi rohkem wäärt olla, kui üks neljandit kõigest sellest warandusest, mille üle omanikul kitsendamata woli on.

1179. Kõik surma pärastised kingituse lubamised peawad kirjalikult tehtud saama ja nende samade eeskirjade järele nagu kirjalikud testamendidki, ehk ka suusõnaliselt kolme tunnistaja juuresolekul.

1180. Kinkija wõib igal ajal niisuguse surma pärastise kingituse tühjaks teha, kuna pärijad seda ainult siis tohiwad, kui niisugune kinkimine seaduse wastane on. On kinkija midagi oma kingituse eest teise käest wastu wõtnud, siis peab ta seda tagasi andma ehk ära seletama, et see, mis ta saanud, ka tema kingituse sisse ära mahutatud on.

1181. Kinkija wõib oma kinkimise lubamisele ka tingimisi juurde lisada, ja kingituse saaja on kohustatud neid tingimisi täitma, sest muidu jääb ta kingitusest ilma. Ka siin maksawad need seadlused, mis § 1174 tingimiste kohta antud.

Teine päätükk.

Päranduse oma walitsuse alla wõtmisest.

1182—1187 on oma wõimu kaotanud, nende asemel maksawad uued seadlused, — waata Balti wallakohtu Seadus 1889 a. II j. §§ 220—238.

1188. Tahawad mehele läinud tütreid, kes wanemate käest abielusse astumise juures kaasawara saanud, ehk niisugused pojad, kes iseperemeheks hakkates wanemate poolt abi saanud, ühes teiste weel kodus olevate lastega wanemate pärandusest osa wõtta, siis peawad nad kõik, mis nad enne saanud, pärandusele juurde liijama; alles pärast seda saab see kõik seaduse järele kõige laste wahel ilma wahet tegemata ühe taha ära jagatud.

1189 on oma wõimu kaotanud, waata selle asemel Balti wallakohtu Seadus §§ 238—241.

1190. Kui keegi pärijana ajutisti ehk pärandatavat rendikohta pidama tahab hakkata, siis on kogukonnal ja niisama ka mõisaomanikul õigus selle vastu waielda, et kõlbmata inimene talu oma kätte ei saaks (1164). Kõlbmatadeks peetakse niisugusi, kel niisugused haigused ehk halbtused juures, mis korralise kohapidamise neile wõimatuks teeb, näituseks joodikud, wararaiskajad, wargad j. n. e. Võppuotsust selle waidluse üle, kas pärija tõesti koharentnikuks ei kõlba, teeb kohus.

Viies raamat.

Politseilifud seadlused.

Õimene päätikk.

Kõrtsides.

1191. Mõisapolitsej peab selle järele walwama, et tema päralt olemate maade piirides ükski ilma lubata kõrtsi ei peaks.

T ä h. Kõige kõrtside nimetiri on Mõisnikude kogu kantseleis. Täh. See paragrahw on sel mõttel muudetud, et mõisapolitsej õigused ja kohused ainult mõisamaa piiridesse mahutatud on, kuna walla maa pääl see wallawanema hoolets on antud. (Waata Lisa № 14).

1192. Wallapolitsej peab selle üle walwama, 1) et kõrtsmikud pääle teekäijate ühtegi pärast kella kümme õhtul kõrtsi ei laseks; 2) et kõrtsimehed liig joomist ega sugulist kõlwatust kõrtsides ei lubaks. Kõrtsmikud wastutawad kõige korrarikumiste eest, niisama ka selle eest, kui nad kõrtsis käijaid kahtlasi inimesi kinni ei wõtta ja mõisapolitsej kätte ei anna. Kõik kõrtsis olejad peawad niisugustel korbadel kõrtsimehele abiks olema.

T ä h. W. täh. § 1191 all.

1193. Kõrtsimehed peawad hoolt kandma, et teekäijad hääd wõaset ja muid oma tarwitusi täita saaks. Teekäijate tarwis sisesetatud toad peawad korralikult kōetud saama. Kõrtsimehed peawad ka selle eest muretsema, et teekäijatel mingit hädaõhtu kartta poleks, iseäranis tulekahju. Tõeks tehtud awalik hooletus kõrtsimehe poolt heidab teda seaduste järele nuhtluse alla.

1194. Mõisapolitsej peab iseäranis selle järele walwama, et maantee ääres seiswate kõrtsides: 1) kreispolitsei poolt määratud ja kinnitatud hindade eest tarwilik jagu toidu kraami teekäijate enestele ja nende loomade tarwis

igakord saada oleks; 2) teekäijate jaoks määratud toad aasta ajade järgi kätud oleks, ja et nendes alati hädasti-tarwilik jagu toolisi, laudu ja puh-taid woodisi oleks. Kõrtsmikud pole üksi kohustatud ülemuse poolt määratud ja kinnitatud hinnakirja nende käest saadawate toidu ja moona kraami j. u. e. üle nähtawale kohale wäljariputama, waid nad peawad neid ka täitma ja mitte milgi juhtumisel nendest üle astuma.

1195. Kõrtsmikudel on õigus iga teekäija käest, kes kõrtsis ööd pida-nud, öökorteri- ja seisuraha kreispolitsei poolt kinnitatud hinnakirja järele nõuda.

1196. Müüdawate jookide, söögi kraami ja moona rikkumise eest saa-wad kõrtsmikud nuheltud.

T ä h. W. Rahukohtunikude poolt pääle pand. nuhtl. Sead. § 115.

1197. Kui teekäijate talupoegade ehk teiste reisijate läbi kõrtsis tule-kahju sünnib, siis wastutawad süüdlased selle läbi sündinud kahju eest.

1198. Kui keegi kõrtsimeest niisugustel kordadel, kui see ülemuse poolt saadud juhatusel ehk käsu järele toimetab, söimama ehk lööma hakkab ehk tema seaduslist nõudmist ei täida, kui see korra ja rahupidamisesse puntuib, siis nuhtleb kõrtsimehe kaebtuse järele kohus rahurikkujat tema süü suuruse järel.

1199. Seda, mis kõrtsimees hoida on wõtnud, peab ta hoolega hoidma ja selle eest wastutama.

Teine päätükk.

Awalistest politseilistest süüdest.

1200—1274 on oma wõimu kaotanud.

Kuues raamat.

Talupoja seisuse koolidest, Talurahwa asjade kom-misjonist ja Põllutöö ehk Maapidamise komisjonist.

Esimene päätükk.

Talurahwa koolidest.

1275—1282. Nende asemel maksawad nüüd ajutised täiendawad ees-kirjad alguskoolide walitsemise üle Liivi, Kuura ja Cesti kubermangudes.

1. Rõigekõrgemalt poolt 26 jaanuaril 1887 aastal kinnitatud Riiginõukogu armamise põhjusel Riia õpekonna alguskoolide ülewaatamise seadmise kohta, mis Liivi, Kuura ja Cesti kubermangudes, on Rahwahariduse Ministeriumi all seiswad alamad mitmesuguse nimelised õpekohad rahwakoolide direktori ja inspektoride ülewaatamise alla pantud. Sellepärast omandatakse nimetatud kubermangudes koolide direktoride seisusega ühendatud õigused ja kohused alguskoolide ülewaatamise poolest rahwakoolide direktorile, kes otsekohe Riia koolikonna kuratori all seisab. Neis samades koolides kreisi koolide ülewaatajate õigused ja kohused antakse rahwakoolide inspektoritele, kes direktorite all seisawad.

Rõigekõrgemalt 19 mail 1897 a. kinnitatud Riiginõukogu otsuse järele on igale ühele Balti kubermangudest iseäraline rahwakoolide direktori amet ajutatud.

2. Rahwakoolide direktori ja inspektoride alla antud rahwakoolidest Balti kubermangudes on ühed nimelt maa Digeusu ja Ewangeliumi-Lutheri usu koolid, kellede ülewaatamine seaduse järele iseäraliste asutuste hooleks on antud, mis allpool § 3 ja § 4 näidatud, rahwakoolide direktorite ja inspektorite all ühes nende asutustega, nende üle tegewate seaduste ja nende eeskirjade põhjusel. Muud alguskoolid aga, nagu linnades nõnda ka wäljaspool linnasid, on otsekohefolt rahwakoolide direktori ja inspektoride all, õpekonnas olewate seaduste põhjusel, mille juures kooliasjade walitsemisest linna kohtades kooli kollegiumid osa wõiwad wõtta, aga sel möödul, nagu nendes kirjades näidatud.

3. Rahwakoolide direktorile ja inspektoritele antakse Digeusu külakoolide ülewaatamises ja nende walitsemisest osawõtmises niisamasugused õigused, mis seni ajani nende koolide inspektorite päralt oliwad. Pääle selle on rahwakoolide direktor Digeusu külakoolide nõukogu liige.

4. Liivi kubermangus maakoolide ülem komitee ja kreiside kooli-komiteed, Cesti ja Kuura kubermangudes ülemad koolide komisjionid ja koolide nõukogud, kes nimetatud kubermangudes Ewangeliumi-Lutheri usu külakoolide üle walitsewad, aga nõndasamuti komiteede, komisjionide ja nõukogude all seiswad, niisuguste koolide kohalised walitfused on Rahwahariduse Ministeriumi talituskonna järele.

5. Rahwakoolide direktor on Liivi kubermangus ülema maakoolide komitee liige, nõnda ka Cesti ja Kuura kubermangudes külakoolide ülemate komisjionide liige, aga rahwakoolide inspektorid on nende eskondades olewate kooli nõukogude ja kreiskomiteede liikmed. Pääle selle igasse niisugusesse § 5 nimetatud asutusesse määratakse üks liige õpekonna walitfuse poolt, Riia õpekonna kuratori walimise järele.

6. Baltimaa linnades koolikollegiumide liikmed, õigused ja kohused, mis linnade ja kohaliste feltside kulus ülespeetawate koolide walitsemise tarwis

asutatud on, aga nõnda ka nende kollegiumite õpekonna ülemuse vastu, määratakse ilma erandita kõigis selle maa linnades. Kõige kõrgemalt 4. juunil 1820 aastal kinnitatud Riia õpekonna õpeasutuste üleüldise seaduse põhjusel, ühes järgmiste tingimiste pidamisega: a) õpekonna poolt olevad kollegiumi liikmed tähendab õpekonna kurator; b) selle järele, misjughes koolid, millele kollegiumid on asutatud, ja nendes koolides õppijate seisuse ja usu järele, kooli kollegiumidesse, pääle Ewangeliumi-Lutheri usu õpetajate, ehk nende asemele tähendatakse teiste sellekohaste uskude waimulikud kuratori kokku lepimise järele nende ülemustega; b) kooli kollegiumid, mis iseäraliste alamate õpekohtade jaoks on asutatud nende koolide tarwis antud iseäraliste seaduste põhjusel, hoiawad endid alles, oma õiguste ja kohuste poolest ülüldise 4. juunil 1820 a. antud kooliseaduse eeskirjade ja nende täiendawate eeskirjade tegewuse all olles ja r) need kooli kollegiumidest, kellele, pääle alamate õpeasutuste asjade järele waatamises osawõtmise, osawõtmine nende õpeasutuste walitsemisest on antud, hoiawad õiguse niisuguse osawõtmise pääle alal ja toimetawad nimetatud seaduste ja eeskirjade kindlal põhjusel, aga alamate koolide asjades jeda seltsi kollegiumid, nende liikmete, õiguste ja kohuste poolest, on 4. juunil 1820 a. antud seaduse ja nende täiendawate eeskirjade tegewuse all.

7. Neis eeskirjades § 4 tähendatud kooli nõukogude, komiteede ja komisjonide koostumised alguskoolide asjade üle, sünniwad rahwakoolide direktori ja kohaliste inspektorite osawõtmisega, ehk ka, kui need ära on, teiste liikmete juuresolemisel Rahwahariduse Ministeriumi poolt. Kui kreiskomitees ehk koolinõukogus alguskoolide asjades, mis õpetuse jausse, õpetajate tähendamisesse, wahetamisesse ehk lahtilaskmisesse puutuwad, rahwakoolide inspektor ehk tema äraolemisel teine liige Rahwahariduse Ministeriumi poolt, ei leia võimalikuks suurema hulga arwamisega kokku leppida, siis antakse asi koolikoolide ülema komitee ja kohaliste kõrgemate komisjonide läbiwaatamise alla. Nõndasamuti, kui nende arwamisega rahwakoolide direktor, ehk tema äraolemisel, teine liige Rahwahariduse Ministeriumi poolt, ei leia võimaliku olema kokku leppida, siis pannakse asi õpekonna kuratori läbi ühes tema arwamisega Rahwahariduse Ministeriumise otjustamisets ette.

8. Kaebdused kõrgemate komisjonide ja ülema koolide komitee otjuste pääle alguskoolide asjus, mis õpetamise jausse, õpetajate tähendamisesse, wahetamisesse ehk lahtilaskmisesse ja üleüldise neisse asjusse puutuwad, millel otjekohene mõju on koolide õpetamise ja kaswatamise jau sündsas korras pidamise pääle, kantakse Rahwahariduse Ministri ette, teistes asjus aga Walitsewa Senati 1-se departemangusse.

9. Olewate Ewangeliumi-Lutheri usu wallakoolide ja Rooma-Katoliku

usu rahwakoolide ümbermuutmise korral, kui wallawalitsused selle üle palu-
wad, et need kaheklassilisteks ehk üheklassilisteks rahwahariduse koolideks
saaks, mis nende koolide jaoks 4. juulil 1875 a. antud restirja järele
ehitatakse, tunnistatakse nende koolide ülespidamine kohaliste wallakogu-
fondade poolt, nagu ka nimetatud koolides wallakogukonna liikmete laste
käimine, seaduslikuks ühesuguste põhjuste pääl wallakoolitega.

Nendesamade põhjuste pääl antakse wallakogufondadele õiguse õpetonna
walitsuse lubaga, nende pääl nimetatud kaheklassilisi ministeriumi kooli-
awada, seaduse järel nõutawa wallakoolide asutamise asemele. Nõnda-
samuti Ewangeliumi-Eutheri ja Katoliku usu kihelkonna koolid wõiwad
sarnasteks Rahwahariduse Ministeriumi kaheklassilisteks ehk üheklassilis-
teks koolideks ümber muudetud saada, kohaliste kogufondade ja üksikute
liikmete palwete pääle, kes koolide ülespidamisest osa wõtawad.

Õpetonna walitsuse seletuse järele on 2 klassilistes ministeriumi-kooli-
des esimene klass wallakooli kohane (оотвѣтствѣнъ), mis koolikäimise
sundusesse ja maksuta antawa õpetusesse puutub.

10. Rahwahariduse Ministeriumi kaheklassilistes ja üheklassilistes küla-
koolides Ewangeliumi-Eutheri usuliste ja Rooma-Katoliku usuliste ela-
nikkude tarwis, antakse nende uskude waimuliku hooletis, wõera-uskude
seaduse üleüldisel põhjusel, nende uskude laste õpetamise ja usuliku hari-
duse üle walwamine.

11. Maakolides, nimelt Ewangeliumi-Eutheri ja Rooma-Katoliku usu
walla koolides ja Sigeusu abikoolides, aga nõndasamuti ka Rahwahari-
duse Ministeriumi üheklassilistes koolides ja kaheklassiliste koolide esime-
ses klassis, sünnib kõikide asjade õpetamine Wene, Cesti ehk Läti keeles,
selle järele waadates, kuida sündsam on, selle tingimisega, et wiimsel õpe-
tamise aastal peab kõikide asjade õpetamine Wene keeles sündima, pääle
Jumala sõna ja kirikulaulmise, uis ka õppijate ema keeles, s. o. Wene,
Läti ehk Cesti keeles, rahwuse järele waadates, õpetatud wõib saada;
aga maa kihelkonna koolides ja nimetatud kaheklassiliste koolide teises
klassis, õppijate rahwuse ja usu pääle waatamata, sünnib kõikide asjade
õpetamine Wene keeles, pääle Jumala sõna ja kirikulaulmise, mis neis
koolides ka õppijate emakeeles wõib õpetatud saada. Alguskoolides linna
kohtades, mis nagu 4. juunil 1820 aastal ja 31. mail 1872 aastal
antud üleüldiste seaduste põhjusel, nõnda ka mõnede koolide tarwis üksi-
kult antud, iseäraliste seaduste põhjusel asutatud on, wõib Jumala sõna
ja kirikulaulmine Wene keeles, nõnda ka Saksa keeles, Cesti keeles ja
Läti keeles, õppijate rahwuse järele waadates, õpetatud saada, aga kõik
muud asjad õpetatakse Wene keeles, ühes sellega pruugitakse õpetamise
juures esialgel nagu abinõu emakeelt Saksa, Cesti ja Läti sugu õppijate
juures.

12. Õpetamise kursused määratakse alamates õpeasutustes programmide läbi ära, mis Rahwahariduse Ministeriumi poolt välja antakse. Nõndasamuti õpetusraamatud, juhatusraamatud ja abinõund neis koolides pruugitakse ainult niifugused, mis Rahwahariduse Ministeriumi poolt ehk sellekohase waimuliku ülemuse poolt hääks kiidetud on. Seadmised, eeskirjad ja juhatused, mis maa Ewangeliumi-Lutheri usu koolide ülem komitee ja kõrgemad komisjionid välja annawad nende koolide teiste korralduse jagude kohta, kinnitatakse Rahwahariduse Ministri poolt.

13. Õpetajateks alamates õpeasutustes woiwad ainult niifugused inimesed Wene alamate seast olla, kes sellekohastes õpeasutustes õpekursuse lõpetamise läbi ehk õpekonnas seatud korra järele iseäralise eksami läbi koolmeistri ameti pidamiseks tunnistuse on saanud, mis koolmeistri kohta saamiseks nõutakse neis koolides, kus need inimesed õpetada soowiwad. Erialgne koolmeistrite ametisse tähendamine ja lahtilaskmine on maa Ewangeliumi-Lutheri usu koolides rahwakoolide inspektorite asi, kes oma toimetuste üle selle asja kohta kreiskomiteedele ja kooli nõukogudele teada annawad. Eõpulikult kinnitatakse nimetatud maakoolide koolmeistrid ametisse ja lastakse lahti kõrgemate komisjionide ja ülema komitee poolt, kreiskomiteede ja kooli nõukogude ettepaneku pääle. Rooma-Katoliku ja teiste wõõraste uskude külakoolide koolmeistrid pannakse ametisse ja lastakse lahti inspektoride läbi, aga kinnitatakse ja mõistetakse lahti direktori läbi, inspektorite ettepaneku pääle. Alamate õpeasutuste koolmeistrid linna-kohtades walitakse rahwakoolide direktori poolt ja kinnitatakse ametisse, nõndasamuti ka tehakse lahti Riia õpekonna kuratori poolt, 4. juunil 1820 aastal antud kooli seaduse ja Kõigekõrgemalt 31. mail 1872 aastal kinnitatud linna koolide seaduse põhjusel.

Rahwahariduse Ministerium on omas seletuses Siwimaa Ülem maakoolide komitee 1874 a. eeskirjade § 35 kohta määranud, et kihelkonna konwendid woiwad kohalisele rahwakoolide inspektorile kihelkonna kooliõpetaja waba kohta pääle kandidaatsi ette panna, aga selle ehk teise ette pandud kandidaadi määramine on täieste inspektori asi, tema wõib ka waba kohta pääle oma otskohese walimise järele kandidaati määrata sel korral, kui ta wõimalikult ei pea ühte nendest iškuteist, keda konwent ette on pannud, määrata, aga ka sel korral, kui konwent oma kandidaatsi mitte pole õigel ajal ette pannud.

(Riia õpekonnale antud ringkiri № 5 — 1891 a.)

14. Rahwakoolide direktor ja inspektorid walwawad nende alla antud õpekohtade seisu ja tegewuse üle, nagu ise eneste rewideerimise läbi, nõnda ka nende koolide eestseisjate õpetajate teadaandmistele järele, kes inspektorite lähema juhatusel all olles peawad kõiki nende wiimsete käskuji täitma.

15. Tähele pandud puuduste üle nende koolide rewideerimise juures, mis neis eeskirjades § 4 nimetatud iseäraliste asutuste walitsuse all on,

annavad direktor ja inspektorid neile asutustele teada, ehk ka hädaliku tarwituse korral, annavad eneste poolt käskusid tähele pandud puuduste parandamiseks, niisuguste käskude üle nimetatud asutustele teadust andes.

16. Kõik asutused üleüldse, kes maa alguskoolide asju walitsewad Balti kubermangudes, aga nõndasama ka linnakohtade koolide kollegiumid, peawad nende wõimuses olewate wiisidega rahwakoolide direktoritele tarwiliselt kaasaaitamist näitama, et need oma kohusid nende alla antud koolide walitsemise poolest täita wõiks.

Wäljawõte eeskirjadest, mis Balti kubermangude Digeusu külakoolide tarwis antud.

(Rahwahariduse Ministri poolt kinnitatud 26. jaan. 1870 a.)

1. Igas Digeusu kihelkonnas asutatakse kihelkonna kool.

2. Keis kohtades, kus liiga kauguse pärast kihelkonna kirikute juurest ei saa koolisid tarwitada, peawad iseäralised koolid abikoolide nime all asutatud saama.

T ä h. Nende koolide ruumides peab waimulik ülemus, Balti kubermangude Digeusu külakoolide nõukogu lubaga, palwemajad (ракоbau) sisse seadma, mis nädala pühabel ja muidu pühabel Digeusu inimestele palwelikkudeks kokkutulemise paikadeks wõiwad olla, preestri äranägemise järel ja wastutamise all.

4. Pää ülewaatamine Digeusu külakoolide üle Balti kubermangudes on Balti kubermangude Digeusu rahwakoolide nõukogu käes.

6. Vähem walwamine koolide üle kihelkonnas, aga ka majapidamise jao walitsemine pannakse kihelkonna kooli kuratoriumi pääle, kes kahest alalisest liikmest: kihelkonna preestrist ja wanemast kõstrist koos seisab, ja kolmest kihelkonna liikmest, keda wiie aasta pääle üleüldisel kihelkonna inimeste koosolekul walitakse ja Digeusu külakoolide nõukogu poolt kinnitatakse. Kuratoriumis on eesistujaks kihelkonna preester. Kuratorium kutsjub tarwitust mööda, oma koosolekutele abikoolide koolmeistrid, kellel ühesugune hääleõigus teiste liikmetega on. Kuratoriumi koosolekud korda mööda on üks kord nädalas, pääle iseäraliste koosolekute, mida rewideerijad kofku kutsuwad.

10. Diget usku talupoja lapsed õpiwad raamatut kuni kümne aasta wanaduseni oma wanemate kodus. Selle õpetuse edenemiseks tehakse Digeusu preestrite kohuseks, kihelkonnas käimise juures: 1) nad peawad walju tähelepanemist jelle pääle pöörma, et lapsed tõeste raamatut õpiwad; 2) peawad mõislikkude nõuandmistega wanemaid laste õpetamisele manitsema, aga lapst manitsema usinale õppimisele. Aga pääle kümne aastase wanaduse peawad kõik Digeusu wanemate terwed lapsed kooli

saadetama. Rohustus lapsi kooli saata kümne aastast wanadusest saadif ei käi mitte ühtgi wanemate kohta, olgu mis usku nad tahes, waid ka eestkostjate peremeeste kohta, kelle juures lapsed kaswatamisel ehk teenistuses on. Sellest kohustest kõrwal hoidmise korral, ilma makswate põhjusteta, langewad siudlased trahwi alla: 1½ kopikat iga wiidetud laste koolipäewa eest. Trahwide sisse kirjutamise tarwis peawad koolmeistrid koolide juures iseäralised raamatud, milledest kihelkonna kooli kuratoriumist wälja peawad kirjutama, kooli aasta lõpul, ja wallakohtusse *) saatma, et trahwid sisse saaks nõutud ja walla kassasse hoidmisele pantud. Trahwiraha pruugitakse kooli tarwituste pääle Siigensu rahwakoolide nõukogu lubaga.

12. Abikoolides õpiwad lapsed lugemist ja kirjutamist Wene ja Läti (ehk Gesti) keeles, pruugitawate palwete laulmist ja esimest nelja jagu rehkendust, aga kihelkonna koolides lühikest Siigensu katekismust ja lühikest piibli-lugu, esimest jagu rehkendust, lugemist, ilukirjutamist ja kirikulaulmist.

Nende asjade juurde ühendatakse nagu abikoolides, nõnda ka kihelkonna koolides praktiline, elaw harjutamine Wene keele rääkimises.

13. Abikoolides õpetawad külakoolmeistrid, keda kihelkonna kooli kuratoriumid waliwad, kihelkonna rahwa rahulolemisega, ja kes kuratoriumi ettepaneku pääle Siigensu rahwakoolide nõukogu poolt kinnitatud on. Koolmeistrid saawad palga kogukonna õigenjulistele liikmetele käest, wastastiku kofkuleppimise järele nendega, koolikuratoriumide osawõtmisel, koolipoiste arwu järele waadates. Kõigeas ameti pidamise ajaks on külakoolmeistrid wäeteenistusest, ihulikust nuhtlusest ja hinge maksust wabastatud **). Külakoolmeistriteks walitawad inimesed peawad hää eluwiiisiga inimesed olema ja kihelkonna koolikuratoriumi koosolekul külakoolmeistri etfami ära tegema. (Kellel tunnistus on kihelkonna külakoolmeistrite walmistamise kooli, ehk muude kõrgemate koolide läbitegemise üle, need saawad sellest kohusest wabastatud). Etfami pääl nõutakse külakoolmeistritks walitawa käest, pääle tarwilikkude Siigensu katekismuse ja teiste asjade teaduste, mis abikoolides õpetamiseks on tähendatud, waba rääkimine Wene keeles.

T ä h. Tingimised talupoegade ja külakoolmeistrite wahel, palga andmise üle wiimsetele, tehakse kihelkonna koolikuratoriumi koosolekul maha ja selle üle kofkuseatud kirjalik akt, lepingu tegijate poolsete allkirjaga, pannakse Siigensu rahwakoolide nõukogule kinnitamiseks ette. Pääle akti kinnitamise ustakse tema täitmise üle walwamine kihelkonna koolikuratoriumi hooletks ja ühes sellega antakse sellele õigus, tarwilistel korwadel, kohaliste walituste käest kaasaitamist selleks paluda, et talupojad lepingus maha tehtud tingimisi täidaks. Need tingimised peawad iga aasta mai kuu sees uuendatud saama. Küla koolmeistritele, kellele õigenjulistele kogukonna liikmed

*) Müüd wallawalitsusele.

***) Endisest kroonupäarahast, aga ei mitte wallamaksudest (Sisem. Asjade Min. ringkiri 13 apr. 1893 a. № 10; Wal. Senati utkaas 7. webr. 1894 a. № 767).

ei jõua tarwitiftu ülespidamist anda, tähendatakse kuratoriumi ettepaneku pääle Digeusu rahwakoolide nõukogu poolt igaastane abiraha.

14. Kihelkonna koolis õpetawad kihelkonna preester ja kõstrid ilma maksuta.

T ä h. Sel põhjusel, et kõstrite kätte ustakse laste õpetamine rahwakoolides, peab kõstri ametisse niisugusi tähendatama, kes neis asjus eksami ära on teinud, mis kihelkonna koolide õpetuse ringisse käiwad. Kõstri ameti soowija peab eksami tegema üleüldisel kihelkonna koolikuratoriumi koosolekul, praosti juuresolemil. Palga oma ameti järele saawad kõstrid täielikult kätte, ilma mingisuguste mahaarwamisteta.

Nagu preestrid, nõnda saawad ka kõstrid jõudsa õpetamise eest rahaliku abi, Digeusu rahwakoolide nõukogu äranägemise järele.

15. Abikoolide koolmeistrid on kihelkonna koolikuratoriumi all, kelle nõu ja juhatusse järele nad kõigis asjus, mis koolisse puutuwad, tegema peawad; nõndasamuti peawad kõik tema käsksu täitma, mis õpetamise wiisi ja koolilastega ümberkäimise kohta käiwad.

16. Koolmeistrid ei pea koolipoisja oma koduste tööde pääle tarwitama, ehk teisi talitusi nende pääle panema.

17. Koolmeistrid peawad iga kuu nimekirjad koolipoiste arwu üle kokku-seadma, ühes usinuse, laiskuse, ülespidamise ja edasijõudmise ülestähendamisega ja peawad need nimekirjad kolme päewa jooksul pärast iga kuu lõppu kooli kuratoriumi kätte toimetama.

18. Kui märgatakse, et külakoolmeistrid korratumad ehk hooletumad on, siis tehakse neile esite manitsused ja noomitused kihelkonna koolikuratori-umide poolt; kõlbmatad, hukkaläinud ja sõnakuulmatad lastakse ametist lahti, millest ajawitmata Digeusu rahwakoolide nõukogule teatatakse.

19. Lapsed, kes nõnda lähedal kooli juurest elawad, et ilma aja raiskamata kodust kooli wõiwad käia, saawad wanemate kodus ülespeetud. Teiste laste ülespidamine sünnib järgmise põhjuse pääl: jõukate wanemate lapsed peetakse nende oma kulul üles, aga keh Wade wanemate laste, waestelaste ülespidamine, mis häduse ja suuruse poolest wolikogu ära määrab, sünnib wallakogukonna kulul. Nende laste ülespidamiseks, igas olekus, ei wõi wähem kahte naela leiba olla iga õppiija jaoks päewas ja peab kindel toit olema.

20. Lapsed, kes koolis on, aga kelle wanemad kaugel elawad, lastakse wanemate kodu pesu ümberwahetamiseks iga laupäewal ja jääwad sinna kuni esmaspäewani; teised aga pesewad endid kihelkonna saunas ja wahetawad pesu, mis neile kodust järele on saadetud.

21. Raskuste eemale peletamiseks koolipoiste ülespidamises, walmistab kihelkonna koolikuratorium iga aasta septembri kuul, ühes koolmeistriga

koolilaste ja neile talweks minewa toidu üle nimekirjad ja saadawad need wallawanema kätte, et see sellekohase toimetuse ette wõtaks.

22. Ühes sellega annab kihelkonna koolikuratorium wallawanemale teada kõikide laste üle, kes koolis peawad õppima ja tähendab need uende seast üles, keda nagu waesid lapsi ehk wanemate ja peremeeste kehwise pärast kogukonna kulul peab ülespidama. Võpulikult otsuste tegemised laste waesuse ja neile antawa abi üle jäetakse wolikogu hooleks.

23. Wallawanemale saadetud nimekirjade järele laste üle, kes kooli peawad astuma, saadab tema ajawiitmata kihelkonna koolikuratoriumi kätte tarwiliku raha kooliasjade ostmiseks, iga koolipoisi pääle 95 kop. arwates, mis nende wanematelt sisse nõutakse; ainult nende liiga suure waesuse korral, ostetakse kooli abinõud walla kassa kulul, nõndasama ka kõik koolitarwitused ja walgustus, milleks mistki tingimise all peergu ei wõi tarwitada.

24. Laste õpetamise ajaks tähendatakse talw, nagu aeg, mis põllutöödest prii on, aga nimelt 1-sest nowembrist kuni 1-se aprillini. Kui wanemad leiawad eneste tarwis sündsa olema lapsi ka muul ajal kooli saata, siis peab koolmeister nad wastuwõtma ja neid õpetama. Täielikuks laste õpetamise tähtajaks koolis, kes ainult talwisel ajal õpiwad, kümne aastasest wanadusest pääle, arwatakse neli aastat, aga aasta otja õppijate tarwis kolm aastat. Siiski kooliskäimise aeg wõib lühendatud saada, kihelkonna koolikuratoriumi toimetuse järele, nende kaswandikkude tarwis, kes juba ennem tarwilised teadused õpetawates asjus kätte saawad.

30. Kui kangekaelsed ja sõnakuulmatad lapsed, kes kõikide abinõude peale waatamata, paranduse lootust ei anna, ette juhtuks tulema, siis peab niisugusi koolipoisja teiste seast wälja heidetama, wanematele kõik nende wäljajäetmise põhjused ära seletades; aga selle juures peab suure ettevaatamisega talitama. Siiski niisugusid koolipoisja lubatakse aasta pärast uueste kooli wõtta, mille juures punktis 24 tähendatud laste õppimise aeg selle läbi mitte lühendatud ei saa. Laste wäljajäetmise õigus on kihelkonna koolikuratoriumi pärralt, külakoolmeistrite ettepanekute pääle.

31. Usinate ja hää eluwiiisidega kaswandikkude meelitamiseks ja nende kihutamise tarwis kohuste jõudsamaks täitmiseks, mis nende pääle aja jooksul pandud saawad, peab neile pääle poole-aastase õpetuse lõppu kihelkonnas ja abikoolides, kiituse lehed wälja andma, kuhu nende edasijõudmine teadustes ja ülespidamises üles on tähendatud ja kuhu kihelkonna koolikuratoriumi eesistuja ja kooliõpetaja alla on kirjutanud; aga neile, kes kihelkonna koolis täieliku õpekursuse ära on lõpetanud, peab tunnistused wälja andma, 1) kohalise praosti ja 2) kihelkonna preestri allkirjaga.

T ä h Kaswandikud, kes kiitusega õpekursuse kihelkonna koolides ära on lõpetanud, wõiwad, kui nad rahul on, Digeusu rahwakoolide nõukogu toimetamise järele ülematesse waimulikesse ehk ilmalikesse koolikesse juurema harimise saamiseks, saadetud saada.

32. 1-lest Novembrist kuni 1-se Aprillini, ükskord kuu sees, nimelt kuu lõppul, koguvad kõik lapsed, kes wanemate ja eeskostjate majas õpiwad, kofku katsele lähema kooli koolmeistri ehk kohaliku preestri juurde, nagu kihelkonna koolikuratori poolt tähendatud saab. Kui niisuguste laste arv suur on, näituseks üle 30 inimese, siis saab üks pool ühel päewal, teine pool teisel päewal katsetud. Kui katsumise juures näha on, et mõned lapsed, küla koolmeistri ja kihelkonna preestri manitsuste pääle waatamata, mis neile enne on avaldatud, ei ole kodus õppinud ja seda sandiste teinud, mis nad õppima pidiwad, siis peab niisugusi nende wanemate kulu pääle kihelkonna ehk abikooli andma, kihelkonna koolikuratori arvanägemise järele, aga kui nende wanemad waesed on, siis selle kogukonna õigensuliste liikmete kulu pääle, kus nad üleskirjutatud on. Aga et ka need lapsed, kes koolides õpiwad, suwe jooksul kergeste seda ära unustawad, mis talwel õppiswad, siis peawad ka need lapsed Aprillist kuni Novembrini, iga kuu oma koolmeistri ette ilmuma tema tähendamist mööda, et õpetükka üle kuulata. Et see eeskiri kindlaste peetud saab, heidetakse kõik wanemad, kaswatajad ja peremehed, kes nimetatud otstarbeks lapsi ehk kodus ja koolis õpetatawaid kaswandikka koolmeistri juurde ei saada, trahwi alla 3 kop. kuu sees iga lapse eest, kes ilma makswata põhjuseta (näituseks haigus) koolmeistri juurde katsele ei ilmunud.

Teine päätükk.

Talurahwa asjade komisjonist.

1283—1311. Rõige kõrgemalt 17 aprillil 1893 a. kiinitatud Riiginõukogu arwamise läbi on talurahwa asjade Komisjonid ära kaotatud ja nende asemele asutatud:

Kubermangu talurahwa asjade kohtud (Приютствія).

1. Viivi, = Kuura- ja Gestima kubermangu talurahwa asjade kohtute koosseis (соетавъ), talituskonna piir ja tegewuse kord on järgmistes (2—15) paragrahwides ära määratud.

2. Kubermangu talurahwa asjade kohtus, kus kuberner eesistuja on, on kofku pantud kubermangu mõisnikude päämehest (предводитель, Landmarschall), abikubernerist (вице-губернаторъ), kroonupalati walitsejast, kroonumaade walitsejast (Viivi kubermangus) ehk ametnikust Kroonumaade Ministri nimetamise järele (Gesti ja Kuura kubermangudes), kubermangu linnas olewa ringkonna kohtu profuröörist ehk tema abilisest, kubermangu linnas olewa rahukohtukogu eesistujast ja alalisest liikmest. Pääle selle on Kubermangu talurahwa asjade kohtul luba oma istumistele talurahwa asjade komisjariji kutsuda, seejuguste asjade läbiwaatamiseks, mis nende

kommisjaride jaoskondades ette tulewad. Talurahwa asjade komisjaridel on Kubermangu Kohtus nõuandwa hääle õigus.

E ä h. Kui mõisnikude päamees seaduslikude põhjuste pärast mitte kubermangu talurahwa asjade Kohtusse ei ole ilmunud, siis täidab tema aset tulewikus, kuni Balti kubermangudes maksimate seaduste muutmiseni, mõisnikude eestseisuse ja maamaksude juhatusel asjus, kordamööda walitaw maanõunik (ландратъ).

3. Kubermangu talurahwa asjade kohtu alaline liige nimetatakse Rõige förgema lubaga Sisemiste Asjade Ministri poolt nende isikute hulgast, kellel õigus on riigiteenistuses seista.

Kubermangu talurahwa asjade Kohtute alalistele liigetele on määratud aastas kakstuhat kahesajada rubla ülespidamiseks (selles arvus 1500 rubla palka, 650 rubla söögiraha ja 650 rubla korteriraha), niisama ka kõik muud teenistuse eesõigused, mis Kubermangu ja kreisi talurahwa asutuste Seaduse § 159 põhjusel (1890 a. järg.) sellele ametipidajale antakse, ja pääle selle sõitudel teenistuse asjus õigus seaduse poolt määratud sõidu-, päewa- ja üüriraha ameti klassi järele saada.

Alalised liikmed seisawad ameti poolest V klassis, pensioni poolest kolmandama järgu eimesel astmel, ja mundritikke poolest Sisemiste Asjade Ministeriumi V järgus.

4. Kubermangu talurahwa asjade Kohtul on sekretär ja tõlkija, keda Kuberner nimetab, ja kantselei.

Balti kubermangude Kubermangu talurahwa asjade kohtute sekretäride ametid omandawad auuklassi poolest VII klassi, mundritikke poolest VII järgu ja pensioni poolest IV järgu, niisama ka aastaseks ülespidamiseks tuhat wiisjada rubla (selles arvus 750 rubla palka, 375 rubla söögi- ja 375 rubla korteri raha.)

Tõlkija palkamiseks ja kantselei kuludeks antakse Kubermangu talurahwa asjade Kohtule igal aastal 3000 rubla.

5. Kubermangu talurahwa asjade Kohtul on peisat Kubermangu asutuste tarwis finnitatud eeskirja järele päälkirjaga mis wapi ümber seisab: „№ (kubermangu nimi) kubermangu talurahwa asjade kohus“.

Kubermangu talurahwa asjade Kohtute ülespidamise kulud, aga ka nende Kohtute alaliste liigete kulud ametlistel sõitudel ja kulud, mis mõõtmise tööde läbi talupoegade põllu olu sisseseadmise juures tõfise tarmisolemise järele sünniwad, wõetakse nendest hallikatest, mis ajutistes eeskirjades talurahwa kohtukohtade koosseisu ja nende talituskonna asjade muutmise üle nimetatud kubermangudes § 3 sees on juhutatud. (Seadus 1893 a. №1)

6. Kuberner on pää ülewaataja asjade dieti toimetamise üle, mis

talurahwa üleüldisesse walitsusesse ja nende maaolu sisseseadmisesse puutuvad. Kohaliste kuberneride ja Kubermangu talurahwa asjade Kohtute ülewaatuse ja juhatuse all seisawad talurahwa asjade komisjarid. Kuberneril on õigus komisjaride asjatalitust üleüldisel põhjusel (Üleüldised kub. asutused § 626 ja lisa) rewideerida, neile talurahwa seaduste ühesuguseks tarwitamiseks juhatusi anda ja rewideerimise juures leitud korratusi, niisama ka neid olekuid, kus komisjarid teenistuste kohuste digest täitmisest kõrwale astuwad, Kubermangu talurahwa Kohtule otsustamiseks ette panna.

7. Kubermangu Kohtu alalise liikme pääle pannakse, pääle asjade ettepaneku (докладъ), mida ka teised liikmed toimetawad, lähem ülewaatus asjatalituse järele, niisama ka Kohtu käskude täitmine neis asjus, mis tema talituskonnas seisawad.

8. Kubermangu talurahwa asjade Kohtusse käiwad kokku ülewaatuse asjad talurahwa asjade komisjarite pääle pandud kohuste õige täitmise üle, niisama ka nimetatud ametliikude isikute asjatalituse rewideerimise määramise üle. Komisjaride asjatalituse rewideerimise paneb Kohus alalise liikme pääle, aga seda wõib ka teiste Kohtu liigete toimetada anda, kui wiimsed sellega kokku lepiwad.

9. Kubermangu talurahwa asjade kohtu pääle pannakse:

a) Kaebtuste läbi waatamine ja otsustamine, mis talurahwa asjade komisjaride pääle kõiges nende talituskonna asjades on tõstetud;

b) Otsustamine talurahwa asjade komisjaride mõtete lahkumise üle;

Tä h. Mõimejaguste kubermangude talurahwa asjade komisjaride mõtete lahkumised otsustatakse selle kubermangu Kohtus, kus asi algas.

b) Talurahwa asjade komisjaride poolt kas kubeneri ettepanekul ehk ise enda arwamisel sisseantawate ettepanekute otsustamine wallawalitsuste ametliikude isikute lõpuliku ametist ära heitmise üle administratiivlilisel wiisil ja nende isikute kohtu alla andmise üle;

Tä h. Neil korradel, kui kuberner ise wallawalitsuse ametliste isikute juurest wähem tähtsaid üleastumisi ehk ametliste kohuste rikkumisi leiab, wõib tema süüalusele karistuseks anda: märkuse, laituje, rahatrahwi kuni wiie rublani ja arresti kuni 7 päewani (19. weebr. 1866 a. Kõigedõrgem kinnitatud wallakogukonna walitsuse Seadus Balti kubermangudes § 34 (teine täielik sead fogu r. XLI, № 43034). Iseäranis tähtsate põhjuste pärast on kuberneril õigus tähendatud isikuid ajutiselt ametist ära heita, ühtlasi sel ajal talurahwa asjade komisjarile käsku andes, et komisjar Kubermangu Kohtule need isikud lõpuliiks ametist ära heitmiseks ehk kohtu alla andmiseks ette paneks.

r) Talurahwa asjade komisjaride poolt ette pantawate ja läbikatsutawate üleüldiste wallakogude otsuste kinnitamine kogukonna kõlbmata liigete wäljajaitmise üle ja nende andmise üle walitsuse toimetuse alla;

д) wolikogu liigete arwu määramine wolikogust osawõtmiseks sel korral, mis Rõigekõrge m a l t 19. weebr. 1866 a. kinnitatud Balti kub., wallakogukonna walitsuse Seaduse § 9 ja lisa 2 sees ära tähtentatud on;

e) waldade ühendamise ja nõukõwtmise kinnitamine;

ж) talurahwa asjade komisjaride jaoskondade piiride määramine ja muutmine Sisemise asjade Ministri kinnitusel neil kordadel, kus nende komisjaride arv enam kui üks on;

(Njutised eeskirjad Balti kub. talurahwa kohtukohtade koosseisu ja talituskonna asiade muutmise üle, 6 jautuse § 4; 9. juulil 1889 a. Rõigekõrge m a l t kinnit. Sead. Balti kub. talurahwa kohtukohtade uuenduse üle (kolmas täielik sead. kogu r. IX. № 6188).)

3) Kubneri ettepanekul rahukohtukogude poolt kokku seatud wallakohtu jaoskondade arukirja läbiwaatamine, niisama ka asjade läbiwaatamine nende jaoskondade piiride muutmise üle, waldade arwu suurendamise ehk vähendamise üle, mis nende jaoskondade koosseisu hulka käiwad, uute jaoskondade asutamise ehk olewate jaoskondade ära kaotamise üle ja üle-mate talurahwa kohtute jaoskondade piiride üle neis kreisides, kus tähen-datud kohtuid enam kui üks on. (Balti kub. Wallakohtu Seadus A jao-tus § 2, 5 ja 28; 9. juulil 1889 a. Rõigekõrge kinnitatud Seadus Balti kubermangude talurahwa kohtukohtade uuendamise üle).

и) kõige wähema palga suuruse ära määramine wallakohtu walitud ametliikutele isikutele (Balti kub. Wallakohtu Seadus § 47);

i) nende kapitalide üle walitsemine (распоряжение), mis wallakohtu poolt arresti alla mõistetawate isikute kinnipanemise kohtade jüsseseadmiseks olemas on (Njutised eeskirjad Balti kub. wallakohtute poolt pääle pan-tawate nuhtluste üle § 20 lisa. Balti kub. Wallakohtu Seaduse IV. jagu) ja eeskirjade kokkuseadmine tähendatud kapitalide hoidmise korra, rehknungipidamise ja aruandmise üle;

к) maksu suuruse määramine iga kolme aasta pääle, mida metsaomanikud nendele isikutele wälja annawad, keda metsapõlemise ajal tulekustutamiseks kutsutakse, nende eeskirjade järele, mis Metsaseaduses (Metsa-seaduse § 580 järg 1890 a.) seletatud; metsamaterjali taksi arwamine iga kolme aasta pääle, nõudmiste määramiseks metsa raiumise eest, ja plekkiltide walmistamine, mida metsawahid ametitalituste ajal kannawad, niisama ka maksu suuruse määramine, mis metsawahide plekkiltide eest wõetakse. (Metsaseadus § 565 lisa, §§ 580 ja 592, 1900 a. järg; talurahwa asutuste Seadus § 129 punkt 18, 1890 a. järg).

л) teepileite, palwekirjade ja kwiitungite (починка) wormi kokkuse ad-

mine, mida Balti kubermangude talupoegadele ümberkirjutuse juures ühest wallast teise wälja antakse. (Eeskirjad Balti kubermangude talurahwa ümberkirjutuse korra kohta teistesse fogufondadesse § 10 lisa; Maksuseadus § 464 1886 a. järg; Passiseadus);

m) põlluoludesse puutuvad asjad talupoegade ja mõisnikkude wahel, nimelt: talurahwa asjade komisjaride poolt ületunnistatud wabatahtliste lepingute kinnitamine mõisnikkude ja talupoegade wahel talumaatükkide wahetamise üle mõisamaa wastu; talumaade (Piiri kubermangus maksu- maa, Saaremaal ja Gesti kubermangus talu rendimaa ja Kuura kubermangus talu rendikohtade) wastu Talurahwa Seaduseid käiwa mõisamaaga ühendamise asjade üleswõtmine ja ohusustamine, niisama ka Piiri kubermangus maksu- maa ümberkirjutamise asjad maksuta maadeks (ajutised eeskirjad Balti kub. talurahwa asutuste talituste talituskonna koosseisu ja asjade muutmise üle § 8 p. r, selle paragrahwi 2 lisa ja § 11) ja kõige wähema talukohtade arwu määramine, mida igal mõisa uuel korraldusel ehk külade laotamisel peab alal hoitama.

Kubermangu Kohtusse sisse antawatele komisjaride uurimistele põllu- olu asjus ei pea mitte ainult kõik sellekohased dokumendid juurde lisatama, waid ka nende dokumentide wenekeelsed tõlked. (Piiri talurahwa asjade Kom- missiooni ringkiri 18. aprillist 1891 a. № 125).

T ä h. Üleüldine ülewaatus kroonumõisate talurahwa põlluolu sihi ja käigu üle Balti kubermangudes ja kõikide palwete läbiwaatamine, mis Riigimaade Ministeriumi ametnikkude tegewuse üle tõstetakse, on nende talupoegade üle antud eeskirjade põhjusel selle Ministeriumi pääle pantud.

n) seefuguste täielikkude eeskirjade kottuseadmine, mis talurahwa asjade käitu seaduse järele kindlaste juhivad ja kõikide selle jaoks tarwilikkude seadluste maksu panemine;

o) kulude eelarwe kottuseadmine niihästi Kubermangu Kohtu enda üles- pidamise kui ka era maamõõtjate palkamise tarwis, kui seefuguseid waja juhtub olema.

10. Kubermangu talurahwa asjade Kohtus toimetatakse kirjalikud ja suunõnalikud asjad Wene keeles.

Kohtukohad on kohustatud nendele isikutele, kes asjast osa wõtnud on wõi osa wõtawad, nende palwe pääle ära kirju wälja andma niihästi eneste määramiste üle kui ka teistest nende talituskonnas olewatest pabe- riteist ja dokumentidest, wälja arwatud teated, mis saladuses hoitakse. Men- dele isikutele, kes asjast osa ei wõta ega osa ei ole wõtnud, wõib ära- kirju kohtukohtade ohusustest ja teistest dokumentidest pääle nende, mis saladuses hoitakse, ainult sel korral kohtukohtade poolt wälja anda, kui need isikud selle üle tunnistuse toowad, et palutawad ära kirjad nende õi- guste kindlustamiseks ehk kaitsemiseks ehk nende woliandjate ehk nende eest- koitmise all seiswate ehk sarnaste isikute õiguste kaitsemiseks tarwis lähe-

wad. Iisikud, kes otsuste ehk teiste paberite ärakirjade wäljaandmist palu-
wad, on kohustatud pääle tarwilikku tempelmaksu *) iga palutawa ära-
kirja poogna eest kakskümmend kopikat maksma, mis raha kohtukohtade
kantsleile kasuks jääb.

(Seaduste Kogu r. II üleüldised kub. asut. § 131).

Ülemal tähendatud tunnistused antakse kohtukäijale tema palwe pääle
rahukohtuniku wõi ringkonna kohtu poolt wälja. (Sead. Kogu r. XVI. Tsiviil-
kohtu Seadus §§ 76 ja 452).

11. Kaebused, mida talurahwa asjade komisjaride pääle Kuber-
mangu Kohtus tõstetakse, otsustatakse kas nende otsuste kiinitamisega wõi
tühjaks tegemisega, mille üle kaebus oli tõstetud. Wiimsel korral teeb
Kubermangu Kohus uue otsuse. Neis asjus, mis talurahwa asjade kom-
misjaride läbiwaatamise alla ei käi ehk mis õigeste ei ole üles wõetud,
lõpetab Kubermangu Kohus iga asjatalituse. Asjus, mis eelseiswate ees-
kirjade § 9 punkt m sees nimetatud, paneb Kubermangu Kohus tarwili-
kud seadused ette tulnud seadusewastaliste toimetuste kõrwale saatmiseks
maksma, tarwilikkudel fordabel maamõõtjat sinna paika saates. Need
asjad, millede läbiwaatamisel Kubermangu Kohus seadust ei leia wõi sea-
duse õige mõtte juures kahewahel on, ehk millede juures ta lõppeks ära
näeb, et seesugusel korral seaduse karwapäälne tarvitamine wõimata on,
paneb Kubermangu Kohus Walitsewa Senati teisele departemangule ette.

12. Kubermangu talurahwa asjade Kohtus tehakse määramised ja otju-
sed ühel häälel wõi hääleenamusega; kui aga mõlemil pool ühepalju hääli
on, siis annab eesistuja hääli otsuse. Kui enam kui üks arwamist ilmub,
ja ei häälte enamust ega tasakaalu ei saada, siis awaldawad liikmed,
kes selle arwamise poole hoiawad, kus häälte arw kõige wähem on, oma
arwamisi, misjulgust neist arwamistest, mis suuremaid häälte hulka si
ühenda-
wad, igauks nende seast õiglasemaks peawad, ja siis ühendatakse nende
hääled ühega nende arwamiste hulga si, mis suurem häälte hulk on awal-
danud.

13. Kaebused Kubermangu talurahwa asjade Kohtu otsuste üle an-
takse Walitsewa Senati teisele departemangu selle tähtaja ja korra järele,
mis kubermangu ja kreisi talurahwa asjade asutuste Seaduse § 132 lisa-
duses (lisa 1) on määratud. (Seaduste Kogu r. IX. iseäraline lisa III.
1890 a. järg).

T ä h. Tähtaegade määramise wiisi juures edasikaebamisel nende otsuste üle,
mis Balti kubermangudes talurahwa asjade asutustes on tehtud ja nende
tähtaegade uuendamise korra juures, kui need tähtajad mööda minna on
lastu, pantakse eeskirjasi tähele, mis kubermangu ja kreisi talurahwa
asjade asutuse Seaduse § 132 lisa 3 iseäralise lisa paragrahwide 1—3
sees (Seaduste Kogu w. IX wäljaantud 1876 a. iseäraline lisa III) ja
selle lisa 4 paragrahwis on seletatud (1890 a. järg).

*) Neil fordabel, kui jeda nõutakse.

14. Kui iseäranis tähtsate asjade juures kuberner Rubermangu talurahwa asjade Kohtu otsuste täitmise raske tunneb olewat, siis on temal õigus iseenele wastutamise all tähendatud otsuse täitmist seisma jättes, teadusti (panopry) Walitsewa Senati teisesse departemangusse saata, ühtlase sellest ühel ajal Sisemiste Asjade Ministriile teadust anda.

15. Neil kordadel, kui Sisemise Asjade Ministerium Rubermangu talurahwa asjade Kohtu käsus seaduse wastalift olekut märkab olewat (wõimuse suurendamist, seadusest kõrwale astumist, kokkuleppimata olekut seaduse waimu wasta) siis paneb ta ajawõimata seadlused maksma, mis Rubermangu Kohtu tegewuse tarwilikule sihile juhiwad, tarwilikudel kordadel selle üle Walitsewa Senati teises departemangus ettepanekuid tehes. Kui aga mitmesuguste Rubermangu Kohtute käskudes ühesuguste asjade kohta mõtete lahkuminemist (uconraacie) leitakse, mida kohased olekud mitte õigeks ei mõista, siis astutakse sammusi seesuguste üksteise wastu käiwate käskude eemalhooidmiseks tulewikus, aga kui seesugused üksteise wastu käiwad Rubermangu Kohtute otsused uute seaduste andmise waimuga kokku ei käi, siis paneb Ministerium selle Walitsewa Senati teisele departemangule ette.

Kolmas päätlikk.

Põllutöö ehk maaharimise komisjonist.

1312. Mõisnikude kogu asutab Põllutöö ehk maaharimise komisjoni.

1313. See komisjon on koos kubermangu mõisnikude päämehest (Landmarschal) ja neljast mõisnikude kogu poolt walitsetud liikmest.

1314. Maaharimise komisjonil on kohuseks: 1) uute tarwitutuste üle walwata, mis talurahwa elus tähtlawad, 2) talurahwa elu kohta käiwaid teateid kokku korjata ja arendada, siin ei pea wahet tehtama, kas teated Gestimaa talurahwa elust wõetud ehk ka säält, kus talurahwa elu Gestimaa omaga sarnadust awaldab, 3) wiimaks oma arwamiisi, mis talurahwa elu parandamise ja põlluharimise edendamise kohta käiwad, Mõisnikude komiteile ehk Maapäewale awaldada.

1315. Põllutöö komisjonil on luba ise oma põhjustirja täiendada ja walitsusele kinnitada anda.

Gisad.

Gisa № 1 (§ 74 juurde).

18 Webruaril 1866 aastal finnitatud seadlused, kuidas mõisnikud renditalu pidajatele kahjutasu maksma peavad, kui wiimased rendifõrgendamise ehk müümise pärast koha päält ära minema peavad.

1. Tahab mõisaomanik pärast talumaa rendi kontrahi lõppu kontrahi tingimisi munta, siis on endisel rennikul kõige teistega võrreldes eesõigus kohta omale jätta, kui ta aga mõisniku poolt ette pandud tingimisi täidab. Mõisaomanik ehk tema asemik on kohustatud uutest tingimistest rentnikule mitte hiljem, kui kontrahi lõppuaasta Jätkubi päewani (25 Juuli) teadust andma, kas isiklikult walla kohtus ehk ka kirjalikult, wiimasel korral peab aga talurentnik oma allkirjaga tunnistuse andma, et talle tõesti uued tingimised teada on antud. Kolme nädala jooksul pärast niisugust teadustamist peab rentnik walla kohtule avaldama, kas ta uute tingimistega kontrahhi tahab teha või mitte. Esimesel korral maksab ta kautsjoniks nii suure summa, kui üks kuuendik aastastest rendist. Ei avalda rentnik määratud ajal oma tahtmisi, ehk kui ta üleval nimetatud käsraha ära ei maksa ehk kui ta uusi tingimisi wasta ei wõtta, siis kaotab ta oma õiguse renditalu edasi pidada, ja mõisaomanikul on õigus teda pärast kontrahi lõppu talust wälja ajada, kuid selle juures on mõisaomanik kohustatud wäljaaetatawale rentnikule § 5 järele koha paremale järjele tõstmise eest tasu maksma, niisama peab ta ka §§ 2—4 järele selle eest, et rentnik oma tööga talu wäärtust tõstnud on, iseäralist tasu andma.

T ä h. Wõrdle Balti wallakohtu Seadus 9 Juul. 1889. § 278 (täh. 2).

2. Kui rendikontrahht lühema aja pääle, kui 24 aastat, tehtud on, siis saab koha päält aramineu rentnik iseäralist tasu, mis kolm korda nii suur on, kui wähe kontrahi wiimase aasta rendi ja uuesti nõuetatawa rendi wahel on. On aga rendikontrahht 24 ehk rohkem aasta pääle tehtud, siis saab rentnik ainult kahekorbe wähe suuruse tasu.

T ä h. Need seadlused maksawad ühtlasi ka põllusaagi ja segarendi kohta, kuid niisugustel korradel arwatakse endise ja nõuetatawa rendi wahet nende eeskirjade järele, mis maa raamatutes seisawad. (Tähenbuse wiimane pool on oma wõimu kaotanud—ta käib teoorjuse kohta).

3. En oma võimu kaotanud, — käib teoorjuse kohta.

4. Kui mõisaomanik rendimaid talude vahel korraldada ja uuesti ära jagada tahab, siis ei tohi ükski tükk maad, mis igal üksikul talul on, enne kontrahi lõppu ilma rentniku lubata talu küllest ära võetud ehk ümberwahetatud saada. Pärast kontrahi lõppu on igal peremehel õigus, kelle renditud maast üks neljandik ehk ka rohkem ära võetud ehk ümber wahetatud on, ennast talust lahti ütelda; niisugusel korral peab mõisaomanik talle tasu maksma, mis nii suur on, kui viimase aasta rent.

T ä h Mõisaomanik võib kihelkonna kohtu poolt sellest tasu maksust vabastatud saada, kui ta tõeks teeb: 1) et talu küllest ära võetud maa ajemele niisama palju ja niisama hääd maad vastu on andnud, nii et wahetamise läbi ei talu enese väärtus ega ka sisetulek vähenenud pole; 2) et ta oma kulul küla maad jaganud ja seda nii teinud, et talude arv vähenenud pole ja et ka üleüldine rendi suurus kõrgemaks pole tõusnud, kui see, mis ta viimasel aastal talude päält sai. Kui niisuguse maatwahetamise tagajärjel talude arv vähenenud on, nii ei mõned endistest peremeestest ilma kohtateta jäänud, ehk kui rendi suurus tõusnud, nii et mõned endistest peremeestest oma kohad ülesütlevad, siis saavad kõik niisugused rentnikud § 4 põhjusel kahju tasu. Kõik kulud, mis maade uuesti jagamine ja mõõtmine sünnitab, jäävad mõisniku kanda, nagu näituseks maa mõõtmise kulud, uute hoonete ehitamine j. n. e.

T ä h Kihelkonna kohus on ära kaotatud.

5. Pääle selle tasu, mis rentnik §§ 2–4 põhjusel maa väärtuse tõstmise eest saab, on tal õigus rendikoha päält äramineku korral mõisniku käest Gestimaa talurahva Seaduse (1856 a.) § 75 põhjal kontrahi tingimistel ka kõige nende iseäraliste paranduste eest, mis ta mõisniku lubaga renditalus forda saanud, tasu nõuda. Kui niisuguse tasumatu suuruse ja viisi kohta kontrahis tingimisi tehtud pole, siis määrab ta suurust Walla kohus, selle pääle rõhku pannes, mis abinõude ja töodega need parandused forda saadetud, niisama waadetakse ka kohaliste hindade pääle ja ettevõetud paranduste seisju pääle. Walla kohtu otsuse pääle on võimalik seaduslifel teel edasi kaebata.

6. Talurentnikul on kõige teiste tahtjatega võrreldes oma renditud koha omandamiseks eesõigus. Sellepärast peab mõisaomanik, kes talu ära müüa tahab, kõige vähemalt 9 kuud enne Jüri päewa (23 Apr.) rentnikule ostuhinna ja müügi tingimised teada andma. Niisugune teada andmine võib juusõnalik olla, nimelt Walla kohtu ees, ehk ka kirjalik, mille kättesaamise kohta rentnik kirjaliku tunnistuse peab andma; mõlematel korradel annab mõisnik täielikud müügi tingimised ka walla kohtule teada. Rentnik peab kuue nädala jooksul pärast tingimiste avaldamist teada andma, kas ta nende tingimistega kohta osta soovib ehk ei. On tal tahtmist avaldatud tingimistel kohta osta, siis peab ta koha ostukontrahi tegema ehk käsiraha sisse maksma. Kui rentnik mõisniku tingimisi vastu ei võtta ehk kui ta käsiraha sisse ei maksa, ehk kui ta määratud aja jooksul mingit vastust ei anna,

siis kaotab ta oma ostu eesõiguse renditud talu kohta, ja mõisnikul on õigus, kas kuulutatud ehk ka veel kõrgema hinna eest talu ära müüa. Kui mõisniku poolt määratud hinna eest keegi talu osta ei soovi, ja ta selle pärast ostuhinda alandab, siis peab sellest eeskirjeldatud viisil rentnikule teada andma ja milgi kombel hiljem, kui 6 nädalit enne Jüripäewa, niisugusel korral jääb rentnikule eesõigus alandatud hinna eest kohta omandada.

7. Kui rendikoht mõne kolmandamale ära müütakse, siis saab endine koha rentnik mõisniku käest: 1) Oma kulul tehtud paranduste eest tasu § 5 järele; 2) kahjutasu viimase aasta rendi suuruses kohast väljaminemise eest ehk, kui talu päält segarenti makseti, siis neli protsenti ostuhinnast (4%); 3) müütakse aga talu enne rendikontrahi lõppu ära, siis saab rentnik pääle punkt 1 ja 2 määratud tasude veel iseäralist makstu, mis nii suur on, kui 5% kõige kontrahiti põhjal järele jäänud aastate rendi summast. On aga kontrahis talurentniku poolt suurem tasu selle juhtumise kohta, kui koht enne kontrahi lõppu võerale ära müüdatakse, maha tehtud, siis võib tasu kontrahi põhjal nõuda.

T ä h. Kõigil punkt 3 tähendatud juhtumistel pole rentnik kohustatud kohta ennem tulewat Jüripäewa pärast mõisniku kohta müümise kuulutamist käest ära andma.

8. Rentnik kaotab õiguse tasu saada, kui ta ise ainult oma tahtmisel koha üles ütleb, ilma et mõisnik renti tõstnud ehk muid kontrahi tingimisi muutnud oleks. Niijama võib rentnik kontrahi murdmise ehk halwa majapidamise pärast kohtu otsuse järele mitte üksi paragrahw esimeses (selles lisas) nimetatud koha omandamise eesõigusest ilma jääda, waid ka kõigil ehk ainult ühest osast väljaminemise eest maksetawast tasust.

9. Käesolewad seadlused rentnikude tasu saamise kohta ei maksa nende kontraktide juures, mis talupojad—pärisomanikud oma kohtade rendile andmise ehk müümise korral teewad.

Jisa № 2 (§ 82 juurde).

Rendikontrahide vorm.

№.....	Rendikontrahit	Talu.....
Mõisa.....		Rihelkond.....
(Rentniku nime) võtab rendi pääle talu koha.....		kõige nende tingimis-
tega, mis.....	mõisa maaraamatus tema kohta tehtud, ainult järgmisi	kokku leppimise teel tehtud muudatusi maha arvates:

(Muudatused maaramatu tingimistest, kui neid on).

See kontrahit hakkab maksma 23 Aprillil 19 . . . aastal ja on tal jõudu . . . aasta jooksul. (Rentniku nime) on talu suurust, piirisi ja seisukohta isiklikut läbiwaatanud ja tundma õppinud.

Kendile andja

On komisjarile ette näidatud ja kinnitatud.

Aasta	Kuu	Päew	Kendi maksud	Kubla	Kop.

Lisa № 3 (§§ 334—341 juurde, waata § 283).

1) Kogukonnast lahitiitlemise tunnistuse vorm.

On wäljaantud N wallawalitfufe poolt, mis N kihelkonnas, N kreisis, N mõiisa järel on, talurahwa kogukonna liikmele NN, ühes perekonnaga selle üle, et tema sellest kogukonnast lahti on ütelnud.

19 . . aasta revisjoni jä- rele perekon- na №.	On kogukon- da üles kir- jutatud.	Nistinimi ja liiknimi	Sündimise aeg.	Mis usku.	Tähendus.

Wallawaaitfus

19 . . aastal

Wallawanem

P. t.

Wallafirjutaja

2)

Wastuwõtmise tunnistus.

(w. § 283 all).

On wälja antud N wallawalitsuse poolt, mis N kihelkonnas, N kreisis, N talurahwa kogukonna külge üleskirjutatud liikmele NN perekonnaga, temale N wallawalitsuselt wäljaantud ja alalhoitud kogukonnast lahtiütlemise tunnistuse põhjusel..... 19 . . aastal.

Selle ettenäitaja saab, kui endisest kogukonnast lahtilaskmise tunnistuse ette on pannud, Kõige kõrgemalt 9 Juulil 1863 a finnitatud eeskirjade põhjusel talurahwa kogukondade liikmete ajutise äralaskmise korra üle Balti kubermangudes ja nende ümberkirjutamise korra üle teistesse kogukondadesse, N kogukonda üles wõetud.

19 . . aasta rewisjoni järelse perekonna №	On kogukonda üles kirjutatud.	Nistiniimi ja liigniimi.	Sündimise aeg.	Mis usku	Täheendus.

Wallawalitsus..... 19 . . aastal

Wallawanem

Р. I. ..

Wallakirjutaja

lahtilaskmise tunnistustest wallakogukonna liikmete tarwis, kes soovivad teisse kogukonda Balti kubermangudes üleskirjutatud saada.

Lahtilaskmise tunnistus.

See on väljaantud NN walla walitsuse poolt, mis Gestikubermangus NN kreisis, talupojale NN selles, et tema, Rõige kõrgemalt 9 Juulil 1863 a. antud käsu põhjusel, kõi kroonu ja kogukonna maksud 19 . . . aasta . . . poole eest ära on maksnud ja tema ümberkirjutamisele teisse kogukonda ehk seisusesse tahtust ei ole.

19 . . . aasta revisjoni järele.		Millal nad kogukonda üles on võetud.	Kristinimi ja liignimi.	Millal on sündinud.	Mis usku.	Revisjoni aastaid.
Talu koha №	Perekonna №					

19 . . . aastal

Wallawanem

P. t.

Wallakirjutaja

lahtilaskmise tunnistusest walla kogukonna liikmetele, kes soowivad riigi sifemistes kubermangudes teisse kogukonda üleswõetud saada.

Lahtilaskmise tunnistus.

See on wälja antud NN walla walitsuse poolt, mis Eesti kubermangus ja NN kreisis, NN selles, et tema, Kõige kõrgemalt 9 Juulil 1863 a. antud käsu põhjusel, kõiit kroonu ja kogukonna maksud 19 . . . aasta . . . poole eest ära on maksnud ja et tema ümberkirjutamiseks teisse kogukonda ehk seisusesse takistust ei ole.

19 . . aasta rewisjoni järele.		Millal nad kogukonda üles on wõetud.	Kiisti nimi ja liignimi.	Millal on sündinud.	Mis usku.	Rewisjoni aastaid.
Talukohta №	Perekonna №					

..... 19 . . aastal

Wallawanem

№ 1.

Wallafirjutaja

§isa № 4. (§ 370 juurde).

1889 a. wallakohthu seadusest wäljawõte wallakohtumeeeste walimise korra üle.

7. Wallakohus on wallakohthu eesistujast, wallakohtumeeestest ja nende asemikudest kokku seatud. Wallakohtumõistjate ja asemikude aru määratakse ära wolikogu poolt, ehk wolikogude ühendatud kokkutulemise poolt, kui wallakohthu osakonda mitu walda käib; wallakohthu mõistjate arw ei wõi ialgi alla nelja olla. Wolikogude ühendatud koosolek määrab ka kohtumõistjate arwu ära, mis igas wallas walida tulewad.

T ä h. Eesistujaks wolikogude ühendatud koosolekul on selle walla wanem, kes rahwarikkam on.

8. Wallakohtumõistjaid ja asemikke nende ametite pääle walib, finnise balloterimise läbi, walla ühine kogu, kolme aasta pääle, wallakogukonna liikmete hulgast, kes kahetümne wile aasta ealiseks on saanud, ristiusku tunnistanud ja kes selles kohalises keeles lugeda ja kirjutada oskawad, mis rahwa enamus räägib. Walida ei wõi mitte: 1) neid, kes uurimise ehk kohthu all seisawad kuritegude ehk süütegude eest, niisamati ka kes seaduse wastaliste tegude eest wangipanemise ehk muu enam waljuma nuhtluse alla, kohthu mõistuse järele, on sattunud, ja neid, kes kuritegude ehk süütegude eest, mis säherdusi nuhtlusi nõuawad, kohthu all on olnud ja kohthu mõistuse läbi mitte õigeks ei saanud mõistetud; 2) neid kes kaela kohthu mõistuste järele ametist ära on heidetud, kolme aasta jooksul pärast nende ärasteitmist; 3) neid, kes maksujõuetumateks wõlgnitudeks on tunnistatud ja 4) wõõra-maa mehi, kes Weneriigi alamusesse pole astunud.

9. Igas wallakohthu osakonnas, kus neljas osa elanikka õiget usku on, peab nende hulgast vähemalt üks neljandit kõigest wallakohthu liikmete arwust walitama ja niisama palju asemikke. Kui pooled wallakohthu osakonna liikmed õiget usku on, siis peab nende hulgast vähemalt pool kõigest kohtumõistjate arwust walitama ja niisama palju asemikke.

10. Wallakohthu liikmed waliwad eneste hulgast kolme aasta pääle eesistuja, kes niisuguse maakrundi omanik peab olema, mis oma suuruse poolest kõige wähema talukoha wääriline on, ehk jälle niisama suure krundi rentnik, kirjaliku kontrahi järele, mis vähemalt kuue aastalise tähtaja pääle on tehtud.

T ä h. Eesistuja, kes kolme aasta sees oma rendikohast ehk ostetud kohast ilma on jäänud, ei kaota selle läbi mitte õigust ebasi teenida kuni tema walimise tähtaja lõpetuseni.

11. Suu pooled wallakohthu osakonna elanikud õiget usku, siis walitakse wallakohthu eesistuja õigenjulistest arwust.

12. Wallakohthu eesistujateks, wallakohtumõistjateks ja nende asemiku-

deks walitud inimesed wõiwad ennast ameti wastuwõtmisest lahti ütelda üksnes järgmistel korradel: kui nad üle 60 aasta wanad on, ehk walla kogukonna walimise pääle täie tähtaja juba ära on teeninud, ehk kui nad ränka ihutõbe põewad, ehk eestkohtjaks on, kuna selle wiimse ametiga lapseealise päralt olewa talukoha walitsemine on ühendatud ja kuna ise sarnaste kohtade omanikud ehk rentnikud on, ehk kui nad, oma tööde ja majapidamise asjade loomu pärast, alati ajupaika walla piirides ei wõi pidada.

T ä h. Inimestel, keda ametisse waliti kolm aastat pärast seda, kui nad üle täie tähtaja juba ära teeninud, ei ole mitte õigust ennast selle ameti wastuwõtmisest lahti ütelda.

13. Nende inimeste nimekirjad, kes wallakohtu eesistujateks, wallakohtu mõistjateks ja nende asemikudeks walitud, pannakse wallawanema poolt finnitamiseks rahukogule ette, kes finnituse üksnes niisugusel olekul andmata wõib jätta, kui walimistel seatud kord oli rikitud, ehk kui walitud inimesel need tingimised täidetud ei ole, mis käesolewate eeskirjade paragrahwides 8—11 üles on pantud.

14. Wallakohtu eesistujateks, nendesamade kohtute liikmeteks ja nende asemikudeks walitud inimesed wannutatakse ära ja lastakse ameti talitamisele, pärast seda kui selle usutunnistuse waimuliku mehe käest, millest keegi neist on, tunnistuskirja selle kohta ette on toonud, et nad wannutatud saiwad. Tähendatud tunnistus kirjutatakse waimuliku mehe poolt selle tunnistuskirja pääle üles, mis wallawanema poolt iga walitud inimesele wälja antakse, wiibimata pärast walimiste lõpetamist.

T ä h. Inimesed, kes niisugustest sekkidest on, mis wannet ei wannu, annawad wallakohtu ees wande asemel pühalikute töotuse. Selle kombe täitmise üle teeb wallawanem tähenduse tunnistuskirja pääle, mis ta ise sellesama paragrahwi põhjusel wäljaannub.

15. Asemikud täidawad wallakohtu mõistjate kohusi wiimaste haiguse, ajutise äraolemise ehk tagandamise korral. Kui keegi wallakohtumõistjatest ära sureb, ehk oma ameti maha jätab, enne kolme aastalise tähtaja möödaminemist, mille pääle tema walitud, siis astub tema asemele see asemik, kes kõige rohkem hääli sai. Asemiku astumisest wallakohtumõistja asemele annab wallakohus rahu-kogule teada.

16. Protokollide tegemine ja üleüldse wallakohtu kirjade toimetamine pannakse wallakirjutaja pääle, aga kui wallakohtu osakonda mitu walda käib, siis ühe pääle wallakirjutajatest, wallakohtu eesistuja walimise järele. Wolikogu ehk wolikogude ühendatud kokkutulek teeb, kui wolimehed seda waja tunnistawad olewad, ehk ka kui wallakohus seda nõuab, määruse iseäralise kirjutaja ameti asutamisest wallakohtu juures. Kui wolikogul ehk wolikogude ühendatud koosolekul wallakohtu nõudmisega mitte ühte meelt ei ole, siis otsustatakse küsimus iseäralise kirjutaja ameti asutamisest wallakohtu juures rahukogu poolt.

17. Wallakohtu kirjutaja, kes mitte wallakirjutaja ametis ei ole, walitakse kohtu poolt nende inimeste hulgast, kes täiealised on, wenekeelt mõistawad ja kellel muud nõudmised täidetud on, mis käesolewate eeskirjade § 8 arutatud. Lahtitegemine wallakohtukirjutaja ametist, niisamati ka wallakirjutaja lahtitegemine teenistusest wallakohtu juures on wallakohtu wõimuses. Wallakohtu kirjutajat wannutab ameti wandes tema usutunnistuse waimulik mees.

T ä h. Kolme esimese aasta jooksul, käesolewate eeskirjade pruugitawaks tegemise ajast pääle arwates, wõib rahukogu lubaga, wallakohtu kirjutajaid ka niisuguste inimeste hulgast ametisse nimetada, kes wenekeelt ei oska.

47. Wallakohtu eesistujale, wallakohtumõistjatele ja wallakohtukirjutajale määratakse wolimeeste kogu poolt, aga wallakohtu osakondades, mis mitmest wallast kohtu on liidetud, wolimeeste ühendatud koosoleku poolt, tasumine teenistuse eest. Kõige alam tasumise summa wallakohtusse walitawate esimeestele saab kubeneri poolt ära määratud. Wallakohtu eesistujale antakse pääle selle edasikaebtuse rahast (Succumbenz-Gelder) ehk, kui wiimsest puudus on, walla kassast sõiduraha väljasõitude tarbeks ülema talurahwa kohtu koostumistele, sel mõõdul, mis wolimeeste kogu poolt määratakse. Ajemil saab wallakohtumõistjale seatud ülespidamist üksnes sel tingimisel, kui tema wiimse kohusid vähemalt üks kuu aega täidab.

walla fogufonda on wasta wõetud.

Misjuguhest walla fogufonnast.			Ümberkirjutamise kirja №	Ümberkirjutatava ja tema wanemate nimi.	Mis wanabusjes 1850 aastal 9-mal ülelugemisel, ehk ka pärast: jeda oma selleaegse fogufonda üleskirjutatud.	
Kressist ja sihtfonnaast.	Müüti ehk kirjumõisa walla nimi.	Mis № all pärast wiimast rewisjoni fogufonda üles kirjutatud.			Meesterahwast	Maesterahwast.

Eeskirjad

nende rahasummade vastuvõtmise, ümberarvamise ja õigele kohale saatmise korra üle, mida maa elanikud, kodanikud ja käsitöölised passiraamatute järele oma maksude tasumiseks sisse makstawad.

I. Maksude saatmisest posti kaudu.

1. Maaelanikudel, kodanikudel ja käsitöölistel on maksude saatmise juures posti kaudu sinna paikadesse, kus nad üleskirjutatud on, õigus maksude äramatsumise üle passiraamatutesse kirjutatud tunnistust nõuda.

2. Rahakirja ärasaatja, kes oma passiraamatuse § 1 sees tähendatud tunnistust soovib saada, on kohustatud: 1) kirjasse, mis sellekohase seisuse asutusele (wallawalitsusele, kodaniku ehk käsitööliste walitsusele, wanemale j. n. e.) saadetakse, rahasummat sisse panema, mis nii suur on, et see teemalt nõutawaid maksusi mitte vähem kui ühe poole aasta eest ära tasuda võib; 2) oma passiraamatust nõnda palju maksu lehti (lehek. 11 — 30) ära lõigata ja sellesama rahakirja sisse panna, kui mitme poole aasta eest ta maksusi saadab ja 3) tähendatud rahakirja ärasaatmisel, rahakirja vastuvõtja ametnikule oma passiraamatut ette näidata.

3. Paragrahw 2 sees tähendatud rahakirja vastuvõtmise ja läbikatsumise juures, et saadetakse rahasumma mitte vähem ei ole, kui kirja sisse pantud maksulehtede pääl seisab, paneb rahakirja vastuvõtja ametnik maksude vastuvõtmise tunnistuseks passiraamatuse tarwilisele kohale (lehek. 9 ja 10) pitsarid rahakirja sisse pantud lehtede arwu järele ja annab siis raamatu ühes postikwiitungiga ärasaatjale tagasi.

II. Maksude vastuvõtmine, mida maaelanikud passiraamatute järele renteisse wiivad.

4. Maaelanikudel, kes passiraamatute pääl elawad, on luba neis raamatutes tähendatud maksusi niihästi kroonu maksusi, kui ka maa- ja kogukonna maksusi, nendesse renteidesse ehk Rahaministeriumi sissetuleku ja väljamineku kasjadesse maksta, mis maaelanikude ajutistes elukohtades on.

5. Selminewas paragrahwis (4) tähendatud maksusi ei võta renteid mitte muidu vastu, kui et maksjad peawad passiraamatu ette näitama ja täie summa nendest maksudest sisse maksuma, mis neil ühe ehk mitme poolaasta eest maksta on.

Ä ä h. Kui maksja ühte selles paragrahwis juhutatud tingimistest tähele ei pane, siis toimetawad renteid raha vastuvõtmisti üleüldiste selle tarwis mää-

ratud eeskirjade järele, s. o. ainult võivad summad vastu võetud saada, mis kroonu sissetuleku hulka, aga ka oma kubermangu maksude (земские сборы) hulka käivad, ja raha vastuvõtmise tunnistuseks annab rentei maksjale üksnes kviitungi välja.

6. Renteid võtavad maksusi passiraamatute järele iseenärvõliste teadaandmiste (объявления) pääle vastu, millede peab olema üles pantud passiraamatu omaniku ristinimi, isanimi ja perekonna nimi, tema üleskirjutuse koht (kubermang, kreis, wald, maa kogukond ja küla) № tema päralt olevast passiraamatust ja mil aastal ta on välja antud.

T ä h. Teadaandmiste wormulariifi valmistawad renteid seatud wormi järele.

7. Maksude vastuvõtmise üle passiraamatu järele, pääle kviitungite välja andmise annab rentei tunnistust: a) templite päälwajutamise läbi sellesse raamatusse seatud koha pääle (lehek. 9 ja 10) ja nimelt nii palju templiifi, mitme poolaasta eest maksud saiwad maksetud ja b) vastuvõtja allkirja ja templite päälwajutuse läbi selle raamatu maksulehtede pääle (lehek. 11—30) poolaastate arwu mõõda, millede eest maks sai ära maksetud.

8. Selminewas paragrahwis (7) tähendatud maksulehed, millede pääle maksude vastuvõtmine on ülestähendatud, lõigatakse passiraamatust välja ja jäetakse renteisse sinna saatmiseks, kuhu tarwis, raamat aga antakse ettenäitajale ühes kviitungiga tagasi, milles üles tähendatakse maksu üleüldine summa, poolaastate arw, millede eest maks tasuti, ja passiraamatu nummer.

9. Passiraamatust välja lõigatud lehekõsed saadab rentei ilma wiiwituseteta sinna wallawalitjusesse, kus maksja üles on kirjutatud (ehk asutustesse, mis wallawalitjuse asemel on).

10. Kõik rahasummad, mis passiraamatu järele mitte oma kreisi eest ei ole sisse tulnud, loetakse riigi sissetulekute põhjuskapitali hulka. Kviitungite talongid nende maksude vastuvõtmise üle saadab rentei esimese äraminewa postiga sellekohasesse renteisse, kus maksja üleskirjutuse koht on.

T ä h. Kroonupalatite raamatupidamise raamatutes kirjutatakse kõik need sissetulekud kassa lõpuarwetes ise rehknungisse.

11. Selminewa paragrahwi põhjusel ärasaadetawate talongide pääle peab üles pandud olema, kui palju igat felti maksusi sisse on tulnud (riigi, maa ja kogukonna maksu), misjaguse küla, maa kogukonna ja walla eest.

12. Rahasummad, mis passiraamatute järele oma kreisi eest sisse on tulnud, jagab rentei järgmiselt:

a) riigimaksud tarwitatakse sellekohase kogukonna kroonumaksude täienduseks nende sissekirjutamise korra järele maksu lehesse ja selle tingimisega, et jookswad maksud ära kustutatud saaksivad ainult kõikide maksulehes wõlgnewate kroonumaksude täienduse järele, pääle nõudmiste, millede tähtajad tulewate aastate pääle on edasi liikatud;

6) maamaksud tarvitatakse maade päält nõutavate maamaksude kustutamiseks: kreiside kohta — neis paikades, kus maaasutused (земля упрещенія) juba sisse seatud, ja kubermangu kohta — sääl, kus neid asutusi ei ole;

в) kogukonna maksud tarvitatakse kroonumaksude kustutamiseks selles korras, mis punkt a all näidatud; aga neil kordadel, kui maksjatekt kroonumaksusi ei nõuta, loetakse nad sellekohase wallawalitsuse (ehk selle asemel oleva teise asutuse) depositide (въ депозиты) hulka, millest igaford nimetatud wallawalitsusele teadustus läkitatakse (§ 15).

13. Kui teistest kasjades talongid on kätte saadud, mis selle üle tunnistust annavad, et passiraamatu järele maksud kasjasse on maksetud, siis kirjutatakse nendes seiswad summad riigi sissetulekute põhjuskapitali väljaminekute hulka.

T ä h. Talongides seiswad summad, kui nad sellekohaste hallikate järele nimetatud, peavad kroonupalatide kasja lõpuarvetes iseäralises rehtnangis ülespanud olema, rentideft saadud talongide põhjusel.

14. Kui passiraamatus ehk teisest kasjast saadud talongil mitte kõiki teateid ei peaks olema, mis wastuwõetawa raha õigele kohale toimetamiseks tarwis lähewad, § 12 punkt a, ö ja в põhjusel (näit. kui ei nimetatud maa kogukonda, ehk küla, kust maksja pärit on) siis loetakse terve wastu võetud rahasumma kroonupalati depositidesse (въ депозиты), kes selle üle renteist teadust saades, sedamaid sissemakstud summa otstarbe seletuseks sammutid astub.

15. Paragrahw 12 punkt в sees tähendatud teadustustes, mida rentei sellekohastele wallawalitsustele nende tagawarakasjasse loetud summade üle saadawad, peavad nimetatud olema: wallawalitsuse (ehk tema asemel oleva asutuse) nimi, rahasumma ja see nummer, mille all hoida antud summa sisselkirjutatud on, aga ka selle passiraamatu nummer ja väljaandmise aasta, mille järele maksud sisse tulewad (worm № 2).

16. Rentei annab hoida antud summad välja wallawalitsuse (ehk tema asemel oleva asutuse) teadaandmise järele, millel tarwilik allkiri ja pitsar peab olema ja iseäralise wallawalitsuse (ehk tema asemel oleva asutuse) poolt peetawa raamatu (waata allpool § 21) järele, millesse summa väljaandmise üle tunnistust annab.

T ä h. Teadaandmise worm on siia juurde lisatud (№ 3).

III. Märkustest passiraamatutes nende omanikkudelt nõutavate maksute üle ja kogukondlike asutuste toimetuse korra üle, kui need maksud ära on õiendatud.

17. Wallawalitsused, kodanikkude ja käsitööliste walitsused, niisama ka nende asemel olevad asutused on passiraamatu väljaandmise juures kohustatud üles tähendama: a) passiraamatu 8. lehekülje pääle, misjuguise aasta

poolaastast (1. jaanuarist ehk 1. juulist). raamatu sisse kirjutatud maksud passiraamatu omanikult nõutakse ja nende maksude suurus igatselti maksud iseäranis (riigi, maa ja kogukonna) ja üleüldine summa iga poolaasta eest; 6) kõikide äraldigatavate maksulehekeste pääle (lehek. 11—30 passiraamatus): passiraamatu number ja aasta, kubermangu ja kreisi nimi, linna asundus ehk wald, maa kogulond ja küla, kust passiraamatu omanik pärit on, raamatu omaniku ristnimi ja perekonna ehk liignimi, aga ka temalt nõutavate maksude suurus iga poolaasta eest.

Passiraamatu omanikkudelt nõutawad maksud tähendatakse raamatu-tesse wiimse kogukonna maksude ärajagamise põhjusel ülesse.

Ä h. Näitused, kuidas passiraamatusse lehek. 8 ja 11—12 tulewad nende raamatu omanikkudelt nõutawad maksud üles tähendada, on siia juurde lisatud. (Lisab I ja II).

18. Kui wallawalitsus renteist passiraamatutest wälja lõigatud maksuleheketed (§ 9) on kätte saanud, siis tähendab ta wiibimata oma maksuraamatutesse nende lehtede pääl tähendatud summade sissewõtmise üles ja annab raha äramaksmist sellekohastele külawanematele ja maksude korjajatele teada, et need sedamööda toimetada wõitfiwad.

19. Neil kordadel, kui nende eeskirjade § 12 põhjusel rentei kogukonna rahajummad on kroonumaksude täiendusiks tarwitanud, wõib rahast, mida maksjate käest kroonumaksudeks korjatud, nii suurt summat kogukonna maksudeks tagasi hoida.

20. Kui sellekohased kogukonna asutused passiraamatu omanikkudelt nõutawad maksud posti päält wastu wõtawad, siis on nad kohustatud: a) maksuraamatu sellekohaste joonewahedesse tähendatud maksude wastuwõtmist üles kirjutama; 6) wastu wõetud rahajummade üle rahakirjadesse kaasa pantud maksulehekeste pääle tunnistust andma ühes seega raha wastuwõtmise aega üles tähendades ja sellekohase ametliku isiku (wallawanema, kodanikkude wanema j. n. e.) nime allkirjaga, ja 8) ajawiitmata saadud rahajumma õigele kohale toimetama.

21. Neil kordadel, kui passiraamatutes üles pantud maksud otsekoheselt raamatu omaniku üleskirjutuse koha asutusesse ära maksetakse, antakse maksjatele isikutele nende palwe pääle Passiseaduses § 49 tähendatud tunnistused wälja, millebes peab nimetatud olema: millal, misjuguse summa (igatselti maksud iseäranis) ja misjuguse aja eest maksja maksud on ära diendanud, aga ka selle üle, kas kogukonna asutus, kes maksud wastu wõtnud, ka selle üle passiraamatusse märkuse on kirjutanud (§ 24).

22. Kui eelminewas (21) paragrahwis tähendatud sissematš ühe ehk mitme poolaasta eest maksetawate maksude suurune on ja kui rahamaksmise juures passiraamatut ette näidatakse, siis kirjutatakse wastuwõtmine sellesse raamatusse 9 ja 10 lehekülje pääle ja sellekohaste maksulehekeste

(lehek. 11—30) pääle nende poolaastate arvu järele, millede eest maks ära viendati. Maksulehekeseid, millede pääle tähendatud märkused tehtud, lõikab kogukondlik asutus passiraamatutest välja.

23. Märkuses passiraamatu 9 ja 10 lehek. pääl peab sellekohase ametliku isiku allkirjaga ja templiga ehk pitsariga üles pautud olema: aeg ja saamise summa, aga kui maksjale oli tunnistus (§ 21) välja antud, siis ka selle tunnistuse number; aga passiraamatust välja lõigatud maksulehekese pääle kirjutatakse ainult nende lehekese pääl (raamatu väljaandmise juures) tähendatud maksude saamise aeg.

24. Maksulehekeseid passiraamatutest, mida renteidest (§ 9) saadetakse ehk mis maksjad ise posti kaudu (§ 2) saadavad, ehk mis kogukonna asutused (§ 22) raamatute seest välja lõikavad, hoitakse kui sisse tulewad dokumendid kogukondlike asutuste ametlike paberite (при дѣлахъ) juures alal.

25. Wallawalitsuste depositide (депозиты) hulka tulewate summade üleskirjutamiseks annavad kroonupalatid neile walitsustele isäralised raamatud, mille lehed palati poolt kinnitatud on, (worm № 4) millede sisse wallawalitsused on kohustatud renteidest saadud teadustuste saamise järele (§ 12 punkt B) kõiki nende raamatu wormi läbi nõutawaid teadusi kirjutama.

26. Wallawalitsused on kohustatud renteidest oma alalhoidmiseks antud summasi kätte saama, igal korral mitte vähem kui üks kord kolme kuu sees aga aasta möödaminekul peavad nad mitte hiljem kui 1. webruaril renteile arukirja kõigi mööda läinud aastal renteist saamata jäänud summade üle saatma wormi järele, mis süa juurde on lisatud (№ 5).

Worm № 1.

Tschorna Renteisse.

Teadaandmine.

Tuula kubermangu, Tschorna kreisi, Troitsko-Batschurinski walla, Nikoliski wallakogukonna, Nikoliski küla talupoja Iwan Petrow Schischowi eest kahe poolaasta eest passiraamatu järele, mida Troitsko-Batschurinski wallawalitus 1895 a. № 435 all välja annud, arwatawaid maksusi:

Riigimaksu	10 rubla
Maamaksu	5 "
Kogukonna maksu	3 "

ühtekokku kahesateiitkümmend rubla äramaksmiseks ette pannes, palun Renteid seda summat vastu võtta ja kuhu tarwis üles kirjutada.

(Allkiri *)

10 septembril 1895 aastal.

*) Teadaandmisele kirjutab see isik alla, kes raha renteisse miib.

Worm № 2.**Simbuhowi wallawalitsufesele.****Teadustus.**

Lukojanowi Rentei annab see läbi Simbuhowi wallawalitsufesele teada, et selle walla depositide hulka № 221 alla wiisteistkümme rubla 12 kop. kogukonna raha on sisse kirjutatud, mis 1895 a. № 2121 all wälja antud passiraamatu järele sisse on makstud. See summa saab Simbuhowi wallawalitsufesele wälja antud, kui wallawalitsus depositide raamatu ja teadaandmise sellekohaste wallawalitsufe allkirjaga ja pitsariga ette näitab.

Renteimeister:

Raamatupidaja:

5. nowembril 1896 aastal.

№ 4829.

Worm № 3.**Lukojanowi Renteisse.****Teadaandmine.**

Simbuhowi wallawalitsus palub Renteid alandlitult wallawanema Swan Jakowlew Kossenkowi kwiitungi wastu kolmeistkümme rubla 12 kop., mis nimetatud wallawalitsufe depositide hulka № 221 ja 481 all üles kirjutatud, wälja anda ja seda wäljaandmist siin juures ette näidatud wallawalitsufe depositide raamatusse üles tähendada.

Wallawanem:

Wallakirjutaja:

(P. t.)

18 aastal.

№.....

Celolewases teadaandmises tähendatud summa kolmeistkümme rubla 12 kop. wastu wõtmud.

N a a m a t

Simbuhowi wallawalitsuse rehnungi pääle Lufojanowi Kreisrenteisse tulnud depositide üleskirjutamiseks.

Numbrid korra järele.	Rentei teadus- tuse nummer.	Rentei tea- dustuse kuu ja kuupäew.	Rentei depositide raamatu sisse- tuluku nummer.	Depositi summa, aasta ja passiraamatu nummer.	Rentei tempel depositi wälja- andmise üle.
1	1	2. janua- ril.	1	Kümne rubla 1895 aastal № 3729 all wälja antud passiraamatu järele.	
2	243	8. we- bruaril	271	Kolm rubla 1895 aastal № 11427 all wälja antud passiraamatu järele.	

A r u a n n e

Simbuhowi wallawalitsuse depositide üle, mis 1895 aastal on tulnud, aga selle aasta jooksul mitte kätte saadud.

Numbrid korra järele.	Rentei teadustuse nummer.	Renteide teadustuste kuu ja kuupäew.	Renteide de- positi raama- tu sissetuleku nummer.	Depositi summa	
				rublad	kop.

I. l i f a § 17 (lifa) juurde.

(Eeskujulik üleskirjutus passiraamatu 8 leheküljel).

Maksud, mis raamatu omanikul 1. jaanuarist 1895 aastast pääle iga poolaasta eest on maksa:

riigimaksu	3 rubla 30 kop.
maamaksu	2 " 15 "
kogukonna maksu	2 " 7 "

Kokku seitse rubla viiskümmendkaks kop. (7 rubla 52 kop.)

Wallawanem I w l e w.

(P. t.)

II. l i f a § 17 (lifa) juurde.

(Eeskujulik üleskirjutus passiraamatu 11—30 leheküljel).

Raamatu № 320 järele, mis 1895 aastal Kostroma kubermangu, Soligalitschi kreisi, Krasno-Sloboda walla, Iwanowi kogukonna, Nikulina küla talupoja Iwan Sirotkinile wälja antud on wastu wõetud kwiitungi №* wastu aastal * tuu päewal maksusi:

riigimaksu	3 rubla 30 kop.
maamaksu	2 " 15 "
kogukonna maksu	2 " 7 "

Ühtekokku 7 rubla 52 kop.

Wastuwõtja allkiri:

T ä h. Kohad, mis * tähendatud, jääwad raamatu wäljaandmise juures tühjaks ja täidetakse pärast poole renteide ehk kogukondlike asutuste läbi, selle järele kui raamatu omanik maksud on sisse maksnud.

L i f a № 7 (§ 514 juurde).

Worm.

Maksude rehningi raamat

maksude üle, mis N kubermangu, N kreisi, N walla talupoeg maksab ja ära maksnud on.

Iga maksualune wallakogukonna liige peab oma maksude rehningi raamatu alati enefega kaasas kandma ja nõudmise korral teda kohalikule politseile ette näitama.

Kraalõikamise koht.

See leht lõigatakse ära iga poolaasta maksude maksmise ehk ärafaatamise juures.

Kuu.	Kuupäev.	Wõla rehung.	Rubla.	Kopit.	Kuu.	Kuupäev.	Aramaksu rehung.	Rubla.	Kopit.		
1871	juuli	1	Puudust endisest ajast. Maksude kirja järele 1870/71 a. jääb:	0	—	1871	juuli	10	Wana maksetud	0	—
			Singe maksusid	0	—				1870/71 aasta maksude rehnungi	0	—
			Orjusid	0	—				Wallawanem NN. (P. f.)		
			Kogukonna maksusid ja orjusid	0	—				1870/71 aasta maksude rehnungi	0	—
			Muid maksimisi ja orjusi, igatihte neist iseäralde tähendades	0	—				Wallawanem NN. (P. f.)		
			Lisa maksude jaotus 1870/71 a. pääle	0	—						
			Ühtekoofku	0	—						

Lisa № 8.

(§§ 524—589 all seiswate 1866 a. eeskirjade §§ 9, 10 ja 15 juurde).

Baltimaa kindral-kuberneri poolt 22 Okt. 1869 a. kiinitatud eestkiri walla-
kogukondade wiljatagawara magasite ja kassade walitsemise üle Balti kuber-
mangudes.

A. Tagawara wilja magasitest.

1 Magasite üle walitsemisest üleüldse, wilja maksust ja wäljalaeutatud wilja tagasimaksimisest.

1. Magasini pannakse kolme lukuga kinni, millede wõtmed, üks walla-
wanema käes, teine ühe tema abi käes ja kolmas magasini ülewaataja käes
peawad olema.

2. Kõige lõikuste lõppetamise järele peawad laenuid, mis wallaliikmed
magasini saanud, tagasi maksetud ja peab nende eest protsendi wili sisse
maksetud saama, aga waldades, kus täielikku wilja tagawara ei ole (ees-
kirjad kogukonna hääseisukorra üle 11 Juun. 1866 a. § 2), peab selleks
kohustatud wallaliikmete pääl seaduslik wilja sissewõtmine (сесунка) sündi-
ma, puudu jäänud wilja juurde arwamisega, mis ühise walla wastutamise
põhjusel üksikute kogukonna liikmete pääle ära jaotakse, ja see sisse wõtmine
peab 1-seks Nowembriks lõppetatud olema.

3. Magasini ülewaatajad wõtawad vastu ja annawad wilja wälja nen-
dele wallawalitijuse poolt (s. o. wallawanema ehk tema asemiku—abi poolt,
wallakirjutaja kiunitamisega) antud nimekirjade (списки) põhjusel lõikide
wallaliikmete üle, kellel õigus on laenu si saada, ühes wilja mõõdu ja sordi

ülestähendamisega, mis wõlgu tuleb anda, nõndasamuti ka kõikide wallaliikmete üle, kes seadusliku wilja sissemaksmise näol, kui weel täielikku wiljagatagawara ei ole, ehk temast saada laenude tagasi-andmisega ühes protsendi wiljaga (Bath), nõnda ka wilja mõõdu ja fordi äratähendamisega, mis sisse maksta ehk tagasi anda tuleb, — ja panewad selle järele need nimekirjad, ühes oma tähendustega, wallawalitsusele sellekohaste rehnungidesse sisse kirjutamiseks ette. Need nimed jääwad nagu tõekstunnistuse alguskirjad magasi ülewaatajate kätte kuni magasi wilja järgmiseni übermõõtmiseni.

4. Sga wilja sissemaksmise ja magasiist saadud laenude tagasiandmise üle annab wallawalitsus kwiitungid wälja. Magasi ülewaatajal on pääle selle iga wallaliikme jaoks, kes wilja laenuks saab, iseäraline pulk (бурка), mille kuni jookswa aasta rehnungite pidamiseni alal hoiab; selle järele wõrdleb seda wallawalitsuse poolt selleks määratud täht ajal wõlgniku erarehnungiga ja kui mingifuguseid wasturääkimisi ette ei tule, siis häwitab ta ära. Selle täitmise üle tehakse tähendus wõlgniku era-rehnungis. Magasi pulk teeb otsust tõuswate waieluste üle.

5. Magasi ülewaatajad walwawad selle järele, et wili, mis teatud päewal sisse makstud ehk tagasi antud peab saama, mis wallawalitsusega kokkuleppimise pääle seatakse, hästi tunlutatud ja rikkumata oleks ja kui tähendatud päewal wõlg mitte tagasi antud ei saa ehk sissemaksmine ei sünni, annawad selle üle kohe wallawalitsusele teada, kes kaks uut tähtaega tähendab, 14 päewa igaüks, puudiwa wilja sissewõtmiseks, aga kui wiimne tähtaeg mööda on, siis annab käsu ajawiitmata puuduwad wilja sisse nõuda. Kui wõlgnik waene on ja selle juures tööjõuetu, kes ei jõua oma wõlgu olewat wilja ära tasuda teenistuse läbi (kogukonna hääseisutorra üle eeskirja § 19), siis see puudus, kui tema eest wolikogu ja kohaline ülewaataja kohus wastutama ei pea (needsamad eeskirjad § 6), saab era-sissemaksmise läbi, mis kõige walla pääle ära jaotatud on ehk wallaametnikude poolt tasa tehtud, kui need wiimse õige aja walla pääle ärajaotamiseks mööda lastawad.

T ä h. Minult nagu erand wõib ülewal pool nimetatud tähtaeg, mis magasi wälja antud laenude tagasi andmiseks ja wilja sissemaksmiseks on seatud, pikendatud saada, kui kindlustus (обезпечение) ette on pantud, kuni järgmiseni lõikuseni, ja seegi ei wõi mitte muidu, kui ülewaataja kohtu lubaga sündida.

Magasiwõlad nõutakse administratiwlikul wastuwaidlemata wiisil sisse, kui wõlglane aga maksta ei jõua, siis wõib teda 11 Juunil 1866 a. antud eeskirjade § 19 järel töö tegemiseks ära anda wallawalitsuse käsu pääle, kus juures wallawalitsusel sarnastel kordadel õigus on nõnda, et talupojad, kes wäljaspool walda elawad oma üleskirjutuse kohta ilmufiwad, aga kui waja on, siis ka seesuguseid maksuwõimetumaid kogukonna liikmeid politsei wõimu läbi enda juurde nõuda. (Siivi Rub. Wal ringk 16 sept. 1894 a. № 2118).

Selle järele kui Walitsew Senat 9. oktoobril 1896 aastal selle küsimise läbi waatanud, kas Balti kubermangude wallakogukonna liikmete toidukapitali wõlad (11. juuni 1866 a. § 10 lisa 1) tulewad ilma wastuwaidlemata korras sisse nõuda, leidis ta, et see küsimine üleüldisel Walitsewa Senati 1., 2. ja Tühjakstegewa departemangu koosolekul 27. nov. 1894 a. ses mõttes on seletatud, et kõikidel toidukapitalite laenuudel eralepingu iseloom puudub, ja sellepärast kõik nõudmised, mis tähendatud laenude põhjal wõiks tõusta, mitte nõudwa kohtuliku seletuse alla ei käi, ja ainult administratiwilisel wiisil täidetakse, ja nagu kindral-kuberneri eeskirjas § 5 ette kirjutatud, otsustatama abinõude waral, mispärast Walitsewa Senati 1. ja 2. ja Tühjakstegewa departemangu üleüldine koosolek õigeks tunnistab, et wallakogukondade liikmete laenud toidukapitalist tulewad ilma wastuwaidlemata wiisil sisse nõuda.

(Wal. Senati otsus 9. okt. 1896 a. Ellei wallakogukonna asjus).

6) Magasitesse wõib sisse maksetud ja laenude tasumiseks antud saada ruffi äpartamise ajal, $\frac{1}{3}$ tsetwerti ruffide asemel $\frac{1}{2}$ tsetwerti odre ehk $\frac{2}{3}$ tsetwerti kaeru; aga suwe wilja äpardamise ajal nõndasama palju ruffid suwe wilja asemel. Magasini walitsus peab siiski järgmisel sügisel seatud wiisil mitmed wilja fordid ümber wahetama.

7) Kui iseäralistel hädakordadel kõigest magasini olemast wilja-tagawarast tarwis ei saa nõutawade laenude andmiseks ja wallawalitsus sellepärast sunnitud on talurahwa asjade komisjari lubaga toidu kapitalist ühe osa wilja ostmiseks ära pruukima, siis maksetakse nõnda moodi antud laenu omal ajal rahaga tagasi (1866 a. eeskirjad § 14).

Et tõeste tarwilikuks tunnistada nõnda wiisi wilja ostmist, peab wallawalitsus selle üle wolikoguga nõuu ja paneb seda wiisi tehtud otsuse üle waatajale kohtule kinnitamiseks ette.

8) Nõndasamuti määrab wallawalitsus ühes wolikoguga ja ülewaataja kohtu kinnitamisega, niisugustes olekutes, kui wiljatagawara magasini ähwardab hukka minema, kas ei ole tarwis teda wärskte wilja wasta ära wahetada. Aga niisugune wahetus peab harilikult nõnda moodi sündima et wahetamiseks määratud wilja wälja andmine mitte enne ei sünni, kui uus wili tema asemele on toodud. Nagu erand wõib wana wilja wäljaandmine sündida nõnda, et tema asemele koge wärskte sisse maksetud ei saa, kui wana wilja-saaja jõuab kindlustuse ette anda selle üle et wilja ära tasub.

9) Wilja sissemaksimine magasitesse wõib ka neile, kes wallas ei ela ja nõnda ka neile, kellel wilja saamine ja äraandmine raskustega seotud on, raha maksudeks sel korral olemate hindade järele muudetud saada, ühes weo kulude juurdearwamisega, ja wallawalitsus on niisugusel korral kohustatud, pääle raha kättesaamise, selle eest maksja päält arwatawa wilja sisse ostma.

II. Magasi awamise ja temast laenude wäljaandmise korra üle.

10) Laenusid magasist on kõigel wallaliikmetel õigus saada tarwitust mööda ja sel möödul, misjulgusel möödul nende tagasiandmise üle kindlustuse ette panewad, — kas asjaliku kindlustuste (päris waranduse, teiste inimeste käemeheks heitmise ehk pandi), ehk isikliku kindlustuse (tunnistuse selle üle, et tööd jõuab teha ja tasa teenida), selle juures ei saa seda tähele pandud, kas keegi maaomanikkude ehk lahtiste inimeste klassist on (Eeskirjad kogukondliku hääseisu korra üle § 7 a).

Sel korral, kui laenu ei saa antud, peab wolikogu selle üle protokollit tegema ühes täielise põhjuse seletusega. Kes wolikogu otsusega rahul ei ole, võib kahe nädala jooksul talurahwa asjade komisjarile kaebduse sisse anda.

11) Laenusid ühe walla magasist teise walla magasile võib ainult kohaliste wolikogude otsuse järele ja kohalise ülewaataja kohtu lubaga teha, kes ka laenu täielised tingimised läbi waatab.

12) Tähtpäewa, mis ajast wolikogu poolt lubatud laenusid wälja antakse, millede üle täieline protokoll tehakse, määrab, kui wallawalitsus ette on pannud, talurahwa asjade komisjar ära.

13) Laenude wäljaandmise juures antakse esite see wili wälja, mis kergeste võib raisku minna.

III. Magasi rewideerimisest.

14) Aruandmise aasta magasi walitsuse üle algab 1-sest augustist, aga sellepärast peawad selleks ajaks magasi raamatud lõpetatud ja wilja mõõtmise toimetatud olema. Wallawanemad ja nende abid, aga ka magasi ülewaatajad panewad wolikogule, kui raamatud lõpetatud on, mööda läinud aasta magasi walitsuse aruande ette.

T ä h. Pääle selle peawad wallawanemad, nende abid ja magasi ülewaatajad igakord oma ametite mahajätmise juures wolikogule aruande magasi walitsuse üle wiimsest raamatute lõpetamisest saadik ette panema.

15) Pääle selles eeskirjas § 2 nimetatud wilja sissewõtmise ja laenude tagasiandmise lõpetamise, seawad wallawalitsused magasi raamatute põhjusel arukirja № I all juurde lisatud wormi järele kokku, mille sees järgmised teatused peawad olema :

- 1) Kui palju wilja oli magasis alal 1-seks augustiks ;
- 2) Kui palju puudu jäänud laenusid ;
- 3) Kui palju oli puudu jäänud wilja sisse nõutud ;
- 4) Kui palju wilja tuli sisse wõtta ;

- 5) Kui palju on selleks sisse võetud ;
- 6) Kui palju on saadud proffendi wiljast waeste pääle ära fulutatud ;
- 7) Kui palju selle järele määratud ajal wilja magasīs alal on.

See arukiri peab mitte hiljem kui 1-seks detsembriks talurahwa asjade kommissarile ette pandama.

T ä h. Pääle selle panevad wallawalitused seatud wormi järele, talurahwa asjade kommissarile arukirjad kubeneri ja toidu asjade kommissioni (для продовольственной комиссии) aastase aruande tarwis ette.

16) Igaastase magasī ja kassa rewideerimise juures, mis talurahwa asjade kommissar lõikuse lõpu järele ette wõtab, näidatakse ette mõlemad magasī raamatud (wormid № VI, VII, VIII all), maksude jaotamise nimekirjad (worm № V all), nõnda ka ülewalt pool nimetatud arukirja № I all. Rewident waatab maksude jaotamise nimekirja esimese lehekülje pääl seiswa tummade eelarwe (смета) läbi, waatab järele, kas on kõikide lääsi nende päält nõutawad maksud ja pundu jäänud osad sisse tulnud ja annab olewuste järele waadates edespoolseid käsusi.

Selle järele waatab arukirja № I all läbi ja saab ustawust mööda äinud aasta ja jookswa aasta arukirjade kõrwu seadmise läbi selles, et alal olew wilja aru nõnda ka magasī kapital õige on. Talurahwa asjade kommissar wõib ka nõuda täielikuma läbiwaatamise tarwis, et temale kõik magasī walitusesse puutuwad raamatud, nimekirjad j. n. e. wälja saaks jaadatud, aga niisugusel korral peab ta nad ajawiitmata läbi waatama ja nad wõimalikult lühikese aja sees wallawalitusele tagasi andma.

17) Pääle selle pöörab magasī rewiderija tähelepanemist:

- 1) magasī hoone seisu pääle;
- 2) wilja alalolemise ja omaduse pääle;
- 3) selle pääle, kas magasī ülewaatajad nende pääle pantud kohusi kindlaste täitnud on.

IV. Raamatute pidamisest.

18) Wallawalitus peab järgmised nõõri-raamatud pidama:

1) № I all tähendatud magasī raamatu, mille sisse kõik sissetulekud ja wäljaminekud üleüldistes kokkuwõtetes sisse kirjutatakse, mille juures erarehningite pääle näidatakse (worm № I all).

2) № II all tähendatud igaahe wallaliikme iseäraliste rehningite raamatu, mis № VII all seiswa wormi järele peetakse ja milles ka iseäraline rehning waeste tarwis on, wormi järele № VIII all.

T ä h. Pääle selle seatakse kokku № V all ülepantud wormi järele maksude jaotamise leht, mille esimese lehekülje pääl korda mööda kõikide nende aastaste maksude eelarwe (смета) on, mis walla liikmed magasī hääks peawad maksma.

B. Walla kassafideft.

I. Kassa walitsuseft.

19) Walla kassa, mille päralt nagu iseäralised jaod walla toidukapital, waeste kassa ja passimaksu kassa on, kus niisugune on, hoitakse tulekindlas kambriis, mis raud uksega ja kahe ukse sisse tehtud lukuga on, ehk peetakse kahe lukuga tulekindlas kapis; nende lukkude üks wõti on wallawanema käes, aga teine abi käes.

20) Wallawalitsus tähendab ühe nädala päewa, millal ühtelugu homiku poolel raha wastuwõtmine ja wäljaandmine on, ja annab selle üle wallalikele teada. Kogukondades, kus wähe rahwast on, wõiwad koosoleku päewad tarwitust mööda waadates ka arwemine tähendatud saada.

21) Walla kassasse minew raha peab, wallawanema ja tema abi juures olemisel, kelle käes teine kassa wõti on, ajawiitmata pääle sissemaksmise ja raamatuse sissekirjutamise walla kassa hoiu paika ära pantud saama ja wallawanem ehk tema abi kirjutawad nime alla ehk panewad pitsari pääle raha maksu kwiitungile, mis kobe wallakirjutaja nime juurde lisamisega wälja antakse.

22) Kõik raha, mis walla kassasse läheb, kui mitte wäga weike summa ei ole ehk selle ära kulutamist lühike aja sees ette ära näha ei ole, muudetakse kindlateks, wõimalikult wähe kursi poolest kõikumateks wäärtpaberiteks, mis wallakogukonna nime pääle wälja antud, sisse kirjutatud ehk ümberkirjutatud on, ja kirjutatakse raamatuse ükikul wäärtpaberite №№ ja seltsi järele sisse.

II. Walla kassa rewideerimiseft.

23) Wallawalitsus lõpetab oma raamatud iga aruande aasta lõpuks s. o. 1-seks januariks, ja wolikogu rewisioni toimetamise järele, waatab üle, kas kassa õige on, aga selle pääle teeb wallawalitsus tähenduse selle täitmise üle kassa aruande pääle, mis № II wormi järele tehtud ja talurahwa asjade komisjarile mitte hiljem kui 15-maks januariks ette pannakse, ja mille juurde raha paberite nimekiri wormi № III järele juurde lisatakse.

24) Rewiderija talurahwa asjade komisjar waatab järele, kas wallawalitsus kõik ette kirjutatud eeskirjad pidanud on ja kas kassa raamatus tehtud kokku wõte alalolewa puhta rahaga ja wäärtpaberitega ühte läheb, nõndasamuti, kas kassa nõuri-raamatud seatud korra järele peetud on.

III. Raamatute pidamiseft.

25) Wallawalitsus peab pidama pää kassa nõuri-raamatu, millesse ajawiitmata selfamal päewal kõik walla kassa sisse tulewad ja wälja antawad summad sisse kirjutatakse. (Worm № IV).

NN wallafogukonna puundu jäänud magasi maksude,

1.		2.		3.		4.	
Meeserahwaste reuvisiooni hingede ja walla ühenduseste astunud inimeste arv.		Seaduje järelle peab alal olema		Wilja.		Pundus kãesolewa aasta 1- jeks augustiks.	
Wallafogukonna nimi.		Suuwewilja.		Suuwewilja.		Suuwewilja.	
		Talitwilja.	Obre. Kaeru.	Talitwilja.	Obre. Kaeru.	Talitwilja.	Obre. Kaeru.
		Tsetwerti.	Tsetwerti.	Rubla. Kop.		Tsetwerti.	Tsetwerti.

Seletus. Selle arutirja joonewahed sünniwad järgmisel wiisil maha on arwatud, peab nii pasju andma, kui 11-mas joonewahes on; edasi saab aru ei pea mitte süse wõtma.

wõlgade ja protsendi wilja üle 19 . . aasta jaoks.

5.		6.		7.		8.		9.		10.		11.	
Kui palju on puudunud wilja endiste aastate laenude maksuks ühes protsendi wiljaga sisse nõutud.		Laenude suurus, mis jookswal aastal 1. au-gustini wälja on antud.		Kui palju on jookswa aasta laenude maksuks ühes protsendi wiljaga sisse nõutud.		Kui palju oli tarwis sisse wõtta 4 laru. laupa liw. ja 2 laru. laupa liwewilja jookswa aasta sissemaksuse järele.		Kui palju on sisse wõetud jookswa aasta sissemaksuse rehningi järele.		Protsendi wiljast on waestele itina tagasi jaotmata wälja antud.		Selle järele on magas sis toeste alal.	
Taliwilja.	Suwe-wilja.	Taliwilja.	Suwe-wilja.	Taliwilja	Suwe-wilja.	Taliwilja.	Suwe-wilja.	Taliwilja.	Suwe-wilja.	Taliwilja.	Suwe-wilja.	Taliwilja.	Suwe-wilja.
	Dre.		Dre.		Dre.		Dre.		Dre.		Dre.		Dre.
	Kaeru.		Kaeru.		Kaeru.		Kaeru.		Kaeru.		Kaeru.		Kaeru.
Tsetwerti		Tsetwerti.		Tsetwertii.		Tsetwertii		Tsetwertii.		Tsetwertii.		Tsetwertii.	

iiksteisega kokku: 3, 5, 7 ja 9 joonewahede summa, kui 10 joonewahet sees olem arw kirjast wilja ainult neljandikkudes tähendatud, aga teiji murdusid, wähemaid kui $\frac{1}{4}$

Maafiskongranna aastane fassa arvanne 190 . . . aasta jaoks.

Mafiskongronna pärast olevate junnade nime- tamine.	190 aastast jäi üle.		190 aastal tuhi fässe.		190 a. ära fulutatud.		190 aastal jäi üle.	
	Sub.	R.	Sub.	R.	Sub.	R.	Sub.	R.
	Sub. raha.	R. paberib.	Sub. raha.	R. paberib.	Sub. raha.	R. paberib.	Sub. raha.	R. paberib.

(Mafskannema ja tema abide alliri).

11a. Kääle felle aruriria ja 18 . . . aastast ülejäänud määrpäberite nimekirja, peab mallanaitfuste poolt ilenmatatatele fobituele retpäberitine jures tunnistus ette näebakama, et mõlifogu emalt poolt 18 . . . aasta fassa on läbi maaband ja et felles aruririas näebatud illejäänud junnab, nagu puhas raha, nõnda ka nimekirjas № III näebatud määrpäberib fõeste malla fassas alles olimab.

Nimefiri

1-juuliks 190 aastal alalolewatele wäärtpaberitele, mis
 NN wallafogufonna päralt on.

(Eija aastase kasja aruande № II juurde).

Wäärtpaberite nimetamine.	Summa.	
	Rubla.	Stop.
A. Wallafogufonna päralt olew kapital.		
1 NN Pantpilet, №, täht A..... pääle fupongi- dega 190 aastast		
1 NN Kreditseltsi hoiukassa pilet №..... pääle 190 aastast		
4 Laenu pitetit 5% N № igauks pääle, aga ühte- koffu fupongidega 190 aastast.		
B. Toidu kapital.		
1 NN Pantpilet, №, täht B pääle fupon- gidega 190 aastast		
1 NN Kreditseltsi hoiukassa pilet №, pääle fupongidega 190 aastast		
1 NN Kreditseltsi hoiukassa rentrendi pilet №..... pääle		
Ühtekoffu		

(Wallawanema ja tema abide allkiri).

Eija. Wäärtpaberid, mis wallafogufonna päralt on, peawad juht kohalise
 wallafogufonna nime pääle wälja antud ehk jisse kirjutatud olema.

Maksude ärajaotamine,

mis tagawara-wilja magasi hääks N wallakogukonna igapähe maksujõulise liikme päält tuleb, magasi wilja-kogu täienduseks, maksmata jäänud puuduste kustutamiseks, walla ühise wastutamise põhjusel, nõndasamuti laenatud wilja tagasi maksmiseks ühes protsentidega.

NN wallakogukonna magasisse peab sisse tulema:

	Taliwilja		Suwewilja.	
			Odre.	Kaeru.
1. Selleks kohustatud wallakogukonna liikmetelt seaduslik osa igapähe käest: 4 karnitsat taliwilja ja 2 karnitsat suwewilja	000 karn.	000 karn.	000 karn.	000 karn.
2. Mõõdaläinud aasta puuduste tasumiseks	— "	— "	— "	— "
3. Laenatud wilja tagasi maksmiseks	— "	— "	— "	— "
4. Laenatud wilja protsentid	— "	— "	— "	— "
Ühtekokku	000 karn.	000 karn.	000 karn.	000 karn.

Sissemaksjad on teise lehekülje pääl nimetatud.

.....=mal 190 aastal.

(Wallawanema, tema abide ja wolimeeste allkiri).

Maksude ärajaotamise leht.

Kogukonna liikmete nimed, kes kohustatud on wilja sisse maksma.	Magasi wiljakogu täiendamiseks.			Punduste täiendamiseks			Laenatud wilja ta- gasi maks- miseks.			Protjendi wilja.			Nendest on sisse maksatud.		
	Taliwilja.	Suwe- wilja.		Taliwilja.	Suwe- wilja.		Taliwilja.	Suwe- wilja.		Taliwilja.	Suwe- wilja.		Taliwilja.	Suwe- wilja.	
		Dbre.	Raeru.		Dbre.	Raeru.		Dbre.	Raeru.		Dbre.	Raeru.		Dbre.	Raeru.
	Karnitsat.			Karnitsat.			Karnitsat.			Karnitsat.			Karnitsat.		
Mäe talu peremees Karl Neuland	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
Mõisa sulane Peeter Saar	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
Mõisa wabadik Peeter Berg	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
Ühtekokku	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00

M ä r t u s e d.

Nimefiri :

(Wallawanema, tema abide ja wolimeeste allfiri).

NN wallafogufonna magasi raamat 19 . . aasta pääle.

Kuul ja kuupäew.	Rehningi raamatu № II teheliig.	Dn wassu wõetud.		Ruffid		Dore		Raeru		Rehningi raamatu № II teheliig.	Dn wassa antud.		Ruffid		Dore		Raeru		
		tehw.	karnti.	tehw.	karnti.	tehw.	karnti.	tehw.	karnti.		tehw.	karnti.	tehw.	karnti.	tehw.	karnti.	tehw.	karnti.	
aug. 1.																			
sept. 17.																			
"																			
"																			
now.																			
"																			
detf.																			
"																			

19 a. Kuul magasi mõõtmise juures üle aru wassa eht puidus on, siis märgitakse balance all üles, aga järgmises aastaks tähebdatase ainult see, mis puhtalt alal on.

Maafu=raamat

laenude üle, mis wallasfogufonna ühikutele liismete le magasti 19 . . . aastal on antud.

Suu.	Kuupäew.	Fogufonna liismete nimed, nende № fogufonna liismete nimetirja järele ja wõla juurus.			Suu	Kuupäew.	Fogufonna liismete nimed, nende № fogufonna liismete nimetirja järele ja tagasi maksetud wiisja arw.		
		Stiftb.	Dre	Caern			Stiftb.	Dre	Caern
		tsetw.	farn.	tsetw.	farn.	tsetw.	farn.	tsetw.	farn.
19 a.	1	№ 1. Mõisa sulane Sindreß Gräats sel aastal 31. juunil tehtud rehnungi järele liisäänud 19 aastast, ühes prohtendi wiisjaga			19 a.	15	№ Mõisa sulane Sindreß Gräats 19 a. wõla rehnungi		
		Soosna aasta fiesemastu järele, ärajaotamise põhjusel Saadud laenude järele			"	20	Soosna aasta fiesemastu rehnungi		
		Ühe fuu pääle			oktoberil	12	Minemal aastal saadud laenu rehnungi		
19 a.	1	" " "			"	15	Eeda sama		
webruaril	1	" " "					Selle eest tulewad prohtendibid		
märtsil	1	" " "					Ühitefisti		
aprillil	1	" " "					Saad 1-sets ang. 19 a.		
mail	1	" " "					Balance		
juunil	1	" " "							
		Ühitefisti							

S i f a . See rehnung peab näitama ühe lehestike pääl kõik wallasfogufonna liisime wõla ja laenude juuride, nõndaqama ka alalise aja pääle ühesford wõlisa arwatud prohtendi wiisja endise wõla eest ja laenuid, ebasü ärajaotamise järele tulema fiesemastu ja mueste saadud laenuid; teise lehestike pääl aga peab olema kõik tagasi toodud fiesemastud ja nimelt nõnda moodi, et rehnungi lõpetamise juures 1-sets augustis iga tähtnata punkt peab wõlaks mueste raamatusele ümber kirjutatama. Rehnung peab mafsu raamatutega ja magasti puhtabega, mis ühikutele fogufonna liismete le antud, fofsu siindima.

Rehning

wallafogukonna waestele wälja antud abi-wilja üle 19 . . a.

Igaühe waese nimi, kes wallafogukonna päralt on.	On saada						On saanud							
	Talitwija.		Suwewilja				Kuupäew.	Talitwija.		Suwewilja				
	tjeto.	karn.	Dbre		Kaeru			tjeto.	karn.	Dbre		Kaeru		
			tjeto.	karn.	tjeto.	karn.				tjeto.	karn.			
1. Siiri Osol . . .							10. sept.	19 a.						
							15. now.	19 a.						
							7. jaan.	19 a.						
							15. märtsil	19 a.						
							Ühtekokku . .							
2. Juhän Nõmmil							10. sept.	19 a.						
							15. now.	19 a.						
							7. jaan.	19 a.						
							15. märtsil	19 a.						
							Ühtekokku . .							
3. Liisa Müller . .							10. sept.	19 a.						
							15. now.	19 a.						
							7. jaan.	19 a.						
							15. märtsil	19 a.						
							Ühtekokku . .							

Liisa. See rehning kirjutatakse magasi raamatusse № II laenude järele sisse, mis neile wallafogukonna liikmetele on antud, kessel õigus on saada, ja waestele ühel ja selsamal päewal wälja antud abiwili kirjutatakse üleüldises kokkewõttes wäljamineku selka magasi raamatusse № I parema-poolse lehekülje pääle.

L i s a N o 9.

(§§ 646—659 all 19 Webr. 1866 a. Seaduse § 24 juurde).

Sisemiste Asjade Ministri Serrra määrused nende kinnitatud kirjade ja hinna alla arvamata saadetuste kohta, mis wallawanemad posti päält wasta wõtawad.

1. Wallawalitsus peab sira juurde lisatud wormi järele (waata järgmist wormi) iseäralised nõõriraamatud sisse seadma kõikide posti teate-tähete (уовѣрка) täielikuks sissekirjutamiseks, ja kui teate tähele summa numbrite tahta klamritesse on juurde kirjutatud: „äraandmiseks selle ja selle isikule“, siis peab see märkus ka raamatusse üles tähendatama.

2. Kui wallawalitsuse ametimehed posti pääle lähewad kirjasi ära tooma, siis peab neil see raamat ühes postiteatetega kirjade wäljaandjale postiametnikule ette näidada olema, kes raamatusse üles tähendatud sissekirjutused läbi katsub ja nende sissekirjutustele posti ehk posti-telegrahwi asutuse petsati pääle litsub. Petsati pääle surumine annab siis selle üle tunnistust, et sissekirjutused raamatusse õiged ja mil ajal wallawalitsuse ametnikule posti päält kirjad on kätte autud. Ilma tähendatud raamatu ettenäitamiseta ei anta posti päält kirjasi wälja.

3. Kui kinnitatud kirjasi ja hinna alla arvamata pakki wallawalitsuse wõi talupoegade kogukonna ametmehe nime pääle „talupojale äraandmiseks“ saadetakse, siis peab see talupoeg kirja kättesaamise tunnistuseks nimetatud nõõriraamatusse (§ 1) iseäralisesse joonewahesse allkirja andma, ühes sellega ka temale kirja wäljaandmise aega üles tähendades. Nende talupoegade eest, kes ise kirjutada ja lugeda ei mõista, ei pea kunagi wallawalitsuse ametnik alla kirjutama, et ses asjas kurjaste pruukimise põhjusti eemal hoida, waid keegi muu inimene kirjasaaja isikliku palwe pääle.

Form

(Lisa № 9—§ 1 juurde).

Raamat posti teate-tähtede tarwis.

Saamise kuupäew.	Korra №	Teate-tähtede №	Sisu.	Wastuwõtmise kwiitung.
Jaanuar				
1.	1	3/a	Rahakiri 5 rublaga.	Rahakirja 5 rublaga 1 Märtsil 1893 a. wastu wõtnud.
—	2	45/6	Rahakiri 10 rublaga.	Rahakirja 10 rublaga 3 Märtsil 1893 a. wastu wõtnud.
—	3	48/6	Pakk 10 rub. wäärtuses ära- andmiseks Madu Kalninile.	Pakk 10 rubla wäär- tuses 1 Apr. 1893 a. wastu wõtnud Madu Kalnin.
Feverebruar				
5.	4		Rahakiri 6 rub. äraandmiseks Jakob Ohjolin- gile.	Rahakirja 6 rublaga sai kätte Jakob Ohjoling 15 Mail 1893 a., aga et ta ise kirja ei tunne ja tema isikliku palwe pääle kirju- tas kwiitungi Peter Krüh- min.
7.	5	248/A	Rahakiri 15 rublaga walla- wanemale.	Rahakirja 15 rublaga wõttis wastu 16 Mail 1893 a. wallawanem NN
10.	6	267/A	Wäärtusetä pakk walla- walitsusele.	Wäärtusetä paki wõt- tis wastu 17 Aug. 1893 a.

Lisa № 10.

(§§ 646—659 all 1866 a. Seaduse § 20 punkt 10 juurde).

E s k i r i

nimekirja valmistamise üle inimestele, kes kogukonna järele on.

1. Kogukonna järele olevate inimeste nimekirja esimese lehekülje pääle tuleb juurdepantud wormi järele kõikide elukohtade üle arukivi numbri korra järele teha.

2. Nimekirja enese esimese joone wahela tähendatakse talukohtade ja perekondade numbrid rewisioni järele üles, mis teise joone wahel olevate inimeste nimede kohas seisawad; kes ümber kirjutatud on saanud, nendel tähendatakse lühidalt üles ümberkirjutamise aasta ja koht, kust nad ümberkirjutatud saawad. Nendel, kes talurahwa walla ühendusesse on astunud, tehaakse sellesama joone wahel sees kohane tähendus selle üle, mis aastal walla ühendusesse on astunud.

3. Elukoht ei sunni inimest alati kogukonnas elama. Need kogukonna liikmed, kes wäljaspool walla ringkonna piirid elawad, saawad märgi „o“ tähendatud ja nende elukoht, kui teda on, tähendatakse üles joone wahel „märksused.“

4. Et inimene teatud walla liikmete järgust (klassist) on, mis kogukonnas tema digused ära määrab, on sellest näha misjuguise tähtede A—D all tähendatud aastasesse reasse tema elukoha nummer kirjutatud on, mis juures tähele on panna, et:

a) tähe A reasse peab maomanifid kirjutama, mille juures nad mõisamaa omanikudeks (Aa) ja orjusemaa omanikudeks (Ab) jaotatud saawad;

b) tähe B reasse peawad kruntide rentnikud kirjutatud saama, mille juures nad mõisamaa rentnikudeks (Ba) ja orjusemaa rentnikudeks (Bb) jaotatakse selle juures nende orjuse maatükkide omanikud, nõnda ka rentnikud, mis mõisamaa külge saawad aetud ehk juba aetud on, arwatakse orjusemaa omanikude ja rentnikude sekka;

d) tähe B reasse peawad kirjutatud saama mõisa tödmebed (moonakad), tähe C reasse talu sulased, ja wiimaks tähe D reasse kõik iseseiswad lahtised kogukonna liikmed, kellede sekka ka need peawad arwatud saama, kes rendiwad ehk muude tingimiste pääl niisugusi maatükka tarwitawad, mis mitte talukohtadeks ei loeta.

5. Sest et nimekiri igakord kolme aasta pääle valmistatakse, siis peab teda iga aasta läbi waatama, mille juures elukoha muutmised, nõnda ka ühest klassist teise minemised ja wiimaks kõik tähtsamad muutmised temas

üles tähendatakse. Perikonna juure kasvamise ülestähendamise tarwis jäetakse nimekirjas iga sissekirjutatud perikonna alla puhas koht mitme rea jaoks. Uueste kogukonda üles võetud liikmed tähendatakse nimekirja lõppus, aga wallast välja läinud liikmed reas „märksused“ üles.

6. Suuremaks selguseks oleks tarwis kogukonna pärast olevate liikmete nimed tähestiku korra järele üles kirjutada, mille juures lehe külje nummer juurde pannakse, kus nad sisse on kirjutatud.

Elukohtade nimed ja numbrid.

№	Nimed.
1.	Mõis
2.	Menditalu Teutingi
3.	Sulase Kile maatükk
4.	Mõisamaa pääl seisaw Mäe talu
5.	Metsakoht „Oru“
6.	Kogukonna maja
7.	Turbasoo Podrek

Zanimeste nimekirj, kesääravere vallafogufonna järelle on, misäärwa maafonnas kumbla fibelfonnas, Gesti fuhermanngus on.

1858 a. remissiooni järelle.	1	2	3	4	5				6				7				8	
					1873				1874				1875					
Talitriha peretonna № №	Kristinimi ja siigitunni.	Sleg mitall sündinud on.	Mis uesku.	Sinfokht, klass ja number.				Sinfokht, klass ja number.				Sinfokht, klass ja number.				Määratujeb.		
				A	B	C	D	A	B	C	D	A	B	C	D			
1862 a. on wasin moetitub kalurabwa moella ihendujesste.		Geart Sinten, Rein	1846, 21 jan.	Ruth.	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1874 a. faabit moelmees.
		n. Matthe	1849, 7 mär	"	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		titlar Klarna	1879, 24 deef.	"	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VII.	23	Wriht. Major	1853, 26 jul.	"	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	On faelatohtu trahwi all oimud.
		naeme Klarna	1855, 17 aug	"	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		poeg Saan	1880, 14 sep	"	—	—	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	On Kingiicha õpis pois Tallinnas.
XVI.	1	Saan Guutsep	1814, 16 okt.	Õiget	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1873 a. nehrutis artnud.
		n. Martha	1817, 5 jan.	"	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		poeg Antob	1848, 6 apr.	"	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		titlar Liifa	1850, 3 mai	"	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	1874 mehele läimud Sumia w. siim.
1868 a.		Kotte Kering	1840, 9 juul.	Ruth.	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	On siimkt. Borb. w. Saab abi foga. poolt.
		poeg Saan	1862, 17 mek.	"	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	

Sisa № 11.

Päside lauaregister

aasta pääle.

Sõra nummer.	Aasta, kuu ja kuupäew.	Wäljaantud asutähe nimi (passiraamat, pats ehk hinnata pilet) ja tähtaeg, millets elamise täht wälja antud.	Asutähe loaja ristis- isa- ja perekonna nimi ja setus, üht- lase tähenäpsega, kus loaja ülestirju- tatud oli.	Müstinguse palwe pääle asutäht wälja anti (siiski, suu- õnalist ehk kirjaliku).	Dokumentid, millede põhju- sel asutäht wälja antud, kui seetugineid on ette nähta- tud.	Asutähe loaja kwi- tung ehk teadaand- mine selle wäljaand- mise üle.	Allkiri selle üle, et loagal pääle wälja- antama münd asu- tähte et ole ehk amet- lise isiku märkus selle üle.
1.	1897 a. 1. jaanua- ril.	Geskujuline ülestirjutus. Passiraamat wiie aasta pääle alamu tagawarawälisete siinist wärwi.	Talupoeg Moskwa tubermangust, Mo- shaiski kreisist, Karpewski wallast, Minini külast, Wasšiti Petrow K a r a s e w, Nikolski maafogu- konnast.	Talupoja Karas- sewi suuõnalistiku palwe pääle, ehk Niiaši Karasewi poolt saadetud kirjaliku palwe pääle.	Kohalikt talu- poeg, botu- mentisi ei nõrutud.	Wälja antud Mi- nini küla talupo- jale Wasšiti Karas- sew, kes kirja ei mõista, wallawa- nema poolt (wiinse allkiri ehk pitsar) ehk teatus Niia siinma Peterburi oša- kona I. Jauskonna priistami poolt 5. aprillist 189 . . . a. № . . .	Teatus selle üle, et loagal teist asutähte et ole, on Karpowsti wallawanema poolt (wiinse allkiri ehk pitsar) ehk Niia siin- ma Peterburi ošakon- na I. Jauskonna pris- tami poolt asutähe wäljaandmisel was- tu wõdetud ehk oli see teatus juba palwe- kirjas.
2.	9. weebru- ril.	Passi ühe aasta pääle.	Talupoja naene Moskwa tuberman- gust ja kreisist, Nikolski külast, Ušjanowski wallast, Matrena Stepano- wa S o l o w j e w a.	Wehe, talupoeg Nikifor Solom- jewi, suuõnalistiku palwe pääle.	Kohalikt talu- poja naene, dokumentisi ei nõrutud.	Teatus selle üle, et loagal teist asutähte et ole, on Ušjanowi wallawanema poolt waastu wõdetud (wiin- se allkiri ehk pitsar).	

Metsapõlemistest ja talu hoonete kohustavast kinnitusest.

1. Metsapõlemistest.

Metsawaht ja igaüks muu inimene, kes metsapõlemist märkab, on kohustatud seda lähemale külale wiibimata appitõttamiseks teadustama ja ühthlase seda ka kas metsaomanikule ehk tema walitsejale wõi ka kohaliku kreis- ehk maapolitseile, selle pääle waadates, kes tulekahju kohale lähemal on, teada andma.

Tulekahju kustutamiseks kutsutakse kokku lähemate külade elanikud, kes tulekahju kohast kümne wersta kaugusel elawad; kui aga tulekahju täielikuks kustutamiseks neist weel wähe on, siis kutsutakse ka elanikka teistest küladest, kes ometi mitte kaugemal kui wiisteistkümmend wersta põlewast metsast ei ela.

Tööliste estalgsel kutsel tulekahju kustutamisele toimetab kohaliste wallawanemate ja nende abiliste läbi metsaomanik ehk tema walitseja, kes ka politsei sinnajõudmiseni tulekustutamist juhatawad.

Esimese kutsu pääle peawad talupojad labidatega, kirwestega ja muude teiste käepärast olewate metsapõlemiste kustutamise riistadega tulekahju kohale ilmuma ja sääl kuni tulekahju kustutamiseni tööd tegema.

Kui tulekahi suur on ja teda mitte ei saa ühe päewaga ära kustutada, siis peab tule suuruse, kohalise elanikkude arwu ja töö aja pääle waadates töölisti määrama, kes teiste asemele astuwad, ja teda tarwituse korral kaugematest küladest nõutakse, mis siiski tulekahju paigast kaugemal ei wõi olla kui kakskümmendwiis wersta.

Kuipea kui kohalik politsei metsapõlemisest teadust saab, läheb ta sedamaid tulekahju paigale ja juhatab isiklikult kustutamist. Politsei ametnikud wõiwad alles siis tulekahju kohast lahkuda kui selle üle kindlad on, et tulekahi lõppenud on ja wõimata on tema uuendamist loota. Selle eemalhoimiseks wõiwad nad kohalistest elanikkudest mõneks ajaks iseäralised wahid walwama panna.

Inimestele, keda tulekahju kustutamisele kutsutakse, annab metsaomanik iga wiidetud päewa eest kahjutasumist sel mõõdul, mis Kuberangu talurahwa asjade Kohus seda iga kolme aasta tarwis ära määrab.

Piiri kubermangus antakse see kahjutasumine nendele inimestele, kes kaugemalt kui kahekümneühe wersta tagast metsapõlemise kustutamisele on kutsutud. (Metsajaeatus wälja antud 1893 a. §§ 678—686).

Grametšade metsawahid kannawad iseärališt märki Sifemiste Asjade Ministeriumi poolt määratud wormi järele.

Viivi Kub. Teataja № 109 — 1890 a.; Viivi Kub. ringkiri 21. septembrist 1890 a. №. 8140).

2. Kohustawast tulekinnitusest.

(Sead. Rogu XII. r. I. jagu).

93—95. Wallawanem on kohustatud selle järele waatama, et kõik hooned, mis walla piirides maa seisusest pärit olewate isitute, lahti saanud alamate tagawarawäeliste ja kodanikkude päralt on ja mis mitte tule eest walitsuse poolt kinnitatud eraseltsides ehk kohalikkudes wastastiku awitamise seltsides mitte alamalt seda määrust, mis § 107 on seatud, üles wõetud ei ole, saaksivad kubermangu kohustatud tulekinnitusesse üles wõetud. Sels otstarbeks walmistab wallawalitsus iga kolme aasta tagast oktoobri kuuks arukirja nende hoonete üle, mis kohustawa tulekinnituse all seisawad.

96. Uueste ehitatawad hooned kirjutatakse tulekinnituse aruandesse täiendawa paragrahwina üles januari kuul ehituse järele järgnewal aastal.

T ä h. Kubermangu talurahwa asjade Kõhus saadab tulekinnituse arukirjade trükitiud wormularid igale wallale tarwitikul arwul kätte.

97. Tulekinnituse aruande kokkuseadmise juures kuulab wallawalitsus majaanikult järele: kas ta soowib oma majale §§ 98—103 järele iseärališt takseerimist, wõi on ta § 107 määratud normaltakseerimisega rahul. Saadud wastus tähendatakse aruandesse üles.

98. Kui kinnitatawa hoone omanik iseärališt takseerimist soowib, siis toimetawad seda allpool tähendatud korras (§ 99 ja järgm.) wallawanem ühes abiga ja kuus kuni kolmeistkümmend asjatuudjat (добро совеща́тые) telleda hulgast pool sellest külast ehk alewist määratakse, kus takseeritaw hoone seisab, aga muud kutsutakse naabruses olewatest küladest.

T ä h. Neis kohtades, kus asjatuudjaid ei ole, määratakse nad iseäranis nende hoonete takseerimise tarwis, mis siin tähendatud.

99. Paragrahwi 98 põhjusel takseeritawa hoone üle tehakse kirjeldus (опись) ühtlase üles tähendades, kui kaugel ta naabruses olewatest hoonetest seisab, aga ka wiimaste omadused ja mis tarwis nad on määratud.

100. Iga hoone takseeritakse iseäranis, kus juures ühe õue pääl seisaw maja ühes õuehoonetega, maha arwatud rehed, wihtlemise saunad ja sepi-kojad, üheks hooneks loetakse. Aga hooned, mis mitmejagustes taludes seisawad, olgu nad küll ühe ja sellesama isiku päralt, niisama ka rehed, wihtlemise saunad ja sepikojad, wõetakse igal korral igakõks hoone iseäranis tulekinnitusesse wastu.

T ä h. Tulega töötawaid wabrikuid (фабрики и заводы) ei wõeta tulekinnitusesse wastu.

Tulekinnituse aruannetes tuleb pääle üleüldise hoone takseerimise ka weel iga selle hoone koosseisusesse käiwa ühtiku ehituse wäärtus üles tähendada. (Viivi Rub. ringkiri 28. juulist 1895 a № 2856).

101. Hoone takseerimine toimetatakse tema tõlise hinna järele kohalisi ehitusmaterjali hindasi tähele pannes.

102. Kirjelduse (опись), takseerimise ja selle takseerimise põhjusel § 107 järele hoone päält arwatatava kinnitamise summa üle tehakse protokoll, kuhu takseerimise juures (§ 98) olewad isikud: wallawanem, tema abilised, asjatundjad ja hoone omanik peawad oma nimed alla kirjutama.

103. Kinnituse summa määramist, mis eelminewates paragrahwides juhata tud korra järele toimetatud, loetakse kindlaks, maha arwatud ainult korrad: 1) kui takseerijate wahel mõtete lahkumine on tõusnud ja sääl juures mitte vähemalt kahelkolmandiku häältega hääleenamust ei sündinud, ja 2) kui hoone omanik wäga odawa takseerimise wastu waidlust tõstab. Neil korradel waa tab talurahwa komisjar asja läbi ja teeb lõpuli ku otsuse.

104. Aruande (§ 94) lõpuli ku kokkuseadmise järele pannakse üks eksemplar sellest talurahwa asjade komisjarile ette, kes ta Rubermangu talu rahwa asjade Kõhtusse saadab, aga teine hoitakse wallawalitsuses.

105. Ühes kinnitatud hoonega lähewad ka tema omaniku kinnituse õi gused ja kohused uue omaniku kätte.

106. Ümberehitusest, mis kinnitatud hoone wäärtust wõiks üle § 107 sees määratud piiri wähendada, peab omanik ajawiitmata kohalisele ülemu sele teatama, kes pääle läbikatsumist sellest ühes oma arwamisega tulekinni tuse walitsusele teadustab.

107. Iga majaomanik, kes wastastikku kubermangu tulekinnitusest osa wõt ab, on kohustatud kõik oma ehitused, pääle selle (107) paragrahwi 1 lisas tähendatud hoonete ja ka rehtede, wihtlemise saunade ja sepikodade, järgmist e summade eest kinnitama: kiwihooned—mitte vähem kui neljakümne wiie, aga puuhooned—mitte vähem kui 30 rubla eest; aga ehitused millede sees reh ed, wihtlemise saunad ja sepikojad on, ei pea mitte alamalt kinni tatud olema kui: kiwihooned—wiieteistkümm e, ja puuhooned—wiie rubla eest igauks. Majaperemehele jääb priius oma hooneid ka ülemal tähendatud ala matest piiridest kallimalt kinnitada iseäralise takseerimise (§§ 98—103) järele, kuid selle alalise tingimisega, et üleüldine kinnituse summa kunagi kah est kolmandiku st majade wäärtusest, mida takseerimine määranud, suurem ei oleks, ega järgmistest ülematest piiridest üle ei käiks: 1) kõikide kiwihoonete (pääle rehtede wihtlemise saunade ja sepikodade) tarwis—kahelksajada ja puuhoone te tarwis—wiissada rubla, ja 2) kiwist tehtud rehtede, wihtlemise saunade ja sepikodade tarwis—kalksawaiiskümmend rubla, ja puust tehtud reh tede, wihtlemise saunade ja sepikodade eest—seitsekümmendwiis rubla iga hoone eest.

T ä h. Üleüldse kõik hooned, millede väärtus selles (107) paragrahvis määratud kõige vähemast kinnituse summast vähem, ei võeta muidu tulekinnitusesse vastu, kui tõise väärtuse järele, mida takseerimine (§ 98—103) ära määrab.

T ä h. 2. Tooretest telliskividest tehtud hooned, aga ka seefugused, millel üks kord kivist ja teine puust on, võetakse just kui puuhooned tulekinnitusesse vastu.

108. Kogukondlike hoonete kinnituse summa määratakse alati iseäralise takseerimise järele (§ 98) ja need hooned võetakse täies takseeritud väärtuses tulekinnitusesse vastu.

T ä h. Kinnituse maksud kogukondlike hoonete eest võetakse nende summadest, milledest nende üleveldamine tuleb.

109. Ei ole keeldud hoonel, mis Kuberemangu vastastikkus tulekinnituses üles võetud, veel teistesse tulekinnituse asutustesse ja seltsidesse täiendavaks kinnitamiseks anda, aga ainult selle tingimisega, et kogu arvatud kinnituse summa mitte takseerimise järele määratud hoone väärtusest suurem ei oleks (107).

110. Täiendava tulekinnituse üle, mida eelmineva (109) paragrahvi põhjusel lubatakse, tuleb selsamal ajal Kuberemangu tulekinnituse walitsusele teadust anda, et eesminewas paragrahvis määratud eeskirja täitmist võidakse tarwilikul wiisil järele waadata.

Kui hoone, mis Kuberemangu tulekinnituses üles võetud, täiendawas kinnituses üle Kuberemangu takseerimise summa on kinnitatud, siis häwitab täiendaw kinnitus iseenesest Kuberemangu kinnituse ja võtab kinnitajalt õiguse tulekahju korral kahjutajumist nõuda.

(Sisem. Asjade Ministri ringkiri 2. juunist 1889 a. № 3906/4065).

III. Kinnituse maksu suurus määratakse: üleüldse kõikide hoonete päält, pääle rehtede, wihtlemise saunade ja sepikodade, üks protsent puuhoonete ja pool protsenti kivihoonete eest. Aga rehtede, wihtlemise saunade ja sepikodade eest võetakse, kui nad puust on, kaks protsenti, ja ku nad kivist on, üks protsent. Sisemiste Asjade Ministri käsu põhjusel võib kinnitamise protsendi suurust selles paragrahvis (111) määratud suuruse vastu poole suuremaks tõsta.

112. Kinnituse maksud makstakse aasta eest ette jõe, sel tähtajal, mis kinnituse eelkõne aasta teise poole eest arwatavate maksude õierdamiseks on määratud.

Kohustawa kinnituse maksude äramaksmine ja sissenõudmine toimetakse selsamas korras, mis maksude ja orjaste maksmiste ja nõudmiste tarwis on määratud.

(Wastaetliku tulekinnituse Seadus § 68).

113. Sissemakstud kinnituse maksusi enam tagasi ei anta.

115. Kui kinnitatud hoone täieste ära põleb, siis maksetakse tema omanikule sellekohase tarvilise tunnistuse järele terve summa kahjutasumiseks wälja, mille eest ära põlenud hoone kinnitatud oli.

116. Kui tuli ainult osa kinnitatud hoonest ära häwitab, ehk on üks osa hoonest tulekustutamise juures purustatud, siis määratakse hoone omanikule kahjutasumist sesamas korras, mis hoonet kinnitusele selle wäärtuse takseerimise tarwis on seatud.

117. Mitte täieste häwitatud ja tulekahju ajal purustatud hoone eest määratakse kahjutasumiseks sellest summast mille eest hoone oli kinnitatud, üks osa mis wõrdlemisi saadud kahju ja terve hoone wäärtuse kohane on, nimelt: kui kahju terve hoone wäärtusest poole wälja teeb, siis antakse kinnituse summast pool wälja, kui kahju kolmanda osa suurune on, siis kolmas osa summast j. n. e.

118. Kui tõeks tehakse, et kinnitaja enese tahtmise järele tulekahi tõusis siis jääb süüalune, keda ka seaduslikult karistatakse, põlenud hoone kahjutasumise saamise õigusest ilma.

119. Hoone omanikule kahjutasumiseks arwatud summa antakse ilma mingisuguse mahaarwamiseta wälja, olgu küll, et tema! kroonu- ehk erawõlgasid on, aga selle tingimisega, et wälja antud summa tuleb õieti ära põlenud hoonete ülesehitamiseks tarwitada; selle tingimise järele waatab kohalik maa ülemus.

120. Kahjutasumise saamiseks peab tulest häwitatud ehk wigastatud hoone omanik kolme päewa ja wõ jooksul selle üle kohalisele wallawalitajale teadust andma, kes päewa ja wõ jooksul teaduse saamisest arwatud, põlenud hoone ülewaatamist peab toimetama.

Kui kinnitaja § 120 sees seatud tähtaega tule läbi sündinud kahju teatamiseks tähele ei pane, siis kaotab ta õiguse kahjutasumise saamiseks. (Sisem. Asjade Ministeriumi Majapidamise departemangu seletus 7. juunist 1895 a. № 4388).

121. Kui kinnitatud hoone täieste ära ei põlenud, siis peab nii hästi põlenud kui järele jäänud osa kirjeldatama ja takseeritama (производится опись и оценка) selles korras, mis kinnitusele wõtmise eeskirjades juhutatud on.

122. Protokoll (актъ) juurde, mis mõlemil korral on tehtud, pannakse wallawalitajale tunnistus selle üle: 1) kas hooned tulekahju läbi ära põlesiwad, mis teise omaniku hoonetes algas, wõi algas tulekahi kinnitatud hoonetes enestes; 2) mis on tulekahju põhjus, s. o. kogemata (случай), ettewaatamata olek wõi tulestõtamine; 3) sel korral kui tuli kinnitatud hoonetes eneses lahti pääsis, mille eest kahjutasumist nõutakse, kas ei ole siis

põhjusti kahtlust tõsta, et hoone omanik ise meelega tulekahju tõusmisele põhjust on andnud.

Selles paragrahvis tähendatud protokoll (акт) seatakse järgmise vormi järele kokku:

Protokoll.

Kuupäeval 18 . . aastal.

18 aastal kuupäeval sisse antud teatuse põhjusel waata-
sivad wallawanem ühes allakirjutatud asja-
tundjatega ja põlenud hoonete omanikuga tulekahju kohal põlenud hooned
üle, kus juures selgus, et

mis üle eesolew protokoll tehti, juurde lisades :

- 1) et tulekahi algas hoonetes,
- 2) et tulekahju põhjus on
- 3) et põhjust ei ole hoonete omanikku ennast meelega tule süütamises
kahtlustada.

Wallawanem

Asjatundjad

Hoone omanik

(P. l.)

Rahjutasumise nõudmise juurde põlenud hoonete eest, mis iseäraliselt takseeritud olivad, peab tunnistus politsei poolt selle üle juurde lisatud olema, et seaduslik ülekuulamine tulekahju pärast lõppenud on, sest et tule süütamises süüdlasi ei ole.

(Viivi Kub. Val. ringkiri 14. mail 1890 a. № 2860).

(Lisa № 13 (§ 1118 täh. 3 juurde).

Tasu-määr ehk taks, mis peremehed võeraste loomade läbi tehtud kahju eest saavad.

№ järgi mööba.	Kahju saavate kohtade nimed.	Kahju tasu üheskünte elajate järele.												
		1.		2.		3.		4.		5.		6.		
		Hehne ja teiste juurte karilajate eest.	Varja, lamba ja teiste puhta-elajate eest.	Sõtku ja kisse eest.	Sea eest.	Hane ja pardi eest.	Teiste kodu-loomade eest.	Rub.	K.	Rub.	K.	Rub.	K.	Rub.
1.	Täiskülmutud ja istutatud juure- ja puu-wilja aiad, pargid, puukoovid, kaitsetud liina lagendikud . .	1	50	—	75	—	75	2	—	—	30	—	15	
2.	Wilja, kauna-taimede, lina, kanepi ja igatsugu teiste taimedega täiskülmutatud põllud, kunsti-aasad enne niitmist, koku pandud wilja ja heina rüugud	1	25	—	65	—	65	1	50	—	30	—	15	
	Täh. Põllud, mis mitme aasta taimedega täiskülmutatud, saavad ka pärast lõikust ehk niitmist siia jaoskonda loetud.													
3.	Kartuli ja igat teist sugu juure wilja põllud niijama ka põllul hunnifutesse koku korjatud wili.	—	75	—	40	—	40	2	—	—	5	—	3	
4.	Roomulifud aasad enne heina ära koristamist ja ka koku pandud heina saod .	1	—	—	50	—	50	1	25	—	5	—	1	
5.	Aiad ja põllud, mis täis küllutatud ega istutatud pole	—	50	—	30	—	30	—	30	—	3	—	1	
6.	Heinamaad pärast heina ära koristamist ja karjamaad, mis mitte põldudest tehtud pole .	—	50	—	30	—	30	1	—	—	—	—	—	
7.	Noormets, raiendikud ja metsakasvatamiseks walitud lagendikud . .	—	75	—	40	1	20	—	30	—	—	—	—	
8.	Ülepää mets	—	50	—	30	1	—	—	30	—	—	—	—	

Lisa № 14.

(§§ 1191—1199 juurde).

Uus joogimajade kord Gestimaal.

Uus seadlus, mis nüüd Gestimaa maakõrtside kohta 29. mail 1897 aastal kinnitatud riiginõukogu otsuse põhjal maksma on pandud, on „Gestima k.ub. ajalehe“ järele järgmine.

1) Joogikohtabel peab kõige vähemalt 10 ruutsülla suurune tuba olema ja kauba jaoks puhas ja walge kammer. Pääle selle veel kaks niisugust kammert wõraste jaoks, üks lihtsama ja teine peenema rahwa jaoks ja veel üks soe ruum kutsarite ja teenijate jaoks.

2) Joogikoha juures peab ruumikas hoow olema ja vähemalt nelja hobuse ja kahe sõiduriista jaoks warju paik. Hoowis olgu kaew ja hobuste joogiküna, niisama ka heinteruum, kust maafonna ülema poolt kinnitatud hinna järele heinu peab saada olema.

3) Ruumid peawad kuivad olema ja iseäranis puhtad peetama, neil peawad õhuaukud ja lahtikäiwad aknad olema ja külmal ajal wärste õhuga ja parajal määdul soojendatud saama; ahjud, uksed, aknad, pörandad ja trepid olgu korralikud, majariistad, pesu j. t. puhtad ja tarwituse kohased. Geskoda olgu walge.

4) wõraste kambrites ei tohi elanikkusi olla, ka ei tohi joogikoha pidaja ega tema abilised ehk kaaselanikud nendes elada, ka wõrastele ei tohi neid maksu eest kangeate jookide joomise ehk söömise pääle tarwitada anda.

5) Igal joogikohal, kust wõrastele ka sooje söökisid antakse, peab korralik ja ruumikas köök olema; köögis olgu pliit, ahi, fatel soojawee jaoks, üks theemasin ja teised tarwilised asjad, mis söögi ja thee juures waja on, kus juures waskasjad alati hästi tinutatud peawad olema. Köök ja kõik selles leiduwad asjad olgu laitmata puhtad.

6) Joogikoha teenijad olgu wiisakad, puhtasti riides ja alati kained. Langetõbised, need kellel külgehakkawaid haigusi on, ehk alla 21 aastased isikud ei tohi mitte joogikoha teenistuses olla.

7) Kus joogikohas billard on, peab see mängu jaoks iseäralises kambriis peetama, kuna billardi tarwitamise hinna määrused kambri seiutele üles pandud olgu.

8) Joogikohtabel wõib rohkem jüsemineku kohtasid olla, kuna üks tingimata tee poole olgu, kus pääl silt peab olema. Igal jüsemineku kohal olgu latern, mis pimedada tulekul põlema süüdatakse ja nii kaua põlema peab, kui ruumid rahwale lahti on. Treppidel ukse juures ei pea mitte rohkem kui kolm astet olema, on neid rohkem, jüis olgu trepi kõrwal käsi puud.

9) Igas joogikohas olgu nähtavasse kohta joogitoe seaduse reeglid üles pandud, niisama ka jookide ja sööklite hinnad, ning ka kroonu wiina hinnad ja piirituse ja napsiwabrikute kauba hinnad, kui neid joogikohas oma hinna järele müüa tahetakse.

10) Joogikohtades ei tohita mitte üle seadusliku aja kaubelda, ehk kui selleks luba on, siis mitte üle selle tunni, mis lubas nimetatud on Selle tunni järele, mil kauplemine lõppema peab, ei tohi ükski wõerat joogikohta jääda ja sest ajast peab ka söögi ja joogiandmine lõppema. Minul' õomajalistele, kes wõdraste tubasid tarwitawad, ei ole söögi ja joogitarwi- tust andes waja mingit aega tähele panna.

11) Söögid olgu wärsketest ja häddest ainetest valmistatud ja kõik joogid segamata, ka siis, kui neid lahtiselt ja wähesel määdul müüakse.

12) Rangete jookide joomide, mis wõdraste poolt wäljast kaasa toodud on joogikoha ruumides keelatud.

13) Riisugustes joogikohtades, kus piiritust, wiina ja napsiõid ka lah- tiselt oma hinna eest sel tingimisel luba müüa on, et neidsamu jookisid ka kinnipitseeerituna kroonu hinna eest saada peab olema, sääl ei ole joogikoha pidajal ehk tema abilisel mingit õigust soovijatelt kõrgemat hinda nõuda kui kroonuwiina hinnaks on määratud.

14) Kroonu wiina müümisel ei tohita joogiklaaside, korgitõmbamise ega muu teenistuse eest mingisugust eramaksu wõtta, waid peab seda nõudjatele kõik ilma rahata lubama.

15) Wõdrastele ei tohi jookisid mitte antud saada, kui nad riiklike üle- waatuse all, alamate ehk keskmiste õpeasutuste õpilased, ehk alaealised on.

16) Joogikohad peawad oma otstarbe kohased olema — paraja hinna eest söögi ja jooki muretsedes — ja ei tohi mitte liiajoomise ega pidutsamise kohaks saada, sellepärast on joogikoha pidaja kohuseks tehtud kõige eest hoida, mis wõdraid wõiks joogikohas kinni hoida ehk joomisele meelitada.

17) Kinnipitseeeritud piirituse, wiina ehk napsi müümisel peab pudel ostja ees lahti tehtama ja ei tohi mitte enne ilma korgita ehk puundulikkude bänderollidega olla.

18) Joogikohtasid wõitakse igatahes rewideerida, nii poliitsei kui ka at- tsiõwalitõuse wõi karõkuse kuratoriumi liikmete poolt. Ülewaatus ei käi siis mitte ükski kõige joogikoha ruumide, waid ka joogikoha pidaja ja teenijate elu- ruumide kohta, kui need sellesamas majas ehk sellesama õue pääl on, kus joogikoht isegi.

19) Kes eesolewate korralduse punktide wastu eõõib, wõetakse üleüldis- tel põhjustel wastutamise alla.

20) Nende seadluste sunduslikust täitmiseft on need lahti, kellel kangete jookide müümine teiste seaduste all lubatud on, mis aktiivwalitsuse korraldustes tähendatud ja mis muudu üleüldiste walitsuse korralduste järele käiwad.

21) Gesolewad sunduslikud seadlused peawad joogikohtades nähtawasfe paifa üleslöödud olema.

22) Igas joogikohas peab rippuw laud olema, kuhu need korralduse eeskirjad pääle tulewad panna.

23) Need sunduslikud seadlused hakkawad 1. juulil 1900 a. maksma.

G i s a № 15.

Cestimaa kihelkonnad ja wallad.

Harju maakond (Гарьенский уездъ).

I. **Jüri** (Св. Юргенсъ) kih. ADR.
Tallinna (Ревель) kaudu, aga Lagedi (Лаактъ) ja Rae Naasiku (ст. Разикъ Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu.

Wallad :

1. Lehmja, Розенхагенъ.
2. Waiba, Вайтъ.
3. Kurpa, Курналь.
4. Lagedi, Лаактъ.
5. Sausti, Большой-Саустъ.
6. Nabola, Напелъ.
7. Rae, Юганнигофъ.
8. Kautjala, Каутель.
9. Aruwalla, Арроваль.
10. Moigu, Мойкъ.

II. **Zöelehtme** (Егелехтъ) kih. adr. Naasiku (ст. Разикъ, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu, aga Wiimse, Mehatu ja Wäo Tallinna (Ревель) ja Saha Lagedi jaama kaudu.

Wallad :

1. Wiimse ja Megna saar, Вимсъ и остр. Вульфъ.
2. Habindime, Габинемъ.
3. Subja, Калкофенъ.
4. Zägala, Гаговаль.
5. Mehatu ja Wäo, Негать и Фетъ.
6. Maardu, Маартъ.
7. Kostiwere, Костиферь.
8. Zöelehtma, Егелехтъ.
9. Saha, Сааге.
10. Ülgaši Ильгасъ.
11. Kääniku, Квяникъ.

III. **Kuusalu** (Кузаль) kih. ADR. Naasiku (ст. Разикъ Б ж. д.) raudt. jaama k., aga Koitjärwe ja Megwiidu (ст. Шарлоттенгофъ) raudt. jaama kaudu.

Wallad :

1. Kolga, Кольга.
2. Riitu ja Kuusalu, Кида и Кузаль.

3. Kolga-Kõnni, Кенда.
4. Soo, Нейенгофъ.
5. Kunnini, Руммъ.
6. Kodasoo, Котнумъ.
7. Wolfka, Валькюль.
8. Kaitjärve, Койервъ.
9. Suru, Сурро.

IV. **Harju-Zaani** (Св. Иоганнисъ) kihelk. Ahr. Raasiku (чр. ст. Разикъ Б. ж. д.) raudt. jm. kaudu, aga Hanijõe, Kehra (чр. ст. Кеддеръ Б. ж. д.) raudt. jm. kaudu.

Wallad:

1. Kampi, Кампенъ.
2. Raasiku, Разикъ.
3. Aruküla, Аррокюль.
4. Penningi, Пеннинги.
5. Pärila ja Ketta, Пергель и Ретгель.
6. Kehra ja Kainijaare, Кедеръ и Каунисаръ.
7. Haljawa, Халлинапъ.
8. Hanijõe, Анвия.
9. Kivilo, Фегефейеръ.
10. Sure- ja Weiske- Pranglijaare. Большой- и Мало-Франгельсхольмъ.

V. **Kose** (Кошь) kih. Ahr. Tallinna (Ревель), aga Tuhala Kappa (Каппа) ja Mawere Kehra (чр. ст. Кеддеръ, Б ж. д.) raudt. jm. kaudu.

Wallad:

1. Paunküla, Паункюль.
2. Saarnakõrve, Сеернакорпъ.
3. Uuemõisa ja Kivimäe, Нейгофъ и Кирримегги.
4. Djasini ja Hatni, Стваро- и Ново-Гармъ.
5. Kawiia, Мексъ.
6. Pakwere ja Sõmeru, Пальферъ и Сомергофъ.
7. Abaja, Гоботъ.
8. Pitwa, Пиква.
9. Tuhala, Тоаль.
10. Kooküla, Рохкюль.
11. Oru, Орренгофъ.
12. Triigi, Кау.
13. Tammi, Таммикъ.

14. Pitawere, Пикферъ.
15. Saumetsa, Саумецъ.
16. Mawere, Аллаферъ.
17. Nõmra, Неммере.

VI. **Zuuru** (Ерденъ, Jörden) kihelk. Ahr. Kappa (чр. ст. Каппа) jaama kaudu, aga Zuuru kiriku, Purila, Atla, Hiuro, Zuuru mõisa Zuuru (Ерденъ) jaama kaudu, aga Virgu Tallinna (гор. Ревель) kaudu.

Wallad:

1. Kain, Кай.
2. Kuimetja, Куймецъ.
3. Purila ja Keduwa, Пургаль и Кедва.
5. Atla ja Hiin, Большой и Мало Аттель.
5. Pae ja Hõreba, Паель и Гердель.
6. Ingliste, Гель.
7. Hergla ja Saaremõisa, Геркюль и Сарремойсь.
8. Zuuru, Ерденъ.
9. Maidla, Майдль.
10. Virgu, Пиркъ.
11. Zärlepa, Ерленъ.
12. Umro, Уммернъ.
13. Seli, Селли.
14. Mahtra, Махтеръ.

VII. **Kapla** (Рапнель) kih. Ahr. Kappa (Каппа) jaama kaudu.

Wallad:

1. Alu ja Kapla, Алло и Рапнель.
2. Waldu, Валдау.
3. Härdu, Герметъ.
4. Raiküla, Райкюль.
5. Kehna, Кехтель.
6. Kabala, Капель.
7. Kunniku, Сааге.
8. Sifelbi, Сиклехтъ.
9. Kodila, Коддилъ.
10. Zärwakandi, Арвакандъ.
11. Wahaõnni, Вахакандъ.
12. Lellewere, Леллеферъ.
13. Ohukatso, Одеккатъ.
14. Kädwa, Кедепъ.
15. Ohufotjo, Оденвалдъ.
16. Hagudi, Гагудъ.

17. Pühatu, Пюхатъ.
18. Riidaku, Ридака.

VIII. **Sageri** (Гаггерсъ Sagers) fihelf. Adr. Kappa (Каппа) j. kaudu, aga Dhulepa Runawere (Рунаферъ) jaama ja Tohise Tallinna (Ревель) kaudu.

Wallad:

1. Aida, Аддила.
2. Simanbi ja Sutlema, Лиммандъ и Сутлемъ.
3. Maidla, Верденгхагенъ.
4. Salutajuse, Саллентакъ.
5. Poha ja Rõa, Лоагъ и Реа.
6. Kuila, Руйль.
7. Haiba, Гайба.
8. Tohise, Тойсъ.
9. Kirni ja Kohatu, Кирна и Кохатъ.
10. Kohila, Койль.
11. Kirbaku ja Kirbna, Кирталъ и Куртна.
12. Pahlai, Пахель.
13. Mäeküla, Мекюль.
14. Rabiwere, Рабьяферъ.
15. Uuemõisa, Нейгофъ.
16. Kelba, Кельпъ.
17. Dholeppa, Эрленфельдъ.
18. Angria, Ангерия.

IX. **Missi** (Нисси, Missi) fihelf. Adr.: Liwa (Лива) jm. kaudu, aga Pajakale, Waardi ja Polli Runawere (Рунаферъ) jaama kaudu.

Wallad:

1. Lebeta, Леветъ.
2. Kuksalu, Руссалъ.
3. Laitse ja Zauniku, Лайцъ и Яунвикъ.
4. Wana-Kiisipere, Старо-Ризенбергъ.
5. Pajaka, Паякъ.
6. Uue-Kiisipere, Ново-Ризенбергъ.
7. Munalaskme, Муналасъ.
8. Nurme, Нурмъ.
9. Waardi Шварценъ.
10. Polli, Полль.

X. **Keila** (Керель, Kegel) fihelf. Adr.: Keila (чр. ст. Керель В.

ж. д.) r. jm. kaudu, aga Jõgiso, Määro, Rahola, Näämäe, Kopelmanni, Wanamõisa, Saue ja Jälgimäele Kanamaa (Фридрихсгофъ) jaama kaudu ja Hartu, Kannamõisa, Murastu, Hüüro, Üksnurme, Wääna, Witipõwla, Habersti ja Maisjaare Tallinna (Ревель) ja Wana-ja Uue-Karjaküla, Pulusma ja Klooga (Лодензе) ja Woore Kappa (Каппа) raudtee jaama kaudu.

Wallad:

1. Jõgiso ja Määro, Егисъ и Мяра.
2. Rahola, Рахкола.
3. Walinguse, Валлингъ.
7. Tuula, Тула.
5. Pihula eht Kulu, Лехола.
6. Wana Karjaküla, Старо-Карьякюль.
7. Kuoobuse, Кумму.
8. Hartu ja Hüüri, Харкъ и Гюэръ.
9. Kannamõisa ja Muraste, Штрайгофъ и Моррасъ.
10. Hismala, Гуммала.
11. Pulusmaa, Пуласма.
12. Ohtu, Охтъ.
13. Näämäe, Ессемегги.
14. Kopelmanni, Коппельманъ.
15. Wanaweske, Старо-Мюль.
16. Klooga, Лодензе.
17. Uue Karjaküla, Ново-Карьякюль.
18. Keesalu, Кезаль.
19. Woore, Форби.
20. Üksnurme, Укснурмъ.
21. Wääna ja Witipõwla eht Pääwla, Фена и Витенпелъ.
22. Meremõisa, Меремойзъ.
23. Wanamõisa, Ванамойзъ.
24. Saku, Сакъ.
25. Saue, Фридрихсгофъ.
26. Jälgimäe, Иельгимегги.
27. Habersti, Хаберстъ.
28. Jõa, Фаль.
29. Keila, Керель.
30. Suuraru, Сууръ-Арро.
31. Maisjaar, остр. Наргенъ.

XI. **Madise** (Св. Матиасъ, St. Matthias) fihelf. Adr. Baltisti

(Балтійскій Портъ) kaudu, aga Põiklase Klooga (чр. ст. Лодензе Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu.

Wallad :

1. Amäru, Габбинемъ.
2. Seetši ja Palaste, Лець и Палласть.
3. Põikula, Пелькюль.
4. Kloostri, Надисъ-Клоостеръ.
5. Wajalemma, Вассалемъ.

XII. **Nisti** (Крейць, Kreuz) kihelk. Ahr. Baltiski (Балтійскій Портъ) kaudu.

Wallad :

1. Nisti ja Kemnesti, Крейцгофъ и Кемнасть.
2. Nõwa, Неве.
3. Wihterpali, Вихтерпаль.
4. Satu, Гаттокюль.
5. Pabri (aareb, Большой и Малый Pore.

XIII. **Baltiski** (Балтійскій Портъ).

XIV. **Tallinna** (Ревель).

B. Zärwa maakond (Вейссенштейнскій уездъ).

I. **Ambla** (Ампель) kihelk. Ahr. Tapa (чр. ст. Тапсъ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, aga Kurge, Lehtse, Pruuna ja Porita Lehtse (чр. ст. Лехтсъ Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu. Zäneda Lehtmetša Megwiidu (чр. ст. Шарлоттенгофъ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu. Undeküla ja Tamšalu (Тамсаль) jaama kaudu.

Wallad :

1. Zäneda, Ендель.
2. Kufewere, Кукоферъ.
3. Kärawere, Керраферъ.
4. Rakamois, Ракамоизъ.
5. Prüimli, Гейдемецъ.
6. Koosna, Сонормъ.
7. Undeküla, Уденкюль.
8. Kalle, Калле.
9. Trissi, Львгенбахъ.
10. Zootna ja Mäna, Ютна и Ресна.
11. Kuro, Курро.
12. Koigi ja Ahi, Койкъ и Арро.
13. Nõmküla, Немкюль.
14. Zärwajõe, Иервайеги.
15. Karuse, Каркусъ.

16. Tapa, Тапсъ.
17. Moe, Муддисъ.
18. Lehtse, Лехтсъ.
19. Kurge ja Ahi, Керкюль и Аррогофъ.
20. Pruuna ja Porita, Тойсъ и Пор-рякъ.
21. Kädawere ja Pinnarää, Кергаферъ и Линнаэ.
22. Kaarli, Карлегофъ.
23. Tamšalu, Тамсаль.
24. Saiakopli, Нейгофъ.
25. Lehtmetša, Лехтмецъ.

II. **Madise** (Св. Матей, St. Matthäi kihelk.) Ahr. Tapa (чр. ст. Тапсъ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu.

Wallad :

1. Ahoša, Аффель.
2. Albi, Альбъ.
3. Kaakeri, Каулешъ.
4. Kurisoo, Курризаль.
5. Seidla, Сейдель.
6. Orgmetša, Оргмецъ.
7. Ageri, Аггерсъ.

III. **Järwa-Jaani** (Св. Иоганнпесъ, St. Johannis in Serwen) fihsf. Aдр. Тара (чр. ст. Тапесъ, Б. ж. д.) raudt. j. f. ja Hallifu Paide (Вейссенштейнъ) faudu.

Wallad:

1. Hallifu, Калтевбрунъ.
2. Kuffema, Юргенсбергъ.
3. Metstaguje, Метстакенъ.
4. Einmanni, Корпесъ.
5. Wöhmuti, Вьхмутъ.
6. Orina, Оргена.
7. Pähü, Пьххо.
8. Rawa, Равакюль.
9. Kuie, Куё.
10. Karini, Кардина.
11. Kuipna, Кузна.
12. Selkula, Селликюль.
13. Metjamöis, Карисбрунъ.

IV. **Koeru** (Св. Маріенъ-Магдалененъ, St. Marien-Magdalenen) fihsf. Aдр. Kiriku mõisa ja Viigwalla Тара (чр. ст. Тапесъ, Б. ж. д.) raudt. j. f., mijsale Kasse (чр. ст. Ракке Б. ж. д.) raudt. j. f., aga Preedri, Mäho ja Piibe Wägewa (чр. ст. Вергева, Б. ж. д.) raudt. j. f., Maidu Kilsü (чр. ст. Ассъ, Б. ж. д.) j. f., aga Krvita ja Kari Koeru (Маріенъ-Магдалененъ) faudu.

Wallad:

1. Warangi ja Sammasküla, Варангъ и Ламмаскюль.
2. Viigwalla, Левенвольде.
3. Krviküla, Аррокюль.
4. Krvita, Эрвита.
5. Norra ja Udepa, Калтевбергъ и Улева.
6. Kaidu, Райкъ.
7. Preedri ja Mäho, Ситцъ и Рего.
8. Kari, Каппо.
9. Hao, Хаккевейгъ.
10. Wao, Ваокюль.
11. Wainjärwe, Вейнярвенъ.
12. Kammi, Вайма.

13. Piibe, Пийпъ.
14. Lawere, Аферъ.
15. Wöhu, Вехо.
16. Tammitu, Таммикъ.
17. Waali, Вальгофъ.

V. **Pectri** (Св. Петра St. Pectri) fihsf. Aдр. Paide (Вейссенштейнъ) faudu, aga Kõisi, Paimurmele ja Müüsleri Kasse (чр. ст. Ракке, Б. ж. д.) raudt. jaama faudu.

Wallad:

1. Koordi, Киррисааръ.
2. Põhjaku, Похьякъ.
3. Wodja, Водья.
4. Kõigi, Койкъ.
5. Esna, Оррисааръ.
6. Kodajema, Кодласемъ.
7. Sargwere, Саркверъ.
8. Balu, Палло.
9. Dõila, Этель.
10. Brandi, Брандтенъ.
11. Suufji, Гукасъ.
12. Paimurme, Ассигъ.
13. Kõisi, Кейсъ.
14. Wäike-Kareda, Эссенсбергъ.
15. Silms, Сильмсъ.
16. Wiisu, Сейнигаль.
17. Arumõis, Аррогофъ.

VI. **Paide** (Вейссенштейнъ) ja Anna (Св. Анненъ) fihsf. Aдр. Paide (гор. Вейссенштейнъ) faudu.

Wallad:

1. Siewere, Ейеферъ.
2. Pundi ja Pisküla, Нойстферъ и Пикакюль.
3. Mäo, Мекгофъ.
4. Prääma, Бремерфельдтъ.
5. Mündi, Мюнтенгофъ.

VII. **Türi** (Тургель, Turgel) fihsf. Aдр. Kiriku juurde Тара

(чр. ст. Ташъ Б. ж. д.) j. f.,
 miibu Paide (Вейссенштейнъ) f.

Wallad:

1. Kirna ja Neorali, Кирна и Реопаль.
2. Wäänfa, Вецъ.
3. Laura, Лаупа.
4. Türi-Hallitu, Алленкюль.
5. Pofota, Текналь.

6. Kõa, Реаль.
7. Dišo, Ойзо.
8. Kärevere, Керреферъ.
9. Tori ja Põhuti, Торри и Пеххатъ.
10. Säärevere, Серреферъ.
11. Mäeküla, Меггекюль.
12. Kolo, Колло.
13. Piimetsa, Пиомецъ.
14. Wahastu ja Perisaar, Ваххастъ и Перрисаръ.
15. Warnejaar, Вирмесаръ.

Wiru maafond (Везенбергский уѣздъ).

I. **Waiwara** (Вайвара) kihelk.
 Atr. I. Waiwara (чр. ст. Вайвара Б. ж. д.) raudtee j. f. Waiwara kiriku juure, Waiwara walda, Türsawa walda ja mõisa, Sillamäele (Силламяги) suplemise koht, kus suwel ka telegraphi ja postkontor on. II. Korfi (чр. ст. Корфъ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu: Waiwara mõisa, Laagena mõisa ja walda, Repniku mõisa ja walda, Auwere mõisa ja walda ja Mustjõe. III. Narwa (rop. Нарва) kaudu: Peeter-Nistile, Herma mäele ja Waasowi, Suure-Soldina mõisa ja walda, Peen ehk Wäike-Soldina mõisa ja walda, Kudruküla walda, Samokrasji mõisa ja walda, Jõesuhu ehk Meresuhu (Гунгенбургъ) alew ja suplemise koht. IV. Jõhwi (ст. Иевве Б. ж. д.) kaudu: Jaama ehk Wastnarwa.

Wallad:

1. Waiwara, Вайвара.
2. Türsawa, Тюрсаль.
3. Laagena, Лагена.
4. Repniku, Репникъ.
5. Auwere, Амиферъ.
6. Mustjõe, Мустегги.

7. Samokrasji, Самоврасъ.
8. Kudruküla, Ауттеркюль.
9. Herma mäe ja Waasowi, Герменгофъ и Вазагофъ.
10. Suure-Soldina, Большой Солдина.
11. Peen (Wäike) Soldina, Пень-Сол.
12. Zoala, Зоаль.
13. Jaama ehk Wastnarwa, Вихтисби.

II. **Jõhwi** (Iewe, Jewe) kihelk.
 Atr. Jõhwi (ст. Иеве Б. ж. д.), aga Waiwino ja Peite Waiwara (чр. ст. Вайваръ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu, ja Türsala (Нарва) ja Ondika Püssi (чр. ст. Изенгофъ Б. ж. д.) raudtee jaama kaudu.

Wallad:

1. Kurtna, Куртна.
2. Jõhwi, Иеве.
3. Tammiku, Эйхенгайнъ.
4. Kalina, Калина.
5. Somba, Сомбехъ.
6. Järwe, Тюрсаль.
7. Kufuse, Кукеру.
8. Edise, Егесъ.
9. Wofa, Шудлей.
10. Toila, Тойла.
11. Türsala, Тюрсаль.
12. Konju, Раустферъ.
13. Pühajõgi, Пухаегги.
14. Ondika, Ондика.

15. Kõhla, Кохтель.
16. Ereda, Эрридесъ.
17. Kiiska, Кикель.
18. Mäetaguse, Ментакъ.
19. Wainino, Софиенгофъ.
20. Peeri, Периферъ.
21. Paajari, Пагаръ.
22. Agima ja Zbetagase, Агимакъ и
Леетакъ.
23. Zlusa, Плусъ.
24. Peite, Пейтгофъ.

III. **Zifaku** (Изакъ) kihelk. Adr.
Zõhwi (Иеве) jaama kaudu.

Wallad:

1. Zifaku, Изакъ.
2. Kaufse, Каикеръ.
3. Tubulinn, Тудолиннъ.
4. Terewere, Терреферъ.
5. Oskawere, Охакферъ.
6. Oonigme, Ономъ.
7. Mäetaguse=Meteküla, Ментакъ-Мец-
кюль.
8. Pootsiu, Потцикъ.
9. Zmatu, Имать.
10. Ranna-Puugerja, Ранна-Пунгернъ.
11. Wäike-Puugerja, Мало Пунгеръ.
12. Uhe, Ухе.

IV. **Lüganuse** (Луггенгузенъ)
kihelk. Adr: Püüsi (чр. ст. Изен-
гофъ Б. ж. д.) raudtee jaama kau-
du, aga Na Katiwene (Везенбергъ)
kaudu.

Wallad:

1. Sata, Савгофъ.
2. Na, Такгофъ.
3. Pirtse ja Hirsiuse, Старо-Изенгофъ
и Гирмусъ.
4. Püüsi ja Woogarere, Ново-Изенгофъ
и Ворперъ.
5. Arva, Еррасъ.
6. Mäidla, Врангсльштейнъ.
7. Kääri, Реза.

V. **Katiwene** (Везенбергъ) kihelk.
Adr. Katiwene (г. Везенбергъ) t.,

aga Piira Kadrina (чр. ст. Кате-
риненъ, Б. ж. д.) raudt. jaama
kaudu.

Wallad:

1. Mäparää, Метане.
2. Katiwene, Замокъ Везенбергъ.
3. Kariisa, Карицъ.
4. Piira, Пира.
5. Kõhala, Толкъсъ.
6. Uhtäe, Ухтенъ.
7. Kaarli, Старо-Зоммергузенъ.
8. Arfna, Арналь.
9. Sõmera, Новъ-Зоммергузенъ.
10. Kloodi, Пейтъ.
11. Korjodi, Корготъ.
12. Toomla, Томель.
13. Andja, Аддиналь.
14. Ubia, Убия.
15. Kodewa, Роденваль.

VI. **Rigula** (Магольмъ) kihelk.
Adr. Kabala, (чр. ст. Капель,
Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu, aga
Malla ja Riida ja Katiwene (Ве-
зенбергъ) kaudu.

Wallad:

1. Unusse, Унуксъ.
2. Malla, Малла.
3. Kalwi, Педдесъ.
4. Aseri ja Kogi, Ассеріенъ и Коокъ.
5. Pada ja Saatsi, Падасъ и Сатцо.
6. Samma, Заммъ.
7. Wasta, Вашель.
8. Uwi, Оерденъ.
9. Wana-Werubi, Старо-Вардесъ.
10. Uue-Werubi, Ново-Вардесъ.
11. Riida, Рунда.
12. Kabala, Капель.
13. Hansalu, Лилиенгофъ.

VII. **Saljala** (Галиаль) kihelk.
Adr. Katiwene (Везенбергъ) kaudu,
aga Haasperri, Loobi, Sagadi ja
Sauste Kadrina, (чр. ст. Катери-
ненъ, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu.

Wallad:

1. Warangi, Врангельгофъ.
2. Haasperi, Латтенкатъ.
3. Loobi, Лоопъ.
4. Esju ja Tamnisjärri, Есь и Таммисе.
5. Kawaatu, Каваатъ.
6. Sagabi, Сагадъ.
7. Wihola, Фиоль.
8. Wöle ja Wamandija, Волиель и Алтенгофъ.
9. Sausti, Саусъ.
10. Metšifu, Метцикуефъ.
11. Zdawere, Итферъ.
12. Tatruse, Таттерсъ.
13. Karola, Карроль.
14. Annifwere, Анникферъ.
15. Welšji, Вельцъ.
16. Selja, Сельсъ.
17. Kandje, Кандель.

VIII. **Kadrina** (Св. Катариненъ) fiht. Ndr. Kadrina (чр. ст. Катериненъ, Б. ж. д.), raudt. jaama kaudu, aga Zmaatu ja Wesiwere Tara (чр. ст. Тапсъ, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu, aga Neeroti Ratwere (Везенбергъ) ja Jöetaguse Jöhwj (Лебе) kaudu.

Wallad:

1. Kolu, Генрахгофъ.
2. Zmaatu, Меннигорбъ.
3. Polli, Куррисааръ.
4. Udrifu, Удрихъ.
5. Neeroti, Буксгерденъ.
6. Jöetaguse, Ентакъ.
7. Wodiwere, Водуферъ.
8. Wandu, Вавдо.
9. Pala, Паллалъ.
10. Wöhnja, Фоваль.
11. Kihlwere, Кихлеферъ.
12. Sasila, Лассила.
13. Unda, Ундель.
14. Saffi, Саксимойзъ.
15. Jöepere, Ееперъ.
16. Wesiwere, Ваасиферъ.
17. Hulja, Гуляль.
18. Hõbeda, Геббетъ.
19. Ardawere, Ардаферъ.

20. Watku, Ваткюль.
21. Tõdwa-Kõnni, Кендесъ.
22. Palmse, Пальмсъ.

IX. **Zaafobi** (Св. Якоби) fiht. Ndr. Ratwere (Везенбергъ) kaudu, aga Põlula, Kabala (чр. ст. Канпель, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu.

Wallad:

1. Põlula, Полль.
2. Waiküla, Вайкюль.
3. Kiti, Куркюль.
4. Merküla, Мерекюль.
5. Kurua, Курналь.
6. Koela ja Koosendaali, Руйль и Розенталь.
7. Zuhj ehf Zupo, Инвистъ.
8. Kulina, Кулина.
9. Wiini, Финнъ.
10. Woore, Форель.
11. Nõgawere, Раггаферъ.
12. Mõerifu, Меддерсъ.
12. Tudi ja Axi, Тудо и Арро.

X. **Wäife-Maarja** (Мало-Мариенъ) fiht. Ndr. Kiltji (чр. ст. Ассъ, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu, aga Põrkuni Ratwere (Везенбергъ) Nõmme Samastüla Rakke (чр. ст. Ракке, Б. ж. д.) raudt. jaama kaudu.

Wallad:

1. Põrkuni, Замокъ Боркгольмъ.
2. Põdrangu ja Kraški, Пелрангъ и Араскъ.
3. Wao, Вагъ.
4. Kiltji ja Worsti, Ассъ и Шторнгофъ.
5. Radküla, Райкюль.
6. Triigi, Оттенкюль.
7. Kaarma, Карманъ.
8. Kärju, Керзель.
9. Pandiwere, Пантиферъ.
10. Antu, Видесъ.
11. Uniküla, Уникюль.
12. Koona, Коно.
13. Arina, Ериналь.
14. Nõmme, Немме.
15. Samastüla, Ламмаскюль.

XI. **Simna** (Св. Симонисъ) kihelk. Atr. Raffe (ст. Ракке В. ж. д.) raudtee j. k. aga Selli, Saanurme ja Emmimäe Wägewa (ст. Веггева В. ж. д.) ja Munga Rakvere (г. Везенбергъ) kaudu.

Wallad:

1. Waiwere, Войбиферъ.
2. Awanduse, Авандусъ.
3. Raskla, Рахкюль.
4. Puidwere, Пуидферъ.
5. Moori, Мооренгофъ.
6. Lauja, Лаусъ.

7. Munga, Мюнкенгофъ.
8. Paawere, Пастферъ.
9. Määri, Мейрисъ.
10. Salla, Салль.
11. Koila, Коиль.
12. Mõisamäe, Мойзама.
13. Tammiu, Таммикъ.
14. Wenevere ja Siisiku, Венеферъ и Лузикъ.
15. Laefwere, Ладикферъ.
16. Rohu, Рохтъ.
17. Saanurme, Лазинормъ.
18. Käru, Керро.
19. Emmimäe, Еммомегги.
20. Seli, Селли.

Lääne maakond (Гапсальскій уѣздъ).

I. **Märjamaa** (Мерьяма) kihelk. Atr. Märjama (Мерьяма) Limandu, Kõrvetaguse Punawere (Пунаферъ) ja Waimõisa, Walgu ja Mure Sõtke (Сеткюль) kaudu.

Wallad:

1. Wana-Rästi, Старо-Кагиская.
2. Uue-Rästi, Ново-Кагиская.
3. Waimõis, Ваддемойская.
4. Mõisamaa, Мойземская.
5. Orgita, Розентальская.
6. Pääwewa, Педубская.
7. Märjama, Мерьямская.
8. Walgu, Вальская.
9. Mure, Геймарская.
10. Nurtu, Нурмская.
11. Paefüla, Паенкюльская.
12. Limandu, Лимматская.
13. Kõrvetaguse, Кервентакская.
14. Sõtke, Сеткюльская.
15. Männiku, Танненгофская.
16. Kuuda, Кудаская.
17. Tallista, Таллестская.

II. **Kullamaa** (Гольденбекъ) kih. Atr. Märjama (Мерьяма), aga

Kullama kiriku juure, Suure-Kalju, Siivi Turpla ja Jõgiso, Turpla (Турпель) jaama kaudu, Kuriõde ja Piirsalu Haapsalu (Гапсаль) kaudu.

Wallad:

1. Kolowere, замокъ-Лодеская.
2. Suur-Kullama, Больш Гольденбекская.
3. Väike-Kullama, Мало - Гольденбекская.
4. Väikna, Вайкна.
5. Maidla ja Pajo, Токунбекская и Неленгофъ.
6. Suure-Kalju, Больш.-Калюская.
7. Leisa, Лейлская.
8. Kuriõde, Куригская.
9. Piirsalu, Пирзальская.
10. Käändla ja Kasknurme, Кендаская и Кассенормская.
11. Leewa, Леверская.
12. Kohatu, Кохатская.
13. Soomiste, Соиницкая.
14. Kütke, Кюткеская.
15. Siivi, Старо- и Ново-Тармельская.
16. Pääri, Бяттенкатская.
17. Jõgiso, Егисская.

18. Sipa, Сипская.
19. Tolli, Пергентальская.
20. Mõrastu, Ферсенауская.
21. Tinnuse, Штенгаузенская.
22. Luiste, Луйстская.
23. Ohla, Охтельская.
24. Soobna ja Kääsaju, Паллекая и Кезальская.
25. Uue-Salu, Ново-Сосальская.
26. Soosalu, Сосальская.

III. **Wigala** (Фикель) kihlk. Ahr. Zädiwere (ст. Иеддеферъ) jm. kaudu, aga Wigala, Konnwere, ja Nõlwale Märjama (ст. Мерьяма) kaudu.

Wallad:

1. Wigala, ja Kivi-Wigala, замокъ Фикельская и Штейнъ-Фикельская.
2. Konnwere, Коноферская.
3. Päärni, Кошская.
4. Weltse, замокъ Фельская.
5. Zädiwere, Иеддеферская.
6. Nõlwa, Нельваская.

IV. **Wihkli** (Св. Михаелсь) kihlk. Ahr. Sihula (Леаль) kaudu.

Wallad:

1. Keblaste, Кепласская.
2. Weltja, Вельцкая.
3. Ahi, Аррогофская.
4. Diderma, остр. Ойденармская.
5. Karinõmm, Карринемская.

V. **Hanila** (Ганель) kihlk. Ahr. Sihula (Леаль) kaudu, aga Uue- ja Wana-Warbla, Saulepa ja Waisti Pärnu (Перновъ) kaudu, Wana- ja Uue-Wirtju Wirtju (Вердеръ) kaudu.

Wallad:

1. Woofu, Возельская.
2. Mõisaküla, Мойзакюльская.
3. Uue-Warbla, Ново-Варпельская.
4. Wana-Warbla, Старо-Варпельская.
5. Saulepa, Саулепская.
6. Waisti, Вайстская.

7. Masju, Массауская.
8. Wana-Wirtju, Старо-Вердерская.
9. Uue-Wirtju, Ново-Вердерская.
10. Padrama, Паденормская.
11. Illuste, Илуэстская.
12. Paatsalu, Патсальская.
13. Mõrtju, Мецебоская.

VI. **Karuse** (Карузенъ) kihlk. Ahr. Sihula (Леаль) kaudu, aga Piivarootsi Wirtju (Вердеръ) jaama kaudu.

Wallad:

1. Matjalu, Матцальская.
2. Saastna, Састамская.
3. Tuubi, Тутомеггская.
4. Watta, Ваттельская.
5. Kiska, Кискаская.
6. Piivarootsi, Пиваротская.
7. Nihatü, Невхатская.

VII. **Sihula** (Леаль) kihlk. Ahr. Sihula (гор. Леаль) kaudu.

Wallad:

1. Sihula, Замокъ-Леальская.
2. Sipa, Сипаская.
3. Penija, Пенншиская.

VIII. **Kirbla** (Киреферъ) kihlk. Ahr. Sihula (гор. Леаль) kaudu.

Wallad:

1. Kasari, Казаргенская.
2. Keßküla, Кеекюльская.
3. Koostre, Клостергофская.
4. Laupna, Лаутельская.
5. Seira, Сейерская.
6. Wõhna, Ваннамойзская.

IX. **Martna** (Св. Мартенсь) kihlk. Ahr. Haapsalu (гор. Гапсаль) kaudu, aga Suure- ja Weite-Rinde Turpla (ст. Турпель) j. k.

Wallad :

1. Jõesu, Ессеская.
2. Haajitu, Газикская.
3. Putsche, Путкасская.
4. Wäife-Wähtri, Мал. Лехтигальская
5. Ennikwere, Штерьябергская.
6. Nanni, Фогелзанская.
7. Suure-Miide, Больш-Рудеская.
8. Wäife-Miide, Мало-Рудеская.
9. Kurewere ja Libimäe, Куреферская и Либомеггская.
10. Keiswere, Кескферская.
11. Suure Wähtri, Велико-Лехтигальская.
12. Miinja, Ниенская.
13. Ahma, Эхмеская.
14. Laiküla, Лайкюльская.
15. Patju, Патцкая.

X. **Nidala** (Ретель) kihelk. Adr. Haapsalu (гор. Гапсаль) kaudu.

Wallad :

1. Ülewett-Kebla, Кебельгофская.
2. Laukute ja Mt-Kebla, Лаукотская и Кебельдорфская.
3. Asuküla, Асокюльская.
4. Pindi ehk Ungri, Линденская.
5. Mäemõisa, Берггофская
6. Parila, Паргельская.
7. Wõnnu, Венденская.
8. Rõitji, Вейсенфельдская.
9. Wiskilbi, Вильгельмбійская.
10. Sinalepa, Синалепская.
11. Kividepää ja külad: Tanska ja Ahila, Кивиденеская Танцигъ и Аггиль.

XI. **Haapsalu** (Гапсаль) kihelk. Adr. Haapsalu (Гапсаль) kaudu.

Wallad :

1. Uuemõisa, Нейенгофская.

XII. **Nigula** (Пеналь) kihelk. Adr. Haapsalu (г. Гапсаль) kaudu, aga Wibrifu ja Palawere Risti (Ристи) jaama kaudu.

Wallad :

1. Kirimäe, Кирримеггская.
2. Miibi, Мибийская.
3. Salaja, Саллаегская.
4. Kerble, Кербельская.
5. Tagarege, Такферская.
6. Mäagi, Хохенгеймская.
7. Wibrifu, Вадрикская.
8. Palawere ja Orsse, Паллиферская и Орская.
9. Harju, Гардоская.
10. Taibla, Тайбельская.
11. Uegla, Уденкюльская.
12. Keelisa, Кедикская.
13. Koosna, Розенгофская.
14. Seljaküla ja Saunja, Селленкюльская и Сауньская.
15. Orumõisa, Орреугофская.
16. Anaaste, Вузенауская.

XIII. **Noarootsi** (Нуке) kihelk. Adr. Haapsalu (г. Гапсаль) kaudu.

Wallad :

1. Baslepa, Нашлепская.
2. Saaremõisa, Люкхольмская.
3. Tahku, Шоганская.
4. Wõhla, Бисьхольмская.
5. Põiksi, Виркасская
6. Kifolvi, Ракольдская.
7. Mõmüla, Немкюльская.
8. Sutleri, Сутлепская.
9. Aunglepi, Дирслепская.
10. Osmušaar, Остр-Одингольмская.

XIV. **Wormsi** (Вормсь) kihelk. Adr. Haapsalu (Гапсаль) ja Kärddla (Кертель) wabrifu kaudu.

Wallad :

1. Suuremõisa, Гросенгофская.
2. Karjamõisa, Седербийская.
3. Wormji, Вормская.

XV. **Hiumaa** (Даро). Pühalepa (Пюхалепъ) Adr. Haapsalu (Гапсаль) ja Kärddla (Кертель) wabrifu kaudu.

Wallasd :

1. Kasfari, Кассарская.
2. Suuremõisa, Магнусковская.
3. Kärbla, Кертельская.

XVI. **Keina** (Кейинсь) Adr. Haapsalu (Гапсаль) ja Kärbla (Кертель) wabriku kaudu.

Wallasd :

1. Adma, Атмаская.
2. Orjaku, Орьякская.
3. Waemla, Ваймельская.

XVII. **Emastu** (Эммасть) Adr. Haapsalu (Гапсаль) ja Kärbla (Кертель) wabriku kaudu.

Wallasd:

1. Emaste, Эммастская.
2. Putkaste, Путкаская.

XVIII. **Noigi** (Ройксь) Adr. Haapsalu (Гапсаль) ja Kärbla (Кертель) wabr. kaudu.

Wallasd:

1. Kõrgesaare, Гогенгольмская.
2. Lauka, Лаукская.

II. Cestimaa kohtud, kihelkonnad ja wallad.

Kreispolitsei walitsus.

Tallinna maakond: I Jaoskonda (kohtukoht Keila mõisas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Nissi, Keila, Madise, Risti ja Baltiski.

II Jaoskonda (kohtukoht Tallinnas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Jüri, Jõekehme, Kuusaku ja Harju-Jaani.

III Jaoskonda (kohtukoht Suuru mõisas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Kose, Suuru, Rapla ja Sageri.

Haapsalu maakond: I Jaoskonda (kohtukoht Kärbla, Hiiumaal) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Wormsi, Pühalepa, Keino, Emaste ja Noigo.

II Jaoskonda (kohtukoht Putse mõisas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Martna, Ridala, Haapsalu, Nigula ja Noarootsi.

III Jaoskonda (kohtukoht Pihulas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Mihkli, Hanila, Kirbla, Karuse ja Pihula.

IV Jaoskonda (kohtukoht Märjama, Orgita mõisas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Märjama, Kullama ja Wigala.

Paide maakond: I Jaoskonda (kohtukoht Paides) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Paide, Peetri, Türi.

II Jaoskonda (kohtukoht Amblas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Ambla, Järwa-Jaani, Madise ja Koeru.

Rakwere maakond: I Jaoskonda (kohtukoht Haljala mõisas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Rakwere, Nigula, Haljala ja Kadrina.

II Jaoskonda (kohtukoht Maarjas) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Wäite-Marja, Sakobi ja Simuna.

III Jaoskonda (kohtukoht Jõhwis) langewad järgmised kihelkonnad oma waldadega: Jõhwi, Isaku ja Püganuse.

IV Jaoskonda (kohtukoht Kreenholmis) langewad Waiwara kihelkond ja Narwa wabrik.

III. Talurahwa asjade komisjaride kohtukohad.

Tallinna maakond: Tallinna jaoskond, Kaarli kiriku juures Baron Tolli majas. — Rapla jaoskond Raplas.

Haapsalu maakond: Haapsalu jaoskond Haapsalus. — Lihula jaoskond Lihulas. — Hiiumaa jaoskond Kärblas, Hiiuma saarel.

Paide maakond: Paide jaoskond Paides.

Rakwere maakond: Rakwere jaoskond Rakweres, — Jõhwi jaoskond Jõhwis.

IV. Ülemad talurahwa kohtud.

Tallinna kreisi jaoskond Tallinnas. — Rapla jaoskond Raplas. Haapsalu kreisi jaoskond Haapsalus. — Lihula jaoskond Lihulas. — Paide kreisi jaoskond Paides. — Rakwere kreisi jaoskond Rakweres. — Jõhwi jaoskond Jõhwis.

V. Rahukohtunikude kohtukohad.

1. Tallinna-Haapsalu rahukohtud.

(Rahukohtumõistjate-fogu foosolek Tallinnas,
(Doompääl, Mirowoi uul. Nõ 25).

I Jaoskond Haapsalus järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Aidala, Haapsalu, Nigula, Noarootsi, Wormsi, Pühalepa, Keina, Emaste ja Noigi.

II Jaoskond Eihulas järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Mihkli, Hanila, Eihula, Kirbla, Martua ja Karuse.

III Jaoskond Pala mõisas järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Märjama ja Kullama.

IV., V., VI ja VII. Jaoskond Tallinnas Doompääl Mirawoi uul. № 25 järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Sageri, Nissi, Keila, Madise, Risti ja Baltiski.

VIII Jaoskond Tallinnas ja Saumetsa mõisas järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Kose, Juuru ja Rapla.

IX Jaoskond Tallinnas Doompääl Mirawoi uul. № 25 järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Jüri, Tõelehtme, Kuusalu ja Harju-Jaani.

II, Rakwere-Paide rahukohtud.

(Rahukohtumõistjate-kogu koosolek Rakweres).

I Jaoskond Tapal järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Madise ja Järwa-Jaani.

II Jaoskond Paides järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Ambla, Petri, Türi ja Paide.

III Jaoskond Rakkes järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Koeru, Simuna, Wigala ja Rakke.

IV Jaoskond Rakweres järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Jaakobi ja Wäite-Maarja.

V Jaoskond Tõhwis järgmiste kihelkondade ja nende waldadega: Rakwere, Haljala ja Kadrina.

VI Jaoskond Narwa järgmise kihelkonna ja tema waldadega: Waiwara ja Kreenholmi wabrik.

VI, Kohtu-uurijate ringkonnad.

Tallinna linna ringkond: 1., 3., 4. ja 6 linnajagu.

Tallinna kreisi I ringkond: Tallinna 2 ja 5 linnajagu, Jüri, Tõelehtme, Jaani ja Kuusalu kihelkonnad.

Tallinna kreisi II ringkond: Keila, Risti, Madise, Nissi, Sageri, Rapla, Kose kihelkonnad ja Baltiski linn.

Rakwere kreisi I ringkond: Rakwere, Kadrina, Saakopi ja Simuna kihelkonnad.

Rakwere kreisi II ringkond: Sõhwi, Jisaku, Vüganuse, Wiru-Nigula ja Haljala kihelkond.

L i s a № 16.

J a h i - e e s k i r j a d.

I. Jahipidamisest.

1. Jahipidamise kohta, kõigis kubermangudes, mis üleüldise kubermangu korra järele walitsetud saawad, Viimimaal, Gestimaal, Donni kasakate maal ja Kaukasias maksawad järgmised eeskirjad.

2. Need eeskirjad käiwad igasuguse jahi kohta: püssiga, koertega (hürtadega, hagiatega) j. n. e. jahi kohta.

3. Kellelgi ei ole luba jahi pidada, ilma tema nime pääle kirjutatud jahitunnistufeta, mis kohalise kohtu poolt wälja antakse.

4. Nende eeskirjade määramised jahipidamise üle jahitunnistustega ei mõju mitte: Archangelski, Wologda, Dlonzi, Permi, Wjätka ja Kostroma kubermangude, aga ka Kasani kubermangu Beloserski ja Kirillowi kreiside ja Pihkwa kubermangu Cholmi kreisi kohta.

5. Jahitunnistused, Sisemiste Asjade Ministri poolt seatud wormi järele, jaawad Kreis-Isprawnikute ja Kreis-(Ringkonna) ülemate poolt, nii hästi kirjaliku, kui ka suusõnaliku palwe pääle wälja antud.

T ä h. Neile kes weel mitte 17 aastat wanad ei ole, ei saa jahitunnistused mitte muidu, kui wanemate, eeskostjate ehk hoolekandjate palwe pääle wälja antud.

6. Jahitunnistusi ei anta wälja: 1) neile, kes politsei ülewaatuse all seisawad ja 2) neile, kes nende eeskirjade wasta eeskimiste pärast aga nõndasamuti ka wõera metsa rikkumise ehk warastamise pärast trahwi alla on mõistetud, kuni nende pääle mõistetud kohtu otsus täidetud saab.

7. Jahitunnistus maksab sel aastal, mille kohta ta wälja on antud, kõigis paikades, mis nende jahi eeskirjade tegewuse all on

8 Iga jahitunnistuse eest on 3 rubla maksta. Jahitunnistuse wäljaandmise juures ei saa teisi maksusi (ei ka stempelmaksu) mitte wõetud.

T ä h. Selles paragrahwis tähendatud maks saab Sisemiste Asjade Ministriumi isear. lise surumad: juurde arwatud, kapitali kogumiseks jahi eeskirjade täitmise üle walwamise waljumaks tegemiseks.

9. Ilma maksuta jahitunnistused antakse välja: 1) metsatalituskonna ja kroonumetsa ametnikudele, ka era maaomanikudele ja jahiseltside ülematele, metsawahtidele ja metsa- ning linna- hoidjatele, kes neis ametites seatud korra järele finnitatud on, ja 2) jahiliste teenijatele nende peremeeste ettepanekute pääle.

Tä h. Jahiliste teenijateks loetakse koertepoisiid, jäägrid ja hurtade ülewaatajaid.

10. Kroonumade Ministril on wõimus ilma maksuta iseäralist jahiluba anda: 1) igal ajal metsloomade (pääle metsähärgade) ja lindude lastmiseks, aga ka pesade ja munade korjamiseks teadusliku otstarbega ja 2) mitmesuguste jahiloomade kinnipüüdmiseks selle otstarbega, et neid teistes kohtades ehk loomade aedades elama asutada. Need, kes niisuguse luba on saanud, saawad ilma maksuta jahile lastud Kroonu maade pääl ja kroonu metsades, mis mitte välja renditud ei ole (pääle nende maade ja metsade, mis Rõ i g e l ö r g e m a t e k s jahtideks määratud on) ja teiste maade pääl üleüldisel põhjusel.

11. Igal küttil peab jahipidamise ajal tema nime pääle antud tunnistus kaafas olema nende nõudmise pääle ettenäitamise tarwis, kes jahieeskirjade täitmise üle walwawad.

Tä h. See kohustus, jahitunnistust kaafas kanda, ei käi mitte nende kohta, kes politsei walitsuste toimetuse järele kiskjate loomade hävitamiseks peetawatest jahtidest osa wõtawad, aga ka klaperjahtideks palgatud ajajate kohta.

12. Jahidigus on omanikul oma piirides.

13. Jahi tarwis wõera maa pääl peab maaomaniku käest kirjalik luba olema.

14. Kroonu Maade Ministerinmi all seiswate maade pääl jahilubamise kord on selle paragrahwi juurde lisatud eeskirjade järele ära määratud.

15. Jahidigus talupoegade fruntide pääl, kes talurahwa kogukonna ühenduses, on talurahwa kogukonna päralt. Üksikud talupojad ja teised inimesed saawad õigust tähendatud fruntide pääl jahti pidada ainult seadusliku korra järele kokku seatud kogukonna otsuste pääle. (Eestimaa kohta see paragrahw et käi mitte, sest et selles kubermangus selles mõttes kogukondad e maid ei ole, wõrdle 1856 a. Eestima Talurahwa Seaduse § 203. — Tõltsija tähendus).

16. Jahi luba linna maade pääl annab linnawalitsus.

17. Jahi on keelatud:

1) Metsähärgade ja emaste põdrade, hirwe, metskitsede, niisamuti ka nende loomade wafikate pääle kõik aasta läbi.

Tä h. Kõik aasta sees juurde sündinud loomad saawad kuni sellesama aasta 31-se Detsembrini wafikate hulka loetud.

2) Isaste põtrade pääle 1-sest Januarist saadik kuni 15-ma Augustini.

- 3) Hirwede pääle 1-sest Märtsist kuni 15-ma Juunini.
- 4) Stepkitsede, antilopede, mustkikude ja teiste kaljukitsede pääle 1-sest Märtsist kuni 15-ma Juulini.
- 5) Isa-metsiste ja isa-tetrede pääle 15-mast Maist kuni 15-ma Juulini.
- 6) Korpiitsakate (metsaneppe), pääle 1-sest Juunist kuni 15 Juulini.
- 7) Isapartide pääle 1-sest Juunist kuni 29-ma Juunini.
- 8) Kõikjuguuste emapartide, neppide, kiwitate, rääkude ja teiste soo- ja wesi-lindude pääle 1-sest Märtsist kuni 29-ma Juunini.
- 9) Hallide ja punaste põldpüüde (mäe kanakeste) pääle 1-sest Detsembrist kuni 15-ma Augustini.
- 10) Kuning-põldpüüde (тырпача) pääle 1-sest Detsembrist kuni 1-se Oktb.
- 11) Fasanide ja jäneste pääle 1-sest Webruarist kuni 1-se Septembrini.
- 12) Ema-metsiste, ema-tetrede, laanepüüde, sookanade, trapphanede ja wahtlele pääle 1-sest Märtsist kuni 15-ma Juulini.

T ä h. Ija-wahtleid wõrkudega püüda on 15-mast Maist kuni 15-ma Juulin^e keelatud.

- 13) Kõikide teiste metsloomade ja lindude pääle, pääle kiskjate loomade—1-sest Märtsist kuni 29-ma Juunini.

18. Kõik aasta läbi on kõikjuguuste püüderiistadega (lingudega, paeladega, wõrkudega, lõksudega ja sarnaste riistadega) püüda keelatud: metsiseid, tetresi, laane püüsi, põldpüüsi, kuningpüüsi, fasanisi, metskitse, niisamata ka linnupesasi häwitada ja, pääle rööwlindude, kõikjuguuste lindude mune ja poegi wälja wõtta.

19. Lubatud on rööw-lindusi häwitada, niisamuti ka nende poegi ja nende pesasi häwitada, nurmedel ja metsades hulkujaid kassisi ja koeri surmata—kõige aasta jooksul, igal wiisil, mitte aga kihwtiga.

T ä h. Kuber-mangude ja maakondade ülemate hooleks on antud, kihwtitamist rööwloomade häwitamiseks, kui üleüldist abinõu lubada ehk üksikute isikutele ehk jahiseltsidele selleks luba anda.

20. Rööwloomade sekka saawad arwatud: karu, hunt, rebane, schakal, määr, kiwirebane, nirk, kärp, saarm, soosaarm, hermelin (walgenirk, ropно-скал), nugis, söödikelajas (poccomaxa, Wielfras — karude seltsist), ilwes, metskass ja oraw. Rööwlindudeks on pidada: kottkasi, kuninga kottkasi, jahikulli ja kõik kullide sugud üleüldse, harakasi, kaarent, warest, halki, tihasekulli, pähkle-ahkla, pajsnäri, suurispää kulli, öökullisi ja warblasi.

21. Rööwloomi, kes inimestele ja koduloomadele kardetawad, on wõera maa pääl ilma maaomaniku lubata ainult kogemata nendega kottujuhumise juures ehk kohalise politsei walitsuse kutsumise pääle lubatud surmata.

22. 1-pest Märtsist kuni 29-ma Juunini ei ole milgil tingimisel koer- tega jahipidamine lubatud.

T ä h. See eeskiri ei käi mitte linnukoerte ja hagi- jate õpetamise kohta ilma püüfita.

23. Medadega ümberpiiratud parkide ja loomaaedade peremehed, mis mitte naabri maade vastu lahti ei ole, võivad nendes kõik aasta läbi igafugu metsloomade pääle jahti pidada ja jahipidamist lubada.

24. Archangeliski kubermangu ja Wologda kubermangu põja-hommiku poolse jao talupoegadel, Permi kubermangu Wogulidel, ja ka endistel kroo- nuafujatel sellesama kubermangu Werchoturje ringkonnas ja Wjätka kuber- mangu Glasowi, Orlowi ja Slobodi kreisides on jaht neis nimetatud koh- tade piirides kõifuguste jahilindude pääle kõik aasta läbi lubatud, aga iga- fuguuste jahilindude müümine neil talupoegadel on 10-maist Märtsist kuni 1-se Juulini keelatud.

25. Jahilindude wäljakandmine, wedamine, müümine ja ostmine kümne päewa pääle termini, millest saadif jaht kohaliste jahilindude pääle mitte lubatud ei ole (§ 17) on keelatud.

T ä h. Elajaid metslindusi kaswatamiseks wedada, on ka selles paragrahwis tähen- datud ajal lubatud, aga ainult kohalise politsei walitfufe lubaga.

26. Linnades on kauplemine jahilindudega, mis talwel (enne 1 Märtsi) lastud, igal ajal lubatud, aga ainult sellekohaste eeskirjade pidamisega.

II. Ülewaatamise ford jahi-eeskirjade täitmise üle ja nime- tatud eeskirjade rikkumiste ülesandmisest.

27. Walwamine jahieeskirjade täitmise üle saab antud: 1) politsei kätte; 2) metsa talituskonna ametnikude, kroonu metsa wahtkonna, kroonu mõifade talituskonna, metsa walitfujate ja metsa korpuse ametnikude kätte, kes era metsade üle walitfewad, nende ülewaatamise alla antud ringkondade piirides; 3) wälja- ja metsawahtide ja metslindude hoidjate kätte, nende üle- waatamise alla usaldatud ringfondades.

28. Metslindude hoidjate kohta, nende ametisse kinnitamise poolest, sel- lega ühendatud õiguste, ameti tähtede kandmise ja teenistusest lahtilaskmise poolest, mõjuwad eeskirjad, mis metsaseaduses §§ 568—572 määratud on.

29. Kubermangude ja oblastide (maakondade) ülematel on õigus neile tuntud inimestele, kui need ise soowivad, woli anda, jahi eeskirjade vastu ekfimiõi awalikuks teha, mille juures neile nende tegewuse jaoskond ära näi- datakse. Sellesama asja kohta wõimustui wõiwad ka seaduslikud jahimeeste ja põllumeeste feltfid oma liikmetele anda. Niifugused wõimustused maks- wad neis kohtades, mille üle nende feltfide tegewus nende põhjuskirja järele ulatab. Neil selles paragrahwis nimetatud wõimustatud inimestel on õigus, nende läbi tõeks tehtud jahieeskirjade vastu ekfimiõiste juures, süüdlasi poli- tseile seaduslikuks talituseks selles asjas ette pauna.

30. Protokollid jahieeskirjade vastu eeskimiste üle saavad kaela kohtu seaduse §§ 1133, 1136, 1140, 1150 ja 1151 põhjusel kofku seatud, mille juures uuis protokollides tähendatud saab, misfugnsed püüderiistad ja misfelfsi metslinnud ja kui palju neid kaebtuse aluse käest ära wõetud sai.

T ä h. Selles paragrahwis nimetatu protokollid üleastumiseft, millede järele rahatrahw mitte rohkem kui saja rublani käib, wõiwad ilma tunnismeeste ofawõtmiseta tehtud saada.

31. Süüdlase otjimise juures, kes üleastumise tegemise kohast ära on põgenenud, wõiwad metsawahikond ja wälja- ja lindude hoidjad politsei walitsufe kaasaiatamist nõuda.

32. Süüdlaste juures leitud metslinnud saawad wiibimata jahi peremehe ehk rentija kätte antud, kui aga teadmata on, kus metslinnud surmatud on, siis saawad politsei käsu pääle ära müütud ja häwitatud.

33. Profressi algamine ja süüdlaste tõeks tunnistamine kohtu ees ülesastumistes, mis selle asja kohta Riigi Nõukogu arwamises IV jaos §§ 3—7 näidatud on, pandakse politsei ametnikude pääle selle korra järele, mis sellisliku elu ja hää seisu vastu üleastumiste kohta finnitatud on (kaelakohtu sead. §§ 1215 ja 1216.)

34. Profressid Riigi Nõukogu arwamise VI jao §§ 1 ja 2 sees nimetatud üleastumiste pärast ei saa mitte muidu ette wõetud, kui selle maa omaniku ehk rentniku kaebtuse pääle, kellele kahju on tehtud, ja need üleastumised ei saa nuheltud, kui kahjusaja ja kahjutegija oma kestel ära lepiwad.

35. Kaela kohtu seaduse § 1187 tegewus käis protokollide pääle, mis jahieeskirjade eeskimiste üle selle jaoks finnitatud korra pidamisega on tehtud (§ 30).

Jaht on keelatud: ●

Metslindude ja metsloomade sugud:	Januar.	Febbruar.	Märts.	Aprill.	Mai.	Juuni.	Juuli.	August.	September.	Oktober.	November.	Detsember.
Emaste põtrade ja metskitsede, niisamuti nende wäskate pääle . . .	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Põldpüüde päle	●	●	●	●	●	●	●	●	●			
Isaste põtrade pääle	●	●	●	●	●	●	●	●	●			
Jäneste pääle		●	●	●	●	●	●	●	●			
Isaste metskitsede pääle	●	●	●	●	●							
Emameetsiste, ematetrede, laane püüde, soo kanade ja wähtlete pääle			●	●	●	●	●	●				
Partide, neppide ja teiste mitte üles loetud lindude ja loomade pääle			●	●	●	●	●					
Isameetsiste ja isatetrede pääle . .					●	●	●					
Haned ja luikede pääle					●	●	●					
Korpiitsade pääle					●	●	●					
Isapartide pääle						●	●					
Röowloomasid ja röowlindusid surmata on aasta läbi lubatud.												

Гинд 1 рbl. 75 коп.